

วารสาร วนัฅฅองแหรกพุทธศศศตรปรรศรณั

Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak

ISSN: 2465-3683 (Print)

ISSN: 2730-3098 (Online)

ปึที่ 8 ฉบบัที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2564

Vol.8. No.1 January - June 2021

- กำหนดการเผยแพร์ ปึละ 2 ฉบบั

ฉบบัที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบบัที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

- วัตถุประสงค์

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารวณัฅฅองแหรกพุทธศศศตรปรรศรณั (Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak) บัณชิตศึศษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ เป็นวารสารวิชาการ ราย 6 เดือน (ปึละ 2 ฉบบั) คือ ฉบบัที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน, ฉบบัที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม เป็นวารสารมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีจุดเน้นในมิติด้านศาสนาและปรัชญา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร์บทความวิชาการ และบทความวิจัย ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีจุดเน้นในมิติด้านศาสนาและปรัชญา แก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศึศษาในระดับ บัณชิตศึศษา โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร์ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่านต่อบทความ

- ทรศรณะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารวณัฅฅองแหรกพุทธศศศตรปรรศรณั บัณชิตศึศษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความเท่านั้น และไม่ถือเป็นทรศรณะของผู้รับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารวณัฅฅองแหรกพุทธศศศตรปรรศรณั บัณชิตศึศษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระราชปรีดิทีวกวี, ศ.ดร.
พระธรรมโมลี, ดร.
พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.ดร.

อธิการบดี
รองอธิการบดี วิทยาเขตสุรินทร์
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

ผศ.บรรจง โสดาดี
ดร.ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระอธิการเวียง กิตติวัฒน์, ผศ.ดร.
ผศ.ดร.ธนู ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง
ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี
ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
พระมหามหาวินทร์ ปรีสุตตโม, ผศ.ดร.
ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม
ผศ.ดร.อัศวิน ธีระไธสง
ผศ.ดร.สุชาติ บุญขจรานนท์

มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง
ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์
รศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน
ผศ.ดร.ธนู ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ผศ.ดร.วัชร งามวิจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รศ.ดร.สุนันท์ เสนารัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผศ.ดร.วีรชัย ยศโสธร

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผศ.ดร.อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ดร.มนูญ สอนโพนงาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สงวน เหล่าโพนทัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.สุชาติ บุษย์ชญาณนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผศ.ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.พีรวัส อินทวิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.วิโรจน์ ทองปลิว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร.พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

วิทยาเขตสุรินทร์

ผศ.ดร.อภิญาวัฒน์ โพธิ์सान

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผศ.ดร.ธีรพงษ์ มีไธสง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร : จิรรัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

ออกแบบปก : เอกภาพ แยกดี

พิมพ์ที่ : บริษัท ไอพริ้นท์แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด

433/8-9 ถนนจิระ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

สารจาการองอธิการบดี

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้ผลิตวารสารวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คือ วารสารวรมัญญองแหรพระพุทธศาสตรปริทรรศน์ ซึ่งเป็นวารสารที่มีคุณภาพด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยได้เปิดโอกาสให้นักวิชาการทั่วไปได้นำเสนอผลงานทางวิชาการ เพื่อเข้ารับการพิจารณากลับกรองจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้บทความวิจัย และบทความทางวิชาการที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารนี้ เป็นข้อมูลทางวิชาการของมหาวิทยาลัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

สิ่งหนึ่งที่นักวิชาการพึงตระหนักและพัฒนาควบคู่กับวิชาการ คือ ความมีศีลธรรมและจรรยาบรรณของความเป็นนักวิชาการเชิงพุทธ กล่าวคือ ต้องมีการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดและลึกซึ้ง เข้าถึงแหล่งปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก และคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีความเคารพในกฎกติกาและเคารพสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรายงานผลของการวิจัย และข้อที่ค้นพบตามความเป็นจริงในเชิงสร้างสรรค์ วิพากษ์วิจารณ์บนฐานข้อมูลและหลักแห่งเหตุผล และที่สำคัญนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา พึงปลูกศรัทธาให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา สร้างสรรค์งานเพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศชาติและเทิดทูนไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

ขออนุโมทนาและชื่นชมต่อคณะทำงานวารสารวรมัญญองแหรพระพุทธศาสตรปริทรรศน์ ที่ได้มีวิริยะอุตสาหะอย่างยิ่ง หุ่มเทกกำลังสติปัญญาช่วยกันสร้างสรรค์ผลงานนี้ขึ้นมา เพื่อบริการวิชาการแก่สังคม สร้างองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้ปรากฏในบรรณพิภพทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงวิชาการและประชาชนผู้สนใจทั่วไป

(พระธรรมโมลี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

บทบรรณาธิการ

ฉบับที่ 1 ของปีที่ 8 สำหรับวารสารวันม้งของแหกรพุทธศาสนาปริทรรศน์ (Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak) วัตถุประสงค์ยังคงเป็นวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเน้นองค์ความรู้ที่หลากหลายในมิติศาสนาปรัชญาและบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่เป็นหลัก บทความทุกฉบับที่ได้รับการพิจารณานำมาตีพิมพ์ในวารสาร เกิดจากวิริยะอุตสาหะของผู้นิพนธ์ที่มีความตั้งใจในการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเข้มงวดพิถีพิถัน เพื่อให้ได้บทความถูกต้องครบถ้วนได้มาตรฐานวิชาการ เป็นบทความที่มีคุณภาพ ละเอียดลึกซึ้ง มีความน่าสนใจและมีคุณค่าต่อการพัฒนาการแห่งภูมิปัญญา ซึ่งผลงานที่ถูกเลือกจัดพิมพ์เผยแพร่ภายในเล่ม 10 บทความ ดังนี้

พุทธจิตวิทยา: ความรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดความยุติธรรมที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา ความสุขในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท การศึกษาวิเคราะห์เมืองอุททองในฐานะประวัติศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้นำเชิงพุทธ: องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวทางพุทธธรรม ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน ความเชื่อและทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ของชนเจนเนอร์เรชั่น ‘Z’: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ อิทธิพลของค่านิยมที่มีผลต่อพฤติกรรมความเสี่ยงดวงในสังคมไทย

บทความที่นำมาตีพิมพ์ ได้ผ่านกระบวนการพิจารณาคัดสรรกลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการ ให้ได้มาตรฐานและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสารวันม้งของแหกรพุทธศาสนาปริทรรศน์ ซึ่งวารสารทุกฉบับนอกจากจะเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตบัณฑิตศึกษาแล้ว ยังเป็นเวทีเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณชนในวงกว้างอีกด้วย หากผู้อ่านท่านใดมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ สามารถส่งมาได้ตามช่องทางที่ให้ไว้แล้ว ทางกองบรรณาธิการจะนำไปพิจารณาปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์สูงสุดและเกิดคุณค่าด้านวิชาการสืบไป

รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

บรรณาธิการ

สารบัญ

สารจารกรองอธิการบดี	[ก]
บทบรรณาธิการ	[ข]
สารบัญ	[ค]

บทความวิจัย : Research Article

การศึกษาวิเคราะห์เมืองอุทองในฐานะประวัติศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	1
พระครูโสภณวิธานวัตร และคณะ	
ความเชื่อและทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ของคนเจนเนอร์เรชั่น ‘Z’ : กรณีศึกษา	
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ	15
เตชภณ ทองเต็ม และคณะ	

บทความวิชาการ : Academic Article

พุทธจิตวิทยา: ความรับผิดชอบต่อสังคม	33
ทิพย์ ชันแก้ว และคณะ	
แนวคิดความยุติธรรมที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา	47
พระราชปรีดีติวิมล และคณะ	
ความสุขในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท	65
พระราชวิมลโมลี	
ผู้นำเชิงพุทธ: องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ	83
ธวัชชัย สมอเนื่อ	
การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา	95
ปาณิภรณ์ ธีระวงศนันท์	
การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวทางพุทธธรรม	109
ยุวดี ระยับศรี	
ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน	123
พระสุชุม สุขวาทมโก	

อิทธิพลของค่านิยมที่มีผลต่อพฤติกรรมความเสี่ยงดวงในสังคมไทย

131

ลำภู แก้วกล้า

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารวิชาการ (Publication Ehtics)

การศึกษาวิเคราะห์เมืองอุทองในฐานะประวัติศาสตร์

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

AN ANALYTICAL STUDY OF U-THONG CITY AS A HISTORY OF BUDDHIST PROPAGATION

พระครูโสภณวีรานุวัตร¹, พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์², พระครูสิริพุทธศาสตร์³

Phrakhru Sophonweeranuwat¹, Phrakhru Wiboonjetianurak², Phrakhru Siribuddhisart³,

พระครูใบฎีกาศักดิ์ดีน้อย เนตรพระ⁴, และเอกมงคล เพ็ชรวงษ์⁵

Phrakhru Baidika Sakdanal Netphra⁴, and Aekmongkol Phetchawong⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ¹⁻⁵

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College¹⁻⁵

E-mail: sombat.srn@mcu.ac.th

ได้รับบทความ: 4 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 8 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 12 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในเมืองอุทอง 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองอุทอง 3) เพื่อศึกษาร่องรอยทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี(อุทอง)จากหลักฐานทางศิลปกรรม

ผลจากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาได้แพร่กระจายเข้าสู่ดินแดนทวารวดี (อุทอง) ตามเอกสารปัจจุบันเชื่อได้ว่า เข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 แต่ตามหลักฐานโบราณคดี ทั้งประติมากรรม สถาปัตยกรรมและจารึกพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาประมาณพุทธศตวรรษที่ 8-10 ทั้งทางบกและทางทะเลนั้น พระพุทธศาสนาเมื่อเข้ามาแล้วได้หยั่งรากลึกลง ในจิตใจของประชาชนที่นับถืออย่างมั่นคง ก่อให้เกิดการสร้างสรรคศิลปวัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมอันดีงาม ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันตรงบริเวณเมืองโบราณอุทอง ซึ่งรุ่งเรืองมากอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-16 มีเอกลักษณ์ด้านศิลปะเป็นของตนเองในชื่อ “ศิลปะทวารวดี” มีศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่แพร่หลายไปสู่เมืองอุทองและอื่นๆ นั้น ได้ทิ้งร่องรอยไว้ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม เช่น ซากสถูป ธรรมจักรศิลา พระเจดีย์ พระพิมพ์ พระพุทธรูป ตลอดจนหลักฐานจารึกเกี่ยวกับหลักธรรมใน

พระพุทธศาสนา ที่สำคัญและเป็นที่แพร่หลายในสมัยอุททอง จารึกคาถา เย ธมมา หัวใจพระพุทธศาสนา อริยสัจ 4 ปฏิจจสมุปบาท เป็นอาทิ ล้วนแต่เป็นเครื่องยืนยันร่องรอยต่าง ๆ ชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ศรัทธา ปัญญา ตลอดจนความเข้าใจในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การศึกษาประวัติศาสตร์, เมืองอุททอง, เผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

According to this research is an integrated and provided the objectives as following as; 1) To be purposed of the studying of the Buddhist as U-Tlong ancient town 2) To be purposed of the influence of Buddhism for U-Tlong ancient town 3) To be purposed of the studying of the Artistic evidence of Buddhism in U-Tlong ancient town. The results of the studying has showed up for the Buddhism was spread over all around to the Theravada's Ancient town (U-Tlong) as mentioned to the current document placed. It was entered into this land since the 3rd of the BC century, however, an archeological evidence were involved to the both of Architecture and Inscriptions sculptures. The propagation of Buddhism was entered into the Centuries between 8-10 as both impact to the Land and Sea. Please let me explain to you as well as we have well known about the Buddhism. It was entered between the inner of their heart and went into their minds of the people, it was so beautiful and wonderful respect such as arts, culture and traditions. It has been started from the past till the present at U-Tlong ancient town. Over that time, it was so wealthy and prosperous during the 11th-16th century. It was own an artistic underneath of the "Theravada's Art", it has been of the heart of Theravada Buddhism presented at so many places as following as the Chao-Praya river, Taa-Chean river and Mae-Klong river. From now on, the guiding principles at the heart of Buddhism are influence to U-Tlong and the others town. They had left over as an architecture and sculpture, for example of the Dharma Church, the Pagodas, the Buddha images, as well as inscriptions on the principles of Buddhism. As we had discussed previously of the Buddhism, it had gone through the U-Tlong ancient town period, the highest level of Buddhist Dhamma and Ariya-Sat 4. As a testimony to the various signs were indicated

of the prosperity, wealthy and wisdom of the principles at the heart of Buddhism, they are understanding of the heart Theravada Buddhism very well.

Keywords: Analytical Study history, U-THONG City, Buddhism propagation

บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลก และเป็นศาสนาประจำชาติไทย มาเป็นเวลาช้านาน มีอิทธิพลต่อโครงสร้างของวัฒนธรรมไทยมากที่สุด ในปัจจุบันประเทศไทย นับว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในโลก เนื่องจาก เป็นที่ตั้งขององค์การการพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก มีหลักคำสอนอันเปรียบเสมือนห้วงมหานที แห่งสรรพศาสตร์ จึงมิใช่ เพียงแค่เป็นปรัชญา หรือทฤษฎีเท่านั้น หากแต่ยังมีเนื้อหาครอบคลุมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความนึกคิดแทบทุกด้าน ตลอดมา ทุกยุค ทุกสมัยชนชาติไทยส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 95 ของประชากรทั้งประเทศ ได้นับถือพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลเป็นอันมากต่อความเชื่อ และความประพฤติ หรือการดำรงชีวิตของคนไทย (พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง, 2542)

ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาอิทธิพล ร่องรอยของพระพุทธศาสนา รูปร่างหน้าของวิถีชีวิตของชาติไทย การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ รวมถึงวัฒนธรรมของชาติอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วินัย พงศ์ศรีเพียร ได้กล่าวไว้ว่า “ความเข้าใจแก่นแท้ของวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชาติเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น เพราะประวัติศาสตร์ทำให้เราได้ว่า ลักษณะเฉพาะของสังคมของเราได้พัฒนาบนพื้นฐานของอะไร”(วินัย พงศ์ศรีเพียร,ดร, 2543) ดังนั้น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ นอกจากจะเป็นการแสวงหาความหมายที่แฝงอยู่ในเหตุการณ์ของอดีตแล้ว ยังได้เรียนรู้ วิธีการบันทึกของนักประวัติศาสตร์ ในแต่ละยุค รู้ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการสร้างองค์ความรู้ ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนสมัยเมืองอุททองโบราณช่วงพุทธศตวรรษที่ 9 – 15

จะเห็นได้ว่า จากตำนานหรือเอกสารทางศาสนากล่าวว่า ประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตสายที่ 8 โดยมีพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นหัวหน้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ (วิ.อ.(บาลี), 1/58/83), (มหาวิส.(บาลี), 1/6/82) ไทยเชื่อว่าได้แก่จังหวัดนครปฐมและอุททอง ส่วนพม่าก็เชื่อว่าเมืองสะเทิม (พระธรรมปฎก, 2554) แล้วประดิษฐานพระพุทธศาสนาจนเป็นปึกแผ่นแพร่หลาย แต่ความสืบเนื่องแห่งพระพุทธศาสนาก็ดูเหมือนจะเลือนลางไป สมัยก่อนพุทธกาลชาวอินเดียได้เดินทางมาค้าขายกับสุวรรณภูมิอยู่เสมอและ

เข้ามาตั้งถิ่นฐานรกรากและเผยแพร่วัฒนธรรมแก่ชาวพื้นเมืองในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานแล้วและด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนาไม่มีความรังเกียจลัทธิอื่นใดที่ร่วมสมัยในที่ต่างๆ ดังนั้นจึงมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเดินทางเข้าสู่ดินแดนแหลมอินโดจีนเป็นจำนวนมาก (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2515)

จากการศึกษาค้นคว้าสมัยปัจจุบันทำให้ทราบว่า คนสมัยทวารวดีมีการผสมผสานอยู่ร่วมกันหลายเผ่าพันธุ์ และมีความสัมพันธ์กันในด้านศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมกุญแจที่จะไขไปสู่ความกระจ่างแห่งความประวัติศาสตร์จากการผสมผสานกันทางวัฒนธรรม จึงเกิดลักษณะเฉพาะของศิลปวัฒนธรรมทวารวดีที่เนื่องในพระพุทธศาสนาขึ้น เหตุที่พระพุทธศาสนามีรากฐานมาจากวัฒนธรรมอินเดียได้ถูกเลือกรับและปรับเข้าเป็นแก่นหลักของบ้านเมืองจนกลายเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทางสังคมและคติความเชื่อต่างๆ

ประเทศไทยถึงเจริญรุ่งเรืองมาแล้วแต่อดีตแต่การจัดสมัยทางประวัติศาสตร์ก็นับเพียงสมัยสุโขทัยลงมา จึงทำให้การศึกษาความจริงขาดหาย หากพิจารณาให้ดีจะพบว่า ถ้าไม่มีอดีตจะมีปัจจุบันได้อย่างไรกัน ศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาตั้งอยู่ที่ไหนตามเอกสารที่นักวิชาการได้ค้นคว้าเผยแพร่สวนใหญ่ลงความเห็นว่า ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาน่าจะได้แก่ทวารวดี(อุททอง) อยู่บริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย เพราะได้พบหลักฐานสำคัญมากกว่าแหล่งอื่นรวมทั้งมีที่ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมต่อการรับอารยธรรมจากภายนอก หลักฐานทางโบราณคดีที่ทำให้นักวิชาการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับศูนย์กลางของทวารวดี ไว้ 3 แห่ง คือ **เมืองอุททอง เมืองนครปฐมและเมืองลพบุรี** " (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2547)

โดยเฉพาะ เมืองอุททองจะเห็นได้ว่า อุททองเมืองโบราณ เป็นต้นกำเนิดประวัติศาสตร์อารยธรรมสุวรรณภูมิ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบลอุททอง อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี เนื้อที่ 38.16 ตารางกิโลเมตร มีหลักฐานทางโบราณคดีที่สันนิษฐานได้ว่า เคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรทวารวดีและเป็นศูนย์กลางของดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก่อนจะหลอมรวมเป็นชาติไทยในปัจจุบัน ในพื้นที่ดินแดนสุวรรณภูมิให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น “เมืองอุททองเป็นเมืองเก่า” (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2509) มีนักวิชาการส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าเมืองหลวงของรัฐทวารวดีน่าจะอยู่ที่เมืองอุททอง เพราะได้พบเหรียญเงินมีจารึกว่า “ลวปุระ” ที่อุททอง โดยสันนิษฐานว่า (Boeles, J.J, 1967) ในขณะที่อุททองเป็นศูนย์กลางด้านตะวันตกหรือเป็นศูนย์กลางในฐานะเมืองหลวงของรัฐทวารวดี โดยศึกษาจากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ประกอบกับหลักฐานโบราณวัตถุสถานและหลักฐานเอกสารต่างๆ รวมทั้งจดหมายเหตุของจีนตลอดจนจารึกที่พบในบริเวณเมืองด้วย

นอกจากจะเป็นเมืองหลวงแล้ว เมืองอุททองโบราณน่าจะมีบทบาทเป็นเมืองท่าสำคัญในสมัยทวารวดีอีกด้วย เนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้ทะเลและมีทางน้ำเข้าออกต่อกับฝั่งทะเลโดยตรง

ได้ อีกทั้งยังได้พบโบราณวัตถุประเภทตราประทับดินเผา ซึ่งเป็นของติดตัวพ่อค้าชาวอินเดียในสมัยหลังคุปตะ (พุทธศตวรรษที่ 12-14) เป็นจำนวนมากในบริเวณเมืองอุททองโบราณและในบริเวณใกล้เคียง ตราประทับที่แสดงถึงบทบาทด้านการค้าของเมืองนี้ คือ ตราประทับดินเผารูปเรือ (จิราจกกล, 2510) และตราประทับ 2 หน้า รูปคชลักษณ์ เมืองอุททองยังมีบทบาทเป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนา ดังได้พบหลักฐานด้านศิลปกรรมเนื่องในพุทธศาสนาจำนวนมากสำหรับโบราณสถานที่สำคัญๆ เช่น พบ ศิลารธรรมจักร จำนวนมากประมาณ 30 กว่า วง บางวงมี ศิลารูปกวางหมอบ ประกอบอยู่ และยังได้พบ พระพุทธรูป ตลอดจนพระพิมพ์จำนวนมาก

จากหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ศิลปะด้านโบราณคดีรวมด้านจารึกอาจนำไปสู่ข้อสันนิษฐานว่า เมืองอุททอง น่าจะมีบทบาทเป็นเมืองหลวงหรือศูนย์กลางของรัฐทวารวดีในยุคแรก รวมพุทธศตวรรษที่ 9-13 (ผาสุข อินทรารุท, 2542) สำหรับเมืองอุททองนี้นักโบราณคดีได้พบหลักฐานการติดต่อค้าขายกับอินเดีย ตั้งแต่สมัยยุคเหล็กตอนปลายของอินเดีย (พุทธศตวรรษที่ 3-5) (ชิน อยู่ดี, 2509: 43-50) และมีบทบาทเด่นชัดมากในสมัยอินโด-โรมันของอินเดีย (พุทธศตวรรษที่ 6-9) และที่เมืองอุททองนี้เอง ที่พ่อค้าชาวพุทธจากลุ่มแม่น้ำกฤษณา ได้เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย และตั้งถิ่นฐานในช่วงสมัยอินโด-โรมัน และได้นำเอาพุทธศาสนาจากศูนย์กลางพุทธศาสนาในอินเดียได้ ที่อยู่ใต้การอุปถัมภ์ของกษัตริย์ราชวงศ์ศาคทวาหนะ (พุทธศตวรรษที่ 4-8) และสืบต่อด้วยราชวงศ์อิชวาคุ (พุทธศตวรรษที่ 8-10) ซึ่งมีศูนย์กลางงานศิลปกรรมเนื่องในศาสนาอยู่ที่เมืองอมราวดีและเมืองนาการชุนโกณฑะเข้ามาเผยแพร่ให้ชุมชนโบราณที่เมืองอุททอง ดังได้พบประติมากรรม ดินเผารูปพุทธสาวก 3 องค์ ถือบาตร ห่มจีวร ห่มคลุม ตามแบบนิยมของศิลปะแบบอมราวดี และประติมากรรมปูนปั้นรูปพระพุทธรูปนาคปรก ซึ่งประทับนั่งขัดพระบาทหลวมๆ ตามแบบศิลปะแบบอมราวดี (Boisselier, J. Murthy, K. K. 1977: 1-10)

ดังนั้น เมืองอุททองจึงจัดเป็นเมืองท่าโบราณที่เจริญรุ่งสืบทอดมาจนกลายเป็นเมืองท่าสำคัญของอาณาจักร และเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดของรัฐทวารวดี มีนักปราชญ์หลายท่าน ได้กล่าวถึงความมีอยู่ของเมืองโบราณต่าง ๆ เช่น ทักษณ-อินทโยธา เสนอว่า (ทักษณ อินทโยธา, 2534 : 14) แถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาและด้ามขวานทองได้เกิดมีชุมชนขึ้น ตั้งแต่สมัยพุทธกาลหรือ ก่อนนั้น เมื่อกว่า 2,000 ปมาแล้ว เช่น เมืองนครชัยศรี, เมืองพงตึก, เมืองอุททอง, เมืองคูบัว, เมืองศรีมโหสถ, เมืองไชยาและเมืองดินแดง เป็นต้น

ยังมีปัญหาข้อมูลไม่ลงรอยกันเกี่ยวกับเรื่องชนชาติของชาวทวารวดี(อุททอง)อีกจำนวนมาก บางกลุ่มสันนิษฐานว่า เป็นพวกมอญด้วยเหตุผล คือ (สิริวัฒน คำวันสา, 2542) (1) มีการพบจารึกภาษามอญที่ลพบุรี จารึกด้วยอักษรที่ เกาประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-14 จารึกที่เสา 8 เหลี่ยม ซึ่งมีบัวหัวเสาเหมือนที่นครปฐม (2) พระนางจามเทวีย้ายจากลพบุรีได้ครองศรีภูมิชัยในพุทธศตวรรษที่

13 นั้นเป็นเจ้าหญิงมอญ และ (3) ยอรัช เซเดสได้อ่านจารึกซึ่งพบที่วัดโพธิ์ร้าง ที่นครปฐมและนำไปเผยแพร่ที่ปารีส ใน พ.ศ.2495 ก็สนับสนุนว่า ทวารวดี(อุทอง)เป็นอาณาจักรมอญ

ปัญหาเรื่องศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดี ก็มีความเห็นไปต่าง ๆ แต่นักวิชาการ สอนใหญ่เห็นว่า ศูนย์กลางของทวารวดีนี้น่าจะอยู่บริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย เพราะมีการค้นพบหลักฐานสำคัญ ๆ มากกว่าแหล่งอื่น ตลอดถึงมีที่ตั้งอยู่ในทำเลอันเหมาะในการที่ติดต่อและรับอารยธรรมจากโลกภายนอกได้ อย่างไรก็ตามแม้นักวิชาการสอนใหญ่จะมีความเห็นดังกล่าวต่างกัน

แต่จากหลักฐานทางโบราณคดี ที่มีนักวิชาการ ตั้งข้อสมมติฐานเกี่ยวกับศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีไว้ 3 แห่งด้วยกันคือ เมืองอุทอง เมืองนครปฐม(นครชัยศรี) และเมืองลพบุรี (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2554) เรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในอาณาจักรทวารวดีคือ เมืองอุทอง เป็นเรื่องที่นาคึกขาศึกษาอย่างยิ่ง สถานการณ์ พระพุทธศาสนาในช่วงแรกเข้ามาและเผยแผ่ มีกำเนิดอิทธิพลร่องรอยและพัฒนาการมาอย่างไร และในสมัยต่อมาอีกอย่างไรบ้าง ยังคงเป็นเรื่องท้าทายและรอการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่เสมอ

ในสวนของประวัติศาสตร์เมืองอุทองในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ยังไม่มีการศึกษาวิจัย โดยตรงหรือจะมีก็น้อยมาก สอนมากเป็นการศึกษาวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ด้านอื่น ๆ เช่น โบราณคดีและการขุด ค้นหาหลักฐานเพื่อยืนยัน ถึงความมียู่ของกลุ่มชุมชนในอดีต ศึกษา อัตตลักษณะของเมืองอุทอง การท่องเที่ยวของเมืองอุทองเป็นต้น เทานั้นทำให้การศึกษาเรื่องราวของพระพุทธศาสนาในช่วงดังกล่าวขาดตอนไป ปัจจุบันได้นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี ทำการสำรวจขุดค้น พบข้อมูลใหม่ ๆ เช่น ล่าสุดมีคณะโบราณคดี ได้ทำการวิจัยได้ผลการขุดค้นทางโบราณคดีที่เนินพลับพลาย ปี 2560 จำนวนมาก ที่ทำให้สามารถทราบความเป็นมาและสถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในเหตุการณ์ดังกล่าวได้ดีขึ้น เพียงแต่เรื่องราวดังกล่าว เป็นการนำเสนอที่ยังกระจัดกระจายกันอยู่ไม่ได้กล่าวต่อเนื่องกัน เพราะต่างคนต่างศึกษาค้นคว้าทำให้ประวัติศาสตร์ไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ที่กล่าวถึง ประวัติศาสตร์ การเข้ามาในการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดี(อุทอง)ในแผ่นดินไทย จากเอกสารต่างๆ เช่น คัมภีร์ พระไตรปิฎก อรรถกถา วรรณกรรม พระพุทธศาสนาในลังกา พม่า ล้านนาและล้านช้าง ตลอดถึงงานค้นคว้าของนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องสมัยทวารวดี(อุทอง) รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านศิลปกรรมว่า มีความเกี่ยวข้องกันมากน้อยเพียงใด เสนอผลการวิจัยต่อไป ซึ่งจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์กำเนิดการเข้ามาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่เมืองอุทอง ตลอดถึงร่องรอยและอิทธิพลด้านต่างๆ ที่ได้รับจากพระพุทธศาสนาที่จะ

อำนวยความสะดวกต่อการศึกษาศาสนาประวัติศาสตร์เมืองอุททอง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น ที่ขาดหายไปอันนำมาเพื่อจะได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ อันจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี(อุททอง)
- 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองอุททอง
- 3) เพื่อศึกษาร่องรอยทางพระพุทธศาสนาในเมืองอุททองจากหลักฐานทางศิลปกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) เช่นรวบรวมข้อมูลจาก คัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถา หลักฐานทางโบราณคดี ตลอดจน วรรณกรรมประเทศศรีลังกา วรรณกรรมล้านนา ลานช้าง และวรรณกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. แนวทางการค้นคว้าการวิจัย โดยอาศัยหลัก 3 ประการดังนี้ 1) หลักฐานอันดับ 1 ได้แก่ หลักฐานที่สร้างหรือสร้างขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้น คือโบราณวัตถุสถาน จารึก และโบราณวัตถุในภาคเอเชียอาคเนย์ ส่วนใหญ่สร้างขึ้นในพุทธศาสนา ศาสนา ศิลปกรรม ประติมากรรม โบราณสถาน ในส่วนของจารึกจะวิเคราะห์ข้อความในจารึกตามที่นักปราชญ์แปลและวิเคราะห์ไว้ และศึกษาข้อมูลจากการสังเกต พูดคุยกับ นักวิชาการทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์บางท่าน เพียงเพื่อเป็นแนวคิดในการนำมาเรียบเรียงให้สอดคล้องเป็นรูปธรรมมากขึ้นนั้น ๆ 2) หลักฐานอันดับ 2 ได้แก่ หลักฐานที่สร้างสร้างขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้นล่วงไปแล้ว ได้แก่ ตำนาน พงศาวดาร สังคยวงศ์ หรือจดหมายเหตุพื้นเมืองต่าง ๆ ที่แต่งหรือรวบรวมขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นแล้ว เป็นเวลาหลายร้อยปี และตำนานหรือจดหมายเหตุพื้นเมือง ที่มีการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณวัตถุสถานเพื่อพิสูจน์คำกล่าวในตำนานหรือจดหมายเหตุพื้นเมือง 3) หลักฐานอันดับ 3 ได้แก่ วรรณกรรมหรือหนังสือต่าง ๆ ที่มีผู้เขียนขึ้นในสมัยปัจจุบัน โดยพิจารณาที่หลักฐานอันควรเชื่อถือ และใช้วิจารณ์อย่างเหมาะสม โดยปราศจากอคติ

3. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารดังกล่าวในข้อ.1 ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
4. ศึกษาวิเคราะห์ สรุปและสังเคราะห์ข้อมูล
5. เรียบเรียง นำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ทั้งจากหลักฐานข้อมูลเอกสารและหลักฐานด้านโบราณคดีได้อื่น มีข้อค้นพบที่น่าสนใจที่เป็นผลการวิจัย 4 ประการ ดังนี้

1) ได้ทราบว่า ดินแดนที่เป็นประเทศไทยทุกวันนี้มีพัฒนาการมาแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ พัฒนาการผ่านอาณาจักรพูนัน จนกระทั่งเข้าสู่สมัยทวารวดีเป็นสมัยประวัติศาสตร์ของประเทศไทยที่มีหลักฐานทั้งเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดีและเจริญรุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนา การเมืองการปกครอง โดยได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอินเดีย

2) ได้ทราบถึงกำเนิดและการเข้ามาของพระพุทธศาสนาที่แพร่หลายเขามายังบริเวณดังกล่าว ทั้งนี้จากหลักฐานเอกสารยืนยันความเจริญแพร่หลายของพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพุทธศตวรรษที่ 3 มีการแพร่หลายเข้ามาของพระพุทธศาสนาอีกหลายระลอกด้วยกันที่ปรากฏหลักฐานในสมัยก่อนทวารวดีเล็กน้อย คือพุทธศตวรรษที่ 9-10 เป็นต้นและพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองสูงสุด ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-16 : ซึ่งเป็นสมัยทวารวดี(อุทอง)

3) ได้ทราบว่า พระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี (อุทอง) นั้นเจริญรุ่งเรืองแพร่หลายเข้าถึงประชาชนกลุ่มต่าง ๆ และได้อำนวยความสะดวกและความสุขความเจริญแก่ประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่เป็นประเทศไทยได้อย่างดียิ่ง ได้นำชาวประชาให้เข้าถึงความสุขตามลำดับ ที่ควรได้ เห็นได้จากหลักฐานที่เป็นจารึกหลักธรรมระดับต่าง ๆ ในทุกส่วนเป็นเครื่องยืนยันว่า ประชาชนมีความสุขและความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ก่อให้เกิดอิทธิพลทางวัฒนธรรมประเพณีความเจริญด้านต่าง ๆ และส่งทอดสู่สมัยสุโขทัยสมัยต่อมาอย่างงดงาม

4) ได้ทราบร่องรอยแห่งความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ความแพร่หลายของวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาแบบทวารวดี(อุทอง) และประชาชนชาวพุทธมีความเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งยิ่งกว่าสมัยใดในประวัติศาสตร์ชาติไทย และบรรดาจารึกเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำบุญ การจารึกหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาตลอดจนซากพุทธเจดีย์จำนวนมากมาย ล้วนเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี ได้เป็นอย่างดี และเป็นต้นแบบทางศิลปวัฒนธรรมให้กับสุโขทัยและสมัยต่อมา

เมื่อสรุปการศึกษาวิเคราะห์การเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาวัฒนธรรมสู่เมืองอุทอง และปริณทิตตามลำดับเหตุการณ์ยุค แต่ละพ.ศ. ได้ดังนี้

1) 4,000 ปีมาแล้ว ตรงกับยุคหินใหม่ เริ่มมีผู้คนกระจายตัวอยู่ทางตอนบนของ จ. สุพรรณบุรีปัจจุบัน คือบริเวณ อ.ด่านช้าง อ.หนองราชวัตร และพื้นที่ข้างเคียง ที่ตั้งอยู่ในเขต จ. กาญจนบุรีปัจจุบัน

2) 2,500 ปีมาแล้ว ตรงกับยุคเหล็ก ผู้คนจากชุมชนบริเวณตอนบนของ จ.สุพรรณบุรี ปัจจุบันเคลื่อนย้ายลงมาทางตอนล่างบริเวณ อ.ดอนเจดีย์ ศรีประจันต์เมืองสุพรรณ และอุทองในกลุ่ม น้ำทวน-จระเข้สามพัน และลุ่มน้ำท่าว่า-ท่าจีน หรือแม่น้ำสุพรรณบุรีชุมชนกลุ่มนี้จะพัฒนาเป็น บ้านเมืองในวัฒนธรรมแบบทวารวดี

3) 2,000 ปีมาแล้ว ชุมชนบริเวณลุ่มน้ำทวน-จระเข้สามพัน และลุ่มน้ำท่าว่า-ท่าจีน หรือ แม่น้ำสุพรรณบุรีซึ่งมีอุทองเป็นเมืองศูนย์กลาง เริ่มมีการติดต่อกับภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกอย่างเข้มข้น มีการพบโบราณวัตถุนำเข้าจากวัฒนธรรมภายนอกเป็นจำนวนมาก

4) 1,500 ปีมาแล้ว อุทองยอมรับวัฒนธรรมศาสนาพุทธ-พราหมณ์จากชมพูทวีป เริ่มมี การสร้างรูปเคารพ และศาสนสถานในศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์

5) 1,300 ปีมาแล้ว คูน้ำล้อมรอบเมืองอุทองมีรูปร่างเป็นอย่างไรที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

6) 1,000 ปีมาแล้ว เมืองอุทองลดความสำคัญลง แต่ไม่ได้ร้างพื้นที่บริเวณทางฝั่งตะวันออก โดยผ่านลำน้ำท่าว่า-ท่าจีน และลำน้ำทวน เริ่มเจริญรุ่งเรืองขึ้นแทนที่

7) 800 ปีมาแล้ว เมืองสุพรรณบุรีกลายเป็นเมืองสำคัญของกลุ่มวัฒนธรรมนี้แทนเมืองอุทอง

มีสันนิษฐานดั้งเดิมของนักโบราณคดีที่เชื่อว่า รัฐในวัฒนธรรมทวารวดีอย่าง อุทอง นั้น เป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเล ดูจะเป็นเรื่องที่ทบทวนใหม่ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลหลักฐานจากงานวิจัยทาง ธรณีวิทยา และละอองเรณูวิทยา ในระยะหลัง ที่ชี้ให้เห็นไปในทิศทางที่แตกต่างออกไป รัฐใน วัฒนธรรมทวารวดียังคงมีลักษณะเป็นเมืองท่าอยู่ แต่ไม่ใช่เมืองท่าชายฝั่งทะเล เพราะมีลักษณะการ วางตัวของเมืองที่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน รัฐในวัฒนธรรมทวารวดีเชื่อมต่อกับทะเลด้วยแม่น้ำสายต่าง ๆ ในกรณีของ อุทอง คือแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำแม่กลอง ทางด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ตามลำดับ ลักษณะอย่างนี้ไม่ต่างไปจากกรุงศรีอยุธยา ในยุคหลัง ที่เชื่อมต่อกับทะเลโดยผ่านแม่น้ำ เจ้าพระยา

ข้อมูลที่น่าสนใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับชายฝั่งทะเลในช่วงของวัฒนธรรมทวารวดีคือ มีการ ค้นพบ ชากเรือจม ที่บรรจุสินค้าในช่วงเวลาดังกล่าว อยู่สองลำในเขต จ.สมุทรสาคร คือที่แหล่ง โบราณคดีบ้านขอมต.โคกขาม อ.เมือง (พยุ่ง วงษ์น้อย, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) และอีกแห่งคือที่ วัดวิ สุตวิธรรวาส หรือวัดกลางคลอง ต.พันท้ายนรสิงห์ อ.เมืองเฉพาะข้อมูลของเรือที่วัดกลางคลองนั้น

และในอนาคต”จาริกสำนวนที่สอง จาริก เขมาเขมสรณที่ปิกคาถา จากพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เรื่องปุโรหิตอัคคิทัต สรุปลความ คือ พระพุท พระธรรมและพระสงฆ์ เมื่อได้พบสรณะพระรัตนตรัยแล้ว จะเห็นอริยสัจ ซึ่งเป็นที่พึ่งอันแท้จริง สามารถช่วยให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลายได้ ส่วน ฦเขา ป่าไม้ ต้นไม้ใหญ่ อารามคักคัสสิทธิ สิ่งเหล่านั้น ไม่ใช่ที่พึ่งอันแท้จริง

นอกจากนี้ หลักธรรมสำคัญระดับหัวใจพระพุทศาสนาทั้งคาถา เย ธมมา อริยสัจ 4 ปฏิจสมุบาท ความเชื่อเรื่องพระอัสสิมหาสาวก ความเชื่อเรื่องพระศรีอาริยมตไตรยเป็นต้น ล้วนเป็นหลักธรรมและหลักความเชื่อสำคัญในพระพุทศาสนาเถรวาท จึงเชื่อว่า พระพุทศาสนาสมัยทวารวดี(อุทอง) จะต้องเป็น นิกายเถรวาทมากกว่านิกายอื่นแน่นอน

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่าเกี่ยวกับกำเนิดการเข้ามาของพระพุทศาสนาในการเผยแผ่สู่เมืองอุทอง ตลอดจนร่องรอยและอิทธิพลด้านต่าง ๆ ที่ได้รับจากพระพุทศาสนา ที่อำนาายประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองอุทอง อันได้แก่ พระพุทศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

ได้องค์ความรู้จากการศึกษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่สัมพันธ์กับการเผยแผ่พระพุทศาสนาสู่เมืองอุทอง ลายเส้นจากดินเผารูปภิกษุสาวก 3 รูป ครองจีวรทำท่าบิณฑบาต เป็นหลักฐานเก่าสุดที่แสดงว่า มีพระสงฆ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ พบที่เมืองอุทอง อ. อุทอง จ. สุพรรณบุรี ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปพระพุทธรูปขัดสมาธิพระบาทหลวมๆ บนขนดนาค ศิลปกรรมอินเดียแบบอมราวดีตอนปลายอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9-11 พบที่เมืองอุทองพระพุทธรูปิตาพระพุทธรเจ้าสมณโคดม มีจารึกอักษรปัลลวะระบุพระนามไว้ด้านล่างของฐานว่า “ศุทโธทน” ยังมี ธรรมจักรและกวางหมอบ กล่าวได้ว่า เป็นตัวแทนของอารยธรรม เพราะธรรมจักรเป็นเครื่องหมาย การประกาศพระธรรม คำสอนของพระพุทธรเจ้า เป็นสัญลักษณ์การแสดงปฐมเทศนา มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 13 กรมศิลปากรขุดค้นพบที่ สลูปเจดีย์หมายเลข 11 เมืองอุทอง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า นักวิชาการส่วนใหญ่ลงความเห็นว่า เมืองหลวงของรัฐทวารวดีน่าจะอยู่ที่เมืองอุทองเป็นศูนย์กลางของรัฐทวารวดี เพราะได้พบเหรียญเงินมีจารึกว่า “ลาวปุระ” ที่อุทอง (Boeles, J.J., 1967) และข้อมูลแหล่งค้นพบในเบื้องต้น โดยสันนิษฐานว่า เมืองอุทองเป็นศูนย์กลางด้านตะวันตก หรือเป็นศูนย์กลางในฐานะเมืองหลวงของรัฐทวารวดี โดยศึกษาจากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ประกอบกับหลักฐานโบราณวัตถุสถานและหลักฐานเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งจดหมายเหตุของจีนตลอดจน จารึกที่พบในบริเวณเมืองด้วยดังได้พบหลักฐานด้านศิลปกรรมเนื่องในพุทศาสนาจำนวนมาก

เมืองอุทองนั้นยังได้พบหลักฐานการติดต่อค้าขายกับอินเดียตั้งแต่สมัยยุคเหล็กตอนปลายของอินเดีย (พุทธศตวรรษที่ 3-5) (ชิน อยู่ดี, 2509: 43-50)และเมืองอุทองนี้เองที่พ่อค้าชาวพุทจาก

ลุ่มแม่น้ำกฤษณา ได้เดินทางเข้ามาติดต่อดำขายและตั้งถิ่นฐานในช่วงสมัยอินโด-โรมัน และได้นำเอา พุทธศาสนาจากศูนย์กลางพุทธศาสนาในอินเดียใต้ที่อยู่ใต้การอุปถัมภ์ของกษัตริย์ราชวงศ์ศาควาหะ และสืบทอดด้วยราชวงศ์อิกษวากู (พุทธศตวรรษที่ 8-10) ซึ่งมีศูนย์กลางงานศิลปกรรมเนื่องในศาสนา อยู่ที่เมืองอมราวดีและเมืองนาการชุนโกณฑะ เข้ามาเผยแพร่ให้ชุมชนโบราณที่เมืองอู่ทอง ดังได้พบ ประติมากรรมดินเผา รูป ลายเส้นจากดินเผา รูปภิกษุสาวก 3 รูป ครองจีวรทำท่าทำบิณฑบาตรและเป็น หลักฐานเก่าสุดที่แสดงว่า มีพระสงฆ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ พบที่เมืองอู่ทอง อ.อู่ทอง จ.สุพรรณบุรี ขึ้นส่วนปูนปั้นรูปพระพุทธรูปขัดสมาธิพระบาทหลวมๆ บนขนดนาค ศิลปกรรมอินเดียแบบอมราวดี ตอนปลายอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9 – 11 พบที่เมืองอู่ทอง พระพุทธรูปิตาพระพุทธรเจ้าสมณโคดม มี จารึกอักษรปัลลวะระบุพระนามไว้ด้านล่างของฐานว่า “ศุทโธทน” อายุราวพุทธศตวรรษที่ 13 กรม ศิลปากรชุดค้นพบที่สถูปเจดีย์หมายเลข 11 เมืองอู่ทอง เป็นต้น

ดังนั้นเมืองอู่ทองจึงจัดเป็นเมืองท่าโบราณที่เจริญรุ่งเรืองสืบต่อมาจนกลายเป็นเมืองท่าสำคัญของอาณาจักร และเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดของรัฐทวารวดีฉะนั้นย่อมได้บววิเคราะห์ ของนักวิชาการทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเมืองอู่ทองที่ขาดหายไปเพื่อ จะได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ อันจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผล วิจัยไปปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประเด็นประวัติศาสตร์การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในสมัย ทวารวดี(อู่ทอง) อิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองอู่ทอง และร่องรอยทาง พระพุทธศาสนาในเมืองอู่ทองจากหลักฐานทางศิลปกรรม ผลจากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาได้ แพร่กระจายเข้าสู่ดินแดนทวารวดี (อู่ทอง) ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 มีอิทธิพลต่อความต่อจิตใจของ ประชาชนที่นับถืออย่างมั่นคง ก่อให้เกิดการสร้างสรรคศิลปวัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมอันดีงาม มีเอกลักษณ์ด้านศิลปะเป็นของตนเองในชื่อ “ศิลปะทวารวดี” ร่องรอยเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความ เจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ศรัทธา ปัญญา ตลอดจนความเข้าใจในพระพุทธศาสนาของชาว พุทธได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับงานด้าน โบราณคดีหรือประวัติศาสตร์ควรมีการศึกษาค้นคว้าหลักฐานหรือร่องรอยทางประวัติศาสตร์เพื่อจัดทำ ฐานข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เพิ่มเติมมี โดยเฉพาะองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาเชิงลึกในมิติต่าง ๆ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผลจากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาได้ แพร่กระจายเข้าสู่ดินแดนทวารวดี (อู่ทอง) ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่

แพร่หลายไปสู่เมืองอุททองและอื่นๆ ได้ทั้งร่องรอยไว้ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม เช่น ซาก
สถูป ธรรมจักรศิลา พระเจดีย์ พระพิมพ์ พระพุทธรูป ตลอดจนหลักฐานจารึกเกี่ยวกับหลักธรรมใน
พระพุทธศาสนา ซึ่งให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ศรัทธา ปัญญา ตลอดจนความ
เข้าใจในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดทำ
ฐานข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ อิทธิพล ละร่องรอยทางพระพุทธศาสนาสมัยอุททอง โดยการมีส่วนร่วม
ของชุมชนท้องถิ่น และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ เพื่อให้คนที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้
จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ ในท้องถิ่น และสร้าง
เครือข่ายการเรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือของคนในท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการ
ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป หากจะมีการวิจัยในครั้งต่อไปผู้วิจัยมี
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยไว้ดังต่อไปนี้ คือ ควรศึกษาประวัติและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในสมัยอุ
ททองในเชิงลึกว่ามีประวัติ พัฒนาการและมีอิทธิพลต่ออาณาจักรโบราณต่าง ๆ อย่างไร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2531). **แหล่งโบราณคดีประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
จีน อยู่ดี. (2509). **“เรื่องก่อนประวัติศาสตร์ที่เมืองอุททอง”** โบราณวิทยาเรื่องเมืองอุททอง. กรม
ศิลปากร.
ทักษิณ อินทโยธา. (2534). **ใครคือเจ้าถิ่นลุ่มน้ำเจ้าพระยาและตามขวานทองเมื่อ 2,000-3,000 ป
ก่อน**. กรุงเทพฯ: ดานสุทธาการพิมพ์.
ผาสุข อินทราวุธ. (2542). **ทวารวดี: การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี**. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์อักษรสมัย.
_____. (2548). **สุวรรณภูมิจากหลักฐานโบราณคดี**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2547). **จาริกบุญ – จาริกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: บริษัท
พิมพ์สวายจำกัด.
พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. (2542). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การ
ศาสนา.
วินัย พงศ์ศรีเพียร,ดร. (2543). **“ครูกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย”** คู่มือการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์: จะเรียนจะสอนกันอย่างไร. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์, ผศ.ดร. (2547). ศิลปะทวารวดีวัฒนธรรมพุทธศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ดานสุทธาการพิมพ์.

สิริวัฒน์ คำวันสา. (2542). ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท
จรัสสินทวงศการพิมพ์ จำกัด.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2549). กรุงสุโขทัยมาจากไหน. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.

_____. (2549). สุวรรณภูมิ ตำนานประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2515). ภูมิประวัติพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาคาร.

_____. (2515). ภูมิประวัติพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: บรรณาคาร.

หลวงบริบาลบริรักษ์. (2503). เรื่องโบราณคดีฯ. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองรัตน์.

ชิน อยู่ดี. (2509). “เรื่องก่อนประวัติศาสตร์ที่เมืองอู่ทอง”. โบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทอง กรม
ศิลปากร.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2515). ภูมิประวัติพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาคาร.

_____. (2515). ภูมิประวัติพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บรรณาคาร.

Boeles, J.J. (1967). “A note on the ancient city called Lavapura”. *Journal of the Siam
Society*. Vol. LV, Part I (January 1967).

_____. (1977). “Travaux de la Mission Archeologique Francaise en Thaïlande”

Indrawooth Phasook, (2008). Dharma vati Dharmacakra . Bangkok : Saksopa
Press.

ความเชื่อและทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ของคน
เจนเนอร์เรชั่น 'Z' : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
BELIEFS AND ATTITUDES TOWARDS OFFERING FOODS OF OLDER PEOPLE
SUPPORT MONKS OF GENERATION Z PEOPLE: A CASE OF STUDY OF
SISAKET RAJABHAT UNIVERSITY STUDENTS

เดชภณ ทองเดิม¹ และจิรนนท์ แก้วมา²
Tachapon Tongterm¹ and Jeeranan Kaema²
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ¹
Sisaket Rajabhat University¹
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา²
Songkhla Rajabhat University²
E-mail s: jojoe_spsc_chula@hotmail.com

ได้รับบทความ: 20 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 2 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 20 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ของคนเจนเนอร์เรชั่น 'Z' ตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 400 คน อายุเฉลี่ย 19.60 ± 0.94 ปี ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายและสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า 1. นักศึกษามีความเชื่อด้านการถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ ดังนี้ 1) การถวายอาหารในประเภทอาหารที่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว (ตาย) ชอบรับประทาน ญาติที่ล่วงลับไปแล้วจะได้รับอาหารประเภทนั้นๆ ที่นำไปถวายในอีกภพภูมิด้วยเช่นกัน ร้อยละ 94.8 2) การถวายอาหารจะทำให้ตนเองได้รับผลบุญในชาตินี้ ร้อยละ 93.8 และ 3) การถวายอาหารจะทำให้ตนเองได้รับผลบุญในชาติหน้า ร้อยละ 93.0 2. นักศึกษามีทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ ดังนี้ การหาความรู้เกี่ยวกับอาหาร/โภชนาการและสุขภาพเป็นเรื่องจำเป็น ร้อยละ 97.3 อาหารที่มีสารอาหารครบถ้วนไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง ร้อยละ 95.8 และ การเลือกซื้ออาหารควรพิจารณาคุณค่าทางโภชนาการมากกว่ารสชาติและความถูกใจ ร้อยละ 94.1

คำสำคัญ: การถวายอาหาร, พระสงฆ์, นักศึกษา, จังหวัดศรีสะเกษ

Abstract

This research aimed to study beliefs and attitudes towards food offering to monks of the Z Generation People. The samples were 400 graduate students who were grade 1 to 4 and aged 19.60 ± 0.94 years old of Sisaket Rajabhat University. They were selected by using simple random sampling and accidental sampling. The instrument to gather data was questionnaire developed by the researchers. Data analysis was accomplished by using percentage. The followings were the research results: 1. The beliefs towards food offering to monks of the students found that there were 94.8% regarding “food offering to monks for the dead person, they will get these food in their realms too”, 93.8% regarding “food offering to monks is the way to get merit in this life”, and 93.0% regarding “food offering to monks is the way to get merit in the next life”. 2. The attitudes towards food offering to monks of the students found that there were 97.3% regarding “the study about food/nutrition and health is necessary”, 95.8% regarding “the fully nutrient food is not need to expensive” and 94.1% regarding “Food shopping should consider about the nutrition value more than flavor and liking”.

Keywords: Food Offering, Monk, Graduate Student, Sisaket Province.

บทนำ

พระสงฆ์ถือเป็นต้นแบบของการประพฤติปฏิบัติ หรือเป็นบุคคลที่ควรเคารพบูชา กล่าวคือ พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการบวช และมีหน้าที่ยึดหลักอันประกอบด้วยธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก โดยพระสงฆ์มีหน้าที่สำคัญในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้คงอยู่และกว้างขวางออกไป การดูแลสุขภาพพระสงฆ์ให้แข็งแรงสมบูรณ์จึงถือเป็นหนึ่งในวิธีที่จะช่วยดูแลและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบไป จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ปัจจุบันพระสงฆ์ไทยมีปัญหาสุขภาพจำนวนมากไม่ต่างจากกลุ่มบุคคลทั่วไป (จงจิตร อังคทะวานิช และคณะ, 2559) (สมเกียรติ รามัญวงศ์ และคณะ, 2561) อาทิเช่น โรคอ้วน (ศรีเมือง พลัทธิ, 2562) โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดและหัวใจ ฯลฯ (ศนิกันต์ ศรีมณี และคณะ, 2556) (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ, 2558) นอกจากนี้ยังพบว่าในบริบท

ชุมชนอุตสาหกรรม พระสงฆ์มีปัญหาสุขภาพด้านระบบทางเดินหายใจ โรคผิวหนัง โรคเกี่ยวกับเลือด ซึ่งเป็นผลมาจากมลพิษในเขตอุตสาหกรรมอีกด้วย (วัชรินทร์ ออละอ, 2557)

พระสงฆ์เป็นกลุ่มประชากรที่อาจมีปัญหาด้านการบริโภคอาหารแตกต่างจากบุคคลทั่วไป เนื่องด้วยถูกกำหนดด้วยพระธรรมวินัยที่มีให้พระสงฆ์จัดหาหรือประกอบอาหารเอง นอกจากนี้ พระสงฆ์ในเขตชุมชนเมือง ยังมีวิถีชีวิตที่ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนเมือง กล่าวคือ ออกเดินบิณฑบาตในบริเวณตลาดสด หรือบริเวณที่มีประชาชนพลุกพล่านมากขึ้น ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชนที่ต้องการวิธีการทำบุญที่มีความสะดวก สบาย และรวดเร็วมากขึ้นในปัจจุบันนั่นเอง แม้แต่ในชนบทก็ยังพบว่า พฤติกรรมการถวายอาหารของประชาชนก็เปลี่ยนไปจากอดีตเช่นเดียวกัน โดยจากการศึกษาของ (รัชนิกร ตาเสน และทรงวุฒิ ดวงรัตนพันธ์, 2562) ที่ได้รายงานไว้ว่า ประชาชนนิยมซื้ออาหารเพื่อถวายพระสงฆ์ สูงถึงร้อยละ 69.3 ปรุงอาหารเอง เพียงร้อยละ 31.7 โดยอาหารที่ปรุงเองนั้นยังประกอบไปด้วยแป้ง ไขมันซึ่งเป็นอาหารที่อยู่ในโซนสีแดง ส่งผลต่อการเกิดโรคทางระบบหัวใจและหลอดเลือดและสุขภาพของพระสงฆ์ อาทิ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป แครกหมู อาหารผัด แกงกะทิ นมรสหวาน และขนมหวาน เช่น แดงไทยกะทิสด ทั้งนี้อาจจะเกิดจากความไม่รู้หรือความเข้าใจผิดของประชาชนในด้านการถวายอาหาร (นัยนา ยอดระบำ และคณะ, 2556) ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของพระสงฆ์ทั้งสิ้น แม้ในปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรต่างๆ ได้ดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพให้แก่พระสงฆ์ไทยมากขึ้น แต่ยังคงพบว่าการดำเนินการแก้ไขปัญาสุขภาพของพระสงฆ์ไทย ยังไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง สำหรับในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า พระสงฆ์สูงอายุ มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนพฤติกรรมด้านการถวายอาหารของประชาชนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ยังไม่มีการรายงานมาก่อน

สรุปได้ว่าพฤติกรรมการถวายอาหาร เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมดังกล่าวหรือถวายแด่พระสงฆ์ พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ของอาหารที่ติดบาตรหรือถวายแด่พระสงฆ์ของประชาชน ทักษะต่อการทำบุญ ระดับการศึกษาของประชาชน และอายุของประชาชน ล้วนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการถวายอาหาร (ศนิกันต์ ศรีมณี, 2561) ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินงานวิจัยเรื่อง “ความเชื่อและทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ของคนเจนเนอร์เรชั่น ‘Z’ : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ” โดยสาเหตุที่ศึกษาเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นหรือ Generation Z (Gen-Z) นั้น เนื่องมาจากเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 10-24 ปี (เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2538-2552) เติบโตมาพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายที่อยู่แวดล้อมรอบตัว มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เรียนรู้ได้รวดเร็ว และอยู่กับสื่อดิจิทัลโดยกำเนิด ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บนโลกออนไลน์ และกำลังอยู่ในวัยเรียน จึงถือเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางศาสนา

น้อย ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาคณะผู้วิจัยพบว่ายังไม่ได้มีการศึกษาในประเด็นนี้มาก่อน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลองค์ความรู้ความเชื่อและทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ และเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการใช้ในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อด้านการถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ : กรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ” โดยเป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross sectional descriptive study) ซึ่งผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จาก คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เลขที่โครงการวิจัย 032/2562 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร (Population) คือ ประชาชนชายและหญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2562 จำนวน 7,956 คน (มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2562)

ตัวอย่าง (Sample) กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อน ± 5 พบว่า ซึ่งพบว่าต้องใช้ขนาดตัวอย่างที่น้อยที่สุด คือ 400 คน โดยคณะผู้วิจัยคัดเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยคณะผู้วิจัยมีเกณฑ์คัดเข้า และเกณฑ์คัดออก ดังนี้

เกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างเข้ามศึกษา (Inclusion Criteria)- ประชาชนชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2562

- ตัวอย่างเข้าใจภาษาไทยเป็นอย่างดี
- ตัวอย่างยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย

เกณฑ์ในการคัดตัวอย่างออกจากการศึกษา (Exclusion Criteria)

- ตัวอย่างไม่ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย
- ตัวอย่างอยู่ในสภาพต่อไปนี้ คือ หมดสติ หรือ เกือบหมดสติ พุดไม่ได้ พุดไม่รู้เรื่อง วุ่นวาย สับสน ใส่ท่อหายใจ หรือใส่หลอดคอ จนไม่สามารถตอบแบบสอบถามได้

- ตัวอย่างให้ข้อมูล แต่ไม่ประสงค์เปิดเผยข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Instrument) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งคณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ผ่านการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบรายละเอียดของข้อคำถาม และพิจารณาเนื้อหาว่ามีความถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยได้ผลค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.72 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ซึ่งใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1990) ได้ค่าได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า เท่ากับ 0.74

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการเตรียมแบบสอบถาม อบรมผู้ช่วยเก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน/เวลาที่กำหนด ลงรหัสข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งคณะผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้ดำเนินการเองทุกขั้นตอนตลอดการเก็บข้อมูล ดังมีขั้นตอนการปฏิบัติตามลำดับต่อไปนี้

1. ขอความร่วมมือกับอธิการบดี และประสานงานกับคณะที่เกี่ยวข้อง
2. คณะผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยวิจัย ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม ระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2562 ถึง 31 ธันวาคม 2562
3. นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษานำเสนอเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างนักศึกษาที่ถวายอาหารแด่พระสงฆ์ 2) ความเชื่อด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ของนักศึกษา และ 3) ทศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ของนักศึกษา ดังต่อไปนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษที่ถวายอาหารแด่พระสงฆ์ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 78.8 เป็นเพศชายร้อยละ 21.2 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท มากที่สุดถึงร้อยละ 92.0 ส่วนใหญ่เดินทางไปวัดรถจักรยานยนต์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.0 รองลงมาคือการเดิน ร้อยละ 12.8 และใช้จักรยาน ร้อยละ 8.0 ตามลำดับ ส่วน

ใหญ่ใช้ระยะเวลาในการเดินทางไปวัดน้อยกว่า 30 นาที ร้อยละ 91.5 โดยช่วงเวลาที่ถวายอาหารแด่พระสงฆ์จำนวนมากที่สุด คือ ช่วงตักบาตร ร้อยละ 75.8 รองลงมาคือช่วงถวายอาหารเช้า (ถวายจังหัน) ร้อยละ 42.8 ประเภทของอาหารที่ถวายพระสงฆ์มากที่สุด คือ ปลา/หมู/ไก่ทอด ร้อยละ 54.8 รองลงมาคือ ไข่ต้ม ร้อยละ 45.0 ไข่เจียว ร้อยละ 43.8 ปลากระป๋อง ร้อยละ 33.8 น้ำพริก/ป่น ร้อยละ 33.5 ตามลำดับ สำหรับน้ำปานะที่ถวายแด่พระสงฆ์มากที่สุดคือ น้ำเปล่า ร้อยละ 79.3 รองลงมาคือ นม/ชา/น้ำหวานต่างๆ ร้อยละ 34.3 น้ำผลไม้ ร้อยละ 24.3 และกาแฟ ร้อยละ 15.8 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างนักศึกษาที่ถวายอาหารพระสงฆ์ จำแนกตามลักษณะทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างนักศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	85	21.3
หญิง	315	78.8
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	368	92.0
10,001-15,000 บาท	30	7.5
15,001-20,000 บาท	2	0.5
มากกว่า 20,000 บาท		
การเดินทางไปวัด		
รถยนต์	19	4.8
จักรยานยนต์	296	74.0
จักรยาน	32	8.0
เดิน	51	12.8
อื่นๆ	3	0.6
ระยะเวลาเดินทางไปวัด		
น้อยกว่า 30 นาที	366	91.5
30-60 นาที	30	7.5
มากกว่า 60 นาที	4	1.0
อื่นๆ	400	100
ช่วงเวลาถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์		
ตักบาตร	303	75.8

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างนักศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ถวายอาหารเช้า (ถวายจ้งหัน)	171	42.8
ถวายอาหารเที่ยง (ถวายเพล)	48	12.0
ถวายหลังเที่ยง (ถวายน้ำปานะ)	7	1.8
ถวายสังฆทาน	69	17.3
ถวายปัจจัย (เงิน) แต่พระภิกษุสงฆ์ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา		
ไม่ใช่	94	23.5
ใช่	306	76.5
ประเภทของอาหารที่ถวายพระภิกษุสงฆ์ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา		
ไข่ต้ม	180	45.0
ไข่เจียว	175	43.8
ไข่พะโล้/ไข่ตุ๋น	83	20.8
ปลาทุ/หมู/ไก่ ทอด	219	54.8
น้ำพริก/ ป่น	134	33.5
ปลากระป๋อง	135	33.8
ผักลวก/ต้ม/นึ่ง	114	28.5
ส้มตำ/ตำแดง/ตำถั่ว	38	9.5
ไก่/ปลา/หมู/เนื้อ ย่าง	75	18.8
ไก่/ปลา/หมู/เนื้อ ต้ม	100	25.0
เนื้อแดดเดียว	29	7.3
แฮมเนื้อ/หมู/ไก่/ปลา	14	3.5
ผักดองต่างๆ (ส้มผัก)	18	4.5
ลาบ เนื้อ/หมู/ไก่/ปลา	49	12.3
อาหารจานเดียว	30	7.5
ก๋วยเตี๋ยว/ก๋วยจั๊บ/สุกี้	13	3.3
ยำประเภทต่างๆ	25	6.3
ผลไม้ดอง	9	2.3
แกงพะแนง/ขาหมู/เขี้ยวหวาน	63	15.8
อาหารทะเล	7	1.8
หมูกระทะ	5	1.3
บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป	56	14.0

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างนักศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ผลไม้สดที่มีรสหวาน เช่น มะม่วงสุก ลำไย เงาะ ฯลฯ	57	14.3
ประเภทของน้ำปานะที่ถวายพระภิกษุสงฆ์ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา		
น้ำอัดลม เช่น โค้ก เป๊ปซี่	34	8.5
นม ชา น้ำหวานต่างๆ	137	34.3
น้ำเปล่า	317	79.3
อาหารเสริม แบรินด์ ฯลฯ	20	5.0
กาแฟ	63	15.8
น้ำผลไม้	97	24.3
เครื่องดื่มชูกำลัง เช่น เอ็ม150	26	6.5
อื่นๆ	5	1.3

2) ความเชื่อด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ของนักศึกษา พบว่า จากข้อความ 10 ประเด็น ตัวอย่างนักศึกษามีความเชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย จำนวนมากที่สุด 9 ประเด็น ได้แก่ ประเด็น “การถวายอาหารในประเภทอาหารที่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วของท่าน (ตาย) ชอบรับประทาน ญาติที่ล่วงลับไปแล้วของท่านก็จะได้รับอาหารประเภทนั้นๆ ที่ท่านนำไปถวายในอีกภพภูมิด้วยเช่นกัน” ร้อยละ 57.3 ประเด็น “การถวายอาหารจะทำให้ตนเองได้รับผลบุญในชาตินี้” ร้อยละ 52.3 ประเด็น “การถวายอาหารที่มีชื่อเป็นมงคลเกี่ยวกับเงิน ทอง เช่น ทองหยิบ ทองม้วน ฯลฯ จะช่วยส่งเสริมฐานะทางการเงินของครอบครัวท่านได้” และ “การถวายอาหารที่มีชื่อเป็นมงคลพ้องเสียง เช่น กล้วย จะทำให้งานสำเร็จได้ง่าย ๆ/ ลาบ จะทำให้มีโชคลาภ /มะยม จะทำให้คนนิยมชมชอบ/ ขนุน จะทำให้มีผู้สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกทุกๆ ด้าน ฯลฯ” ร้อยละ 47.8 เท่ากัน ประเด็น “การถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ 9 รูปจะทำให้ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้า” ร้อยละ 45.0 ประเด็น “การที่นำอาหารมาถวายพระภิกษุสงฆ์จะต้องเป็นอาหารที่ดีที่สุดเสมอ” ร้อยละ 41.0 ประเด็น “การทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ท่านได้รับผลบุญมากกว่าวันปกติ” ร้อยละ 40.5 ประเด็น “การทำอาหารด้วยตนเองจะได้บุญมากกว่าการซื้ออาหารมาถวาย” ร้อยละ 40.0 และ ประเด็น “การที่ท่านถวายอาหารราคาแพงแด่พระภิกษุสงฆ์จะทำให้ท่านได้บุญมาก” ร้อยละ 33.0 ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่นักศึกษามีความเชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย จำนวนมากที่สุด มีเพียง 1 ประเด็น คือ “การถวายอาหารจะทำให้ตนเองได้รับผลบุญในชาติหน้า” ร้อยละ 49.0 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

จำนวนและร้อยละของความเชื่อด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ของนักศึกษา จำแนกรายข้อ

ความเชื่อด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านมีความเชื่อว่า “การถวายอาหารในประเภทอาหารที่ญาติผู้ ล่วงลับไปแล้วของท่าน (ตาย) ชอบรับประทาน ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ของท่านก็จะได้รับอาหารประเภทนั้นๆ ที่ท่านนำไปถวายในอภิญญามี ด้วยเช่นกัน”		
เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย	150	37.5
เชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย	229	57.3
ไม่เชื่อและยังมีข้อสงสัย	18	4.5
ไม่เชื่อเด็ดขาด	3	0.8
2. ท่านมีความเชื่อว่า “การถวายอาหารจะทำให้ตนเองได้รับผลบุญใน ชาตินี้”		
เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย	166	41.5
เชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย	209	52.3
ไม่เชื่อและยังมีข้อสงสัย	18	4.5
ไม่เชื่อเด็ดขาด	7	1.8
3. ท่านมีความเชื่อว่า “การถวายอาหารจะทำให้ตนเองได้รับผลบุญใน ชาติหน้า”		
เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย	196	49.0
เชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย	176	44.0
ไม่เชื่อและยังมีข้อสงสัย	26	6.5
ไม่เชื่อเด็ดขาด	2	0.5
4. ท่านมีความเชื่อว่า “การถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ 9 รูปจะทำให้ ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้า”		
เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย	178	44.5
เชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย	180	45.0
ไม่เชื่อและยังมีข้อสงสัย	37	9.3
ไม่เชื่อเด็ดขาด	5	1.3
5. ท่านมีความเชื่อว่า “การที่ท่านถวายอาหารราคาแพงแด่พระภิกษุสงฆ์ จะทำให้ท่านได้บุญมาก”		

ความเชื่อด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์	จำนวน	ร้อยละ
เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย	68	17.0
เชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย	132	33.0
ไม่เชื่อและยังมีข้อสงสัย	75	18.8
ไม่เชื่อเด็ดขาด	125	31.3
6. ท่านมีความเชื่อว่า “การทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ท่านได้รับบุญมากกว่าวันปกติ”		
เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย	92	23.0
เชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย	162	40.5
ไม่เชื่อและยังมีข้อสงสัย	82	20.5
ไม่เชื่อเด็ดขาด	64	16.0
7. ท่านมีความเชื่อว่า “การทำอาหารด้วยตนเองจะได้บุญมากกว่าการซื้ออาหารมาถวาย”		
เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย	127	31.8
เชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย	160	40.0
ไม่เชื่อและยังมีข้อสงสัย	78	19.5
ไม่เชื่อเด็ดขาด	35	8.8
8. ท่านมีความเชื่อว่า “การที่นำอาหารมาถวายพระภิกษุสงฆ์จะต้องเป็นอาหารที่ดีที่สุดเสมอ”		
เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย	149	37.3
เชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย	164	41.0
ไม่เชื่อและยังมีข้อสงสัย	50	12.5
ไม่เชื่อเด็ดขาด	37	9.3
9. ท่านมีความเชื่อว่า “การถวายอาหารที่มีชื่อเป็นมงคลเกี่ยวกับเงิน ทอง เช่น ทองหยิบ ทองม้วน ฯลฯ จะช่วยส่งเสริมฐานะทางการเงินของครอบครัวท่านได้”		
เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย	123	30.8
เชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย	191	47.8
ไม่เชื่อและยังมีข้อสงสัย	63	15.8
ไม่เชื่อเด็ดขาด	23	5.8

ความเชื่อด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์	จำนวน	ร้อยละ
10. ท่านมีความเชื่อว่า “การถวายอาหารที่มีชื่อเป็นมงคลป้องกันสิ่ง เช่น กล้วย จะทำให้งานสำเร็จได้ง่าย ๆ/ ลาบ จะทำให้มีโชคลาภ /มะยม จะทำให้คนนิยมชมชอบ/ ขนุน จะทำให้มีผู้สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวก สะดวกทุกๆ ด้าน ฯลฯ”		
เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย	114	28.5
เชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย	191	47.8
ไม่เชื่อและยังมีข้อสงสัย	64	16.0
ไม่เชื่อเด็ดขาด	31	7.8

3) ทศนคตด้นการถวยาอาหารแด่พระสงฆ์ของนักศกษา พบว่า จากข้อความ 10 ประเด็น ตัวอย่างนักศกษามทศนคตในระดับเห็นด้วยอย่างย่ง จำนวนมากที่สุด 5 ประเด็น ได้แก่ ประเด็น “การหาความรู้เกยวกับอาหาร โภชนาการและสุขภาพเป็นเรองจำเป็น” ร้อยละ 63.5 ประเด็น “อาหารทมีสารอาหารครบถ้วนไม่จำเป็นต้องมราคาแพง” ร้อยละ 63.3 ประเด็น “การกินอาหารทมีสรรค์มจัด หรือหวานจัดก่อให้เกดโทษต่อร่างกาย” ร้อยละ 60.5 ประเด็น “การกินอาหารจากธรรมชาติมประโยชน์มากกว่ากินอาหารเสริมสำเร็จรูป” ร้อยละ 56.3 และประเด็น “การเลอกซื้ออาหารควรพิจรณาคุณค่าทางโภชนาการมากกว่ารสชาติและความถูกใจ” ร้อยละ 49.3 ตามลำดับ ส่วนประเด็นทมนักศกษามทศนคตในระดับเห็นด้วย จำนวนมากที่สุด ม 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็น “การกินไขมันจากสัตว์จะทำให้ระดับคอเลสเตอรอลสูง” ร้อยละ 52.5 ประเด็น “การกินอาหารให้มทุกมื่อจะไม่เป็นโรคขาดสารอาหาร” ร้อยละ 46.8 ประเด็น “ผลไม้ทุกชนิดมประโยชน์ต่อร่างกายกินได้ไม่จำกัด” ร้อยละ 38.5 และประเด็น “ดบทมไม่สูงจะมีรสชาติอร่อยกว่าดบทมลวกจนสุก” ร้อยละ 31.8 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า นักศกษามทศนคตในระดับไม่เห็นด้วย จำนวนมากที่สุด 1 ประเด็น คอ “ควรกินอาหารทมไขมันสูงเพื่อเพิ่มกล้ามเนื้อ” คตเป็นร้อยละ 36.0 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3

จำนวนและร้อยละ ของทศนคตด้นการถวยาอาหารแด่พระสงฆ์ของนักศกษา จำแนกรายข้อ

ทศนคตด้นการถวยาอาหารแด่พระสงฆ์	จำนวน	ร้อยละ
1. อาหารทมีสารอาหารครบถ้วนไม่จำเป็นต้องมราคาแพง		
ไม่เห็นด้วยอย่างย่ง	8	2.0
ไม่เห็นด้วย	9	2.3
เห็นด้วย	130	32.5

ทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	253	63.3
2. การกินไขมันจากสัตว์จะทำให้ระดับคอเลสเตอรอลสูง		
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	6	1.5
ไม่เห็นด้วย	39	9.8
เห็นด้วย	210	52.5
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	145	36.3
3. การหาความรู้เกี่ยวกับอาหาร โภชนาการและสุขภาพเป็นเรื่องจำเป็น		
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	0.3
ไม่เห็นด้วย	10	2.5
เห็นด้วย	135	33.8
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	254	63.5
4. การกินอาหารจากธรรมชาติมีประโยชน์มากกว่ากินอาหารเสริมสำเร็จรูป		
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	0.3
ไม่เห็นด้วย	20	5.0
เห็นด้วย	154	38.5
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	225	56.3
5. การเลือกซื้ออาหารควรพิจารณาคุณค่าทางโภชนาการมากกว่ารสชาติและความถูกใจ		
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	3	0.8
ไม่เห็นด้วย	21	5.3
เห็นด้วย	179	44.8
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	197	49.3
6. การกินอาหารให้อิ่มทุกมื้อจะไม่เป็นโรคขาดสารอาหาร		
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	7	1.8
ไม่เห็นด้วย	79	19.8
เห็นด้วย	187	46.8
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	127	31.8
7. ควรกินอาหารที่มีไขมันสูงเพื่อเพิ่มกล้ามเนื้อ		
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	35	8.8

ทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เห็นด้วย	144	36.0
เห็นด้วย	137	34.3
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	84	21.0
8. การกินอาหารที่มีรสเค็มจัด หรือหวานจัดก่อให้เกิดโทษต่อร่างกาย		
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	3	0.8
ไม่เห็นด้วย	14	3.5
เห็นด้วย	141	35.3
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	242	60.5
9. ดับที่ไม่สุกจะมีรสชาติอร่อยกว่าดับที่ลวกจนสุก		
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	62	15.5
ไม่เห็นด้วย	119	29.8
เห็นด้วย	127	31.8
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	92	23.0
10. ผลไม้ทุกชนิดมีประโยชน์ต่อร่างกายกินได้ไม่จำกัด		
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	22	5.5
ไม่เห็นด้วย	72	18.0
เห็นด้วย	154	38.5
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	152	38.0

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาที่พบว่าตัวอย่างนักศึกษามีความเชื่อด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ ในระดับเชื่อแต่ยังมีข้อสงสัย จำนวนมากที่สุด 9 ประเด็น ได้แก่ ประเด็น “การถวายอาหารในประเภทอาหารที่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วของท่าน (ตาย) ขอรับประทาน ญาติที่ล่วงลับไปแล้วของท่านก็จะได้รับอาหารประเภทนั้นๆ ที่ท่านนำไปถวายในอีกภพภูมิด้วยเช่นกัน” ร้อยละ 57.3 ประเด็น “การถวายอาหารจะทำให้ตนเองได้รับผลบุญในชาตินี้” ร้อยละ 52.3 ประเด็น “การถวายอาหารที่มีชื่อเป็นมงคลเกี่ยวกับเงิน ทอง เช่น ทองหยิบ ทองม้วน ฯลฯ จะช่วยส่งเสริมฐานะทางการเงินของครอบครัวท่านได้” และ “การถวายอาหารที่มีชื่อเป็นมงคลป้องกันภัย เช่น กล้วย จะทำให้งานสำเร็จได้ง่ายๆ/ลาบ จะทำให้มีโชคลาภ/มะยม จะทำให้คนนิยมชมชอบ/ขนุน จะทำให้มีผู้สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกทุกๆ ด้าน ฯลฯ” ร้อยละ 47.8 เท่ากัน ประเด็น “การถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ 9 รูปจะทำให้ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้า” ร้อยละ 45.0 ประเด็น “การที่นำอาหารมาถวายพระภิกษุสงฆ์จะต้องเป็น

อาหารที่ดีที่สุดเสมอ” ร้อยละ 41.0 ประเด็น “การทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ท่านได้รับผลบุญมากกว่าวันปกติ” ร้อยละ 40.5 ประเด็น “การทำอาหารด้วยตนเองจะได้บุญมากกว่าการซื้ออาหารมาถวาย” ร้อยละ 40.0 และ ประเด็น “การที่ท่านถวายอาหารราคาแพงแด่พระภิกษุสงฆ์จะทำให้ท่านได้บุญมาก” ร้อยละ 33.0 ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่นักศึกษามีความเชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย จำนวนมากที่สุด มีเพียง 1 ประเด็น คือ “การถวายอาหารจะทำให้ตนเองได้รับผลบุญในชาติหน้า” ร้อยละ 49.0 นั้น อาจเป็นผลมาจาก การมีความเชื่อเรื่องผลบุญ สิริมงคล และอานิสงส์ของการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองและครอบครัว ดังผลการศึกษาของ รัชนิกร ตาเสน และทรงวุฒิ ดวงรัตนพันธ์ (2562) ที่ศึกษาความเชื่อและพฤติกรรมการทำบุญใส่บาตรและถวายภัตตาหารของชาวพุทธที่เฝ้าต่อสุขภาพของพระสงฆ์: กรณีศึกษาในจังหวัดน่าน ที่ว่า ความเชื่อในการทำบุญของชาวพุทธ ถึงร้อยละ 76.66 ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาในบุญและบาปผ่านพิธีกรรมและศาสนาเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ตัวเอง บุคคลอันเป็นที่รักและบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว อาหารทำบุญล้วนมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับความชอบส่วนบุคคลและอาหารมงคล พฤติกรรมการถวายอาหารทำบุญของชาวพุทธในเมืองและในชนบทมีความเชื่อในการถวายอาหารทำบุญไม่ต่างกัน ภายใต้บริบทของสังคมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวชนบทท้องถิ่นยังมีวิถีปฏิบัติสืบทอดตามบรรพบุรุษและมีประกอบอาหารทำบุญในครัวเรือนถวายพระสงฆ์มากกว่าชาวพุทธในเมือง แต่ด้วยภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่แปรเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมเมือง มีวิถีชีวิตที่เร่งรีบส่งผลต่อให้ในภาพรวมพฤติกรรมเตรียมอาหารทำบุญที่ชาวพุทธถวายให้แก่พระสงฆ์เป็นอาหารที่ซื้อมากกว่าปรุงเองในครัวเรือน และสอดคล้องกับแนวคิดของ ลลิตทิพย์ ธนสมบัตินันท์ (2556) ที่ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการตักบาตรและถวายภัตตาหารเพื่อสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและวิถีปฏิบัติของพระพุทธศาสนิกชนในการตักบาตรและถวายภัตตาหาร พฤติกรรมการฉันภัตตาหารของพระสงฆ์ และวิถีปฏิบัติที่เหมาะสมในการตักบาตรถวายภัตตาหาร และการฉันภัตตาหารที่เหมาะสมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพที่ดีให้แก่พระสงฆ์ ซึ่งสรุปได้ว่า แนวคิดเรื่อง “บุญ” ที่เป็นสิ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน กล่าวคือ พุทธศาสนิกชนตักบาตรถวายภัตตาหารเพื่อให้พระสงฆ์ครองสมณเพศได้ ขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็แสดงบทบาทในการทำนุบำรุงและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปรากฏการณ์สุขภาพพระสงฆ์จึงอธิบายจากวิถีปฏิบัติของพระพุทธศาสนิกชนในการตักบาตรและถวายภัตตาหารซึ่งจัดเป็นสังฆทานประเภทหนึ่งผ่านแนวคิดพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติ

สำหรับผลการศึกษาด้านทัศนคติที่พบว่า ตัวอย่างนักศึกษามีทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง จำนวนมากที่สุด 5 ประเด็น ได้แก่ ประเด็น “การหาความรู้เกี่ยวกับอาหาร โภชนาการและสุขภาพเป็นเรื่องจำเป็น” ร้อยละ 63.5 ประเด็น “อาหารที่มีสารอาหารครบถ้วนไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง” ร้อยละ 63.3 ประเด็น “การกินอาหารที่มีรสเค็มจัด

หรือหวานจัดก่อให้เกิดโทษต่อร่างกาย” ร้อยละ 60.5 ประเด็น “การกินอาหารจากธรรมชาติมีประโยชน์มากกว่ากินอาหารเสริมสำเร็จรูป” ร้อยละ 56.3 และประเด็น “การเลือกซื้ออาหารควรพิจารณาคุณค่าทางโภชนาการมากกว่ารสชาติและความถูกใจ” ร้อยละ 49.3 ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่นักศึกษามีทัศนคติในระดับเห็นด้วย จำนวนมากที่สุด มี 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็น “การกินไขมันจากสัตว์จะทำให้ระดับคอเลสเตอรอลสูง” ร้อยละ 52.5 ประเด็น “การกินอาหารให้อิ่มทุกมื้อจะไม่เป็นโรคขาดสารอาหาร” ร้อยละ 46.8 ประเด็น “ผลไม้ทุกชนิดมีประโยชน์ต่อร่างกายกินได้ไม่จำกัด” ร้อยละ 38.5 และประเด็น “ดื่บที่ไม่สุกจะมีรสชาติอร่อยกว่าดื่บที่ลวกจนสุก” ร้อยละ 31.8 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า นักศึกษามีทัศนคติในระดับไม่เห็นด้วย จำนวนมากที่สุด 1 ประเด็น คือ “ควรกินอาหารที่มีไขมันสูงเพื่อเพิ่มกล้ามเนื้อ” คิดเป็นร้อยละ 36.0 โดยทัศนคติของตัวอย่างนักศึกษามีหลายระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนรู้จากข้อมูลพื้นฐานที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ทัศนคติต่อประเด็นต่างๆ แตกต่างกัน ดังที่ ปราโมทย์ เทียงตรง (2556) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของทัศนคติว่า เกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์หรือการเลียนแบบ สามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งได้ สามารถเปลี่ยนแปลงได้และเป็นสิ่งโน้มน้าวให้เกิดเป็นพฤติกรรมต่างๆ ของแต่ละบุคคลไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมทางบวกหรือพฤติกรรมทางลบ ซึ่งจากการศึกษาของ สนิกันต์ ศรีมณี (2561) พบว่า ทัศนคติต่อการทำบุญ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ของประชาชน

สรุปผลการวิจัย

1. นักศึกษามีความเชื่อด้านการถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ ดังนี้ 1) การถวายอาหารในประเภทอาหารที่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว (ตาย) ขอรับประทาน ญาติที่ล่วงลับไปแล้วจะได้รับอาหารประเภทนั้นๆ ที่นำไปถวายในอีกภพภูมิด้วยเช่นกัน” ร้อยละ 94.8 2) การถวายอาหารจะทำให้ตนเองได้รับผลบุญในชาตินี้ ร้อยละ 93.8 และ 3) การถวายอาหารจะทำให้ตนเองได้รับผลบุญในชาติหน้า ร้อยละ 93

2. นักศึกษามีทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ ดังนี้ 1) การหาความรู้เกี่ยวกับอาหาร/โภชนาการและสุขภาพเป็นเรื่องจำเป็น ร้อยละ 97.3 อาหารที่มีสารอาหารครบถ้วนไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง ร้อยละ 95.8 และ การเลือกซื้ออาหารควรพิจารณาคุณค่าทางโภชนาการมากกว่ารสชาติและความถูกใจ ร้อยละ 94.1

ข้อเสนอแนะ

ความเชื่อและทัศนคติด้านการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ของคณเณรเรชั้น ‘Z’ :
กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ทำให้ค้นพบข้อมูลบางประการสำหรับ นำมาเป็นประเด็นที่จะนำมาเป็นหัวข้อในการวิจัยครั้งต่อไปได้ เช่น

เปรียบเทียบความเชื่อและทัศนคติของกลุ่มเณรเรชั้น “Z” “Y”

เปรียบเทียบความเชื่อและทัศนคติของกลุ่มเณรเรชั้น “Z” “X”

เปรียบเทียบความเชื่อและทัศนคติของกลุ่มเณรเรชั้น “X” “Y” เป็นต้น

องค์ความรู้นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตด้านความเชื่อและความศรัทธา

ต่อพระพุทธศาสนาของประชาชน นอกจากจะเป็นการเสริมด้านการทำบุญของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปแล้ว ยังเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสุขภาวะของพระสงฆ์ผู้ทรงศีล ผู้เป็นแบบอย่างแห่งความดีงามของชาวพุทธไทยได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- จงจิตร อังคทะวานิช และคณะ. (2559). สถานการณ์ปัญหาโภชนาการในพระสงฆ์ จากโครงการ **ธงไทยไกลโรค**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- เดชภณ ทองเต็ม และ จิรนนท์ แก้วมา. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศ**, 6(10), 5017-5032.
- นัยนา ยอดระบำ และคณะ. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการถวายอาหารสุขภาพแด่พระสงฆ์ ของประชาชนอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา. **วารสารสุศึกษา**, 36(1), 51-64.
- พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย. **วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น**, 22(2), 117-129.
- รัชนิกร ตาเสน และทรงวุฒิ ดวงรัตนพันธ์. (2562). ความเชื่อและพฤติกรรมการทำบุญใส่บาตรและถวายภัตตาหารของชาวพุทธที่เื้อต่อสุขภาพของพระสงฆ์: กรณีศึกษาในจังหวัดน่าน. **วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 12(4), 80-87.
- วัชรินทร์ ออละอ. (2557). สุขภาพพระสงฆ์ในบริบทชุมชนอุตสาหกรรม. **วารสารวิจัยสังคม**, 37(2), 89-124.
- ศนิกันต์ ศรีมณี และคณะ. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคของพระสงฆ์และพฤติกรรม การถวายภัตตาหารของประชาชน ในเขตภาษีเจริญกรุงเทพมหานคร.

- กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสยาม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ศนิกานต์ ศรีมณี. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคของพระสงฆ์ และพฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ. **วารสารพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยสยาม**, 19(37), 37-45.
- ศรีเมือง พลังฤทธิ์. (2562). สถานะสุขภาพและแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. **วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ**, 37(2), 133-142.
- สมเกียรติ งามญวงค์ และคณะ. (2561). การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี. **วารสารรัชต์ภาคย์**, 12(25), 94-107.
- Cronbach L. J. (1990). **Essentials of psychological testing**. 5thed. New York: Harper Collins publishers.
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rdEd. New York. Harper and Row Publications.

พุทธจิตวิทยา: ความรับผิดชอบต่อสังคม BUDDHIST PSYCHOLOGY: SOCIAL RESPONSIBILITY

ทิพย์ ชันแก้ว¹, พระมหาพจน์ สุวโจ², รุ่งสุริยา หอมวัน³

Thip Khankaw¹, Phramahaphoc Suvaco², Rungsuriya Homwan³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์¹⁻³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buriram Buddhist College

E-mail: teentip@hotmail.com

ได้รับบทความ: 4 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 8 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 11 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

การรับผิดชอบต่อสังคมเป็นแนวคิดที่มีหลักการและเป้าหมายตามหลักสากลและตามแนวพระพุทธศาสนาคล้ายกันเน้นประโยชน์ส่วนรวม (อุภยัตถะ) โดยเฉพาะสมัยพุทธกาลมีการดำเนินธุรกิจ ค้าขายที่เน้นส่วนเกินเพื่อสังคม แต่วิธีการที่เป็นลักษณะรูปแบบกระบวนการและกิจกรรมระหว่างสมัยพุทธกาลและปัจจุบันทั่วไปแตกต่างกัน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงทางบริบทสังคมมีส่วนอย่างมากต่อการทำซีเอสอาร์ในปัจจุบัน เพราะเน้นประโยชน์สุขส่วนรวมแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในทำนองเดียวกับแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาที่สำคัญเน้นการพึ่งพาอาศัยกัน (ปฏิจจสมุปบาท) ซีเอสอาร์มีทัศนคติ (ทฤษฎี) ที่เป็นบวก (สัมมาทิฐิ) เป็นฐานมองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนอย่างเป็นเสมือนมนุษย์ผู้ที่ต้องการสุข เกลียดทุกข์ และปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันตามหลักแห่งสิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรมโปร่งใส ไม่ทุจริต แต่ประเด็นแตกต่างพระพุทธศาสนา มองกว้างไปจนถึงสิทธิสัตว์ด้วย การเว้นมิฉวนฉินชา 5 ประการ ข้อการเว้นค้าขายสัตว์สำหรับฆ่า และนอกจากนี้ซีเอสอาร์ตามแนวพระพุทธศาสนาทำได้ 3 สถานการณ์ คือ 1) เมื่อผู้อื่นปกติ 2) เมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ยากลำบาก และ 3) เมื่อผู้อื่นประสบสุขความสำเร็จ ด้วยช่องทางทั้ง 4 คือ 1) ด้วยกำลังทรัพย์หรือทุนกำลังความรู้ 2) กำลังเรี่ยวแรง 3) ด้วยกำลัง (พลัง) สื่อสาร 4) ด้วยกำลังใจการร่วมเผชิญและแก้ปัญหา (สังคหวัตถุ) นำไปสู่สังคมเป็นสุข และบริษัทก็อยู่ได้อย่างมีความสุขเช่นกัน ด้วยหลักการพึ่งพาอาศัยกันผ่านการดำเนินธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคม ธุรกิจมีเสรีภาพที่มาพร้อมกับเจตนาที่รับผิดชอบต่อทั้ง 3 กาลคือก่อนทำ กำลังทำ และทำเสร็จแล้ว

คำสำคัญ: พุทธจิตวิทยา, ความรับผิดชอบต่อ

Abstract

This thematic paper focuses on studying the concept and the process of corporate social responsibility according to the general and Buddhist perspective especially integrative Buddhist views in present societies. This is a qualitative paper focusing on the documents. This paper revealed that it is the Corporate Social Responsibility (CSR) which is the concept with its principles and objectives according to the general and Buddhist perspective is similar and focuses on mutual or social benefits especially in the Buddha's time and the CSR emphasizes a surplus on societies, while their approach and process pattern including the activity between the time of the Buddha and the present one are distinct, because the social change has played an important part in the present CSR. All in all, the CSR focuses on mutual benefit to the stakeholders in the near societies i.e. the surrounding community, the environment, the customers and in the far societies i.e. the public and the competitive, so the CSR has right attitude as its base i.e. all want happiness, and all hate suffering and also they should comply to mutual agreement on human rights and transparency. The slight difference that Buddhism includes the animal rights included the abstinence from killing according to the right living i.e. wrong trades. The Buddhist CSR implements its CSR at 3 situations i.e. 1. when others are in normal conditions 2. when others are in difficulties and 3. when others are happy and successful. With doing the full pattern CSR, the CSR can be implemented through 4 channels i.e. the power of property or budget and knowledge, the power of communication, the power of energy or strength and the equitable acts called Sanghahavatthu. This brings about happy societies as whole

Keywords: Buddhist psychology, Responsibility

บทนำ

กระแสแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) เริ่มเป็นรูปเป็นร่างมากยิ่งขึ้น นับตั้งแต่การประชุมระดับโลก (Earth Summit) ครั้งแรกที่กรุงริโอเดจาเนโร ในปี ค.ศ. 1992 ทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างเริ่มต้นตัวกับทิศทางใหม่ของการพัฒนาที่เรียกว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นอกจากการให้ความสนใจความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังต้องใส่ใจในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะเรื่องสิ่งแวดล้อมและในประเด็นปัญหาต่างๆ ทางด้านสังคมด้วย และ

เริ่มมีข้อเรียกร้องมากด้นและร้องขอองค์กรภาคธุรกิจให้คำนึงถึงปัญหาสังคมและปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน ไม่ใช่ทำแต่กำไร เรียกว่า “ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Citizenship) หรือ (Responsible Corporate Citizenship) หรือ Corporate Social Responsibility) เรียกกันย่อๆ ว่า “CSR” กระแสของโลกในเรื่อง ซีเอสอาร์(CSR) นี้เริ่มเข้มข้นจริงจังมากขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 OECD ซึ่งได้แก่องค์กรของประเทศร่ำรวยที่สุดของโลกได้ออกแนวปฏิบัติสำหรับบริษัทข้ามชาติ (Guidelines for MNE’s – revision 2000) ซึ่งเคยมีมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1976 แล้วและมีการแก้ไขเล็กๆ น้อยๆ มาตลอด ในปี ค.ศ. 2000 มีการแก้ไขครั้งใหญ่โดยเอาเรื่อง CSR ใส่เข้าไปเต็มที่ (พระมหาสุทิตยอาภาโร (อบอูน), 2551)

โลกยุคธุรกิจสมัยใหม่ ซึ่งมีกำเนิดมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) เริ่มต้นกลางศตวรรษที่ 18 ในยุโรปตะวันตก ทำให้เกิดการประกอบธุรกิจและมีธุรกิจเงินทุนนิยม กระจายกระจายไปทั่วโลก และวิวัฒนาการจากสังคมยุคเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมโดยมีพื้นฐานจากการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ ในคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา มีการนำเครื่องจักรใหม่มาใช้แทนแรงงานคน มีพลังไอน้ำมาแทนการใช้แรงงานน้ำไหลที่ช่วยหมุนวงล้อให้เครื่องจักรทำงานทำให้เกิดการผลิตเครื่องจักร เพื่อผลผลิตทางธุรกิจที่พรั่งพรั่งมากยิ่งขึ้นนำไปสู่การอพยพเข้าเมืองกลายเป็นสังคมเมือง ทำให้เกิดปัญหาตามมา ธุรกิจประกอบการเพื่อเน้นผลกำไรเป็นหลักแต่คนงานต้องทำงานเพื่อเลี้ยงตัว ขาดความสมดุล เน้นผลกำไรตัวเลขการขยายตัวด้านธุรกิจยิ่งขึ้น เกิดการแข่งขันตลาดเสรีนิยมและแบ่งปันผลประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ ทำให้เกิดภาวะเครียดกลายนำไปสู่การทำผิดทางสังคมจนกลายเป็นปัญหาสังคมตามมาและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมกระทั่งมีการเรียกร้องให้องค์กรภาคธุรกิจรับผิดชอบต่อสังคม

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือหลักพุทธจิตวิทยา โดยเฉพาะในยุคดั้งเดิมและสมัยปัจจุบันพระพุทธศาสนาให้ความสนใจเรื่องความเข้าใจชีวิตและโลกอยู่แล้ว แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ น่าจะอยู่ในพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน เนื่องจากในครั้งพุทธกาล และหลังพุทธกาล ผู้ประกอบการด้านเศรษฐกิจกลุ่มพ่อค้าถือว่ามีอิทธิพลมากต่อพระพุทธศาสนาในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเองหรือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยนำพระพุทธศาสนาไปยังสถานที่ต่างๆ จากถิ่นกำเนิดทำให้ทราบว่าแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมจึงมีความเป็นไปได้ทีเดียวโดยเฉพาะหลักคำสอนในเรื่องสังคหวัตถุ 4 ประการ โดยเน้นการเว้นขาดจากมิถฉาวฉิชา

แนวโน้มความรับผิดชอบต่อสังคม (เอสอาร์)

แนวโน้มความรับผิดชอบต่อสังคม(เอสอาร์)เริ่มตั้งแต่มีกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) เพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ เกิดเป็นห่วงโซ่อุปทาน เป็นการติดต่อสื่อสาร การ

ติดตาม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล รวมทั้งการค้าเสรี จึงต้องการให้มีการเปิดเผยข้อมูล การให้ความสำคัญกับสิทธิที่จับต้องไม่ได้ เช่น ชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือ การบังคับใช้กฎหมายจากภาครัฐและรวมทั้งแนวคิดในเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development, SD) กระแสที่ผลักดันให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม (เอสอาร์SR)มีประเด็นต่อไปนี้

1.โลกาภิวัตน์ 2. การสื่อสารเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว เกิดการรู้เขารู้เรา 3.บุคคลหรือองค์กรต่างๆทั่วโลกรู้ว่าแต่ละแห่งที่ (ใกล้หรือไกล) ทำกิจกรรมอะไรบ้าง 4.องค์กรเรียนรู้การทำงานและการแก้ไขปัญหาจากองค์กรอื่นๆ 5.ถูกจับตามองตลอดเวลา และ6.ข่าวสารที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว องค์กรธุรกิจแผ่ขยายไปทั่วโลก ถ้าไม่มีหลักการควบคุมด้านมนุษยธรรม หรือมาตรฐานที่เท่าเทียมกัน จะเกิดกรณีอย่างบริษัทยักษ์ใหญ่แห่งหนึ่งไปผลิตสินค้าในประเทศยากจน กดราคาแรงงานให้ต่ำสุด ชิด เพื่อมาขายในประเทศพัฒนาแล้วในราคาสูงลิบ ขาดจรรยาบรรณขององค์กรที่ดีในด้านสิทธิและสวัสดิการแรงงานเป็นต้น กลายเป็นห่วงโซ่อุปทาน(Supply chain)องค์กรต่างๆ ล้วนมีผู้ส่งมอบ (Suppliers) ของตน การนำหลักการด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคม (เอสอาร์SR)ไปใช้กับผู้ส่งมอบเหล่านั้นด้วยจะทำให้มีการพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมโลก รวมทั้งการเปิดเสรีการค้า และการปฏิรูปด้านกฎหมายต่างๆ

กระแสปัจจุบันโลกเปิดเสรีทางการค้า แต่ในแง่ของกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ อาจยังไม่ครอบคลุม หรือเพียงพอที่จะคุ้มครองให้องค์กรธุรกิจดำเนินการอยู่ภายใต้จรรยาบรรณที่ดี ดังนั้นหากภาคธุรกิจ มีผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ก็จะเป็นตัวสร้างกระแส ความรับผิดชอบต่อสังคม (SR)ให้เกิดขึ้น อุดช่องโหว่ที่ฝ่ายรัฐบาลเข้าไปดูแลไม่ถึง โลกาภิวัตน์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดี ทราบเท่าที่บริษัทดำเนินการด้วยความรับผิดชอบต่อ(องค์ทะเลลามะและลอเรนซ์ แวน เดน มิวเซนเบิร์ก, 2552:185) กระแสเรื่องสิ่งแวดล้อม และสังคม เป็นประเด็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับทั้งโลกที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อ จากการประชุมสุดยอดครั้งแรกที่เรโอเดจาเนโร (RIO Summit) ในปี พ.ศ. 2535 ที่นำประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในกระแสสังคมโลกต่อมากระแสด้านสังคม ก็เพิ่มขึ้นเนื่องจากเกิดปัญหาสังคมทำให้เกิดแนวคิดเรื่อง Triple Bottom Line กล่าวคือ การบริหารจัดการที่ใส่ใจผลกำไร สิ่งแวดล้อม และสังคมไปพร้อมๆ กัน จากกระแสเรื่องสิ่งแวดล้อมและสังคมเป็นประเด็นร้อนบีบให้องค์กรธุรกิจต้องหันมาใส่ใจ แต่ก็ยังคงต้องรักษาผลกำไรขององค์กรไว้เป็นหลักดังนั้น ความรับผิดชอบต่อสังคม (SR)จึงเป็นทางออกที่ดีที่สุดที่จะประสานประโยชน์ทั้ง 3 เข้าด้วยกันได้ องค์กรธุรกิจหลายองค์กรที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล จึงเริ่มหันมาทำความรับผิดชอบต่อสังคม (SR)กันอย่างพร้อมหน้า

การเปลี่ยนแปลงของบทบาทและหน้าที่ของรัฐ องค์กรเอกชนเริ่มเข้ามามีบทบาทหน้าที่แทนในกิจกรรมหรือการบริการที่รัฐเคยเป็นผู้ดำเนินการเอง ความคาดหวังของประชาคมและชุมชนประชาคมและชุมชนมีความคาดหวังที่จะได้รับทราบถึงสมรรถนะขององค์กรที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีเพิ่มขึ้น อาจมีกฎหมายสามารถเข้าถึงข้อมูลผลการ

ดำเนินงานขององค์กร (Community right to know legislation) โดยจะเห็นว่าองค์กรต่างๆมีการทำ Annual sustainability report สอดคล้องกับที่ผู้นำของบริษัทเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก รัฐบาลเป็นอีกที่พึงของภาคธุรกิจ ทั้งสองฝ่ายควรร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์เพื่อก้าวไปให้ถึงจุดหมาย นั่นคือการสร้างระบบตลาดเสรีที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและกำจัระบบเศรษฐกิจที่ไร้ศีลธรรม (พระมหาสุทิตยอาภาโร (อบอ่น), 2551)

หลักการของความรับผิดชอบต่อสังคม(Principles of SR)

องค์กรทั้งหลายที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมควรระลึกถึงหลักการเหล่านี้ คือรับผิดชอบต่อผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม(Accountable) ในการดำเนินการกิจกรรมด้านธุรกิจต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Accountable) โดยตระหนักต่อผลกระทบที่เกิดจากการตัดสินใจและการกระทำของตนทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจยอมรับการถูกตรวจสอบและรับผิดชอบต่อผลการตรวจสอบ รวมทั้งสามารถที่จะตอบคำถามจากผู้อื่นที่เกี่ยวข้องได้โปร่งใสในการตัดสินใจและกิจการที่ดำเนินการ (Transparent) การเปิดเผยเกี่ยวกับนโยบาย การตัดสินใจ และการดำเนินการของตนอย่างชัดเจน เหมาะสม เพียงพอและเป็นจริงตามขอบเขตของกฎระเบียบ/กฎหมายมีคุณธรรม/จริยธรรม ในการดำเนินการ (Ethical Behavior) ความซื่อสัตย์ และความซื่อตรง กำหนดโครงสร้างเพื่อให้เกิดธรรมาภิบาล (Good governance)ลดการเกิดผลประโยชน์ทับซ้อนหรือการมีส่วนได้ส่วนเสีย

คำนึงถึงความสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย(Interests of Stakeholders)มีการชี้แจงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of Law) ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง มั่นใจว่าผู้ที่เกี่ยวข้อง (relationships) ปฏิบัติตามกรอบที่กฎหมายกำหนดด้วยให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ดำเนินนโยบายและกิจการที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Bill of Human Rights) และประกาศจากองค์กรระดับสากลเคารพต่อข้อกำหนดและแนวปฏิบัติระหว่างประเทศ (International Norms) มาตรฐานระหว่างประเทศ (Norms) ข้อตกลง (Treaties) ที่เป็นที่ยอมรับ

แนวคิดพุทธจิตวิทยาต่อความรับผิดชอบต่อสังคม (CBS)

ตามแนวคิดหลักธรรมพระพุทธศาสนาหรือทางพุทธจิตวิทยานั้น การจะปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นมีหลักธรรมที่ควรตั้งไว้เป็นเบื้องต้น เป็นท่าที ทศนคติ คุณค่า แนวคิด (concepts) เน้นความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และความคิดชอบ (สัมมาสังกัปปะ) เป็นเบื้องต้นโดยมีการเข้าใจและยอมรับเช่นเดียวกับการทำแผนธุรกิจ หรืออาจเรียกว่ายุทธศาสตร์ เป็นส่วนท่าทีที่จะดำเนินการธุรกิจ ในส่วนแนวคิดการพัฒนาองค์กรธุรกิจให้มีการพัฒนาแข่งขันผลดีอย่างเดียวทำให้เกิดปัญหา แต่ในทางตรงกันข้ามก็เป็นการพัฒนา) ตรงกับหลักโอวาท 3 คือ การพัฒนาสิ่งที่ดีประโยชน์สุขให้ถึงพร้อม

(กุศลัสสุปสัมปทา) เป็นการพัฒนาแต่ในหลักหัวใจของพระพุทธศาสนา ที่เป็นนโยบายที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ให้พุทธศาสนิกชน ตั้งแต่เริ่มต้นพุทธกาล เพียงพอหรือไม่ที่ภาคธุรกิจเพียงแค่ส่งเสริมการพัฒนาทำให้เกิดการผลิตสร้างธุรกิจทั้งหลายเจริญเติบโตแต่ขาดหลักการ ละ งด เว้น ซึ่งหลักทางพุทธจิตวิทยาเน้นเป็นข้อแรก การไม่ทำสิ่งที่เป็นอกุศลเป็นบาปทั้งปวง (สพพปาปสσοการณ) นั้นหมายความว่า ภาคธุรกิจ ได้งดเว้นในส่วนที่เป็นผลกระทบต่องสังคมและสิ่งแวดล้อมมากนักน้อยเพียงใด

ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน หรือเป็นอุบาสกอุบาสิกา ที่จะต้องเว้นจากการค้าขายหรือทำธุรกิจที่ ขัดต่อสัมมาอาชีวะ 5 ประการ (มิฉฉาวณิชา) มีเว้นจากการค้าขายมนุษย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชน บางองค์กรภาคธุรกิจก็ยังคงกระทำผิดตรงนี้ แต่ยังไม่ทำซีเอสอาร์เน้นไปที่พัฒนาสังคม คือการให้เงินบริจาค (ทาน) การเสริมภาพลักษณ์องค์กรภาคธุรกิจ ด้วยการโฆษณาที่มุ่งส่งเสริมสังคม (ปิยวาจา) เน้นบ่งบอกว่า องค์กรภาคธุรกิจเหล่านั้น ได้ปฏิบัติเฉพาะข้อ 2 การส่งเสริมหรือพัฒนาในทางที่ชอบเท่านั้น แต่ก็ยังไม่ได้ปฏิบัติตามข้อ 1 คือการละ เลิก งด เว้นจากการค้าขายที่ผิดศีลธรรมและกฎหมายหรือยังไม่เว้นจากอาชีพเหล่านั้นคำถามต่อไป แล้วการร่วมรับผิดชอบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจะยั่งยืนและมั่นคงหรือไม่ เพราะมุ่งเน้นเพียงข้อที่ 2 ข้อเดียวยังไม่ได้กล่าวถึงข้อที่ 3 ที่เน้นปัญญา มีเจตนาที่บริสุทธิ์ (สจิตตปริโยทปน) องค์กรภาคธุรกิจมีความบริสุทธิ์ใจหรือมีเจตนารมณ์ที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากนักน้อยเพียงไร

การจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานของผู้ใช้แรงงานการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในองค์กรเน้นความโปร่งใสในการดำเนินกิจการ มีการจัดการกับ Supplier และหุ้นส่วนทางธุรกิจ (Partners) ที่รับผิดชอบต่อสังคม การดูแลผู้บริโภคความรับผิดชอบต่อชุมชนใกล้เคียง (Local Communities) ความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวมและการรับผิดชอบต่อโลก

1.แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมในพระพุทธศาสนาดั้งเดิม

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมในพระพุทธศาสนาดั้งเดิมมีแนวคิดที่สำคัญ เช่น ธรรมจักรพระรัตนตรัย การก่อตั้งชุมชนสงฆ์ พุทธบริษัท 4 (ประชาสังคมแนวพุทธ) มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้มีหลักพุทธธรรมที่ประกอบด้วยพระธรรมและวินัย ที่เกี่ยวข้องกับสังคมด้วย เช่น ปฏิจจสมุปบาท กรรม เป็นต้น สมัยพุทธกาลสังคมในสมัยนั้นถือว่าเป็นสังคมเกษตรกรรม (agrarian society) เพราะคนส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงาน แม้มีกลุ่มคนเป็นจำนวนมากในสังคมสมัยนั้นตามสถานภาพ และมีหน้าที่แตกต่างกันตามสถานภาพทางสังคม แต่บุคคลที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากที่สุดและเป็นผู้มีหน้าที่ต่อภาคส่วนเศรษฐกิจที่ประกอบธุรกิจต่างๆ มีวรรณะแพทย์และวรรณะศูย์ทั้งนี้วรรณะพราหมณ์ที่ยังประกอบอาชีพอยู่ ทั้งนี้

ผู้ที่ประกอบธุรกิจมีความร่ำรวยและมั่นคงจนเป็นเศรษฐกิจ มีปรากฏอยู่เป็นจำนวนส่วนหนึ่งและมีบทบาทกำหนดเศรษฐกิจของบ้านเมือง ทั้งนี้มีการประกอบอาชีพต่างๆ กัน

2. แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมในพระพุทธศาสนาสมัยใหม่

ด้านสภาพบริบททางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว รูปแบบแนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นจึงมีพัฒนาการเพื่อรับผิดชอบต่อสังคมในวงกว้างมากขึ้น จากที่พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม (early Buddhism) มาสู่พระพุทธศาสนาแบบจารีตประเพณีนิยม (traditionalist Buddhism) ที่ประกอบด้วยพระพุทธศาสนากระแสหลัก 3 นิกาย คือ เถรวาท มหายานและวัชรยาน กระทั่งมีพัฒนาการมาสู่ยุคสมัยใหม่ เรียกว่า พระพุทธศาสนาแนวใหม่ (neo or new Buddhism) หรือพระพุทธศาสนาสมัยใหม่ (modernist Buddhism) ที่เน้นการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมหรือหลักพุทธจิตวิทยาและแนวคิดทางพุทธศาสนาในมิติด้านอื่นๆ มากขึ้นกับแนวคิดสมัยใหม่และบริบทสมัยใหม่

พระพุทธศาสนาสมัยใหม่ (modern Buddhism) เป็นปรากฏการณ์พระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางบริบทสังคมสมัยใหม่ ที่มาจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และวิถีคิดทางวิทยาศาสตร์ พระพุทธศาสนาสมัยใหม่ประกอบด้วยหลายกลุ่มที่เป็นแนวคิดสมัยใหม่หรือกระบวนทัศน์ใหม่ๆ เช่น พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Socially Engaged Buddhism) พระพุทธศาสนากับการตีความใหม่ (reinterpretation) พระพุทธศาสนากับรูปแบบการปฏิบัติกรรมฐาน (meditation) พระพุทธศาสนากับประเด็นทางวิชาการ (academics) พระพุทธศาสนากับประเด็นการเมือง สังคม เศรษฐกิจ (politics, society & economy) พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (sciences & technology) พระพุทธศาสนากับเพศวิถี (feminism or gender ways) โดยเฉพาะกลุ่มพระพุทธศาสนากับการตีความใหม่เพื่อสอดคล้องกับบริบททางสังคมดังกล่าวมานักคิดคนสำคัญทางพระพุทธศาสนาซึ่งถือว่าเป็นการนำหลักพุทธธรรมมาตีความใหม่เพื่อสอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ที่ต้องการแนวคิดใหม่ ด้วยมุมมองและการนำเสนอใหม่ แต่ทั้งนี้ไม่ได้ทิ้งหลักการเดิมแต่อย่างใด มีแนวคิดที่สำคัญต่อแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น “ธรรมิกสังคม” ของท่านพุทธทาสภิกขุ แนวคิด “อินเตอร์บียิง (interbeing)” ของท่านติช นัท ฮันห์ ภิกษุชาวเวียดนาม ผู้ริเริ่มสร้างวาทกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม (socially engaged Buddhism) ยังมีแนวคิดของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา คือ “แนวคิดเจตนารมณ์ทางสังคมของศีลวินัย” ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และ “ความรับผิดชอบต่อสากล (universal responsibility)” ขององค์ทะไลลามะผู้นำจิตวิญญาณและรัฐบาลพลัดถิ่นของทิเบต เป็นต้น

การให้ความสำคัญต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ทุกภาคประชาสังคมชาติและโลกจะต้องมีในทุกระดับสอดคล้องกับป.อ. ปยุตฺโตกล่าวว่าในมุมมองของชาวพุทธ ธุรกิจควรเป็นหนทางไปสู่ชีวิตที่ดีกว่าอุดมสังคมนอกจากการผลิตการบริโภคและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ ไม่ใช่

จุดมุ่งหมายแต่เป็นหนทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของผู้คนในสังคมและสภาวะแวดล้อม

หลักการ CSR ต่อการรับผิดชอบต่อสังคมแนวพุทธจิตวิทยา

หลักพุทธธรรมหรือพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องโดยตรงในฐานะเป็นองค์กรทางสังคมตามแนวคิดหลักพุทธจิตวิทยานั้น มองว่าองค์กรมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ร่วมงานเดียวกันมีการจัดตั้ง การคงไว้และการพัฒนา มองทุกองค์กรและสังคมเป็นมิตร องค์กรต้องมีประโยชน์สุขเพื่อตนเองและผู้อื่น เป็นจุดหมายเดียวกันเป็นที่ตั้ง (อุภัยตล) แม้จะได้รับประโยชน์จากสังคมหรือคนอื่น แต่ต้องเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์ไม่ให้เกิดพร่อง พุทธจิตวิทยามองมนุษย์โดยองค์รวมไม่ได้แยกย่อยที่มองเพียงมนุษย์เป็นบุคคลเป็นสัตว์สังคมเป็นสัตว์เศรษฐกิจหรือสัตว์การเมืองที่เป็นสมาชิกของสังคมเท่านั้น หากแต่ว่าทุกภาคส่วนสัมพันธ์ถึงกัน (อิทปปัจจยตา และปฏิจจสมุปบาท) โดยมีได้แยกขาดจากกันเด็ดขาด เพราะพฤติกรรมทุกอย่างสัมพันธ์กันกับสังคมและชีวิตปัจเจกบุคคลในแง่ชีวิตหน่วยหนึ่ง แต่ต้องพึ่งพาอาศัยสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง การเข้าใจสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญ

การบูรณาการหลักชีเอสอาร์กับหลักพุทธจิตวิทยา

สำหรับเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น (Corporate Social Responsibility) สำหรับองค์กรที่เห็นความสำคัญของชีเอสอาร์ และต้องการดำเนินกิจกรรมชีเอสอาร์อย่างสัมฤทธิ์ผล ที่มีการกล่าวถึงกันมากในขณะนี้ คือ เรื่องของการพัฒนาวิธีการหรือตัวแบบ (Model) ในการดำเนินกิจกรรมชีเอสอาร์ขององค์กร หลักอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคล รวมถึง พลเมืองบริษัท (Corporate Citizen) ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นตัวแบบหรือวิธีการในการดำเนินกิจกรรมชีเอสอาร์ขององค์กรประกอบด้วย (สังคหวัตถุ 4 ประการ) ที่แนวคิดทางพุทธจิตวิทยา คือมีความเสียสละวัตถุสิ่งของ การพูดที่เป็นประโยชน์ การทำประโยชน์ การเสมอต้นเสมอปลาย เป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งที่จะทำให้เข้าใจลักษณะรูปแบบการดำเนินการอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1. การให้หรือการแบ่งปัน การบริจาคในสิ่งที่ควรให้แก่ผู้ยากไร้หรือแก่ผู้ที่ขาดแคลนกว่าทั้งในรูปของวัตถุสิ่งของ (Corporate Philanthropy) เช่น การนำสิ่งของเครื่องใช้ไปแจกจ่ายแก่ผู้ประสบภัยต่างๆตามวาระโอกาสต่างๆ การทำบุญตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ การให้โอกาสทางธุรกิจ การแบ่งปันตลาด หรือการให้อภัยตลอดจนการให้ความรู้ คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ เรียกว่า **ทาน**

2. คำพูดจะเป็นนาย เมื่อพูดออกไป การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งที่เป็คุณประโยชน์ สิ่งที่เป็นสาระข้อเท็จจริง ประกอบด้วยเหตุผลและความจริงใจ โดยไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด (Corporate Communication) เช่น การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้องครบถ้วนแก่ผู้บริโภค

การไม่โฆษณาประชาสัมพันธ์คุณลักษณะของสินค้าเกินจริง หรือการไม่หลอกลวงมอมเมาประชาชน เรียกว่า **ปยวจา**

3. จิตอาสาคือการเสียสละแรงงาน แรงใจและเวลา แม้กระทั่งแรงทุนทรัพย์ที่ตนเองมีเพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (Community Volunteering) เช่น การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือสังคมในโอกาสต่างๆ การระแวงระวังในการดำเนินงานที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปโดยสมัครใจเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบหนึ่ง เรียกว่า **อตัลจรียา**

4. การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและยุติธรรมแก่ทุกๆ คน ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) ไม่ถือว่าองค์กรนั้นตนเป็นใหญ่ เอาใจใส่ในความสุขทุกข์ของผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ และร่วมแก้ไขโดยไม่เลือกปฏิบัติ (Equitable Treatment) การมีส่วนร่วม (Participation) ขององค์กรในการดูแลสังคมอย่างสม่ำเสมอ เช่น การดูแลสิทธิประโยชน์ของผู้ถือหุ้นรายใหญ่รายย่อยอย่างเสมอภาคการบริการลูกค้าอย่างเสมอดันเสมอปลายโดยไม่เลือกกว่าเป็นรายใหญ่หรือรายย่อย การทำหน้าที่ในการเสียภาษีอากรให้รัฐอย่างตรงไปตรงมา เรียกว่า **สมานัตตตา**

คุณธรรมหรือรูปแบบสังคหัตถ์ ทั้ง 4 ประการนี้ พิสูจน์ให้เห็นว่า สามารถนำมาอธิบายและพัฒนาเป็นวิธีการในการส่งเสริมและดำเนินกิจกรรมให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมได้

กระบวนการทำซีเอสอาร์แนวพุทธจิตวิทยา

สำหรับการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาทรัพย์มาเพื่อองค์กรบริษัทของตน และในการที่จะใช้จ่ายออกไป ซึ่งแนวคิดนี้มีอยู่ในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์หรือกระบวนการที่นับเนื่องด้วยทรัพย์อย่างเป็นรูปธรรมและมีแบบแผนขั้นตอนซึ่งมีคล้ายกันหลักการปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเพียงแตกต่างในรายละเอียดของซีเอสอาร์ นี่เป็นส่วนที่เกี่ยวกับการเสียสละ ซึ่งเป็นเพียงรูปแบบที่ 1 (ทาน) เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่ากินคนเดียวย่อมไม่ได้รับความสุขหมายความว่าเมื่อได้แสวงหาเกิดเป็นผลกำไรแล้วต้องจัดสรรให้พอเหมาะและใช้สอยให้ถูกต้องเพื่อเกิดประโยชน์สุข เป็นการใช้อย่างเป็นระบบด้วยการใช้กำไรนั้นทำความดีเป็นการรู้เท่าทัน ในการจัดการทรัพย์ ถือเป็นกำลังทรัพย์เงินทองที่จะดำเนินการ สามารถแบ่งได้ 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นแสวงหาหรือดำเนินธุรกิจ บริษัทได้ดำเนินธุรกิจแสวงหานี้สอดคล้องกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ ที่เน้นกระบวนการหาทรัพย์ประกอบการด้วยการขยันหา เพียรรักษา บำรุงเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะและคบกับกัลยาณมิตร (ที.สี. (บาลี), 23/144/289).

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นจัดการทรัพย์ที่ได้มาเป็นกำไรบริษัทธุรกิจจัดการทรัพย์ที่หามาได้ออกเป็น 4 ส่วนหลักๆ คือ

1. รับผิดชอบต่อสังคมให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใช้จ่ายเลี้ยงบริษัทเลี้ยงคนที่ควรบำรุงและทำประโยชน์ทำบุญ

2. จัดเก็บไว้เป็นทุน 2 ส่วนใช้ลงทุนประกอบการงาน

3. อีก1ส่วนเก็บไว้ในคราวจำเป็น นี่ถือว่าเป็นหลักการแบ่งทรัพย์โดยจัดสรรเป็น4 ส่วน (โภควิภาค) (ช.ธ.อ. (บาลี), 11/197/202).

ขั้นตอนที่ 3 ใช้สอย 3 ขั้นใช้สอยผู้ที่จะทำและเวลา สถานที่ทำ หลังจากได้ทรัพย์มาโดยชอบธรรมถูกต้องตามกฎหมาย ศีลธรรม เป็นการแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมไม่ทำรุนแรงข่มขู่และจัดสรรแล้วบริษัทรุกิจใช้สอยด้วยการคำนึงถึงหลักการใช้ได้มาแล้วเลี้ยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใกล้เคียงและสังคมรอบข้างให้เป็นสุขแจกจ่ายแบ่งปันและใช้ทำกรรมดีอีกทั้งไม่สยบมัวเมาไม่หมกมุ่นบริโภคโภคะเหล่านั้นอย่างรู้เท่าทันเห็นโทษมีปัญญาทำตนให้เป็นอิสระหลุดพ้นเป็นนายนับพระพุทเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นผู้เลิศประเสริฐสูงสุดบรรดา 10 จำพวก (อง.ทสก. (ไทย), 24/91/188). ด้วยการทำประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ หรือเหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือ ในการที่จะมีหรือครอบครองโภคทรัพย์ อริยสาวกแสวงหาโภคทรัพย์มาได้ ด้วยความขยันหมั่นเพียรของตนและโดยทางสุจริตชอบธรรมแล้ว

ตามหลักพุทธจิตวิทยานั้น การเข้าใจแนวคิดและหลักพุทธธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการรับผิดชอบสังคมซึ่งปรากฏอยู่ในพระพุทศาสนาตั้งเดิม(early Buddhism)ที่เป็นหลักการใหญ่ คือ ธรรมะและวินัยที่พระพุทเจ้าทรงแสดงไว้และทรงบัญญัติไว้ หลักการดังกล่าวโดยเฉพาะหลักธรรมะมีทั้งหลักมัชฌมธรรมและหลักมัชฌิมาปฏิปทาที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมในประเด็นของซีเอสอาร์ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นระดับพฤติกรรมหรือกิจกรรมภายนอก ระดับความคิด และระดับมุมมองความเห็น โดยเฉพาะหลักสัมมาทิฐิที่เป็นโลกียะ พุทธจิตวิทยาถือว่ามีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกระบุถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับเศรษฐีที่ทำซีเอสอาร์ด้วยการประกอบกิจการที่ปราศจากโทษไม่ค้าขายผิดศีลธรรม (มิจฉวนนิชชา) จนร่ำรวย กลายเป็นบุคคลสำคัญของบ้านเมืองในยุคนั้นนี้ถือว่าเป็นระดับกิจกรรมในการจเว้นส่วนกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการทำซีเอสอาร์ปรากฏว่าในครั้งพุทกาล เศรษฐีทั้งหลายได้มีการประกอบจัดตั้งโรงงาน แก่ยาจก วณิพก หรือแม้แต่ถวายเป็นสังฆทานแก่ภิกษุสงฆ์ที่มาจากทิศทั้งสี่ ก็นับเป็นการได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคมด้วยการตอบแทนต่อสังคมด้วยการให้กลับคืนแก่สังคม

กระบวนการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม

การประยุกต์ใช้ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นรูปธรรมเพื่อให้เห็นหลักเกณฑ์หรือรูปแบบการประยุกต์ใช้ในส่วนรายละเอียดขึ้นอยู่กับบริบทต่างๆ ด้วย เนื่องจากความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลักการองค์รวมระหว่างคุณธรรม ไม่เบียดเบียน ไม่ใช้ความรุนแรง เน้นความรัก ไม่พยายาบาดต่อกันกับปัญญา ความสมเหตุสมผล รวมทั้งแนวคิดการพึ่งพาอาศัยกัน และสมดุลภาพเป็นลักษณะภายใน (inner quality) สามารถผสานกับวิธีการภายนอก (outer quality) ที่เป็นรูปแบบซึ่งในที่นี้มีสังคห

วัตถุ(ขุ.ขุ (ไทย), 21/32/51). เป็นโมเดลเบื้องต้นต่อการแสดงออกผู้วิจัยแยกประเด็นวิธีการที่จะรองรับความรู้สึกรับผิดชอบสากลของภาคธุรกิจ ไว้ เป็น 4 ประเด็นหลัก คือ

1.กระบวนการด้วยการเสียสละหรือการให้ (ทาน)

การเสียสละหรือการให้ถือว่าเป็นรูปธรรมเบื้องต้นที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ การให้ที่เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นจำเป็นต้องละทิ้งความตระหนี่ เกี่ยวกับการบรรเทาความยากไร้ของอีกฝ่าย และไม่เกี่ยวกับการได้อะไรตอบแทน ถ้าแสวงหาผลประโยชน์ให้ตัวเองจากความใจบุญสุนทานในอนาคตเหมือนการกั๊กนี้พร้อมผลประโยชน์ เสียสละให้แก่ผู้อื่น แทนมองผลกระทบที่น่าปรารถนา จริงๆ จะเพิ่มพูนแก่ผู้ให้ การปฏิบัติในเรื่องความใจกว้างจำเป็นต้องพัฒนาความตั้งใจที่จะสละสิ่งทีครอบครองอยู่ทั้งหมด การให้มียอยู่ 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 การสละวัตถุสิ่งของเช่น เงิน เสื้อผ้า ยารักษาโรคและอาหาร แก่คนยากจนและคนป่วย รวมทั้งการให้การศึกษา และอุปกรณ์การดูแลสุขภาพ

ระดับที่ 2 การให้คำสอนที่กระจ่างเกี่ยวกับการปฏิบัติทางจิต เช่นเดียวกับชนิดการเลี้ยงชีพทางโลกที่เหมาะสม เช่น ในการปฏิบัติทางการแพทย์ และการให้กำลังใจเพื่อปฏิบัติทางศีลธรรม

ระดับที่ 3 การบรรเทาความหวาดกลัวจากเหตุการณ์ที่เต็มไปด้วยความหวาดกลัวด้วยวิธีการปกป้องสรรพสัตว์จร รัฐบาลที่ไม่เป็นธรรม สัตว์ร้าย น้ำท่วม ไฟ และอื่นๆ นี้รวมทั้งการปกป้องสัตว์แม้แต่การช่วยแมลงจากหล่ม(Dalai Lama, แปลโดย กฤตศรี สามะพิ, 2005: 207-08)

ในเรื่องความกรุณา การพึ่งพาอาศัยกันและกัน ทุกภาคส่วนในสังคมไม่สามารถแยกตัวอยู่เพียงลำพังคนเดียวได้ต้องมีการให้อย่างน้อยต้องระลึกเสมอว่า มีคนที่เคยให้เราในอดีตนี้เป็นประเด็นสำคัญในส่วนการให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจสอดคล้องกับองค์ทะเลลามะได้ให้คำแนะนำในการใช้ทรัพย์สินสมบัติโดยเฉพาะการให้ควรเน้นที่การให้หรือบริจาคโดยเงินทุนทรัพย์สินเป็นไปเพื่อการศึกษาจึงเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะอนาคตของโลกอยู่ในมือของเด็กๆ ยิ่งถ้าต้องการสังคมที่มีกรุณาธรรมและยุติธรรม จำเป็นที่จะต้องให้การศึกษาแก่เด็กให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคนที่ใส่ใจ (ผู้อื่น)(Dalai Lama,แปลโดย กฤตศรี สามะพิ, 1999) สามารถที่จะให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะการให้การศึกษาดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยั่งยืน

2. กระบวนการด้วยการแสดงคำพูดสื่อสารที่น่าประโยชน์และไพเราะ(ปิยวาจา)

ในการแก้ไขปัญหาที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีพื้นฐานมาจากกรุณาธรรมและความไม่เบียดเบียน (อหิสาธรรม) ต้องดำเนินการด้วยการพยายามเจรจา การพูดคุย การใช้ภาษาในการสื่อความซึ่งหมายถึงการประนีประนอม ยอมรับฟังทรรศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเคารพในสิทธิของผู้อื่นด้วยจิตวิญญาณของการรวมขอมกัน เพราะไม่มีใครเป็นผู้ชนะร้อยเปอร์เซ็นต์และไม่มีใครเป็นผู้แพ้ร้อยเปอร์เซ็นต์ นี่เป็นแนวทางปฏิบัติที่จะเป็นไปได้มากที่สุด มีเหตุผล 2 ประการ คือ

1) มโนทัศน์เรื่อง “เรา” และ “เขา” กำลังจะหมดสมัยนิยม เพราะความสนใจของเรามีอยู่เป็นเอกเทศจากผู้อื่นจึงมีผู้ชนะและแพ้โดยเด็ดขาดสิ้นเชิง

2) แนวคิดเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ผลประโยชน์ของเราและผู้อื่นเกี่ยวเนื่องกันอยู่ จึงเป็นไปได้ที่จะมีผู้ได้รับชัยชนะร้อยเปอร์เซ็นต์ ย่อมแบ่งครึ่งต่อครึ่ง หรือบางทีอาจจะเป็นสัดส่วน 60-40 การสานเสวนากัน (dialogue) ย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ เพราะท่าทีดังกล่าวเป็นแนวทาง “สายกลาง” พระองค์ทรงเห็นว่า ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ใช้ความรุนแรง (อหิงสาธรรม) หมายความว่า เราสามารถที่จะมีทรศนะร่วมกัน มีความรู้สึก มีสิทธิร่วมกัน และในลักษณะนี้ ก็จะแก้ปัญหาได้นี้เป็นลักษณะของคุณสมบัติหรือวิธีการแก้ปัญหาเบื้องต้นที่ควรต้องมีและมีแต่ นำความเจริญหรือความสำเร็จมาให้ฝ่ายเดียว ดังที่องค์ทะไลลามะทรงเน้นเสมอถึงการสานเสวนาเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากในการเสริมสร้างความเข้าใจกันและเกิดความสมานฉันท์(ราจีฟ เมห์โรตรา, แปลโดย กฤตศรี สามะพิ, 2549) และลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับหลักให้ระลึกถึงกัน (สาราณียธรรม: ข้อเมตตาวจีกรรม) หรือเกณฑ์ในการตรัสวาจาของพระพุทธเจ้าในส่วนของเถรวาท (ขุ.สุ.(ไทย), 13/68/87-8). ต้องตระหนักถึงการให้การสื่อสารที่เป็นจริง เป็นประโยชน์เป็นที่รักชอบใจ ไพเราะ

3.กระบวนการด้วยการลงแรงทำประโยชน์(อัตถจริยา)

การแสดงความรักดีชอบต่อสังคมไม่ใช่เพียงการให้เสียสละวัตถุให้ความคิดและคำพูดที่ดีเท่านั้น หากแต่ลงมือกระทำด้วยการเสียสละแรงกายกระตือรือร้นช่วยเหลือในกิจการต่างๆ ปรากฏให้เห็นอยู่พร้อมหน้าหรือสัมผัสตัวตนที่แท้จริง แม้ไม่มีมาตรฐานเฉพาะในประเด็นที่การปรับปรุงพฤติกรรมด้วยการทำประโยชน์ ด้วยการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันและมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะด้านร่างกาย การทำประโยชน์ตนและผู้อื่นพร้อมกันนี้สอดคล้องกับพระสูตรในอังคุตตรนิกายที่กล่าวถึงประเภทบุคคล 4 ประเภท โดยเฉพาะประเภทที่ 4 บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ไม่ว่าจะอาชีพหรือทำอะไร การกระทำที่เป็นประโยชน์นับเป็นสิ่งสำคัญ ประเด็นนี้ยกตัวอย่างคนที่เดินผ่านเห็นท่อน้ำหยดลงจะต้องปิด เห็นไฟเปิดที่ไม่จำเป็นก็ปิด จะต้องแสดงความเคารพเหมือนอย่างหวังให้คนอื่นทำกับตน ลักษณะนี้แนบเป็นการกระทำที่เอื้อประโยชน์ต่อตนและผู้อื่น

4. กระบวนการด้วยการร่วมเผชิญและแก้ปัญหา(สมานัตตตา)

การพัฒนาความรู้สึกร่วมนี้มาจากการร่วมเผชิญและแก้ปัญหา หรือร่วมสุขร่วมทุกข์เสมอ กัน องค์ภคกรภคกรกิจไม่เรียนรู้ที่จะทำเพียงเพื่อบริษัทของตนเองเท่านั้นหรือสังคมใกล้ ควรทำเพื่อประโยชน์สุขเพื่อสังคมไกลด้วยแม้แต่คู่แข่งทางธุรกิจทั้งหมด การร่วมสุขร่วมทุกข์นี้เป็นการอยู่ข้างเคียงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือ ลูกค้า ประชาชน และอยู่กับคนที่ทุกข์ยากพร้อมทั้งสิ่งแวดล้อม เน้นให้มีกรุณาธรรม นั่นคือความปรารถนาให้พ้นทุกข์ แต่การที่พระองค์ทรงทำตนเสมอเป็นการเชื่อมพระองค์กับผู้ที่พระองค์จะให้ช่วยเหลือนั้นเป็นการร่วมมีตนเสมอ (สมานัตตตา)เพราะมีแรงจูงใจที่ดี (เจตนาดี

หรือธรรมฉันทะ) สามารถช่วยมนุษยชาติได้แต่ถ้าปราศจากแรงจูงใจที่ดีก็ไม่สามารถช่วยได้ ความคิดประกอบด้วยกรุณา เป็นสิ่งสำคัญต่อมวลมนุษยชาติ

บทสรุป

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ตามหลักพุทธจิตวิทยา ทำให้ทราบว่าแนวคิดและหลักพุทธธรรมหรือพุทธจิตวิทยาที่เป็นประโยชน์ต่อการรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนา ดั้งเดิม (early Buddhism) ที่เป็นหลักการใหญ่ คือ ธรรมะและวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้และทรงบัญญัติไว้ หลักการดังกล่าวโดยเฉพาะหลักธรรมะมีทั้งหลักมัชฌิมาธรรม และหลักมัชฌิมาปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมในประเด็นของซีเอสอาร์ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นระดับพฤติกรรมหรือกิจกรรมภายนอก ระดับความคิด และระดับมุมมองความเห็น โดยเฉพาะหลักสัมมาทิฐิที่เป็นโลกียะ พุทธจิตวิทยาถือว่ามีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ระบุถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับเศรษฐีที่ทำซีเอสอาร์ด้วยการประกอบกิจการที่ปราศจากโทษไม่ค้าขายผิดศีลธรรม (มิฉฉา วณิชชา) จนร่ำรวย กลายเป็นบุคคลสำคัญของบ้านเมืองในยุคนั้นถือว่าเป็นระดับกิจกรรมในการงดเว้นส่วนกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการทำซีเอสอาร์ปรากฏว่าในครั้งพุทธกาล เศรษฐีทั้งหลายได้มีการประกอบจัดตั้งโรงงาน แก่ยาจก วนิพก หรือแม้แต่ถวายเป็นสังฆทานแก่ภิกษุสงฆ์ที่มาจากทิศทั้งสี่ นับเป็นการได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคมด้วยการตอบสนองต่อสังคมด้วยการให้กลับคืนแก่สังคม

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักการสากล มีปรากฏเป็นหลักการมาไม่นาน ในเวลาต่อมาเมื่ออิทธิพลมาจากปัจจัยทางด้านภายนอกที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) อันเนื่องจากการสื่อสารเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว เกิดการรู้เขารู้เรา บุคคลหรือองค์กรต่างๆทั่วโลกรู้ว่าแต่ละแห่งที่ทำกิจกรรมอะไรบ้าง องค์กรเรียนรู้การทำงานและการแก้ไขปัญหาจากองค์กรอื่นๆ ถูกจับตามองตลอดเวลา และข่าวสารที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกระแสการใส่ใจเรื่องสิ่งแวดล้อม และสังคม เป็นประเด็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับทั้งโลกที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อ นับจากการประชุมสุดยอดครั้งแรกที่เรโอเดจาเนโร (RIO Summit) ในปี พ.ศ. 2535 ที่นำประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในกระแสสังคมโลก ต่อมากระแสด้านสังคม ก็เพิ่มขึ้นเนื่องจากเกิดปัญหาสังคมเพิ่มขึ้นมากมาย ทำให้เกิดแนวคิดเรื่อง Triple Bottom Line เป็นการบริหารจัดการที่ใส่ใจผลกำไร สิ่งแวดล้อมและสังคมไปพร้อมๆ กัน แนวคิดซีเอสอาร์ (CSR) แม้มีมานานแล้วโดยแฝงอยู่ในกฎระเบียบทางการค้าต่างๆ อาทิ การปกป้องและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พระพุทธศาสนาให้มุมมองการแสดงความรักโดยไม่ใช่อยู่อุปถัมภ์เพียงแค่ระดับทิฐิหรือมุมมองหรือความเห็นเท่านั้น แต่ยังรวมระดับสมาธิหรือความคิดคือการแสดงความกรุณาเมตตาและมุทิตาต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และระดับพฤติกรรมหรือกิจกรรมภายนอกที่แสดงออกทางการกระทำ (กัมมันตะ) คำพูด (วาจา) และการเลี้ยงชีพ (อาชีวะ) และการงดเว้นจากอกุศลกิจกรรมทั้งปวง

โดยเฉพาะกิจกรรมด้านการค้าขายที่ผิดศีลธรรม 5 ประการมีการค้าขายคนเป็นต้น นับว่า เป็นกระบวนการรับผิดชอบตลอดสายไม่หยุดอยู่เพียงอย่างเดียวหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

ทะไลลามะและลอเรนซ์ แวน เดน มิวเซนเบิร์ก. (2552). **วิถีแห่งผู้นำ (The Leader's Way)**, แปลโดยสมณ สุวรรณรัตน์. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุคส์.

พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต). (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: บริษัทสื่อตะวันจำกัด.

_____. (2549). **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่10. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก จำกัด.

_____. (2543). **พุทธธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2543). **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

พระมหาสุทิตย์อากาศโร (อบอูน). (2551). "CSR : บทบาทและความสัมพันธ์กับองค์กรพระพุทธศาสนา", ในรวมบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนากับจริยศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2532). **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). **ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Dalai Lama. (1977). **Universal Responsibility and The Good Heart**. Dharamsala: Library of Tibetan Works and Archives.

_____. (1995). **The World of Tibetan Buddhism**. trans.&ed by Dr. Thupten Jinpa. Boston: Wisdom Publications.

_____. (1995). **Universal Responsibility and The Good Heart**. Dharamsala: Library of Tibetan Work & Archives.

แนวคิดความยุติธรรมที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา THE CONCEPT OF DESIRABLE JUSTICE ACCORDING TO BUDDHIST DOCTRINES

พระราชปรียัติวิมล¹, พระมหาสากล สุภรเมธี², พระใบฎีกา นรินทร์ สีเตโช³,
Phraratpariyattiwimol¹, Phramaha Sakol Subharamedhi², Phrabidika Narin Silatecho³,
สงวน หล้าโพทนัน⁴, และพระมหาใจสิงห์ สิริธมโม⁵
Sanguan Laphontan⁴, and Phramaha Jaising Siridhammo⁵
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยยธรรมา¹⁻⁵
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus¹⁻⁵
E-mail: jirarat_0202@hotmail.com

ได้รับบทความ: 4 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 8 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 8 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

หลักธรรมเกี่ยวกับความยุติธรรมหรือคำสอนที่สามารถศึกษาได้ในมิติของความยุติธรรม ประกอบด้วย หลักอริยสัจ 4 อคติ 4 อริยสัจ 4 ศีล 5 มัจฉริยะ 5 ทิศ 6 สาราณียธรรม 6 อริยมรรคมีองค์ 8 และอกุศลกรรมบถ 10 โดยที่หลักอริยสัจ 4 เป็นธรรมสำคัญที่สุด เพราะครอบคลุมหลักธรรมอื่นๆ ซึ่งหลักธรรมนี้ได้อธิบายให้รู้ถึงความเป็นธรรมชาติระหว่างความเป็นเหตุกับความเป็นผลทั้งในมิติด้านปฏิฐาน (เชิงบวก) และมิติด้านนิเสธ (เชิงลบ) และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อทำความเข้าใจธรรมชาติอันแท้จริงของสิ่งต่างๆ ทั้งในระดับจุลภาคและมหัพภาค ในส่วนของหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งได้แก่ พระวินัยทั้งหลายทั้งที่เป็นสิกขาบทและหลักนิคหกรรม อันเป็นการแสดงออกถึงการเข้าใจอย่างยุติธรรมแก่สถานภาพของบุคคลตามความเหมาะสมโดยปราศจากซึ่งการเบียดเบียนและทำลายชีวิต แต่เป็นการให้โอกาสผู้ได้กระทำผิดมีความสำนึกความผิดในการกระทำที่ได้ทำผิดไปแล้วนั้นและเปลี่ยนแปลงความประพฤติใหม่ในแนวทางที่ดีงาม และพระวินัยนี้มีผลต่อการปรับปรุงชีวิตของผู้ปฏิบัติให้มีความเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของตนในระดับสังคม

แนวคิดความยุติธรรมที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม 2) วิธีการปฏิบัติ และ 3) กระบวนการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความยุติธรรม แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมคือหลักธรรมและหลักพระวินัยโดยภาพรวม เฉพาะหลักธรรมประกอบด้วย 1) หลักธรรมเพื่อส่งเสริมความยุติธรรม ได้แก่ อริยสัจ 4 ศีล 5 ทิศ 6 สาราณียธรรม 6 และอริยมรรคมีองค์ 8 2) หลักธรรมที่ควรละเว้น ได้แก่ อคติ 4 และมัจฉริยะ 5 และ 3)

หลักธรรมสำหรับเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมคืออริยสัจ 4 ซึ่งครอบคลุมหลักธรรมอื่นๆ ทั้งหมด วิธีการคือการนำเอาอริยสัจ 7 มาประยุกต์ใช้ส่วนกระบวนการปฏิบัติอันจะนำไปสู่ความยุติธรรมได้คือนิคกรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันได้ เพราะนิคกรรมมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ทำผิดได้สำนึกตนและปรับเปลี่ยนความประพฤติของตนใหม่ไปในทางที่ดีขึ้น และมีแนวทางปฏิบัติที่หลากหลายตามความ เหมาะสมกับสภาพของปัญหาที่มีความขัดแย้ง

คำสำคัญ: ความยุติธรรมที่พึงประสงค์, หลักพระพุทธศาสนา

Abstract

The doctrines or teachings related to justice, which can be studied in various justice dimensions, included the principles of *adhipateyya* III (dominant influence), *agati* IV (prejudice), *ariyasacca* IV (four noble truths), *sīla* V (precepts), *macchhariya* V (meanness), *disā* VI (direction), *saraṇīyadhamma* VI (state of conciliation), *ariyamagga* VIII (noble path) and *akusalakammamapatha* X (unwholesome course of action). Of these, the *ariyasaccaya* is the most important because of its coverage on the others. This *dhamma* explains the nature between the causes and effects in both positive and negative dimensions. It also can be applied to understand the nature of things in the minor and major perspectives. The doctrines regarded to justice are the *vinayas* or monastic disciplines (including *sikhapada* and *nigahakamma*) which represent the understanding of justice of persons and suitability without exploitation and life destruction; but rather giving a change to those who committed in misconduct to accept a mistake and change their behaviors in the right way. This positively influences life adjustment to suit living in the society. The concept of desirable justice according to Buddhist principles which has three important components: 1) concepts of justice, 2) practices and 3) justice process. The concepts of justice refer to doctrines and disciplines classified as 1) supportive doctrines of justice: *adhipateyya* III, *sīla* V, *disā* VI, *saraṇīyadhamma* VI and *ariyamagga* VIII, 2) the *dhamma* that should be avoided : *agati* IV and *macchhariya* V, and 3) the principle as the supportive tool of justice is *ariyasaccaya* IV as its coverage of the others. The method of *adhikaranasamatha* VII application in the practical process to the justice is *nigahakamma* which can be used according to suitability and present social conditions because its aim is to make those who committed misconducts to accept a mistake and change their behaviors in the positive way. This provides many ways of practice based on problematic conditions and conflicts.

Keywords: Desirable Justice, Buddhist Doctrines

บทนำ

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนามีการเสนอหลักการเรื่องความยุติธรรมไว้ เพียงแต่ว่าแนวคิดเรื่องความยุติธรรมนั้นจะแฝงอยู่กับหลักคำสอนที่เป็นหลักธรรมต่างๆ และหลักพระวินัยเหมือนอย่างเช่นคริสต์ศาสนาซึ่งแสดงออกให้เห็นว่า พระเจ้าเป็นผู้มีความยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการบรรยายในหนังสือวิวรณ์ถึงวันพิพากษาประมวลความพร้อมที่พระเจ้าจะแยกคนดีออกจากคนชั่ว โดยคนดีจะได้อยู่กับพระเจ้าในสรวงสวรรค์ ส่วนคนชั่วก็ไปรับทรมานในนรก แต่นั่นก็เป็นเพียงการบรรยายในรูปแบบของการปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาโดยใช้มาตรการความรักเป็นเครื่องชี้วัดความดี แต่อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาก็มีหลักคำสอนที่แฝงไว้ซึ่งความยุติธรรมอยู่เช่นกัน โดยหลักคำสอนทุกข้อล้วนเป็นสัจธรรมที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยการปฏิบัติที่มีผลสรุปออกมาโดยเป็นความจริงทางธรรมชาติที่ให้ความเที่ยงธรรมที่สุดอันเป็นการแสดงออกซึ่งความยุติธรรมให้เห็นได้ ยิ่งกว่านั้นหลักคำสอนที่แสดงถึงนัยยะเรื่องความยุติธรรมก็มีกระจายอยู่ในพระสูตรต่างๆ ของพระไตรปิฎกและอรรถกถามากมายหลายตอน รวมทั้งในส่วนที่เป็นบทบัญญัติทางพระวินัยที่กล่าวถึงเรื่องสิกขาบทกับนิคหกรรม

ในบริบทของพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า การดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไม่ว่าจะเป็นชนชาติไหนก็ตามที่มีความมุ่งหมายเพื่อการปฏิบัติให้เข้าสู่ความหลุดพ้นคือ การบรรลุนิพพานนั้น อันมีเส้นทางที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้และมีหลักการที่คนทั้งหลายดูเหมือนว่าสามารถทำความเข้าใจกันได้ง่ายๆ คือ ทางสายกลาง หรือ มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งหากแปลความหมายแบบตรงไปตรงมาคือการปฏิบัติตนแบบกลางๆโดยไม่ได้มีแนวโน้มที่จะเอนเอียงไปด้านใดด้านหนึ่งมากกว่า อีกด้านหนึ่งซึ่งนั่นก็คือหลักความยุติธรรมนั่นเอง อันเป็นวิธีการปรับตัวเองให้สามารถผสมผสานชีวิตของตนเองกับสิ่งอื่นๆทั้งหลายได้โดยไม่ก้าวท้าวความเป็นตัวตนของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากเนื้อหาของอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ 1) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ พยายามชอบ 7) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่น (ที.สี.(ไทย), 9/373/156). ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วก็เป็นหลักของการกระทำที่ให้แนวทางแก่ผู้ปฏิบัติว่าควรดำเนินชีวิตไปตามหลักธรรมชาติของตนเองอันเป็นทัศนะของความยุติธรรมนั่นเอง เพียงแต่ในพระพุทธศาสนาไม่ได้บัญญัติศัพท์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรว่า เป็นหลักความยุติธรรมโดยตรงเท่านั้น

แนวคิดความยุติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

ในหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้านับเป็นพระธรรมชั้นธัมมีทั้งสิ้น 84,000 พระธรรมชั้นที่บรรจุไว้ในพระไตรปิฎกทั้ง 3 หมวด คือ พระสุตตันตปิฎก พระวินัยปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก แม้จะแตกต่างกันโดยเนื้อหา แต่ทั้งหมดนั้น สามารถรวมเข้าไว้เป็นหัวข้อเดียวได้คือ “มันเป็นเช่นนั้นเอง” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อิทัปปัจจยตา” (พุทธทาสภิกขุ, 2549) เพราะ

คำอธิบายทั้งหลายที่มีไว้ในพระไตรปิฎกและอรรถกถาฯ ต่างก็มุ่งที่จะให้ผู้รับเอาคำสอนได้รู้แจ้งแทงตลอดในสิ่งที่ตนได้ปฏิสัมพันธ์อยู่ว่าเป็นสมมติสัจ จึงมีการกำหนดว่าเป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ แต่สิ่งทั้งหลายทั้งมวลนั้นก็มีการประกอบขึ้นด้วย ธาตุทั้ง 4 และขันธทั้ง 5 อันเป็นการเข้าใจด้วยการให้ความยุติธรรมแก่สิ่งที่ตนเข้าใจอย่างแท้จริงจึงจะก่อให้เกิดความไม่ยึดมั่นถือมั่น เพราะผู้ที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ในภาคปฏิบัตินั้น ไม่ได้ไปล่วงล้ำสิทธิและธรรมชาติของสิ่งต่างๆ แต่ปล่อยให้มันเป็นไปตามธรรมชาติของมัน โดยความเป็นเหตุเป็นผลของธรรมชาติของสิ่งนั้นไม่ว่าจะอยู่ในมิติเชิงจุลภาคหรือมหัพภาค หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการมีความเข้าใจแบบพุทธรธรรมที่มองไปที่ผลของการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์สุขต่อชีวิตของมนุษย์ในโลกนี้ทั้งสุขแบบโลกียะและโลกุตระ ซึ่งมีข้อจำกัดเพียงอย่างเดียวว่า หลักการหรือคำสอนใดก็ตามที่เป็นเพียงการคิดค้นหาเหตุผลในเรื่องความจริงเพื่อสนองความต้องการทางปัญญาโดยมิได้มุ่งหมายและแสดงแนวทางสำหรับการปฏิบัติในชีวิตจริง อันนั้นให้ถือว่าไม่ใช่พระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ซึ่งความหมายของชื่อดังกล่าวก็บ่งบอกเป็นนัยถึงการรู้จักแห่งธรรมชาติของทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นมัชฌิมนธรรมที่ประกอบไปด้วยเนื้อหาที่แสดงหลักความจริงแบบสายกลาง และแสดงข้อปฏิบัติสายกลาง โดยปราศจากอคติ แต่มุ่งเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขของหมู่ชน เพื่อบุญเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลายหรือทุกสิ่งทุกอย่าง ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่อบุญเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย อย่าไปทางเดียวกันสองรูป...สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในดวงตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม (วิ.ม.(ไทย), 4/32/40).

เนื้อความที่ยกมาอ้างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในบริบทของพุทธบริษัทซึ่งมีองค์ประกอบของสมาชิกแห่งสังคมพรหมจรรย์ (คือพระศาสนา) อันได้แก่ องค์พระศาสดา ภิกษุ ภิกษุณีที่เป็นสาวก และสาวิกาที่เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ อีกทั้งยังมีอุบาสกอุบาสิการวมทั้งพรหมจารีพรหมจารีณีและฆราวาสผู้ครองเรือนที่มีความเชี่ยวชาญในการเข้าใจถึงแก่นคำสอนของพระพุทธองค์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย (ที.ปา.(ไทย), 11/175/135-136). นั่นก็ย่อมหมายถึงเป้าหมายของเนื้อหาคำสอนและการเผยแผ่คำสอนมุ่งที่จะชี้แนะให้บรรดามวลมนุษย์รู้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และประสบความสุขที่คงแท้ถาวรซึ่งเป็นสภาพของนิพพาน โดยมีการประมวลเนื้อหาทั้งหมดอยู่ใน “ธัมมจักกัปวัตตนสูตร” ที่แสดงออกให้เข้าใจทั้งในรูปแบบปฏิฐาน (เชิงบวก) ของการมีเหตุแล้วต้องมีผลและ

แบบนิเสธ (เชิงลบ)ของการไม่มีเหตุย่อมไม่มีผล อันเป็นการนำความเข้าใจให้ไปถึงสภาวะธรรมชาติของสิ่งต่างๆ รวมทั้งของมนุษย์โดยปราศจากอุปสรรคใดจะขวางกั้นได้ ตามเหตุผลนี้ก็ย่อมมีคุณสมบัติอันเดียวกันกับเนื้อหาของวิชาการทางโลกที่มีกฎหมายซึ่งเป็นบทบัญญัติเชิงบังคับในลักษณะที่เป็นข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติเป็นองค์ประกอบหลักพร้อมกับแสดงผลของการดำเนินชีวิตตามกฎเกณฑ์นั้นประเด็นที่มีความแตกต่างกันก็จะมีแต่เพียงว่าหลักการทางพระพุทธศาสนาไม่ได้มีการกำหนดบทลงโทษทางกายหรือเป็นการปรับโทษทางทรัพย์สินตามอย่างบริบทของนิติศาสตร์ทางโลกียะมิติ แต่ใช้หลักการแห่งการเชื่อมโยงกันและกันระหว่างเหตุกับผลโดยตัดขาดกันไม่ได้ เพราะธรรมชาติแห่งกระแสของความเป็นไปแห่งวิฏสงสารไม่ขึ้นกับวันเวลา (อกาลโก) (ขุ.จ. (ไทย), 30/163/39). มาเป็นข้อพิจารณา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เลือกตัดสินใจที่จะกระทำหรือละเว้นเพื่อที่จะเข้าถึงความยุติธรรมตามธรรมชาติในการปฏิบัติของผู้คนทั้งหลาย เพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์และประสบความสำเร็จอันยั่งยืน โดยเป็นการหยุดยั้งตนเองให้อยู่กับธรรมชาติหรือความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ โดยกระบวนการแห่งการไตร่ตรองถึงโลกุตระธรรมของความเป็นไปอยู่เสมอในสังคมที่มนุษย์กำลังดำเนินชีวิตอยู่โดยทั่วไปและหากพิจารณาในมิติเฉพาะอย่างในกระบวนการของการทำตนให้เป็นผู้มีชีวิตพรหมจรรย์ตามวิถีชีวิตของพระพุทธเจ้าที่อยู่ในสถานภาพของสมณะ (ผู้สงบ) สามารถสังเคราะห์เนื้อหาได้จากพระวินัยที่มีความแตกต่างกันโดยวิธีปฏิบัติตามบริบทแห่งสถานภาพการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยจึงได้แบ่งการนำเสนอออกเป็นสองขั้นตอนคือ วิเคราะห์ตามบริบทของแต่ละหลักธรรมที่สามารถนำเอาไปใช้ได้ในการดำเนินชีวิตของทุกคนและวิเคราะห์หลักพระวินัยซึ่งมีกำหนดไว้เฉพาะสำหรับผู้สมณะใจดำเนินตามวิถีชีวิตของพระองค์ แล้วจึงนำเสนอภาพขยายที่ความยุติธรรมได้แฝงอยู่นั้นต่อไป

ในส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอถึงหลักของความยุติธรรมที่อยู่ในส่วนที่เป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ประมวลภาพรวมของความยุติธรรมไว้กับหลักธรรมทุกหัวข้อ แต่ในบทความนี้ผู้เขียนได้เลือกเอาเฉพาะหลักธรรมสำคัญเท่านั้นและหลักพระวินัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความยุติธรรมเพื่อชี้ให้เห็นว่าหลักธรรมและหลักวินัยเหล่านั้นเป็นความยุติธรรมอย่างไร

ก. หลักธรรม

การสังเคราะห์หลักธรรมสำคัญในคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งประกอบด้วย หลักอริยปทัธ 3 อคติ 4 อริยสัจ 4 ศีล 5 มัจฉริยะ 5 หลักทศ 6 สาราณียธรรม 6 อริยมรรคมีองค์ 8 และอกุศลกรรมบถ 10 เป็นการประมวลผลแห่งการวิเคราะห์ที่แสดงให้เห็นถึงความยุติธรรมทั้งในสภาพของนามธรรมและรูปธรรมในหลากหลายมิติ ซึ่งซ่อนความหมายแฝงหลักแห่งความยุติธรรมไว้ทั้งในเนื้อหาแห่งหลักธรรมเองและการนำเอาคำสอนของแต่ละหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ผ่านการปฏิบัติในชีวิตทั่วไปเพื่อบรรลุถึงการไม่ยึดมั่นถือมั่น ดังนี้

1) หลักธรรมที่ใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินความยุติธรรม

อคติ 4 เป็นหลักเกณฑ์สำหรับใช้ตัดสินเกี่ยวกับความยุติธรรม กล่าวคือหากละเว้นได้ก็ถือว่ามีความยุติธรรม ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม แต่หากปฏิบัติตามหรือมีความลำเอียง ก็ได้ชื่อว่าเสียความยุติธรรม สภาพของอคติคือเป็นการลำเอียงใน 4 ลักษณะ ได้แก่ ความรัก ความเกลียดชัง ความเกรงกลัว และความเขลา ซึ่งความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมแม้จะมีหลายกรณีแต่ก็สามารถสรุปลงในเหตุให้เกิดความไม่ยุติธรรมคือความลำเอียง 4 ประเภทนี้

2) หลักธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับความยุติธรรม

มัจฉริยะ 5 และอกุศลกรรมบถ 10 เป็นธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับความยุติธรรม หรือเป็นธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความไม่ยุติธรรมนั่นเอง กล่าวคือความตระหนี่จะทำให้คนเห็นแก่ตัว ไม่รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่น เมื่อรู้สึกว่าจะตนเองเสียเปรียบก็จะมี ความขัดแย้งกับคนอื่นได้ง่ายเพื่อรักษาทรัพย์สินสมบัติหรือประโยชน์ของตนไว้ การให้อภัยในบุคคลประเภทนี้จะมึน้อยเมื่อเทียบกับคนที่รู้จักเอื้อเฟื้อแบ่งปันแก่คนอื่น เพราะจะมีความยึดมั่นถือมั่นมาก ยากที่สละหรือปล่อยวางได้ นอกจากนี้ มัจฉริยะบางประเภทคือตระหนี่ผิวพรรณและตระหนี่ตระกูลมักจะทำให้คนหลงตัวเองแล้วดูถูกคนอื่น เป็นเหตุให้มีการแบ่งชนชั้นวรรณะอีกด้วย ซึ่งทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม ส่วนอกุศลกรรมบถ 10 เป็นการทำความชั่วทางกาย วาจา ใจ ครอบคลุมการกระทำที่เป็นกรณีตัวอย่างทั้งหลายส่งเสริมให้คนทั้งหลายประพฤติดต่อกัน ซึ่งบางเรื่องนั้นเกี่ยวกับการเสียความยุติธรรม ที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมนั้นเพราะเป็นเรื่องของการได้เปรียบเสียเปรียบหรือถูกกระทำด้วยความไม่ชอบธรรมนั่นเอง มีผู้ได้รับประโยชน์และเสียประโยชน์ มีความไม่ยุติธรรมเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่เกี่ยวกับการทำความผิดหรือความชั่ว แต่เกิดจากความเห็นไม่ตรงกัน จึงทำให้กระทำด้วยความเข้าใจไม่ถูกต้อง และนำไปสู่ความขัดแย้งกันและเรียกร้องความเป็นธรรมแก่ตนเอง

3) หลักธรรมที่ส่งเสริมความยุติธรรม

อธิปไตย 3 ศีล 5 ทิศา 6 สาราณียธรรม 6 และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรม กล่าวคือ อัตตอธิปไตยของพระราชาที่ทรงธรรมย่อมส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรม และนำประโยชน์สุขมาแก่ประชาราษฎร์ แต่หากพระราชานั้นไม่ทรงธรรม ก็ย่อมจะปกครองด้วยความไม่ยุติธรรมและนำความเดือดร้อนมาแก่ประชาชน โลกอธิปไตยย่อมส่งเสริมให้เกิดได้ทั้งความยุติธรรมและความไม่ยุติธรรม ส่วนธรรมาธิปไตยย่อมส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมโดยส่วนเดียว ศีล 5 เป็นธรรมที่ส่งเสริมให้บุคคลเคารพในสิทธิและเสรีภาพของคนอื่น ป้องกันไม่ให้ละเมิดกันด้วยการทำทารุณกรรมแก่กันหรือเบียดเบียนร่างกายและชีวิตผู้อื่น ป้องกันการละเมิดทรัพย์สินอันเป็นที่รักและวางแผนของคนอื่น ป้องกันการละเมิดสามีภรรยาอันเป็นที่รักของคู่ชีวิตเขา ป้องกันการโกหกหลอกลวงให้คนอื่นได้รับความเสียหาย หรือเกิดความเข้าใจผิดเพื่อปิดบังอำพรางความเสื่อมเสียของตน และ

ป้องกันการหลอกลืมสติอันจะเป็นเหตุให้เกิดความประมาทในชีวิต อาจกล่าวได้ว่าคนเสียความยุติธรรม เพราะศีล 5 เป็นส่วนมาก

คำสอนเรื่องทศ 6 ของพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่างที่พระองค์ทรงปฏิรูปจากความสำเร็จของการให้ทศทั้ง 6 ของสังคาลกมณพ ที่ถือปฏิบัติตามคำสอนของบิดาผู้ล่วงลับไปแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้เขาได้รับประโยชน์ที่แท้จริงจากการให้ทศ ไม่ใช่เพียงแค่ได้แสดงความเคารพและความนอบน้อมตามคำสั่งเท่านั้น แต่คำสอนเรื่องทศ 6 นี้ เป็นหลักแห่งการสร้างสัมพันธ์ของคนในสังคม คือการทำหน้าที่ของตนและบุคคลที่ตนเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์อยู่นั้นให้มีความสมบูรณ์ในทุกมิติของหน้าที่และสถานภาพโดยไม่ขาดตกบกพร่อง ซึ่งในสังคาลสูตรนี้ พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า วิธีการให้ทศ 6 ในอริยวินัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้ 1) ทศเบื้องหน้า คือมารดาบิดา 2) ทศเบื้องขวาคืออาจารย์ 3) ทศเบื้องหลังคือภรรยา 4) ทศเบื้องซ้ายคือมิตรสหาย 5) ทศเบื้องต่ำคือทาสกรรมกร และ 6) ทศเบื้องบนคือสมณพราหมณ์ ยิ่งกว่านั้น พุทธศาสนิกชนยังได้ย้ำถึงความสำคัญของทศ 6 อันเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในสังคมไว้ว่า “สังคมแบ่งไปตามทศได้ 6 ทศ ทศข้อนี้ฟังดูคล้ายกับจะไม่มีมีความสำคัญอะไรมากนัก แต่ขอให้สังเกตศึกษาเถาะ มีความสำคัญมากที่สุด คือ เราจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องแก่สังคมทั้ง 6 ทศ... ใครประพฤติถูกต้องทั้ง 6 ทศแล้วก็เรียกว่าไม่บกพร่องในทางสังคม ไม่มีความบกพร่องในทางสังคมแล้ว ต่างฝ่ายต่างตอบแทนแก่กันอย่างถูกต้อง (พุทธศาสนิก, 2527)

4) หลักธรรมที่เป็นเครื่องมือจัดการเกี่ยวกับความยุติธรรม

อริยสัจ 4 เป็นหลักการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับความยุติธรรมได้ กล่าวคืออริยสัจ 4 เป็นหลักการเชิงนามธรรมที่สำคัญและครอบคลุมเนื้อหาของคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการไตร่ตรองเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ในสถานะของการดำเนินชีวิตที่มีการเกี่ยวข้องกับคนหรือสิ่งอื่นๆ ทั้งที่มีการแสดงออกที่เห็นได้ชัด หรือแม้แต่การสร้างความคิดที่มีการไตร่ตรองเกี่ยวกับความเป็นไปของวิญญูสงสาร กล่าวคือความจริงที่พระผู้มีพระภาคเจ้าสอนสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตได้ ส่วนที่ไม่เป็นประโยชน์แม้จะเป็นความจริงพระองค์ก็ไม่สอน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2557) ซึ่งหากพิจารณาในมิติมหัพภาคหรือสภาพความเป็นไปของส่วนรวมในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นสังคมแล้ว ย่อมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ในแต่ละวัน เวลา และสถานการณ์ตามธรรมชาติของมัน อันเป็นการให้ความยุติธรรมแก่ทุกสิ่งทุกอย่างที่แต่ละปัจเจกชนในสังคมนั้นๆ จำเป็นต้องเข้าใจถึงอริยสัจแต่ละประเภทที่ปรากฏในแต่ละสถานการณ์ด้วยสภาวะจิตที่ตื่นอยู่เสมอและเข้าใจถึงสัจธรรมของแต่ละสิ่งแต่ละอย่างแม้แต่ความเป็นจริงของตนเองในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับความเป็นจริงของคนอื่นหรือสิ่งอื่นๆ อย่างที่มันเป็นอันเป็นการให้ความยุติธรรมแก่ทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะไม่มีการยึดมั่นถือมั่น แต่ยอมรับทุกอย่างว่าเป็น “อิทัปปัจจยตา” (พุทธศาสนิก, 2549) ดังนั้น หลักคำสอนในเรื่องนี้จึงเป็นการแสดงออกซึ่งความยุติธรรมที่ผู้นำหลักคำสอนไปใช้ในการดำเนินชีวิตโดย

แสดงออกในการปล่อยวางให้ทุกสิ่งเป็นไปตามธรรมชาติของแต่ละสิ่งแต่ละอย่างด้วยอภิปญญาอย่างแท้จริง

เมื่อเหตุการณ์ทั้งหลายมีสภาวะเป็นเช่นนี้ การพิจารณาแบบไตร่ตรองหลักคำสอนในเรื่องนี้ จึงเป็นการแสดงถึงความยุติธรรมที่ผู้ไตร่ตรองได้คงไว้ใน การพิจารณาถึงเนื้อหาของอริยสัจ 4 ซึ่งหากจะเข้าใจได้ง่ายขึ้นจำเป็นต้องทำการแยกพิจารณาให้เป็นคู่ๆ คือ

คู่ที่ 1 คือทุกข์เป็นผลและสมุทัยเป็นเหตุ ต้องพิจารณาคู่กับสมุทัยซึ่งมีสถานะภาพเป็นสาเหตุ โดยสาเหตุแต่ละอย่างจะต้องสร้างผลอันเหมาะสมกับสาเหตุเสมอหากพิจารณาตามธรรมชาติ และหลักการแห่งการเชื่อมต่อกันเช่นนี้ย่อมเป็นการอธิบายถึงความยุติธรรมโดยตรงระหว่างสาเหตุกับผล เพราะสมุทัยแปลว่า เหตุเกิดแห่งทุกข์ หรือสาเหตุให้ทุกข์เกิดขึ้น ได้แก่ความอยากที่จะยึดถือเอาอารมณ์หรือความต้องการของตนเป็นที่ตั้ง โดยอาการที่มนุษย์เราจะพึงเสพเสวย ที่จะได้จะเป็น หรือจะไม่เป็นเช่นนั้นอย่างนี้ อันเป็นการก้าวล้ำธรรมชาติของสิ่งที่ตนอยากได้ หรือมีอาการที่ตนอยากเสพเสวย โดยที่สิ่งที่ตนอยากได้ก็มีขอบเขตของการเป็นอิสระของตนเอง ยกเว้นว่าสิ่งที่ตนอยากได้นั้น ยินยอมที่จะให้ขอบเขตแห่งธรรมชาติของตนเองถูกล่วงล้ำ ดังตัวอย่างเช่น การแต่งงานระหว่างหญิงและชาย ซึ่งมีความรักกันเป็นที่ตั้ง จึงเป็นการยินยอมด้วยความยินดีและสมัครใจในการที่จะให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งล่วงล้ำสภาพธรรมชาติของอีกฝ่ายหนึ่งจึงไม่ได้ก่อให้เกิดการขัดขึ้น แต่ส่งเสริมให้มีการร่วมมือซึ่งกันและกัน อันเป็นการแสดงออกซึ่งความยุติธรรมต่อกันและกันของการรวมธรรมชาติของแต่ละฝ่ายให้เป็นธรรมชาติของคู่สมรสซึ่งเป็นสภาวะแห่งธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดความสุข และย่อมมีความแตกต่างจากสภาวะของชายหนุ่มและหญิงสาวที่แต่ละคนยังเป็นโสดอยู่ และชายหนุ่มเป็นคนที่มีความรักต่อหญิงสาวเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น ชายหนุ่มจึงสร้างความพยายามที่ล่วงล้ำสภาวะของหญิงสาวผู้ที่ตั้งใจซึ่งธรรมชาติในสภาวะของการไม่ได้มีใจรักต่อชายหนุ่ม ผลที่ตามมาคือ ชายหนุ่มย่อมมีความทุกข์เพราะไม่ได้รับการตอบสนองตามสิ่งที่ตนต้องการ อันเป็นผลจากสาเหตุในสภาวะสมุทัยของชายหนุ่มคือ การไม่ได้ให้ความยุติธรรมต่อสภาวะธรรมชาติของหญิงสาว

ส่วนคู่ที่ 2 คือนิโรธเป็นผลและมรรคเป็นเหตุ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งคือทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ซึ่งแปลว่าความดับซึ่งทุกข์ ได้แก่ผลที่เกิดขึ้นในสภาวะที่ปัญญามีความเข้าใจอันแจ่มแจ้งจนเข้าถึงซึ่งธรรมชาติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนทำให้การดำเนินชีวิตไม่ว่า ด้านกาย วาจา หรือจิตใจ ล้วนอยู่ในรูปแบบแห่งความชอบ ทำให้มีการกำจัดอวิชชาหรือสสารอกตันทาออกจนหมดสิ้นแล้ว จึงไม่ถูกตัณหาย้อมใจหรือฉุดลากไป อีกทั้งไม่ถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกกระวนกระวาย ความเบื่อหน่าย หรือความคับข้องติดขัดแต่อย่างใด กลับมีการหลุดพ้นเป็นอิสระ ประสบความสุขที่บริสุทธิ์ สงบปลอดโปร่งโล่งเบา ผ่องใส เบิกบาน ซึ่งสามารถเรียกสั้นๆ ได้ว่า นิพพาน โดยมีสาเหตุจากทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา เรียกสั้นๆว่า มรรค ซึ่งแปลว่า ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับทุกข์ หรือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่สภาวะธรรมแห่งอริยอัฏฐังคิกมรรค หรือทางประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 ประการ ดังได้นำเสนอไว้แล้ว

ในบทที่ 2 ซึ่งสามารถเรียกได้อีกอย่างว่า มัชฌิมาปฏิปทา เพราะเป็นทางสายกลาง หรือการดำเนินชีวิตที่ไม่ได้เอนเอียงไปสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ดำเนินไปในรูปแบบที่พอดีตามธรรมชาติของแต่ละสิ่งแต่ละอย่างตามวาระและโอกาสที่มันจะต้องเป็นจึงมีศักยภาพที่จะทำให้ผู้ดำรงชีวิตภายใต้หลักการแห่งอริยอัฏฐังคิคมรรคยอมทำให้ความเป็นไปแห่งชีวิตเข้าถึงซึ่งนิโรธ จึงเป็นการกระทำหรือกรรมที่ไม่มีการติดข้องหรือการเอียงไปหาสภาพที่สุดโต่งสองอย่าง คือ กามสุขัลลิกานุโยค (ความหมกมุ่นในกามสุข) อันเป็นหลักการของกลุ่มและอัตตภิสมณานุโยค (การประกอบความลำบากแก่ตน คือปีบคั้นทรมานตนเองให้เดือดร้อน) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) แต่ดำเนินไปในสภาพที่เป็นกลางอันเป็นสภาวะของความยุติธรรมอย่างหนึ่ง

เมื่อว่าโดยสรุปแล้ว หลักอริยสัจ 4 ดังกล่าวจึงมีความหมายตรงกับความยุติธรรมจากการที่อริยสัจแสดงออกถึงความเป็นเหตุเป็นผลได้อย่างลงตัวและเที่ยงธรรมที่สุด เพราะควบคุมหลักธรรมชาติทั้งหมดที่แสดงถึงความเป็นจริงที่ลงตัวที่สุดสำหรับชีวิตมนุษย์ เพราะชีวิตมนุษย์ถูกจัดสรรอย่างเที่ยงธรรมมาแล้วจากกฎของธรรมชาติที่มาจากหลักอริยสัจ 4 นี้เอง

ข. หลักพระวินัย

ในพระวินยปิฎก กฎระเบียบที่ใช้ปฏิบัติเรียกว่า พระวินัย เนื่องจากว่าพระวินัยอาจจะแตกต่างจากกฎระเบียบของสังคมทั่วไปที่อาจจะมีการบัญญัติก่อนล่วงหน้าได้ ถ้าหากสังคมคิดว่าน่าจะเป็นข้อบัญญัติหรือกฎหมายเพื่อใช้ในการควบคุมสังคม แต่เนื้อหาในพระวินยปิฎกที่มีบันทึกไว้นั้น พระพุทธองค์มิได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้าเป็นกฎหมายสำเร็จรูปตั้งแต่แรกเริ่ม ดังเช่นกฎหมายทางบ้านเมืองที่เป็นตัวบทของความยุติธรรม แต่เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นในหมู่พระสงฆ์ที่ทำลายสภาพความเป็นสงฆ์ให้หมดไปจากสมาชิกที่พิจารณาตัวเองว่าจะเป็นพรหมจรรย์ พระองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อมิให้ประพฤตินั้นอีก เป็นการแสดงออกซึ่งความยุติธรรมต่อหมู่สงฆ์ที่ใช้ชีวิตร่วมกัน

พระวินยปิฎกนั้นเป็นที่ทราบกันดีว่า เป็นคัมภีร์สำคัญที่ประมวลเอาพุทธบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศีล และสิกขาบท ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการต่างๆ ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ พระวินัยที่เป็นพุทธบัญญัตินี้ได้แบ่งแยกออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ อาทิพรหมจริยกาสิกขาและอภิสมาจาริกาสิกขา โดยอาทิพรหมจริยกาสิกขา หมายถึงหลักการศึกษาอบรมในฝ่ายบพบัญญัติหรือข้อปฏิบัติอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นพุทธอาณาเพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายและวางโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดโดยปรับอาบัติหนักบ้าง เบาบ้าง พระสงฆ์ต้องสวดทุกกึ่งเดือน เรียกว่า พระปาติโมกข์ ส่วนอภิสมาจาริกาสิกขา หมายถึงหลักการศึกษาอบรมในฝ่ายขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงามสำหรับชักนำความประพฤติความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงาม มีคุณค่า น่าเลื่อมใสศรัทธายิ่งขึ้นไป (วิมทา.(ไทย), 1/21/13-14).

นอกเหนือจากกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า สิกขาบทหรือบทบัญญัติที่ได้ถูกวางไว้ในพระวินยปิฎกแล้ว การละเมิดสิกขาบทหรือบทบัญญัติทางพระวินัยจึงเป็นเรื่องที่จะต้องนำมาพิจารณาเพื่อให้เกิด

ความเที่ยงธรรมหรือยุติธรรมในหมู่สงฆ์ การวินิจฉัยความผิดแต่ละชนิดที่ภิกษุผู้ต้องอาบัติทำแล้วได้รับ การวินิจฉัยจากหมู่สงฆ์ว่าเป็นอาบัติจริงจึงมีการลงนิคกรรมตามลักษณะของอาบัตินั้น ลักษณะ ความผิดของภิกษุที่เป็นเหตุให้ถูกสงฆ์ลงนิคกรรม ได้แก่ ก่อความบาดหมาง ทะเลาะวิวาท ก่อเรื่อง อื้อฉาว ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์ โง่เขลา ไม่ฉลาด สังสมอาบัติไว้มาก ไม่มีมารยาท ประทุษร้ายตระกูล มี มารยาทเลวทราม ด่าบริภาษคฤหัสถ์ และติเตียนพระรัตนตรัยให้คฤหัสถ์ฟัง ต้องอาบัติแล้วยังไม่เห็น ว่าเป็นอาบัติ ทั้งไม่ปรารภจะแสดงอาบัตินั้นด้วย แม้มีความเห็นชั่วก็ไม่ปรารภจะสละความเห็น นั้น กระทำความผิดแล้วพุดกลบเกลื่อน ประพฤติเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ คฤหัสถ์ปรารภร่ำยาวต่อพระ รัตนตรัย และเป็นคนว่ายากสอนยาก

นิคกรรมดังกล่าวมานี้จำแนกประเภทได้ตามลำดับความหนักเบาของการลงโทษ ขึ้นเบา ที่สุดคือการชู้ ซึ่งเทียบได้กับการตักเตือน ขึ้นหนักสุดคือการขับไล่จากหมู่คณะ ซึ่งเทียบได้กับการ เนรเทศ และบรรดานิคกรรมทั้ง 9 ประเภท นิคกรรม 3 อย่างหลังสุดคือ การประกาศข้อเท็จจริง ให้พุทธบริษัทได้ทราบโดยทั่วกัน (ปกาสณียกรรม) การคว่ำบาตร (ปัตตนิกุชชนกรรม) และการลงห้าม คบหา (พรหมทัณฑกรรม) นับว่าเป็นมาตรการทางสังคม มีผลทางจิตวิทยาการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ไม่มุ่งการทำให้เสียผลประโยชน์ แต่มุ่งทำให้สำนึกความผิดตน เพื่อที่จะกลับความประพฤติใหม่ นี่คื ความแตกต่างกับการมุ่งลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนกับการลงโทษผู้ทำผิดกฎหมายอาญา แต่มีความ สอดคล้องกับการลงโทษในลักษณะการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพื่อเป็นการชดเชยความผิดของตน

นิคกรรมทั้งหมดมีกระบวนการในการลงโทษที่เหมือนกันดังนี้คือ 1) มีการโจทก์ภิกษุผู้ ประพฤติผิดในท่ามกลางสงฆ์ 2) ภิกษุผู้ประพฤติผิดนั้นให้การต่อสงฆ์ 3) ปรับอาบัติแก่ภิกษุผู้ประพฤติ ผิดนั้นและ 4) ภิกษุผู้ฉลาดที่ได้รับการแต่งตั้งจากสงฆ์สวดประกาศให้สงฆ์ทราบความเสียหายของภิกษุ ผู้ประพฤติผิด (จำเลย) ตามลักษณะที่กำหนดไว้สำหรับการลงนิคกรรมนั้น ๆ และขอให้สงฆ์พร้อม กันลงนิคกรรม แก่ภิกษุนั้น ต่อจากนั้นก็ประกาศว่าสงฆ์ได้พร้อมกันลงนิคกรรมแก่ภิกษุนั้น ประกาศอย่างนี้ 3 ครั้ง (ญัตติทุติยกรรมวาจาประกาศหนเดียว) และขอมติทุกครั้ง หากไม่มีภิกษุใด คัดค้าน ก็เป็นอันว่าสงฆ์ได้ลงนิคกรรมแล้ว เฉพาะอุกเขปนียกรรมมีลำดับขั้นตอนและวิธีการมากกว่า นิคกรรมอื่น ๆ คือขั้นตอนที่ 3 ให้ประกาศบอกภิกษุทั้งหลายในอารามต่าง ๆ ว่า ภิกษุนั้นถูกสงฆ์ลง อุกเขปนียกรรมเพราะไม่เห็นว่าเป็นอาบัติ ไม่ทำคินอาบัติ และไม่สละความเห็นผิด เธอถูกห้ามคบหา กับสงฆ์แล้ว ที่ต้องบอกแก่สงฆ์ในอารามต่าง ๆ ก็เพื่อไม่ให้สงฆ์คบหากับภิกษุนั้น ห้ามทำสังฆกรรม ตลอดจนทำกิจต่าง ๆ กับเธอ จนกว่าเธอจะยอมรับความผิดและสงฆ์ระงับนิคกรรมให้

ระเบียบปฏิบัติของภิกษุผู้ถูกสงฆ์ลงนิคกรรมมี 2 ลักษณะ คือ 1) การตัดสิทธิทางพระ วินัยบางประการ และ 2) ห้ามต้องอาบัติที่เกี่ยวข้องกับการถูกลงนิคกรรมอีก ลักษณะกรรมที่ไม่ชอบ ธรรม เช่น ลงลับหลัง ลงโดยไม่สอบถามจำเลย, การรู้อาบัติ อนุอาบัติ อาบัติเบา อาบัติหนัก เป็นพหุสูต จำปาติโมกข์และวินัยได้แม่นยำ จัดว่าเป็นคุณสมบัติในส่วนของคุณรู้ของพระวินัยธร ทำให้

สามารถวินิจฉัยนิคกรรมได้ถูกต้องแม่นยำ ไม่มีผิดพลาด ความมีศีล สำรวมในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย จัดว่าเป็นคุณสมบัติในส่วนของความประพฤติ

ผู้ที่ถูกสงฆ์ลงตชชนิยกรรม นิสยกรรม ปัพพาชนิยกรรม อุกเขปนนิยกรรม และตัสสปาปิยกรรม เมื่อสำนึกตัวและกลับความประพฤติได้แล้ว ประสงค์จะระงับกรรมนั้น ต้องทำตามระเบียบขั้นตอนและวิธีการดังนี้คือ 1) ภิกษุผู้ประพฤติเสียนั้นเข้าไปหาสงฆ์ ห่มจีวรเฉยียงบ่า กราบเท้าพระเถระผู้แก่พรรษากว่าทั้งหลาย นั่งกระหย่ง ประณมมือขอให้สงฆ์ระงับกรรม 3 ครั้ง และ 2) ภิกษุผู้ฉลาดสามารถที่ได้รับการแต่งตั้งจากสงฆ์ฟังประกาศด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจาขอมติสงฆ์ระงับนิคกรรมแก่ผู้ทำผิด หากไม่มีใครคัดค้านก็ถือว่ากรรมนั้นเป็นอันระงับด้วยดี ส่วนปฏิสารณิยกรรมเนื่องจากมีคู่กรณีคือคฤหัสถ์ ดังนั้นพระพุทเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้ทำผิดและพระอนุทูตไปขอคฤหัสถ์ยกโทษให้ก่อน เมื่อได้รับการยกโทษแล้วจึงมาขอให้สงฆ์ระงับกรรมให้

อีกประการหนึ่ง เกี่ยวกับการลงนิคกรรมที่ถือว่าไม่มีความชอบธรรม มีดังนี้คือ การลงนิคกรรมโดยไม่สอบถามภิกษุผู้เป็นจำเลย หากการกระทำแบบนี้เกิดเป็นเหตุการณ์จริง ย่อมถือได้ว่าการกระทำเช่นนั้นไม่มีความชอบธรรม เพราะเป็นการลงโดยการรับเฉพาะข้อกล่าวหาหรือคำโจทก์ของโจทก์เท่านั้น ดังนั้นภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่าจำเลยย่อมไม่ได้รับความเป็นธรรม การไม่ลงนิคกรรมตามคำปฏิญญาของจำเลย แต่ลงโดยที่จำเลยไม่ได้ปฏิญญาหรือยอมรับสารภาพ ก็ถือว่าการกระทำนั้น ไม่ให้ความชอบธรรมต่อภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นจำเลยเช่นกัน ซึ่งจะทำให้ภิกษุจำเลยไม่ยอมรับการลงโทษ การลงนิคกรรมโดยที่จำเลยไม่ต้องอาบัติถือว่าไม่มีความชอบธรรม เพราะโดยปกติแล้วภิกษุผู้ทำผิดคือผู้ต้องอาบัติ ดังนั้นหมู่พระสงฆ์จึงปรับอาบัติก่อนลงนิคกรรม หากลงโดยที่ภิกษุที่เป็นจำเลยไม่ต้องอาบัติ ก็ถือว่าเป็นการกลั่นแกล้งหรือใส่ความหรือกล่าวหาผู้บริสุทธิ์ การลงนิคกรรมเกี่ยวกับอาบัติที่ไม่อาจพ้นได้ด้วยการแสดง (เทสนาคามินี) ถือว่าไม่มีความชอบธรรม เพราะจุดมุ่งหมายของการลงนิคกรรมก็เพื่อให้ผู้ทำผิดได้สำนึกความผิดของตนและกลับความประพฤติใหม่ ดังนั้น จึงปรากฏว่าหมู่พระสงฆ์ระงับนิคกรรมให้แก่ภิกษุผู้สำนึกผิดและกลับความประพฤติได้ โดยที่ภิกษุนั้นสามารถที่จะกลับมาประพฤติพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนาได้ต่อไป แต่หากเป็นการต้องอันติมัตถ์คือปาราชิก และอาบัติชั่วหยาบคือสังฆาติเสส หมู่พระสงฆ์ก็ไม่อาจปรับอาบัติประเภทเทสนาคามินีได้ เพราะอยู่นอกกฎเกณฑ์ ปัจจุบันปรากฏว่าหมู่พระสงฆ์มีการลงนิคกรรมแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิก และเรื่องที่ถูกกล่าวหานำไปสู่การเรียกโจทก์และจำเลยมาไต่สวนเพื่อลงนิคกรรมโดยมากก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการต้องอาบัติปาราชิก แม้กฏนิคกรรมจะไม่สามารถบังคับให้ภิกษุผู้ทำผิดละจากการอยู่ในสถานะภิกษุผู้ถือพรหมจรรย์อีกต่อไปในกรณีการต้องปาราชิก เพราะผู้ที่จะถูกลงนิคกรรมโดยการให้พ้นจากเพศบรรพชิตคือผู้ที่ต้องอาบัติเป็นนิจ และไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง แต่การลงนิคกรรมก็เป็น การตัดสินว่าผู้นั้นต้องปาราชิก ซึ่งต้องลาสิกขาไปไปตามข้อบัญญัติทางพระวินัย ข้อดีของการลง

นิคหกรรมคือหากภิกษุผู้ทำผิดไม่ยอมรับและไม่ยอมปฏิบัติตามคำตัดสิน หมู่พระสงฆ์ก็สามารถที่จะขออารักขาจากบ้านเมืองคือให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองจับภิกษุนั้นสึกได้

การลงนิคหกรรมโดยที่จำเลยได้แสดงอาบัตินั้นแล้ว (ก่อนเข้าสู่กระบวนการลงนิคหกรรม) ถือว่าไม่มีความชอบธรรมเพราะภิกษุนั้นได้สำนึกความผิดแล้ว ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องลงโทษผู้ที่พ้นผิดแล้ว การไม่โจทก์ก่อนแล้วลงนิคหกรรม ถือว่าเป็นการลงโทษโดยที่จำเลยรวมทั้งคนอื่นไม่ได้รู้ว่าภิกษุนั้นทำความผิดอะไร ทำให้เกิดข้อกังขาในการลงนิคหกรรมนั้น การไม่ให้จำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาให้การก่อนแล้ว จึงมีการลงนิคหกรรมก็เช่นเดียวกัน ทำให้ไม่ทราบว่าจะจำเลยยอมรับความผิดนั้นหรือไม่อย่างไร เป็นการพึงความข้างเดียวจากโจทก์เท่านั้น การไม่ปรับอาบัติก่อนแล้วลงนิคหกรรมเป็นเหมือนการลงโทษคนที่ไม่ได้ทำความผิด เพราะถ้ามีความผิดจริงสงฆ์ต้องปรับอาบัติก่อน ส่วนการแบ่งพวกกันลงนิคหกรรมเป็นลักษณะของการแตกสามัคคีกันแห่งหมู่คณะ

ความยุติธรรมที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา

ความยุติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 3 ประการที่เกิดจาก ด้านแนวคิด ด้านวิธีการ และด้านกระบวนการ ดังนี้

1. ด้านแนวคิด

แนวคิดในที่นี้ ได้แก่ หลักธรรมและหลักพระวินัย เฉพาะหลักธรรมนั้นจะได้อธิบายหลักความยุติธรรมตามกรอบหลักธรรมที่ได้แสดงไว้แล้วในเบื้องต้น ดังนี้

พระพุทธศาสนามุ่งสอนให้คนทั้งหลายได้ปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อสาร์รวมกาย วาจา ใจ จากกิเลสเครื่องเศร้าหมองจิต หรือเพื่อพัฒนากาย วาจา ใจ ให้หมดจดจากกิเลสตนเอง เพราะพระพุทธศาสนาเชื่อว่าเมื่อปัจเจกบุคคลดีแล้ว สังคมก็จะดีตามด้วย ในส่วนหลักธรรมเพื่อสังคมปรากฏในสังคาลกสูตรเป็นต้น ดังนั้นคำสอนพระพุทธศาสนาโดยมากจึงมุ่งพัฒนาที่ตัวบุคคลหรือเป็นการพัฒนาคนในแนวตั้ง คำสอนเกี่ยวกับความยุติธรรม เช่น สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค พระพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวไว้โดยตรงเหมือนกับหลักธรรมอย่างอื่น เช่น ชันธ 5 อริยสัจ 4 แต่คนที่เลือกศึกษาพระพุทธศาสนาก็ได้พยายามอธิบายหลักคำสอนในมิติต่างๆ ที่ตนสนใจนั้น ซึ่งก็สามารถทำได้เหมือนกันเพราะมีกรณีตัวอย่างที่สามารถอธิบายได้ เช่น คำสอนเกี่ยวกับบรรพวรรณะ เป็นต้น สาเหตุที่พระพุทธศาสนาไม่ได้เน้นสอนเรื่องความยุติธรรม เพราะไม่ใช่สถาบันที่มีหน้าที่ปกป้องสิทธิหรือสร้างความเสมอภาคแก่คนทั้งหลายทำนองเดียวกันกับสถาบันการเมืองการปกครอง

คนที่มีปัญหาเกี่ยวกับความยุติธรรมจะเป็นคนที่รู้สึกว่าเขาเสียเปรียบคนอื่น ถูกเอารัดเอาเปรียบ ไม่มีความเท่าเทียมหรือเสมอภาคกับคนอื่น ดังนั้นจึงต้องเรียกร้องความเป็นธรรม หัวใจของความยุติธรรมคือการแก้ไขปัญหาคือข้อพิพาทหรือความขัดแย้งนั้นด้วยความเที่ยงตรง เป็นกลางปราศจากอคติใดๆ ทั้งสิ้น เมื่อจะอธิบายปัญหาความยุติธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ก็สามารถกล่าวได้ว่าคนที่มีความเห็นผิดจะเป็นสาเหตุให้มีพฤติกรรมชั่วตามมา การมีพฤติกรรมชั่วหรือการ

เบียดเบียนคนอื่นให้ได้รับความเดือดร้อนนี้เองที่เรียกว่าการละเมิดศีลซึ่งเป็นบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ความขัดแย้งของมนุษย์โดยมาก เช่น การอ้างสิทธิครอบครองทรัพย์สิน เป็นต้น เกิดจากการละเมิดศีลนี้เอง เพราะไม่รู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ แต่ต้องการได้มากยิ่งขึ้นขึ้นไปจนในที่สุดก็ไม่ได้ยึดถือความถูกต้องชอบธรรม คือไม่คำนึงถึงวิธีการ มุ่งแต่เป้าหมายคือการให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการเท่านั้น ดังนั้นจึงเกิดปัญหาการอ้างสิทธิและความชอบธรรมในการครอบครองทรัพย์สิน รวมทั้งความเท่าเทียมกันที่จะพึงได้รับด้วย ในทางตรงกันข้ามคนที่เข้าใจชีวิตตามคำสอนพระพุทธศาสนาและสามารถปฏิบัติตามได้จะเป็นคนที่เห็นคุณค่าของการรักษาศีลและการพัฒนาจิตใจและปัญญา หนึ่งความปรารถนาดีต่อคนอื่น การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่น การมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน และเคารพในสิทธิคนอื่น เหล่านี้จะส่งเสริมการรักษาศีลให้มั่นคง

2. ด้านวิธีการ

วิธีการในที่นี้หมายถึงเอาอภิรณสมถะ 7 ซึ่งหมายถึงเครื่องมือในการระงับความพิพาทขัดแย้งของสงฆ์เพื่อทำให้เกิดความยุติธรรมในกรณีที่มีข้อพิพาทที่มีความเกี่ยวข้องกับอภิรณ คำว่า “อภิรณ” หมายถึง ปัญหา หรือข้อพิพาท มี 4 ประการ คือ วิวาทาภิรณ อนุวาทาภิรณ อาปัตตาภิรณ และ กิจจาภิรณ เมื่อเกิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น สงฆ์จะต้องดำเนินการระงับข้อพิพาททั้ง 4 ประการนั้นด้วยหลักอภิรณสมถะ 7 ประการ ซึ่งประกอบด้วยสัมมุขาวินัย สติวินัย อมูหวินัย ปฏินญาตรณะ เยภยยสิกา ตัสสปาปิยสิกา และติณวัตถารกะ ภาพรวมเกี่ยวกับการระงับอภิรณด้วยอภิรณสมถะทั้ง 7 ประการ สรุปได้ดังนี้ คือการออกแบบมีเป้าหมายเพื่อป้องกันอภิรณที่จะเกิดขึ้น กำลังเกิดขึ้น และเกิดขึ้นแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การออกแบบรูปแบบของการระงับแต่ละชุดวิธีนั้น มุ่งตรงไปที่เป้าหมายใหญ่นั้นก็คือ “ความสันติแห่งสงคมสงฆ์” คำว่า “สันติ” ในบริบทนี้ไม่ได้หมายถึง “ภาวะที่ไร้ความขัดแย้ง” ดังจะเห็นได้จากที่มาของการนำเสนอสาเหตุของ “วิวาทาภิรณ” ที่เป็นไปได้ทั้ง “แ่งบวก” และ “แ่งลบ” แต่ปัญหาคือ ทำอย่างไร ความขัดแย้งเหล่านั้นจะไม่นำไปสู่ความรุนแรงจนทำให้สงฆ์ “โกลาหล” “ไร้ระเบียบ” อันจะก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ ซึ่งเอกภาพที่พระองค์ทรงเน้นในบริบทนี้คือ “สังฆสามัคคี” การมุ่งเน้นให้สงคมสงฆ์เป็นสังคมแห่ง “สังฆสามัคคี” ประหนึ่งน้ำกับน้ำมันนั้น เหตุผลสำคัญเพื่อสร้าง “สันติภายนอก” แล้วใช้สันติภายนอกเป็นตัวรองรับหรือเครื่องมือสำคัญในการทำให้ “สันติภายใน” บังเกิดขึ้นตามแนวของ “ศีล สมาธิ และปัญญา” แล้วอะไรเล่าเป็นปัจจัยสำคัญ หรือเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งในการที่จะทำให้ “สันติภายนอก” ปรากฏมีเพื่อระงับ หรือยับยั้งสถานการณ์ที่ “ไม่สันติ” ในหมู่สงฆ์ ประเด็นนี้พระองค์ทรงเลือกใช้ “อภิรณสมถะ 7 ประการ” การเลือกใช้ชุดของวิธีดังกล่าวนี้ เป็นการออกแบบขึ้นมาโดยวางอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์จริง ที่เกิดขึ้นแล้ว และพระภิกษุไม่สามารถค้นพบทางออกของการจัดการกับปัญหาดังกล่าว ทำให้พระองค์ต้องออกแบบ และนำเสนอแก่พระภิกษุ โดยหัวใจสำคัญของแต่ละชุดวิธีที่พระองค์มุ่งเน้นคือ “สังฆสภา” จะเห็นได้ว่า “สังฆสภา” เป็นจุดสุดท้าย หรือจุดสูงสุดที่รองรับปัญหา

หรือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น แต่พระภิกษุบางรูป หรือบางคนไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ ซึ่งการแสดงออกดังกล่าวของพระองค์นับได้ว่าเป็นการ “ให้เกียรติ” และ “เคารพ” ใน “สังฆสภา” เนื่องจากพระองค์สามารถ “ชี้ผิดหรือถูกได้” ในบางสถานการณ์ แต่ทรงเลือกใช้ “สังฆสภา” เป็น “เวทีในการไต่สวนสาธารณะ” เพื่อชี้ให้ทุกฝ่ายได้เห็น “โปร่งใส” “ยอมรับได้” “เป็นธรรม” “บริสุทธิ์” “ยุติธรรม” และ “เที่ยงธรรม”

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับการปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีทั้งในแง่ของ “ธรรม” และ “วินัย” สามารถตอบคำถามตามที่ปรากฏในวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 1 ได้ว่า พุทธสันติวิธีนั้นประกอบด้วยรูปแบบในการจัดการความขัดแย้งในเชิงปฏิบัติการทั้งสิ้น 7 ชุดของวิธีใหญ่ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ 1) การเจรจาไกล่เกลี่ยกันเองของคู่กรณีตามแนวทางสัมมาวินัย 2) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางตามแนวทางที่ปรากฏในพระสูตร 3) การแสวงหา “คนกลาง” เข้ามาตัดสินคดีตามแนวทางสัมมาวินัย 4) การตั้งคณะกรรมการชุดพิเศษขึ้นมาตัดสินตามแนวอุพพาทิกา 5) การนำคดีขึ้นสู่ศาลสงฆ์ หรือ “สังฆสภา” เพื่อพิจารณาตัดสินตามแนวทางของสัมมาวินัยกับตัลลสปปายสิกา 6) การใช้เสียงข้างมากในการโหวตเพื่อลงมติตามแนวของสัมมาวินัยกับเยกกุยสิกา และ 7) การประนีประนอมข้อพิพาทโดยความเห็นชอบของสังฆสภาตามแนวของสัมมาวินัย กับติณนวัตถารกะ

เมื่อกล่าวถึงวิธีการที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้ชุดวิธีของพุทธสันติวิธีได้รับผลสำเร็จในการจัดการความขัดแย้งนั้น วิธีการดังกล่าวประกอบไปด้วยลักษณะที่สำคัญดังนี้ 1) การเผชิญหน้า 2) การประนีประนอมยอมความ 3) การโน้มน้าว 4) การหลีกเลี่ยง 5) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และ 6) การประชุมเพื่อปรึกษาหารือ หลักการเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญให้ชุดวิธีสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2547)

3. ด้านกระบวนการ

สาระสำคัญของกระบวนการลงโทษผู้ทำผิดทางพระวินัยที่เรียกว่า “นิคหกรรม” คือการโหวตเสียงเพื่อตัดสินลงโทษ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตย ไม่ใช่การตัดสินใจของคนใดคนหนึ่งเพียงผู้เดียว แต่วิธีการดังกล่าวนี้ใช้ได้กับหมู่คณะที่สมาชิกมีความเห็นถูกต้อง วางใจเป็นกลาง และทำอย่างตรงไปตรงมาเหมือนกันหมด หรือเป็นส่วนมากก็ได้ แต่จะเป็นปัญหากับหมู่คณะที่มีคุณลักษณะตรงกันข้ามกับที่กล่าวมานี้ แม้แต่ระบบโหวตเสียงแบบประชาธิปไตย พระพุทธศาสนาก็ให้ความสำคัญกับคุณภาพมากกว่าปริมาณ คือมุ่งที่ผลการกระทำและความสงบสุขเป็นสำคัญ ไม่ใช่สักแต่ว่าทำตามรูปแบบพอให้เสร็จไปเท่านั้น เพราะหากทำอย่างนั้นจะเป็นปัญหาของการโหวตเสียง เช่น การโหวตให้โสคราติต้องถูกลงโทษประหารชีวิต หรือวาทกรรมที่ฝ่ายค้านสร้างขึ้นมาช่วงรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ว่า “รัฐบาลเผด็จการเสียงข้างมาก” เป็นต้น ดังนั้นระบบเสียงข้างมากจึง

ไม่ใช่คำตอบสุดท้าย ดังที่ ชลากร เทียนส่องใจ ได้วิเคราะห์รูปแบบการระงับความขัดแย้งตามแนวทาง “เอญยยสิกา” ว่า สำหรับวิธีการลงมตินั้น พระพุทธเจ้าให้ใช้วิธีกระชับ การจับสลาก และโหวตแบบเปิดเผย หัวใจของคำว่า เสียงข้างมาก ตามนัยของพระพุทธเจ้าคือ คุณภาพสำคัญกว่าปริมาณ กล่าวคือ พระภิกษุจะมีจำนวนเท่าใดไม่สำคัญ แต่สิ่งสำคัญก็คือ ต้องมีธรรมวาทีภิกษุมากกว่า ซึ่งได้แก่ ภิกษุที่ประชุมสงฆ์ได้ช่วยกันกลั่นกรองบุคคล หลักการและขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเที่ยงธรรมและชอบธรรม หากที่มาของบุคคลชอบธรรม ผลของการลงมตก็ย่อมชอบธรรมเช่นกัน เพราะหากการเป็นไปในลักษณะนี้ย่อมทำให้เกิดความเชื่อมั่นในแง่ของ ความชอบธรรม อันหมายถึง ความโปร่งใส ความบริสุทธิ์ ความยุติธรรม และความเที่ยงธรรม เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า ต้องมั่นใจว่า มีพระภิกษุธรรมวาที คณะธรรมวาที หรือสังฆธรรมวาทีมากกว่าเท่านั้นจึงจะทำได้ ถ้าหากมีน้อยกว่า การจับสลากในแต่ละครั้งย่อมถือว่า ขาดความชอบธรรม ประเด็นนี้จะเรียกว่า เสียงข้างมากไม่ได้ ซึ่งหากในกรณีที่ประชุมมีธรรมวาทีบุคคลมากกว่า ให้โหวตแบบเปิดเผยได้ และหากธรรมวาทีมีน้อยกว่า ก็ให้ใช้วิธีการกระชับ หรือจับสลาก (ชลากร เทียนส่องใจ, 2553) วิธีการดังกล่าวแม้มองว่าเป็นการตกลง สมคบคิดกันของอีกฝ่ายหนึ่ง แต่มีจุดมุ่งหมายที่ดี เพราะเป็นการกระทำของฝ่ายคนดี (ธรรมวาที)

รูปแบบการระงับความขัดแย้งของสงฆ์คือนิคกรรมนี้แม้จะเป็นรูปแบบที่ใช้กันเมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้ว แต่วิธีการบางอย่างก็สามารถที่จะนำปรับใช้ให้เหมาะสมกับสมัยปัจจุบันได้ จุดเด่นของนิคกรรมคือการมีวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงสามารถเลือกวิธีการที่เหมาะสมไปปรับใช้ได้ จะเห็นว่ารูปแบบการระงับความขัดแย้งนั้นไม่ใช่ลักษณะของการรวบรัดบังคับเพื่อให้ได้ข้อสรุปโดยไม่คำนึงถึงธรรมชาติของความขัดแย้ง แต่หากเหตุการณ์นั้นทวีความรุนแรงเพราะปัจจัยที่สำคัญคือทิฐิและมานะ พระพุทธเจ้าในฐานะนักเจรจาไกลเกลี่ยคนกลางก็จะทรงอาศัยระยะเวลาและปัจจัยที่เหมาะสมในการเข้าไประงับความขัดแย้งนั้น เช่น กรณีภิกษุโกสัมพีเป็นตัวอย่างที่ดีของการระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งของภิกษุ กล่าวคือภิกษุฝ่ายพระวินัยธรกับฝ่ายพระธรรมกถึกขัดแย้งกันเพราะเรื่องอาบัติ (การเหลือน้ำอันเป็นเดนไว้ในภาชนะหลังเสร็จธุระส่วนตัวในเว็จกุฏิ) ฝ่ายพระวินัยธรถ้าว่าโจมตีพระธรรมกถึกว่าไม่รู้เรื่องอาบัติ แม้ต้องแล้วก็ไม่รู้ว่าเป็นอาบัติ ดังนั้นจึงลงอุกเขปนียกรรมเพราะเรื่องดังกล่าวนี้ ฝ่ายพระธรรมกถึกก็กล่าวโจมตีฝ่ายพระวินัยธรรวว่าเป็นคนโกหก คือตอนแรกบอกว่าไม่เป็นอาบัติเพราะไม่การไม่รู้นั้น แต่ตอนหลังกลับบอกว่า เป็นอาบัติ ดังนั้นจึงไม่ยอมรับการลงอุกเขปนีย กรรมนั้น เหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นความรุนแรงของความขัดแย้งก็คือการไม่ยอมรับการลงนิคกรรมนี้ แม้พระพุทธเจ้าจะทรงเข้ามาช่วยไกลเกลี่ยเจรจา ความขัดแย้งก็ไม่ได้รับการระงับ ในที่สุดแล้วก็ต้องทรงปลีกพระองค์ไปจำพรรษาที่ป่าปาลิเลยยกะ ตอนหลังภิกษุชาวโกสัมพีทั้งสองฝ่ายสำนึกตนได้เพราะถูกชาวบ้านลงโทษด้วยการไม่ถวายปัจจัย 4 ดังนั้นจึงเดินทางไปขอขมาพระพุทธองค์ ซึ่งพระองค์ก็ทรงแนะนำให้ทำสังฆสามัคคี เหตุการณ์จึงได้สงบ ปัจจุบันหากมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น ก็ควรได้ศึกษากรณีของภิกษุชาวเมืองโกสัมพีนี้และควรได้

ยอมรับความจริงว่าการตื้อร้นเพราะทฤษฏีและมานะมีแต่จะทำให้เสียหายทั้งสองฝ่าย ดังนั้นจึงควรได้
ละมานะและทฤษฏีเสียแล้วหันมาสามัคคีปรองดองกัน สุขสงบในการอยู่ร่วมกันจึงจะเกิดขึ้นได้

กลยุทธ์ในการมองเชิงระบบ ในกรณีศึกษาพระภิกษุชาวโกสัมพี พระองค์ทรงมีพระปรีชา
ญาณ ที่จะสลายทฤษฏีมานะ ของพระผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย โดยที่พระองค์ทรงวิเคราะห์แล้วว่า พระองค์
จะต้องเสด็จออกจากเมืองโกสัมพี แล้วไม่ย้อนกลับมาอีก เพราะพระองค์ทรงเป็นองค์ประกอบที่มี
ความสำคัญ และสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นอย่างมากในสังคมเมืองโกสัมพี การเสด็จออกไปจากเมือง
โกสัมพีของพระองค์ถือว่าเป็น “จุดพลิกผัน” สถานการณ์ที่สำคัญ ที่ส่งผลกระทบอย่างมากต่อสังคม
ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือมีการตอบสนองอย่างเด่นชัด คือ ทั้งอุบาสกและอุบาสิกา ต่างพา
กันลงความเห็นว่ พระภิกษุเมืองโกสัมพีเป็นต้นเหตุสำคัญให้พระพุทเจ้าต้องเสด็จหลักหนีไปประทับ
อยู่ในกรุงสาวัตถี จึงพากันไม่เคารพ กราบไหว้ และไม่ถวายอาหารบิณฑบาต ผลสุดท้ายพระภิกษุเมือง
โกสัมพีก็แทบจะอดตาย การทะเลาะวิวาทกันไปก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด ทั้งสองฝ่ายจึงได้
คลายทฤษฏีมานะลง และเกิดปัญญหาทางคลี่คลายความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ จึงพากันเข้าเฝ้าพระพุท
องค์ที่กรุงสาวัตถี

การมองอย่างเป็นระบบนี้ เมื่อกล่าวถึงตามแนวทางของพระพุทธศาสนา หมายถึง หลัก
ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย ซึ่งถ้าจะสื่อความหมายให้ชัดเจนถูกต้อง คำว่าระบบนั้น ควรเรียกว่า
“ระบบความสัมพันธ์” ซึ่งไม่ใช่หมายถึงเป็นแต่ระบบเพียงอย่างเดียว เพราะว่องค์ประกอบต่างๆ จะ
เป็นองค์รวมขึ้นได้ จะต้องมีการประสานสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง ระบบจึงจะเกิดความสมดุลดำรงอยู่
ได้ด้วยดี

การมองเชิงระบบของพระองค์นั้น เป็นการมองเชิงวิเคราะห์องค์ประกอบทุกส่วนใน
สังคมว่ มีความสำคัญและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ถ้าวองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งมีการ
เปลี่ยนแปลง จะส่งผลกระทบต่อระบบไม่มากนัก้อย ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งนั้น จะไม่ใช่
เพียงการมองที่มุ่งเน้นเฉพาะองค์ประกอบที่เป็นปัญหาและมุ่งเน้นที่จะหาทางแก้ไขปัญหาแต่เพียง
เดียว ซึ่งนักจัดการความขัดแย้งทั่วไปอาจจะทำเช่นนั้น ดังนั้นตัวอย่างกรณีความขัดแย้งของพระภิกษุ
สงฆ์ชาวเมืองโกสัมพีจึงนับว่เป็นตัวอย่างที่ดีมากที่สุดตัวอย่างหนึ่งของการจัดการความขัดแย้ง ในการ
ที่จะสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม

สรุป

แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาได้ทั้งหลักหลักธรรมและหลัก
พระวินัย โดยหลักธรรมเป็นหลักการเกี่ยวกับความยุติธรรม ส่วนหลักพระวินัยเป็นการนำหลักความ
ยุติธรรมไปใช้ปฏิบัติจริง ทำให้ได้รูปแบบกระบวนการยุติธรรมของพระพุทธศาสนา เทียบได้กับ
กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ที่เป็นเรื่องการของตัดสินเพื่อหาข้อยุติความขัดแย้งโดยชอบธรรม
และมีการลงโทษผู้ทำผิด เพื่อดักเตือนและป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมอีกต่อไป

เพราะว่า หากมีการส่งเสริมให้มีการกระทำต่อไปนั้นย่อมเป็นโทษหรือเสียหายต่อการอยู่ร่วมกันของสังคมสงฆ์ หลักธรรมที่จัดว่าเป็นแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมที่เลือกศึกษา ได้แก่ อธิปไตย 3 อคติ 4 อริยสัจ 4 ศีล 5 มัจฉริยะ 5 ทิศ 6 สาราณียธรรม 6 อริยมรรคมีองค์ 8 และอกุศลกรรมบถ 10 ส่วนหลักพระวินัย ได้แก่ หลักอธิกรณ์สมณะ 7 และนิคหกรรม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ชลากร เทียนส่องใจ. (2553). “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2547). “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำตาช้าง จ. เชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอุดม สารเมธี. (2557). *ยุติธรรม : ความยุติธรรมนั้นสำคัญนัก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาเปรียญ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2527). *เป้าหมายชีวิตและสังคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). *อิทัปปัจจยตา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ความสุขในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท
AN APPROACH TO HAPPINESS WITH SPECIAL REFERENCE
TO THERAVADA BUDDHIST PERSPECTIVE

พระราชวิมลโมลี

Phraratchawimonmoli

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

Email: jirarat_02@hotmail.com

ได้รับบทความ: 4 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 8 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 11 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

ในปฐมเทศนา พระพุทธเจ้าตรัสกับปัญจวัคคีย์ว่า “แม้การเกิดก็เป็นทุกข์” จึงทำให้คนบางส่วนเห็นว่าพระพุทธศาสนาองโลกในแง่ร้าย แต่ความเป็นจริงนั้น พระพุทธเจ้าทรงอธิบายถึงความเป็นเหตุเป็นผล และในขณะเดียวกันนั้นก็ทรงแนะให้มองในทางกลับกันก็ได้ว่า เมื่อมีทุกข์ก็ต้องมีสุข เหมือนมีมืดก็มีสว่างฉนั้น ดังนั้น ในพระไตรปิฎก คำว่าความสุขจึงได้จัดพระพุทธพจน์ไว้ในคัมภีร์พระธรรมบท ภายใต้หมวดธรรมว่า “สุขวรรค” จากการศึกษาในหมวดธรรมในสุขวรรคดังกล่าว นั้นพบว่า ความสุขเป็นสภาพที่ตรงกันข้ามจากความทุกข์ กล่าวคือความทุกข์อันเกิดจากการวิเวท, ความทุกข์อันเกิดจากการมีกิเลสภายใน, ความทุกข์อันเกิดจากการสู้รบ, ความทุกข์อันเกิดจากการบริหารชั้น 5, ความทุกข์อันเกิดจากความหิวโหย, ความทุกข์อันเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ และความทุกข์อันเกิดจากการคบคนชั่ว เมื่อบำบัดทุกข์ได้แล้ว ความสุขก็ปรากฏ สรุปได้ว่า ความสุขในพระพุทธศาสนา มี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สุขกายกับสุขใจ หรือสุขในระดับโลกคือโลกียสุข และสุขในระดับเหนือโลกคือโลกุตตรสุข

คำสำคัญ: ความสุข, มุมมอง

Abstract

In the orientation, the Lord Buddha said even through birth is suffering. It makes someone see that Buddhism is pessimistic. But in the fact that, The Lord Buddha explained reasoning. And at the same time suggesting that he can turn the other hand

to see that When suffering, must be happy. As if it were dark, it must also be bright. Therefore, in the Tipitaka, the word “happiness” has been placed in the scriptures under the category of Dhamma that says paragraph. According to the study of the Dhamma section in the aforementioned paragraph of happiness, it is found that happiness is the opposite of suffering. That is to say the suffering caused by contention ... by internal lust ... by the war ... by the management of five Khandha ... by hunger ... by illness ... by associating with the bad people. After treating these causes, it can be considered as happiness. In conclusion, there are 2 types of happiness in Buddhism: physical happiness and mental happiness. Or world-class happiness and above world-class happiness.

Keyword: Happiness, Perspective

บทนำ

ความสุขถือว่าเป็นยอดแห่งความต้องการของมนุษย์ ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใด โอกาสใด จะมีการอวยพรให้มีความสุขเสมอ ตัวอย่างเช่น ก่อนปีใหม่ได้มีการอวยพรให้มีความสุขในเทศกาลคริสมาส เมื่อถึงวันปีใหม่ได้อวยพรกันทั่วโลกว่าสุขสันต์ปีใหม่ (Happy New Year) ต่อมาถึงเทศกาลตรุษจีนก็ได้อวยพรกันให้อยู่ดีมีสุข ดังนั้นเป็นต้น ทั้งหมดนี้เกิดจากมูลเหตุทางจริยธรรมตามหลักศาสนาหรือลัทธิความเชื่อ แม้แต่พระพุทธศาสนาที่มีหลักคำสอนในเรื่องความจริงอันประเสริฐคืออริยสัจ 4 ซึ่งวางทุกข์เป็นข้อแรก หรือในปฐมเทศนาบอกว่า ชาตปิ ทุกขา การเกิดมาเป็นทุกข์ ดังนั้นเป็นต้น ก็ตาม แต่ความมุ่งหวังของการที่พระพุทธองค์ทรงสอนธรรมก็เพื่อความสุข ดังเช่น ประโยคว่า จรล ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานิ ... จะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงรับสั่งพระภิกษุสงฆ์สาวกของพระองค์ให้สอนธรรมเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เพื่ออนุเคราะห์ปวงประชา เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข ต่อเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ... นั่นก็คือเป้าหมายสุดท้ายของพระพุทธศาสนาก็คือความสุข นั่นเอง มิเพียงเท่านั้น ความสุขดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นประโยชน์ด้วย เกื้อกูลด้วย อีกทั้งความสุขก็ยังมีปลีกย่อยออกไปอีก คือความสุขในการกิน ความสุขในการนอน ความสุขในการประกอบสัมมาชี ความสุขในความปลอดภัย ความสุขในอิริยาบถทั้งสี่ เป็นต้นเหล่านี้ก็เป็นความสุข อีกประการหนึ่ง แม้ในวิถีชีวิตประจำวันก็ตาม เช่นทุก ๆ วัน ชาวพุทธจะแผ่เมตตาให้แก่สรรพสัตว์ว่า จงเป็นสุขเถิด อย่าได้มีเวรต่อกันเลย จงเป็นสุขเถิด อย่าพยาบาทเบียดเบียนกันเลย จงเป็นสุขเถิด อย่าได้มีความทุกข์กายและใจเลย จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด. นี่เป็นความสุขในเชิงปฏิบัติ.

จากบทแผ่เมตตาสั้น ๆ นี้ ปรากฏมีประเภทแห่งความสุขคือสุขกายและสุขใจ มีความสุข

ที่อิงอาภิสและความสุขที่ไม่อิงอาภิส เมื่อย้อนถึงความสุขดั้งเดิมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ได้รับการบรรจุไว้ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 25 ภายใต้หัวข้อเรื่องว่าสุขวรรค มีทั้งหมด 8 เรื่อง และทุกเรื่องเป็นบทร้อยกรองทั้งสิ้น ต่อมาจึงมีพระอรรถกถาจารย์นามว่าพระพุทธโฆสาจารย์ได้นำมาเรียงเป็นร้อยแก้ว ทำให้เห็นในเรื่องที่ในแต่ละเรื่องนั้น พระพุทธเจ้าตรัสที่ไหน ตรัสปรารภใคร ผลของการตรัสพระพุทธนั้นเป็นเช่นใด แต่เพื่อความทันสมัย จึงเห็นสมควรแสดงให้เด่นชัดเป็นภาษาไทยแล้วเพิ่มเติมด้วยแง่คิดของผู้เขียนบทความนี้.

สุขวรรค

พระพุทธพจน์ 1.

สุสุขํ วัต ชีวาม	เวรีเนสฺ อเวรีโน
เวรีเนสฺ มนุสฺเสสุ	วิหราม อเวรีโน.
สุสุขํ วัต ชีวาม อาตุเรสุ อนาตุรา	
อาตุเรสุ มนุสฺเสสุ	วิหราม อนาตุรา.
สุสุขํ วัต ชีวาม อุตฺตฺสเกสุ อนุตฺตฺสกา	
อุตฺตฺสเกสุ มนุสฺเสสุ	วิหราม อนุตฺตฺสกา.

พระพุทธพจน์ 2.

สุสุขํ วัต ชีวาม เยสนโน นตฺถิ กิณฺณํ	
ปิตฺถิกฺขา ภวิสฺสาม	เทวา อาภิสฺสรา ยถา.

พระพุทธพจน์ 3.

ขยํ เวรี ปสวติ ทุกฺขํ เสติ ปราชีโต	
อุปฺสนโต สุขํ เสติ	หิตฺวา ขยปฺราขยํ.

พระพุทธพจน์ 4.

นตฺถิ รากสโม อคฺคิ	นตฺถิ โทสสโม กลิ
นตฺถิ ขนฺธาทิสา ทุกฺขา	นตฺถิ สนฺติปรี สุขํ.

พระพุทธพจน์ 5.

ชีฆจฺฉา ปรมา โรคา	สงฺขารา ปรมา ทุกฺขา
เอตํ ญตฺวา ยถาภูตํ	นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ.

พระพุทธพจน์ 6.

อาโรคฺยปรมา ลาภา	สนฺตุฏฺฐิปรมํ ธนํ
วิสฺสาสปรมา ญาติ	นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ

พระพุทธพจน์ 7.

ปวิเวกรส ปิตวารส อุปสมสส จ
นิทโร โหติ นิปปาโป ฌมปีตรส ปิว.

พระพุทธพจน์ 8.

สาหุ ทสสนมรียานํ สนนิวาโส สทา สุขโ
อทสสเนน พาลานํ นิจจเมว สุขี สียา.
พาลสงคตจาริ หิ ที่มมทธาน โสจติ
ทุกโข พาลเอหิ สวาโส อมิตเตเนว สพพทา.
ธีโร จ สุขสวาโส ฌาตีนว สมากโม
ตสฺมา หิ

ธีรญจ ปณณญจ พหุสสุตญจ
โธรยหสิลํ วตวนตมรีย
ตํ ตาทิสํ สปปุริสํ สุขเมธ
ภเชถ นกขตตปถว จนนินา.
สุขวคโค นิฐฐิต

ข้อตกลงในบทความนี้

ด้วยเหตุที่พระพุทธองค์ทรงภาษิตเกี่ยวกับความสุขเพียงสั้น ๆ ในรูปของร้อยกรอง และมีคำที่พระอรรถกถาจารย์อธิบายความเป็นร้อยแก้วแล้ว ดังนั้นจึงเรียงเนื้อหาตามกรอบโครงสร้างคัมภีร์อรรถกถาพระธรรมบท ดังต่อไปนี้

1. กำหนดเนื้อความตามกรอบเนื้อหาสาระตามคัมภีร์พระธรรมบทภาษาบาลี
2. เก็บเนื้อหาสาระตามกรอบของคัมภีร์ธรรมปทัฏฐกถา
3. แยกหัวข้อเป็นความคิดของผู้เขียนในตอนท้ายของธรรมปทัฏฐกถาทั้ง 8 เรื่อง
4. เมื่อครบทั้ง 8 เรื่องแล้วได้สรุปจบบทความ

สุขวรรควัณณนา

เรื่องที่ 1. เรื่องระงับความทะเลาะแห่งหมู่พระญาติ

เรื่องนี้เกิดขึ้นในคราวที่พระพระพุทธองค์ประทับอยู่ในแคว้นของชาวสักกะ ทรงปรารภถึงหมู่พระประยูรญาติที่ทะเลาะกัน โดยมีพระประสงค์เพื่อระงับความทะเลาะ จึงตรัสพระพุทธพจน์นี้

มูลเหตุของเรื่อง คือเกิดความวิวาทเพราะแย่งน้ำ

พระอรรถกถาจารย์ได้ดำเนินเรื่องว่า พวกเจ้าศากยะกับพวกเจ้าโกลิยะให้กันแม่น้ำชื่อว่าโรหิณี โดยใช้ทำนบเดียวกันระหว่างนครกบิลพัสดุ์กับนครโกลิยะแล้วให้ทำการเกษตรเกี่ยวด้วยข้าว

กล้า. พอถึงต้นเดือนเชษฐมาส คือเดือน ๗ ตามจันทรคติ หมายถึงก่อนเข้าพรรษา ๑ เดือน เมื่อข่าวกล้าเที่ยว พวกคนงานของสองพระนครก็ประชุมกัน. โดยที่เห็นร่วมกันกับฝ่ายของตนว่าน้ำนี้ถ้าผันไปใช้ทั้งสองฝั่งจะไม่พอสำหรับข้าวจะให้ผลิตผล จึงขอร้องให้อีกฝ่ายหยุดทำการเกษตร แต่ตกลงกันไม่ได้ ทำให้เกิดการถกเถียงกัน ทะเลาะกันขนาดลงไม้ลงมือทำร้ายกัน ต่อมาก็ได้ด่ากันพาดพิงถึงต้นตระกูล ซึ่งจุดเกิดของความรุนแรงนี้มาจากคนงานนำความเข้าไปแจ้งแก่อำมาตย์ชั้นเกษตรราธิการ พวกอำมาตย์ก็เข้ากราบทูลราชตระกูล.

ข้างฝ่ายเจ้าศากยะซึ่งเป็นพระญาติฝ่ายพุทธบิดาคิดว่าจักแสดงเรี่ยวแรงและกำลังของฝ่ายตน แล้วตระเตรียมการยุทธ์ จากนั้นก็ออกไปรบ. ฝ่ายเจ้าโกลิยะซึ่งเป็นพระญาติข้างพุทธมารดา ก็คิดว่าจักสำแดงเรี่ยวแรงและกำลังของฝ่ายตนแล้วตระเตรียมการยุทธ์ จากนั้นก็ออกไปรบเช่นเดียวกัน

แม้พระพุทธองค์ก็ทรงตรวจดูสัตว์โลกในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตร เห็นหมู่พระญาติแล้วทรงดำริว่า เมื่อเราไม่ไป พวกญาติเหล่านั้นจักฉิบหายแน่นอน เราควรไป ดังนี้แล้วจึงเหาะเสด็จทางอากาศแต่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ประทับนั่งโดยบัลลังก์ในอากาศ ณ ท่ามกลางแม่น้ำโรหิณี. พระญาติทั้งหลายเห็นพระพุทธองค์แล้วทั้งอาวุธถวายเป็นบังคม. ครั้งนั้น พระพุทธองค์ตรัสกะพระญาติเหล่านั้นว่า มหาบพิตร ทะเลาะกันเรื่องอะไร พวกพระญาติไม่ทราบก็ต้องถามกันไปเป็นชั้น ๆ ว่า อุปราชจักทราบ เสนาบดีจักทราบ เป็นต้น แล้วได้ความจริงว่าทะเลาะกันเรื่องน้ำ จากนั้นพระพุทธองค์ก็ทรงถามถึงมูลค่าของน้ำ และคุณค่าของกษัตริย์ เมื่อทราบคำตอบแล้วก็ถามต่ออีกว่า ควรแล้วหรือที่อาศัยมูลค่าของน้ำมาทำให้คุณค่าของกษัตริย์ฉิบหายย่อยยับ เหล่าพระญาติเหล่านั้นก็ได้แต่นิ่งเงียบ. ลำดับนั้น พระพุทธองค์ตรัสเตือนพระญาติเหล่านั้นแล้วตรัสว่า มหาบพิตร ทำไม พวกท่านจึงกระทำการเห็นปานนี้. เมื่อไม่มีเราอยู่ ในวันนี้ แม่น้ำคือโลหิตจักไหลนอง ท่านทั้งหลายทำกรรมอันไม่สมควรเลย ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีเวรด้วยเวร ๕ อยู่ เราไม่มีเวรอยู่ ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีความเดือดร้อนด้วยกิเลสอยู่ เราไม่มีความเดือดร้อนอยู่ ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีความขวนขวายในการแสวงหากามคุณอยู่ เราไม่มีความขวนขวายอยู่ ดังนี้แล้วได้ทรงภาสิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

สุสุมิ วต ชีวาม เวนินสุ อเวรีโน
เวรินสุ มนุสเสสุวิหราม อเวรีโน.
สุสุมิ วต ชีวาม อาตุเรสุ อนาตุรา
อาตุเรสุ มนุสเสสุ วิหราม อนาตุรา.
สุสุมิ วต ชีวาม อุตฺตมเกสุ อนุตฺตมกา
อุตฺตมเกสุ มนุสเสสุ วิหราม อนุตฺตมกา.

ถอดความเป็นภาษาไทยได้ดังนี้

ในมนุษย์ทั้งหลายผู้มีเวรกัน พวกเราไม่มีเวร เป็นอยู่สบายดี

หนอ

ในมนุษย์ทั้งหลายผู้มีเวรกัน พวกเราไม่มีเวรอยู่

ในมนุษย์ทั้งหลายผู้มีความเดือดร้อนกัน พวกเราไม่มีความ

เดือดร้อน เป็นอยู่สบายดีหนอ

ในมนุษย์ทั้งหลายผู้มีความเดือดร้อนกัน พวกเราไม่มีความ

เดือดร้อนอยู่

ในมนุษย์ทั้งหลายผู้ชวนชวายนกัน พวกเราไม่มีความชวนชวายน

เป็นอยู่สบายดีหนอ

ในมนุษย์ทั้งหลายผู้มีความชวนชวายนกัน พวกเราไม่มีความ

ชวนชวายนอยู่”

อธิบายความจากพระพุทธพจน์

คำหลักในพระพุทธพจน์นี้คือคำว่าสบายดี พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคำอธิบายไว้ว่า ในมนุษย์ทั้งหลายผู้มีเวรกันด้วยเวร 5 พวกเราไม่มีเวร ในมนุษย์ทั้งหลายผู้มีความเดือดร้อนด้วยกิเลส พวกเราเชื่อว่าจะไม่มีความเดือดร้อนเพราะเป็นผู้ไม่มีกิเลส ในมนุษย์ทั้งหลายผู้มีความชวนชวายนในการแสวงหากามคุณ 5 พวกเราเชื่อว่าจะไม่มีความชวนชวายน เพราะไม่มีการแสวงหา นั่นจึงเป็นอยู่สบายดี สบายกว่าพวกคฤหัสถ์ผู้ยังความเป็นไปแห่งชีวิตให้บังเกิดขึ้นด้วยสามารถแห่งการตัดช่องย่องเบาเป็นต้น หรือสบายกว่าพวกบรรพชิตผู้ยังความเป็นไปแห่งชีวิตให้บังเกิดขึ้นด้วยสามารถแห่งเวชกรรมเป็นต้น แล้วกล่าวว่า เราเป็นอยู่โดยความสบาย

ท้ายที่สุด เมื่อพระพุทธองค์แสดงธรรมข้อนี้จบลง ประชาชนเป็นอันมากบรรลุอุริยผลทั้งหลายมีโสดาปัตติผลเป็นต้น

แง่คิดจากเรื่องนี้

น้ำเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิตก็จริง แต่เมื่อเทียบมูลค่ากับคุณค่าของกษัตริย์แล้วห่างไกลกันมาก ถ้าจะลดคุณค่าของกษัตริย์เพื่อแย่งเอามูลค่าของน้ำ ยิ่งไม่สมควรโดยประการทั้งปวง ดังนั้น กษัตริย์จึงต้องมีวิธีการบริหารจัดการน้ำอย่างสุขุมรอบคอบ โดยไม่ต้องเดือดร้อนจนถึงขนาดต้องลงมือออกรบชิงเอาน้ำทำการเกษตร เพราะเมื่อลงมือขนาดนั้นก็จะกลายเป็นการก่อเวรไปโดยอัตโนมัติ คำว่าเวรคือเวร 5 ในที่นี้หมายถึงเบญจศีล คือ ปาณาติบาต, อทินนาทาน, กาเมสุ มิจฉาจาร, มุสาวาท และสุราเมรัยมัชฌิมา. เมื่อสำรวจจากเวรด้วยการไม่ก่อเวร จึงเป็นความสุข.

เรื่องที่ 2. เรื่องมาร

เรื่องนี้เกิดขึ้นในคราวที่พระพุทธองค์ทรงประทับอยู่ในบ้านพรหมณชี้อุปัชฌายาสาลา ทรงปรารภมาร ตรัสพระธรรมเทศนาเรื่องที่สองนี้

เหตุเกิดของเรื่อง

พระอรรถกถาจารย์เล่าว่า ความพิสดารว่า ในวันหนึ่งพระพุทธองค์ทรงเห็นอุปนิสัยแห่งโศดาปัตติมรรคของเด็กหญิง 500 คน จึงเสด็จเข้าไปอาศัยบ้านนั้นอยู่. แม้เด็กหญิงเหล่านั้น ในวันนักขัตวันหนึ่ง ไปสูบน้ำอาบแล้ว ประดับตกแต่งแล้วบ่าหน้าไปสูบน้ำ. แม้พระพุทธองค์เสด็จเข้าไปสูบน้ำนั้น จรลีไปเพื่อบิณฑบาต. มารเข้าสิงในสรีระของชาวบ้านทั้งสิ้น ทำอย่างทีพระพุทธรูปองค์ไม่ได้แม้ภิกษาเพียงทัพพีหนึ่ง มารยืนอยู่ที่ประตูบ้านแล้วทูลพระพุทธองค์ซึ่งเสด็จออกมาด้วยทั้งบาตรเปล่า ๆ ว่า ข้าแต่พระสมณะ ท่านได้ก้อนข้าวบ้างไหม. พระพุทธรูปตรัสตอบว่า มารผู้มีบาป ก็ท่านได้ทำโดยอาการที่เราไม่พึงได้ภิกษา. มารได้เสนอแนะว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้ากระนั้นขอพระองค์เสด็จเข้าไปอีกเถิด. เรื่องเช่นนี้มีการบอกกล่าวว่า มารได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ถ้าพระสมณะจะเสด็จเข้าไปอีก เราจักเข้าสิงในสรีระของชนทั้งหมดแล้วปรบมือกระทำการหัวเราะเยาะเย้ยข้างหน้าพระสมณะนี้. ในขณะนั้น เด็กหญิงเหล่านั้นถึงประตูบ้าน มองเห็นพระพุทธองค์ ถวายบังคมแล้วได้ยืนอยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่ง. ฝ่ายมารทูลกะพระพุทธองค์ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์เมื่อไม่ได้ก้อนข้าวจะเป็นผู้อันความทุกข์อันเกิดจากความหิวบีบคั้นบ้างไหม. พระพุทธรูปตรัสว่า มารผู้มีบาป ในวันนี้เราแม้ไม่ได้อะไร ๆ ก็จักใช้เวลาให้ผ่านไปด้วยความสุขอันเกิดจากปิติเท่านั้น ดุจพรหมในเทวโลกชั้นอาภัสระ แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

สุสุขํ วต ชีวาม เยสนโน นตฺถิ กิณฺจณํ

ปิตฺติกฺกขา ภวิสสาม เทวา อาภสฺสรา ยถา.

ถอดความเป็นภาษาไทยว่า

เราผู้ซึ่งไม่มีกิเลสชาติเป็นเครื่องกังวล ย่อมเป็นอยู่สบายดี

หนอ

เราจักเป็นผู้มีปิติเป็นภักษา เหมือนเหล่าเทวดาชั้นอาภัสระ.

อธิบายความในพระพุทธพจน์

บรรดาภิเลสชาติ เครื่องกังวลมีรากเป็นต้น กิเลสชาติเครื่องกังวลแม้อย่างหนึ่ง โดยอรรถว่าเครื่องพัวพัน ไม่มีแก่เรา. เหล่าเทวดาชั้นอาภัสระเป็นผู้มีปิติเป็นภักษาใช้กาลเวลาให้ผ่านไปฉับไฉน แม้เราก็จักเป็นฉับนั้น.

สุดท้ายในกาลที่ตรัสพระพุทธพจน์จบลง เด็กหญิงทั้ง 500 เหล่านั้นตั้งอยู่ในโศดาปัตติผลดังนี้แล.

แง่คิดจากพระพุทธพจน์

คำว่าอาภัสระ เป็นเทวดาจำพวกหนึ่งซึ่งเป็นมนุษย์เริ่มแรกของโลกใบนี้ ตามที่ปรากฏอยู่ในอัครคัมภีร์คัมภีร์ทศนิกาย สุตตันตปิฎก เมื่อเป็นดังนั้น มนุษย์ในโลกใบนี้จึงมีต้นตอมาจากที่

เดียวกันโดยกลุ่มเทพเดียวกัน ส่วนจะมีผิวพรรณ ลักษณะทางกายภาพต่างกัน ความคิด วิธีคิดต่างกัน ก็เพียงแค่เป็นไปตามสภาพแวดล้อมไม่เหมือนกัน ส่วนคุณค่าของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน จะต่างกันก็เพียงหน้าที่ที่ทำเท่านั้น

เรื่องที่ 3. เรื่องพ่ายแพ้ของพระเจ้าโกศล

เรื่องนี้เกิดขึ้นในสมัยที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปราศรัยความพ่ายแพ้ของพระเจ้าโกศล ตรัสพระพุทธพจน์นี้

เหตุเกิดของเรื่อง

พระอรธกถาจารย์เล่าว่า พระเจ้าโกศลนั้นทรงอาศัยกาสิกคาม ครอบงำกับพระเจ้าอชาตศัตรูผู้เป็นพระเจ้าหลาน ถูกพระเจ้าอชาตศตรุนั้นปราบให้แพ้อย่างราบคาบแล้ว พอในครั้งต่อมาจึงทรงดำริว่า เราไม่อาจจะปราบเด็กซึ่งมีปากยังไม่สิ้นกลืนน้ำนมให้แพ้ได้ มีชีวิตอยู่จะเป็นประโยชน์อะไร. ท้าวเธอทรงดพระกระยาหาร เสด็จบรรทมบนพระแท่น. ครั้งนั้น ประวัติความเป็นไปในนั้นของท้าวเธอก็กระฉ่อนไปทั่วพระนคร. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลแต่พระพุทธเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าว่า พระราชาทรงอาศัยกาสิกคาม ถูกพระเจ้าอชาตศตรูปราบให้ปราศแล้ว 3 ครั้ง บัดนี้ ท้าวเธอทรงปราศัยกลับมา แล้วทรงดชาดพระกระยาหาร ผทมบนพระแท่น ด้วยทรงดำริว่า 'เราไม่สามารถปราบเด็กซึ่งมีปากยังไม่สิ้นกลืนน้ำนมให้แพ้ได้ มีชีวิตอยู่จะได้ประโยชน์อะไร

พระพุทธองค์ดับคำกราบทูลของภิกษุเหล่านั้นแล้วตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย แม้ผู้ชนะย่อมก่อเวร ฝ่ายผู้แพ้ย่อมอยู่เป็นทุกข์เหมือนกัน ดังนี้แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

ขยั เวรํ ปสวติ ทุกขํ เสดติ ปราชิโต

อุปสนโต สุขํ เสดติ หิตวา ขยปราชัย.

ถอดความเป็นภาษาไทยว่า

ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ผู้สงบระงับ ละความ

ชนะและความแพ้ได้แล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข.”

อธิบายความในพระพุทธพจน์

ผู้ชนะผู้อื่นย่อมกลับได้เวร. ผู้อันคนอื่นให้แพ้แล้วย่อมอยู่เป็นทุกข์ คือยอมอยู่ลำบาก ในอิริยาบถทั้งปวงทีเดียว ด้วยคิดว่า ในกาลไรเล่าหนอ เราอาจเห็นหลังของปัจฉามิตร. ส่วนพระชินาสพผู้มีกิเลสมีรากเป็นต้นในภายในสงบระงับ ละความชนะและความแพ้ได้ ย่อมอยู่เป็นสุข คือยอมอยู่สบายแท้ ในอิริยาบถทั้งปวง.

ในกาลที่ตรัสพระพุทธพจน์จบลง ชนเป็นอันมากบรรลุนิยผลทั้งหลาย มีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

แง่คิดจากพระพุทธพจน์

ในเรื่องนี้ ปรากฏเหตุแห่งความทุกข์คือความพ่ายแพ้ แม้กระนั้นก็ตาม ความชนะก็ไม่ได้เป็นความสุข แต่กลับกลายเป็นผู้ก่อเวรอีกด้วย ส่วนความสุขในพระพุทธพจน์นี้คือการละความชนะและความพ่ายแพ้ เป็นผู้สงบภายในคือสงบระเคอะโทสะโมหะได้ขาดเท่านั้น

เรื่องที่ 4. เรื่องเด็กหญิงแห่งตระกูลคนใดคนหนึ่ง

เรื่องนี้เกิดขึ้นในคราวที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภภุมาริกาคนใดคนหนึ่ง ตรัสพระพุทธพจน์นี้

เหตุเกิดของเรื่อง

พระอรธกถาจารย์เล่าว่า มารดาของภุมาริกานั้นกระทำอาวาทมงคล นิมนต์พระพุทธองค์ในวันมงคลนั้นด้วย. พระพุทธองค์แวดล้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์เสด็จไปในที่นั้น ประทับนั่งแล้ว. หญิงสาวนั้นกระทำการกรองน้ำเป็นต้นเพื่อถวายหมู่แห่งภิกษุ เทียวไป ๆ มา ๆ อยู่. ฝ่ายสามีของนางได้ยืนมองดูนางอยู่. เมื่อเขามองดูด้วยอำนาจแห่งราคะ ก็เลศในภายในย่อมพึงชาน. เขาถูกความไม่รู้สีกตัวครอบงำแล้วจึงไม่บำรุงพระพุทธเจ้า ไม่บำรุงพระมหาเถระ 80 แต่ได้กำหนดจิตไว้ว่า เราจักเหยียดมือออกจับหญิงสาวนั้น. พระพุทธองค์ทรงเล็งเห็นอัชฌาสัยของเขาแล้ว ได้ทรงกระทำปาฏิหาริย์อย่างที่เขาไม่เห็นว่าหญิงนั้น. เขาไม่เห็นหญิงนั้นแล้วจึงได้ยืนจ้องมองดูพระพุทธองค์. ในเวลาที่เขายืนมองอยู่นั้น พระพุทธองค์ตรัสว่า เนาะภุมาร ก็ชื่อว่าไฟเช่นกับไฟคือราคะ ย่อมไม่มี ชื่อว่าโทษเช่นกับโทษคือโทสะ ย่อมไม่มี ชื่อว่าทุกข์เช่นกับทุกข์เพราะการบริหารขันธ ย่อมไม่มี แม้สุขเช่นกับนิพพานสุข ก็ไม่มีเหมือนกัน ดังนี้แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

นตถิ รากสโม อคฺคิ นตถิ โทสสโม กลิ

นตถิ ขนธาทิสสา ทุกฺขา นตถิ สนฺติปรํ สุขํ.

ถอดความเป็นภาษาไทย

ไฟเสมอด้วยราคะ ย่อมไม่มี

โทษเสมอด้วยโทสะ ย่อมไม่มี

ทุกข์ทั้งหลายเสมอด้วยขันธ ย่อมไม่มี

สุขอื่นจากความสงบ ย่อมไม่มี. “

อธิบายความในพระพุทธพจน์

ชื่อว่าไฟอื่นเสมอด้วยราคะซึ่งสามารถเพื่อจะไม่แสดงควัน เปลว หรือถ่าน แต่ไหม้ในภายในเท่านั้นแล้วจึงกระทำการงำ ย่อมไม่มี. แม้โทษอันเสมอด้วยโทสะ ย่อมไม่มี. ชื่อว่าทุกข์อย่างอื่นเหมือนอย่างขันธทั้งหลายที่บุคคลบริหารอยู่เป็นทุกข์ ย่อมไม่มี. แม้ความสุขอื่นที่ยิ่งกว่าพระนิพพานย่อมไม่มี หมายความว่า อันที่จริง สุขอย่างอื่นก็เป็นสุขเหมือนกัน แต่พระนิพพานเป็นบรมสุข.

ในกาลที่ตรัสพระพุทพจน์จบลง กุมาริกาและกุมารตั้งอยู่ในโสตาปัตติผลแล้ว. ในขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงทำอาการคือให้คนทั้งสองมองเห็นซึ่งกันและกันดังนี้แล.

แง่คิดจากพระพุทพจน์

เราจะเห็นได้ว่า ปัญหาในโลกปัจจุบันมีมูลเหตุจากไฟราคะ โทสะ เช่น การฉกชิงวิ่งราว การโกง การปล้นการแย่งก็เพราะอยากได้อะไรก็มี การฆ่าล้างแค้นก็เพราะการโกรธด้วยโทสะ เป็นต้น ปัญหาสุขภาพ ความเจ็บไข้ได้ป่วยเพราะโรคภัยไข้เจ็บก็เป็นเรื่องของการบริหารชั้น คือรูปชั้น ส่วนปัญหาในการบริหารเวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น และวิญญาณชั้นก็เป็นทุกข์ ความยาก ความลำบาก กลายเป็นปัญหาเพียงแค่ระดับบุคคลเท่านั้น หากแต่เป็นปัญหาถึงการบริหารบ้านเมืองด้วย กล่าวคือการตอบโจทก์ความจริงของการแก้ปัญหาไม่ตรงประเด็น ไม่ตรงต่อปัญหาอย่างแท้จริง

และในที่นี่ขอตั้งข้อสังเกตว่า ในปัจจุบันมีการกล่าวถึงสันติภาพในระดับท้องถิ่น แม้ในระดับโลก ประเด็นนี้ไม่ว่าความอสันติเกิดมาจากสาเหตุอันใด จะสงบด้วยวิธีการใด ๆ ถ้าหากไม่สงบจิตไม่สงบใจ คือยอมให้ราคะโทสะครอบงำจิตใจได้แล้ว ก็ไม่สามารถทำให้เกิดสันติได้

เรื่องที่ 5. เรื่องอุบาสกคนใดคนหนึ่ง

เรื่องนี้เกิดขึ้นในคราวที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ในเมืองอาฬวี ทรงปรารภอุบาสกคนหนึ่ง ตรัสพระพุทพจน์นี้

เหตุเกิดของเรื่อง

พระอรรถกถาจารย์เล่าว่า ในวันหนึ่ง พระพุทพจน์ประทับนั่งในพระคันธกุฎีในพระเชตะวัน ทรงตรวดดูโลกในเวลาใกล้รุ่ง ทรงเห็นมนุษย์เข็ญใจคนหนึ่งในเมืองอาฬวี ทรงทราบความถึงพร้อมแห่งอุปนิสัยของเขา จึงทรงมีภิกษุ 500 เป็นบริวาร ได้เสด็จไปสู่เมืองอาฬวี. ชาวเมืองอาฬวี นิมนต์พระพุทพจน์. มนุษย์เข็ญใจเมื่อนั้นได้ยืนชื่อว่า พระพุทพจน์เสด็จมา ดังนี้แล้วได้ตั้งใจไว้ว่า เราจักฟังธรรมในสำนักของพระพุทพจน์. และในวันนั้นเอง โคของเขาหนีหายไปหนึ่งตัว เขาคิดว่าจักค้นหาโคหรือจะฟังธรรม แล้วคิดตัดสินใจว่าค้นหาโคก่อนให้เข้าไปสู่ฝูงโคแล้วจึงจักฟังธรรมภายหลัง ดังนี้แล้วจึงออกจากเรือนแต่เช้ามีด. แม้ชาวเมืองอาฬวีนิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทพจน์เจ้าเป็นประธานให้นั่งแล้วอังกาส รับประทานอาหารเพื่อประโยชน์แก่อนุโมทนา. พระพุทพจน์ได้ทรงนั่งเสียด้วยหมายพระพุทพจน์ว่า เราอาศัยบุคคลใดมาแล้วตลอดหนทาง 30 โยชน์ บุคคลนั้นเข้าไปสู่ป่าเพื่อแสวงหาโค เมื่อเขามาแล้วนั้นแหละ เราจึงจักแสดงธรรม. มนุษย์เมื่อนั้นเห็นโคในกลางวัน ต้อนเข้าฝูงโคแล้วคิดว่า แม้ถ้าไม่มีของอย่างอื่น. เราจักกระทำกิจเพียงแค่การถวายบังคมพระพุทพจน์ แม้ถูกความหิวบีบคั้นก็ไม่ใฝ่ใจจะไปบ้าน แต่รีบมาสู่สำนักพระพุทพจน์ ถวายบังคมพระพุทพจน์แล้วได้ยืนอยู่ที่ส่วนข้างหนึ่ง. ในเวลาที่เขายืนอยู่ พระพุทพจน์ตรัสกะผู้ชวนขายในทานว่า ของอะไรที่เป็นเดนของภิกษุสงฆ์ พอมีย่อยหรือ? ผู้ชวนขายในทานกราบทูลว่ามีอยู่ทุกอย่าง. พระพุทพจน์ทรงรับสั่งว่า ถ้ากระนั้น เธอจง

เลี้ยงดูนี้. เขาให้มนุษย์คนนั้นนั่งในที่ที่พระพุทธรองค์ตรัสสั่งนั่นเอง แล้วเลี้ยงดูด้วยข้าวยาคุ ของควร
เคี้ยวและของควรบริโภค โดยเคารพ. มนุษย์ผู้นั้นบริโภคภัตเสร็จแล้วบ้วนปาก. ได้ยินว่า ชื่อว่าการจัด
ภัตของพระพุทธรเจ้า ย่อมไม่มีในที่อื่นในพระไตรปิฎก ยกเว้นที่นี้ที่เดียว. จิตของเขามีความกระวน
กระวายสงบแล้วได้เป็นจิตมีอารมณ์เป็นอันเดียว. ครั้งนั้น พระพุทธรองค์ตรัสอนุพัททิภาแล้วทรง
ประกาศสัจจะทั้งหลายแก่เขา. พอตรัสพระพุทธรพจน์จบ เขาก็ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล แม้พระพุทธรองค์
ทรงกระทำอนุโมทนาแล้วเสด็จจากอาสนะหลีกไป. มหาชนตามส่งเสด็จพระพุทธรองค์แล้วก็กลับ.

ภิกษุทั้งหลายที่ไปกับพระพุทธรองค์นั้นเองได้ยกโทษว่า พวกท่านจงดูการกระทำของพระ
พุทธรองค์เถิด. ในวันอื่นๆ ไม่เคยมีเหมือนในวันนี้ แต่วันนี้ พระพุทธรองค์ทรงอาศัยมนุษย์คนหนึ่งรับสั่ง
ให้คนจัดแจงข้าวยาคุเป็นต้นให้ให้แล้ว. พระพุทธรองค์เสด็จกลับประทับยืนอยู่แล้วตรัสถามถึงเรื่องราว
ที่พระภิกษุกลุ่มนั้นพูดกัน ครั้นสดับเนื้อความนั้นแล้วจึงตรัสว่า เป็นจริงอย่างที่คุณนั้นแหละ เราคิดว่า
เมื่อมาสิ้นทางกันดาร 30 โยชน์ เห็นอุปนิสัยของอุบาสกคนนั้นแล้วจึงมา อุบาสกนั้นหิวยิ่งนัก เขาลุก
ขึ้นแต่เช้าตรู่แล้วเที่ยวไปหาโคในป่า แม้เมื่อเราแสดงธรรมให้เขาฟังอยู่ ก็ไม่อาจบรรลุได้ เพราะเขามี
ความเป็นทุกข์อันเกิดแต่ความหิว จึงได้กระทำอย่างนี้ ด้วยว่า ชื่อว่าโรคเช่นกับโรคคือความหิว ย่อม
ไม่มี ดังนี้แล้ว จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

ชิจจฉา ปรมา โรคา สงขารา ปรมา ทุกขา

เอตํ ญตวา ยถาภูตํ นิพพานํ ปรมํ สุขํ.

ถอดความเป็นภาษาไทย

ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง สังขารทั้งหลาย เป็นทุกข์อย่างยิ่ง

บัณฑิตทราบเนื้อความนั้น ตามความจริงแล้ว (กระทำให้แจ้งซึ่งพระ
นิพพาน) เพราะพระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง.

อธิบายความในพระพุทธรพจน์

ที่พระพุทธรองค์ตรัสว่าความหิวเป็นโรคอย่างยิ่งก็เพราะเหตุผลว่า โรคอย่างอื่นรักษาคราว
เดียวก็หาย หรือว่าอันบุคคลย่อมบำบัดได้ด้วยอำนาจแห่งองค์นั้น ๆ (คือตามอาการ). ส่วนความหิว
ต้องรักษากันตลอดกาลเป็นนิตย์ทีเดียว เหตุฉะนั้น ความหิวนี้จึงจัดเป็นเยี่ยมกว่าโรคที่เหลือ. ชั้น 5
ชื่อว่าสังขารทั้งหลาย. ความว่า บัณฑิตทราบเนื้อความตามเป็นจริงว่า โรคเสมอด้วยความหิวย่อมไม่มี
ชื่อว่าทุกข์อันเสมอด้วยการบริหารชั้น ย่อมไม่มี แล้วกระทำพระนิพพานให้แจ้ง. เพราะพระนิพพาน
นั้นเป็นสุขอย่างยอดเยี่ยม คืออย่างสูงสุดกว่าสุขทั้งหมด.

ในกาลที่ตรัสพระพุทธรพจน์จบลง ชนเป็นอันมากบรรลุอริยผลทั้งหลายมีโสดาปัตติผลเป็น
ต้น.

แ่งคิดจากพระพุทธรพจน์

คำอธิบายพระพุทพจน์นี้ชัดเจนแล้ว แต่เมื่อลงรายละเอียดจะพบว่า ความสุขอันเกิดจากการมีกินมีใช้ได้กลายเป็นเหตุแห่งทุกข์ด้วยอุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่นว่า การกินจะต้องพิถีพิถันจนถึงขนาดว่าต้องมีตรา ต้องมียี่ห้อ ต้องลำดับการผลิต กำหนดอาการจับช้อนวางช้อน วิธีการจัดภาชนะ เป็นต้น เหล่านี้เป็นการเพิ่มภาระที่เกินความจำเป็นต่อจุดมุ่งหมายของการกินคือเพื่อกำจัดความหิวและเพื่อเพียงแค่ดำรงกายให้อยู่เท่านั้น.

เรื่องที่ 6. เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล

เรื่องนี้เกิดขึ้นในคราวที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระเจ้าปเสนทิโกศล ตรัสพระพุทพจน์นี้.

เหตุเกิดของเรื่องคือพระราชเสวยพระกระยาหารจุ

พระอรธกถาจารย์เล่าว่า ในสมัยหนึ่ง พระราชาเสวยพระกระยาหารหมดเป็นทะนานแห่งข้าวสาร โดยมีสุปะและพยัญชนะอันสมควรแก่พระกระยาหารนั้น. วันหนึ่ง ท้าวเธอเสวยพระกระยาหารเข้าแล้วยังไม่บรรเทาความเมาอาหารเลย เสด็จไปสู่สำนักของพระพุทธองค์ มีพระรูปอิดอัด ทรงพลิกกลับไปมาข้างโน้นข้างนี้อยู่ แม้ถูกความหลับครอบงำ แต่เมื่อไม่สามารถจะทรงผทมตรงได้ จึงประทับนั่ง ณ ส่วนข้างหนึ่ง. ครั้นนั้นพระพุทธองค์ตรัสกะท้าวเธอว่า มหาบพิตรยังไม่ทันพักผ่อนเลย ทำไม่รีบเสด็จมา. พระราชากราบทูลความเป็นจริงว่า ตั้งแต่เวลาบริโภคแล้วหม่อมฉันมีทุกข์มาก. จากนั้นพระพุทธองค์ก็ทรงประทานอุบายในการแก้การบริโภคอาหารจุ โดยตรัสกะท้าวเธอว่า การบริโภคมักเกินไปเป็นทุกข์อย่างนี้ ดังนี้แล้วตรัสสอนด้วยพระพุทพจน์ว่า

ในกาลใด บุคคลเป็นผู้กินจุ มั่งงว่งและมักนอนหลับ
กระสับกระส่าย เป็นดุจสุกรใหญ่ที่เขาเลี้ยงด้วยอาหาร ใน
กาลนั้น เขาเป็นคนมีน้ซึม ย่อมเข้าห้องแล้ว ๆ เล่า

เสร็จแล้วจึงตรัสว่า มหาบพิตร ควรบริโภคโภชนะแต่พอประมาณ เพราะผู้บริโภคพอประมาณย่อมมีความสุข เมื่อจะทรงโอวาทให้ยิ่งจึงตรัสพระคาถานี้ว่า

คนมีสติทุกเมื่อ รู้ประมาณในโภชนะที่ได้แล้วนั้น จึงมีเวทนา
เบาบาง อาหารที่บริโภคแล้วเลี้ยงอายุอยู่ ค่อยๆ ย่อยไป

พระราชาม่าอาจจะทรงเรียนพระคาถาได้ แต่ตรัสกะเจ้าหลานชื่อสุทสนะซึ่งยืนอยู่ในที่ใกล้ ๆ ให้เรียนคาถานี้. สุทสนะนั้นทรงเรียนพระคาถานั้นแล้วทูลถามพระพุทธองค์ถึงวิธีปฏิบัติ ครั้นนั้น พระพุทธองค์ตรัสว่า เมื่อพระราชเสวยอยู่ ท่านพึงกล่าวคาถานี้ในกาลเสวยก่อนล่าสุดพระราชาทรงกำหนดเนื้อความได้แล้วจักทรงทิ้งก้อนข้าวนั้น. ในการทูลถามเพื่อพระราช เธอพึงให้ลดข้าวสารมีประมาณเท่านั้น ด้วยอันนับเมล็ดข้าวในก้อนข้าวนั้น. สุทสนะนั้นทูลรับพระพุทธดำรัส

เมื่อพระราชเสวยเวลาเข้าก็ตาม เวลาเย็นก็ตาม ก็กล่าวคานนั้นขึ้นในการเสวยก่อนสุดท้ายแล้วให้
ลดข้าวสารด้วยอันนับเมล็ด ในก้อนข้าวที่พระราชานั้นทรงทิ้ง. แม้พระราชาทรงสดับคาถาของสุทส
ะนั้นแล้วรับสั่งให้พระราชทานทรัพย์ครั้งละพัน. การทำเช่นนี้เป็นเหตุให้พระราชาลดพระกระยาหาร
ได้ พระราชานั้นทรงตั้งอยู่ในความเป็นผู้มีพระกระยาหารแห่งข้าวสารทะนานหนึ่งเป็นอย่างยิ่ง ทรงถึง
ความสุขแล้วได้มีพระสรีระอันเบา. ภายหลังวันหนึ่ง ท้าวเธอเสด็จไปเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ถวายบังคม
แล้วทูลพรรณนาถึงอานิสงส์แห่งการบริโภคน้อย ลดความอ้วนได้ ปรารถนาสามารถเข้าป่าล่าเนื้อได้
เป็นต้น. พระพุทธองค์ตรัสว่า ชื่อว่าความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง ทรัพย์แม้เช่นกับความเป็นผู้
สันโดษด้วยวัตถุตามที่ตนได้แล้ว ย่อมไม่มี ชื่อว่าญาติเช่นกับด้วยผู้คุ้นเคยกัน ย่อมไม่มี ชื่อว่าความสุข
อย่างยิ่งเช่นกับพระนิพพานย่อมไม่มี ดังนี้แล้วจึงตรัสพระคาถานี้ว่า

อาโรคฺยปรมา ลาภา สนฺตุจฺฉิปรมํ ธนํ
วิสุตฺตสปรมา ภาตติ นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ

ถอดความเป็นภาษาไทยว่า

ลาภทั้งหลายมีความไม่มีโรคเป็นอย่างยิ่ง
ทรัพย์มีความสันโดษเป็นอย่างยิ่ง
ญาติมีความคุ้นเคยเป็นอย่างยิ่ง
พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง ”

อธิบายความในพระพุทธพจน์

ลาภทั้งหลายมีความเป็นผู้ไม่มีโรคเป็นอย่างยิ่ง. จริงอยู่ ลาภทั้งหลายแม้มีอยู่แก่คนมีโรค
ไม่จัดเป็นลาภแท้ เพราะฉะนั้น ลาภทั้งปวงจึงมาถึงแก่คนไม่มีโรคเท่านั้น เหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า
จึงตรัสว่า อาโรคฺยปรมา ลาภา. ภาวะคืออันยินดีด้วยวัตถุที่ตนได้แล้วซึ่งเป็นของมีอยู่แห่งตน ของ
คุณุสสหรือบรรพชิตนั้นแล ชื่อว่าสันโดษ. สันโดษนั้นเป็นทรัพย์อันยิ่งกว่าทรัพย์ที่เหลือ. มารดาก็
ตาม บิดาก็ตามจงยกไว้. ไม่มีความคุ้นเคยกับคนใด. คนนั้นไม่ใช่ญาติแท้: แต่มีความคุ้นเคยกับคนใด
คนนั้นแม้ไม่เนื่องกันก็ชื่อว่าเป็นญาติอย่างยิ่งคืออย่างสูง เหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า วิสุ
ตฺตสปรมา ภาตติ. อนึ่ง ชื่อว่าความสุขเหมือนพระนิพพาน ย่อมไม่มี เหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า
จึงตรัสว่า นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ

ในกาลที่ตรัสพระพุทธพจน์จบลง ชนเป็นอันมากบรรลุนิพพานผลทั้งหลายมีโสดาปัตติผลเป็น
ต้น.

แง่คิดจากพระพุทธพจน์

คำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์เป็นความจริงที่ว่า ทรัพย์สมบัติไม่ได้ก่อให้เกิดความสุข
แก่คนที่มีโรคภัยเบียดเบียน. และเรื่องของทรัพย์มีปรากฏในสุภาษิตคำคมของไทยเราว่า ยินดีเท่าที่ได้

พอใจเท่าที่มี โชคดีที่สุด กล่าวคือมีความสุขในความเป็นคน ไม่ต้องทุกข์ใจที่อยากเพื่อฝันอยากได้มากขึ้นเรื่อย ๆ . ในประเด็นเรื่องญาติก็มีคำไทยกล่าวว่า แม้เป็นชาติเป็นเชื้อ ถ้าไม่เอื้อเพื่อก็เหมือนเนื้อในป่า แม้ไม่ใช่ชาติ ไม่ใช่เชื้อ ถ้ามีความเอื้อเพื่อก็เหมือนเนื้ออาตมา ความเอื้อเพื่อในที่นี้ก็คือความคุ้นเคยนั่นเอง. ส่วนคำว่านิพพานเป็นสุขนั้นเป็นที่เข้าใจกันดีแล้ว.

เรื่องที่ 7. เรื่องพระติสสเถระ

เรื่องนี้เกิดขึ้นในคราวที่พระพุทธองค์ทรงประทับอยู่ในเมืองไพศาลี ทรงปรารภภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ตรัสพระพุทธพจน์นี้.

มูลเหตุของเรื่อง

พระอรรถกถาจารย์เล่าว่า เมื่อพระพุทธองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า นับจากนี้ไป 4 เดือน เราจักปรินิพพาน. ภิกษุ 700 ในสำนักของพระพุทธองค์ถึงความสะดุ้งแล้ว. ธรรมสังเวชเกิดขึ้นแก่พระชีณาสพทั้งหลาย. ภิกษุปุณฺณทั้งหลายไม่สามารถจะอดกลั้นน้ำตาได้. ภิกษุทั้งหลายเป็นพวก ๆ เทียวปรึกษากันว่า จะเอาอย่างไรกันดี. ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่งชื่อว่าติสสเถระคิดว่า ขาวว่า อีก 4 เดือน พระพุทธองค์จักปรินิพพาน ก็ตอนนี้เรายังไม่ปราศจากโรคเลย เมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่นั้นแหละ เราควรถือเอาพระอรหันต์ให้ได้ แล้วจึงอยู่ผู้เดียวเท่านั้นในอิริยาบถทั้ง 4. ไม่มีการไปสู่สำนักของภิกษุทั้งหลายหรือการสนทนาปราศรัยกับผู้ใดผู้หนึ่ง. ครั้นนั้นภิกษุทั้งหลายกล่าวกะทันทิสสะว่า ทำไมคุณจึงทำตัวอย่างนี้. ท่านก็ไม่ฟังถ้อยคำของภิกษุเหล่านั้น. ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลความเป็นไปนั้นแด่พระพุทธองค์แล้ว กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระติสสเถระไม่มีความรักในพระองค์. พระพุทธองค์รับสั่งให้ท่านติสสะมาแล้วตรัสถามติสสะว่า ทำไมเธอจึงทำตัวอย่างนี้. เมื่อท่านกราบทูลความประสงค์ของตนแล้ว ก็ทรงประทานสาธุการแล้วตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ผู้มีความรักในเรา จงทำตัวเป็นเหมือนติสสะเถิด แม้คนกระทำการบูชาอยู่ด้วยของหอมและระเบียบดอกไม้เป็นต้น ก็ไม่ชื่อว่าบูชาเราเลย แต่คนผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมนั้นแหละชื่อว่าบูชาเรา แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

ปวิเวกรสํ ปิตฺวา รสํ อุปสมมสฺส จ

นิทฺทโร โหติ นิปฺปาโป ฌมมปีติรสํ ปิว.

ถอดความเป็นภาษาไทย

บุคคลดื่มรสอันเกิดแต่วิเวกและรสพระนิพพานเป็นที่เข้าไป

สงบ ดื่มรสปีติอันเกิดแต่ธรรม ย่อมเป็นผู้ไม่มีความกระวนกระวาย ไม่มีบาป.”

อธิบายความในพระพุทธพจน์

รสอันเกิดแล้วจากวิเวก อธิบายว่า ความสุขอันเกิดแต่ความเป็นผู้เดียว. คำว่าดื่มรสวิเวกก็คือดื่มแล้วด้วยความสามารถแห่งอันเป็นผู้ทำกิจมีอันกำหนดรู้ทุกข์เป็นต้น ทำให้แจ้งโดยความเป็น

อารมณ์. คำว่ารสแห่งพระนิพพานอันเป็นที่สงบ ก็คือดื่มแล้วซึ่งรสแห่งพระนิพพานอันเป็นที่เข้าไปสงบกิเลส. ภิกษุผู้ชีณาสพ ชื่อว่าเป็นผู้ไม่มีความกระวนกระวายและไม่มีบาป เพราะความไม่มีความกระวนกระวายคือราคะเป็นต้นในภายใน เพราะดื่มรสทั้งสองอย่างนั้น. แม้เมื่อดื่มรสแห่งปิตอันเกิดขึ้นแล้วด้วยสามารถแห่งโลกุตระธรรม 9 ย่อมเป็นผู้ไม่มีความกระวนกระวาย และไม่มีบาป.

ในกาลที่ตรัสพระพุทพจนจบลง พระตีสสเถระบรรลพพระอรหัตแล้ว. เทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชนดังนี้.

แง่คิดจากพระพุทพจน

จากเรื่องนี้ สามารถมองเห็นถึงความใส่ใจในอุดมการณ์ทางพระพุทศาสนาของพระสงฆ์สมัยพุทกาลที่เมื่อบวชแล้วมุ่งตรงต่อพระนิพพาน ตามที่ผู้บวชตั้งเจตนาว่า สพพุททุกขนิสสรณนิพพานสจฉิกรณตถาย ... เพียงได้ยินข่าวว่าอีก 4 เดือนพระพุทเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานก็สำรวจตนเองว่ายังไม่บรรลุตามอุดมการณ์จึงรีบเร่งปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าถึงอุดมการณ์นั้น ซึ่งต่างจากสมัยนี้ แม้ตั้งใจบรรพชาอุปสมบทตามอุดมการณ์เดิม แต่ทุม่เทกั้งงานก่อสร้างอาณาจักรของตน ทำตัวเป็นเหยื่อของวัสดุก่อสร้าง เป็นเหยื่อของผู้รับเหมาก่อสร้าง และอื่น ๆ ที่ สุดท้ายก็ไม่มีแม้แต่เวลาจะใส่ใจถึงอุดมการณ์ทางพระพุทศาสนาชนิดที่ไม่น่าจะเป็น

เรื่องที่ 8 เรื่องท้าวสักกะ

เรื่องนี้เกิดขึ้นในคราวที่พระพุทองค์ทรงประทับอยู่ในเวฬุคาม ทรงปรารภท้าวสักกะตรัสพระพุทพจนนี้

มูลเหตุของเรื่อง

พระอรรถกถาจารย์เล่าว่า ท้าวสักกะเทวราชทรงทราบความว่าพระพุทเจ้าอาพาธมีอันแล่นไปแห่งพระโลหิตเป็นสมุฏฐาน ในเมื่อพระองค์ทรงปลงอายุสังขารแล้ว จึงทรงดำริว่าควรที่เราจะไปสู่สำนักของพระพุทองค์แล้วทำคิลานุปัฏฐาก ทรงละอิตภาพประมาณ 3 คาวุตเสีย เข้าไปเฝ้าพระพุทองค์ถวายบังคมแล้ว ใช้พระหัตถ์ทั้งสองนวดพระบาท ครั้นนั้นพระพุทองค์ตรัสถามท้าวสักกะนั้นว่าผู้นั้นเป็นใคร เมื่อทรงทราบคำตอบว่าเป็นท้าวสักกะแล้วถามถึงสาเหตุที่ต้องมาหา. ท้าวสักกะกราบทูลว่า มาเพื่อบำรุงพระองค์ผู้ประจวร. พระพุทองค์ตรัสกับท้าวสักกะว่า กลิ่นมนุษย์ย่อมปรากฏแก่เทวดาทั้งหลายเหมือนซากศพที่ผูกไว้ที่คอ ตั้งแต่ 100 โยชน์ขึ้นไป ท่านจงไปเถิด เรามีภิกษุผู้คิลานุปัฏฐากของเราคอยดูแลแล้ว. ท้าวสักกะกราบทูลถึงความมุ่งมั่นในการที่พระองค์จะกระทำ โดยไม่คำนึงถึงวาระยะทางจะไกลเท่าใด คำนึงแต่เพียงว่าจะมาดูแลพระพุทองค์เท่านั้น เช่นใช้ศิริษะทูนพระบังคนหนักของพระพุทองค์ไปทิ้ง จนกระทั่งพระพุทองค์ทรงหายประชวรดีแล้ว จึงเสด็จกลับไปสวรรค์ เหล่าพระภิกษุก็ชื่นชมต่อการที่ท้าวสักกะมีความรักและเคารพในพระพุทเจ้า. พระพุทองค์สดับถ้อยคำชื่นชมของภิกษุเหล่านั้นแล้วตรัสถามถึงเรื่องที่สนทนากัน ครั้นได้คำกราบ

ทูลตอบแล้วตรัสว่า ข้อซึ่งท้าวสักกเทวราชทำสินหาในเรานั้น ไม่น่าแปลก. เพราะท้าวสักกเทวราชนี้ ฟังธรรมเทศนาแล้วเป็นโสดาบัน ละความเป็นท้าวสักกะชรา ถึงความเป็นท้าวสักกะหนุ่ม เหตุที่อาศัยเรา แท้จริงเมื่อท้าวเธอเสด็จนั่งในท่ามกลางเทพบริษัท ณ อินทสาลคูหา ในกาลเมื่อตนถูกมรณภัยคุกคาม ทำคนธรรพ์เทพบุตรชื่อปัญจสิขะออกหน้าเสด็จมาหาเรา เราได้กล่าวว่า

ดูก่อนท้าววสวะ ท่านจงถามปัญหาของเรา
ท่านปรารภนาปัญหาข้อใดข้อหนึ่งในพระหฤทัย
เราจะทำที่สุดแห่งปัญหานั้น ๆ ของท่านได้แน่แท้ “

เมื่อจะบรรเทาความสงสัยของท้าวเธอ จึงได้แสดงธรรมเทศนา ในกาลที่ตรัสพระพุทพจน์จบลง ธรรมาภิสมัยได้มีแก่สัตว์ทั้งหลายประมาณ 14 โกฏิ. ส่วนท้าวสักกเทวราชบรรลุนโสดาปัตติผลตามที่ประทับนั่งแล้วนั่นเอง กลายเป็นท้าวสักกะหนุ่มแล้ว เรามีอุปการะเป็นอันมากแก่ท้าวสักกเทวราชนั้นด้วยประการอย่างนี้ ชื่อว่าความสินหาในเราของท้าวสักกเทวราชนั้น ไม่น่าแปลก ไม่น่าอัศจรรย์ ก็การพบเห็นเหล่าอริยบุคคลก็ดี การอยู่ ณ ที่เดียวกันกับเหล่าอริยบุคคลก็ดี ก่อให้เกิดสุข แต่ว่ากิจเช่นนั้นกับพวกคนพาลให้เกิดทุกข์ทั้งนั้น แล้วจึงได้ทรงภาษิตคาถาเหล่านี้ว่า

สาธุ ทสสนมรียาน์	สนนิวาโส สทา สุโข
อทสสเนน พาลาน์	นิจจเมว สุขี ลียา.
พาลสงค์ตจารี หิ	ทิมมทธาน โสจติ
ทุกโข พาเลหิ สวาโส	อมิตเตเนว สพพทา.
อีโร จ สุขสว่าโส	ถาตีนัว สมาคโม

ตสฺมา หิ

ธีรญจ ปณณญจ พหุสสุตญจ

โธรยหสิลล์ วตวนตมรีย

ตํ ตาทิสํ สปปุริสํ สุขเมธ

ภเชถ นกขตตปถัว จนนทิม.

ถอดความเป็นภาษาไทยว่า

การพบเห็นเหล่าอริยบุคคลเป็นการดี

การอยู่ร่วมกับด้วยเหล่าอริยบุคคลให้เกิดสุขทุกเมื่อ

บุคคลพึงเป็นผู้มีสุข เป็นนิตยแท้จริง เพราะไม่พบเห็นพวกคนพาล

เพราะว่า คนเที่ยวสมาคมกับคนพาลย่อมโศกเศร้า ตลอดกาล

ยี่ดียวนาน

ความอยู่ร่วมกับพวกคนพาลให้เกิดทุกข์เสมอไป เหมือนความ

อยู่ร่วมด้วยศัตรู

ปราชญ์มีความอยู่ร่วมกันเป็นสุข เหมือนสมาคมแห่งญาติ.

เพราะฉะนั้น แล

ท่านทั้งหลาย จงคบหาผู้ที่เป็นปราชญ์ และมีปัญญาทั้งเป็นพหุ

สูต นำธรรมาไปเป็นปกติ มีวัตร เป็นอริยบุคคล เป็น

สัตบุรุษมีปัญญาดิเช่นนั้น

เหมือนพระจันทร์ ช้องแสงพลองแห่งนักชดถกษณ์นั้น.”

อธิบายความในพระพุทธพจน์

คำว่า สาธุ ในพระพุทธพจน์มีความหมายว่า เป็นการยังประโยชน์ให้สำเร็จ คือว่าเป็นความงาม ได้แก่กรรมอันเจริญ. หากเพียงการพบพระอริยบุคคลเหล่านั้นอย่างเดียวเป็นการดีไม่ ถึงความเป็นคือเป็นต้นว่าการนั่งร่วมกับพระอริยบุคคลเหล่านั้น ณ ที่เดียวกันก็ดี ความเป็นคืออันได้เพื่อจะกระทำวัตรและปฏิวัตรแก่พระอริยบุคคลเหล่านั้นก็ดี เป็นการดีโดยแท้. เพราะผู้ใดที่อยู่ร่วมกับคนพาล เป็นความทุกข์ตลอดกาลนาน. เพราะผู้นั้นถูกสหายพาลพุดชักชวนให้กระทำความผิดอันติดต่อกันเป็นต้น เป็นผู้ร่วมฉันทะกับสหายพาลนั้น กระทำความผิดเหล่านั้นต้องกรรมกรรมหลายอย่างมีถูกตัดมือเป็นต้น ชื่อว่าย่อมโศกเศร้าสิ้นกาลยาวนาน. ขึ้นชื่อว่าอยู่ ณ ที่เดียวกันกับผู้เป็นศัตรูมีมือถือดาบก็ดี พวกสัตว์ร้ายมีมือสรวปเป็นต้นก็ดี ก่อให้เกิดทุกข์เป็นนิตย์ฉันทะใด การอยู่ร่วมกับคนพาลก็ฉันทะนั้นเหมือนกัน. การอยู่ร่วมด้วยปราชญ์นั้นเป็นสุข เหตุนี้จึงชื่อว่ามีการอยู่ร่วมให้เกิดสุข หมายความว่า การอยู่ ณ ที่เดียวกันกับด้วยบัณฑิตให้เกิดสุข. ถามว่า การอยู่ร่วมด้วยปราชญ์ให้เกิดสุขอย่างไร? ตอบว่า เหมือนสมาคมแห่งหมู่ญาติฉะนั้น. อธิบายเพิ่มเติมว่า การสมาคมแห่งหมู่ญาติอันเป็นที่รักให้เกิดสุขฉันทะใด การอยู่ร่วมด้วยปราชญ์ให้เกิดสุขฉันทะนั้น. เพราะการอยู่ร่วมกับคนพาลให้เกิดทุกข์ อยู่ร่วมกับด้วยบัณฑิตให้เกิดสุข ฉะนั้นแล ท่านทั้งหลายจงคบหา คือว่าเข้าไปนั่งใกล้ท่านที่เป็นปราชญ์สมบูรณ์ด้วยปัญญา และผู้สมบูรณ์ด้วยปัญญาเป็นโลกิยะและโลกุตระ ซึ่งชื่อว่าผู้มีปัญญา และผู้ถึงพร้อมด้วยอาคมและอิทธิฤทธิ์ชื่อว่าพหุสูต ผู้ซึ่งว่านำธรรมาไปเป็นปกติ เพราะความเป็นผู้มีอันนำธรรมาไปเป็นปกติคือให้ถึงพระอรหันต์ ผู้ซึ่งว่ามีวัตร เพราะวัตรคือศีลและวัตรคือธุดงค์ ผู้ซึ่งว่าอริยะ เพราะความเป็นผู้ไกลจากกองกิเลสผู้สัตบุรุษ ผู้มีปัญญางามเห็นปานนั้น เหมือนพระจันทร์ช่องแสงพลองที่กล่าวกันว่า คลองแห่งนักชดถกษณ์ อันไม่มีหมองฉันทะนั้น.

ในกาลที่ตรัสพระพุทธพจน์จบลง คนเป็นอันมากบรรลุนิผลทั้งหลายมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล้ว

แง่คิดจากพระพุทธพจน์

คนพาลกับบัณฑิตมีทุกสังคม ทุกยุค ทุกสมัย เป็นของคู่กันที่อยู่ตรงกันข้ามกันเสมอ

เหมือนมือแขนขา มีขั้วขา คนพาลกับบัณฑิตมีผลต่อชะตาชีวิตด้วยกันแต่ตรงกันข้ามกัน คือคนพาล คนพาลก่อทุกข์ คบบัณฑิต บัณฑิตก่อสุข คนพาลมีคุณภาพเชิงลบ พาลมากเท่าใด ลบมากเท่านั้น บัณฑิตมีคุณภาพเชิงบวก ฉลาดมากเท่าใด บวกมากเท่านั้น ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสใน มงคลสูตรว่า อเสวนา จ พาลานํ ปณตตานญจ เสวนา ... เอตมมงคลมุตตมํ ฯ แปลว่าการไม่คบคนพาลเป็นมงคลอย่างสูงสุด การคบบัณฑิตเป็นมงคลอย่างสูงสุด. หรือแม้แต่ในสุภาษิตของไทยก็ปรากฏว่ามีว่า คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล

สรุป

พระพุทธศาสนาสอนว่าการเกิดเป็นทุกข์ แก่ก็เป็นทุกข์ ... จากการศึกษาพระไตรปิฎกแล้วพบว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสุขเหมือนกันดังที่ปรากฏในพระธรรมบทซึ่งเป็นบทร้อยกรอง ต่อมาพระอรธกถาจารย์ได้อธิบายในรูปของร้อยแก้ว ทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นชัดเจนถึงสถานที่ตรัสบุคคลที่ปรารถถึง และตรัสแล้วเกิดผลอย่างไร เมื่อว่าโดยสรุปแล้วความสุขที่ได้ศึกษามานี้ มี 2 ประเภท และ 2 กลุ่มหลัก คือ

กลุ่มหนึ่งคือ

1. สุขกาย เช่น อาโรคยปรมา ลาภา ไม่มีโรคก็อยู่สุขสบาย
2. สุขใจ เช่น อุปสนโต สุขํ เสติ (ละความแพ้ชนะได้) เข้าไปสงบภายใน(คือจิต) ย่อมอยู่เป็นสุข

และกลุ่มสองคือ

1. สามิสสุข ความสุขอิงอามิส เช่น ชิมฉา ปรมา โรคา ความทิวเป็นโรคอย่างยิ่ง นี้เป็นความทุกข์ นัยะอันตรงกันข้ามก็คือ ความอิมหนาสำราญเป็นอาการหายโรคนั้นก็คือเป็นความสุขนั่นเอง
2. นิรามิสสุข ความสุขที่ไม่อิงอามิส เช่น นิพพานํ ปรมํ สุขํ นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2539). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2529). **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. ประมวลพระนิพนธ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ผู้นำเชิงพุทธ: องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ BUDDHIST LEADERSHIP: ACADEMIC LEADERSHIP COMPONENT

ธวัชชัย สมอเนื่อ

Thawatchai Samornuea

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Thawatchaisa01@hotmail.com

ได้รับบทความ: 19 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 8 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 14 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารโดยตรง โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแสดงบทบาทฐานะผู้นำในการเป็นผู้โน้ตและให้คำปรึกษา เพื่อช่วยเหลือ แก่ครู อาจารย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลัก อันเป็นปัจจัยอิทธิพลที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็น การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแสดงบทบาทในการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ผู้นำเชิงพุทธ, องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ

Abstract

Components of academic leadership is directly related to the executive leadership. Especially the school administrators must act as leaders in supervision and counseling to assist teachers in performing their primary duties. It is the Influence factor that affect success in education administration, in improving the quality of learners effectively and learning atmosphere. School administrators must show the role of promoting the academic atmosphere to promote learners' quality.

Keywords: Buddhist Leadership, Academic Leadership Component

บทนำ

มีพุทธภาษิตแสดงไว้ว่า เมื่อฝูงโคว่ายน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปคด โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปคดตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปคด ฉะนั้น ในหมู่มนุษย์ก็ฉะนั้น บุคคลผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็ประพฤติชั่วเสียหาย แวันแคว้นทั้งหมด ก็ยากจะอยู่ หากผู้ปกครองเป็นผู้ไร้ธรรม

“เมื่อฝูงโคว่ายน้ำข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคทั้งฝูงนั้นก็ไปตรงตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปตรง ฉะนั้น ในหมู่มนุษย์ก็ฉะนั้น บุคคลผู้ใด ได้รับสมมติให้เป็นใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติชอบธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็พลอยดำเนินตามทั้งวันแคว้นก็จะอยู่เป็นสุข หากผู้ปกครองตั้งอยู่ในธรรม”

พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้นำ ต่อความอยู่สวัสดิภาพ และสันติสุขของตนเอง องค์กร สังคมและประเทศชาติทั้งหมด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550)

ภาวะผู้นำ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศและจะต้องมีคุณลักษณะ คือ มีสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความดีและความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามและลักษณะผู้นำที่มีคุณภาพต้องประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง ตลอดจนต้องมีประสิทธิภาพตามแนวทางของหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคนและสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการ

นักวิชาการหลายท่านได้กำหนดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนไว้ดังนี้

ลัดดาวรรณ นัตดาเทพ กำหนดองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการไว้ 8 ด้าน (ลัดดาวรรณ นัตดาเทพ, 2557) คือ

1. การกระตุ้นให้ครูตระหนักและเห็นด้วยในการพัฒนาโรงเรียน และคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น
2. การมีบทบาทสำคัญในการใช้กลยุทธ์เพื่อปรับปรุงงานด้านวิชาการ
3. การสร้างสิ่งจูงใจให้ครูและใช้ระบบการให้รางวัลที่สนับสนุนงานวิชาการ
4. การติดตามดูแลความก้าวหน้าด้านวิชาการ
5. การใช้ทรัพยากรบุคคลและวัสดุอย่างสร้างสรรค์
6. การสร้างสภาพแวดล้อมโรงเรียนให้ปลอดภัยและเป็นระเบียบ
7. การติดตามดูแลการปฏิบัติการสอนของครู
8. การสังเกตการสอนของครูและให้ข้อมูลย้อนกลับ

McEwan กล่าวถึงภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิผลว่า ประกอบด้วย องค์ประกอบ 7 ด้าน (McEwan, 1998) คือ

1. การสถาปนาเป้าหมายทางวิชาการที่ชัดเจน
2. การจัดการทีมงาน
3. การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
4. การสื่อสารพันธกิจและวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
5. การตั้งความคาดหวังที่สูงเกี่ยวกับทีมงาน
6. การพัฒนาครูให้เป็นผู้นำ
7. การสร้างและรักษาเจตคติที่ดีของนักเรียน ทีมงาน และผู้ปกครอง

Seyfarth ได้กำหนดภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นบทบาท หน้าที่ของผู้บริหารในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนางานการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไว้ 5 ด้าน (Seyfarth, 1999) คือ

1. มุมมองและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตร
2. การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน
3. การจัดโครงการสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
4. การประเมินผลการสอนของครู
5. การวางแผนเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ

ผู้นำทางวิชาการต้องแสดงพฤติกรรมด้านการบริหารจัดการหลักสูตร เช่น มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร สนทนากับครูเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ (สิรรานี วสุภัทร, 2551) การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพ ต้องใช้ความพยายาม และความสามารถเป็นอย่างมากในการนำคณะครูและ ผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร การนิเทศการเรียนการสอนซึ่งเป็นการนิเทศภายในจึงเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการโดยตรงที่มีส่วน ในการผลักดันให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ การนิเทศภายในจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารในการพัฒนาคุณภาพของครู และบุคลากรในโรงเรียนให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสอนของครูให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการ จะเกิดการกำกับติดตาม และสะท้อนผล กระบวนการเรียนการสอน (สิรรานี วสุภัทร, 2551) ผู้บริหารควรแสดงพฤติกรรมเหมือนครูคนหนึ่ง เข้าหาได้ง่าย เข้าสังเกตการสอนในห้องเรียน ถือว่าการนิเทศการศึกษาและพัฒนาอาชีพเพื่อ ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร (สิรรานี วสุภัทร, 2551)

การนิเทศและประเมินผลการสอนเป็นกระบวนการบริหารการศึกษาเพื่อให้คำชี้แนะ ให้ คำแนะนำ ให้คำปรึกษา สนับสนุน ส่งเสริม ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับครูและบุคลากรที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูให้ประสบผลสำเร็จ และเพิ่ม

คุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา และสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน ดังนั้น การนิเทศและประเมินการสอนจึงเป็นงานที่อยู่ภายใต้ขอบข่ายการบริหาร และถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการบริหาร (ดำรง มูลป้อน, 2557)

ผู้นำทางวิชาการต้องเข้าสังเกตการสอน และปรับปรุงการสอนโดยการเข้าสังเกตการณ์ในห้องเรียน และการจัดโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพ (Weber, 1997) สิ่งแวดล้อมที่ดี บรรยากาศที่เอื้ออำนวยจะช่วยให้ครูให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ ดี เก่ง มีสุข ซึ่งเป็นหัวใจในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่ม (พ.ศ. 2545) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งส่งเสริมบทบาทผู้เรียนได้เรียนรู้ค้นพบความรู้ด้วยตนเองโดยการปฏิบัติจริงใช้เทคโนโลยีได้ตามความจำเป็น โดยอยู่ในสภาพห้องและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูต้องช่วยให้ผู้เรียนคิดอย่างสร้างสรรค์เพื่อผลงานที่ได้จะมีคุณภาพ การสร้างบรรยากาศในโรงเรียนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ควรมีหลายลักษณะ เช่น บรรยากาศที่ท้าทาย บรรยากาศที่เป็นอิสระ บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน และบรรยากาศที่มีความอบอุ่น (ประภาศรี สุขเงิน, 2547) ส่วนวัฒนธรรมการเรียนรู้ หมายถึง รูปแบบของค่านิยม ความเชื่อ ความเข้าใจ และวิธีคิดด้านการเรียนรู้ การศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมในการเรียนรู้ของคนในองค์กรที่ยึดถือร่วมกัน สะท้อนผ่านวิธีการทำงาน และการปฏิบัติงานของคนในองค์กร และนำมาถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลในองค์กรร่วมกันผ่านช่องทางต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการปฏิบัติงานและคุณภาพชีวิตของคนในองค์กร และสามารถบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพการทำงานอีกด้วย (ณัฐพันธุ์ เขจรนนท์, 2552)

การทำงานเป็นทีม หมายถึง การทำงานเป็นกลุ่มของบุคคลที่ทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยสมาชิกต้องเสียสละความเป็นส่วนตัวเท่าที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงานตามที่กำหนดไว้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (บุญมี ก่อบุญ, 2553) สมรรถนะเป็นบุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคลซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้นสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบหรือเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะความสามารถและคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่นๆ ในองค์กร ในสถานการณ์ที่หลากหลายซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น (Motives) อุปนิสัย (Traits) ภาพลักษณ์ภายใน (Self-image) และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social role) ที่แตกต่างกันทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงานที่ต่างกัน ซึ่งอาจสรุปได้ว่าการที่บุคคลจะแสดงสมรรถนะใดสมรรถนะหนึ่งได้จะต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่างคือ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะ (Skills) และความสามารถ (Ability) และ 3) คุณลักษณะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Other Characteristics) (บุญมี ก่อบุญ, 2553)

ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพครูโดยผู้บริหารให้โอกาสแก่ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถและความชำนาญหรือมีประสบการณ์ในวิชาชีพของตนอย่างลึกซึ้ง เช่น ให้ความสำคัญเน้นการศึกษาด้านการเรียนการสอน การส่งเสริมการทำงานร่วมกันในคณะครู การพัฒนาการนิเทศการสอนการส่งเสริมสนับสนุนและปรับปรุงโครงสร้างใหม่ๆ ให้ดีขึ้น การนำหลักการพื้นฐานต่างๆ ของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่มาพัฒนาการทำงานและการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อประกอบการตัดสินใจในการสอน นอกจากนี้ผู้บริหารควรสนับสนุนส่งเสริมสมรรถนะด้านการงานเป็นทีม (Blasé and Blasé, 2004) แรงจูงใจ (Motivation) ในความหมาย ทางจิตวิทยา หมายถึง สภาวะของบุคคลที่ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมไปยังจุดหมายปลายทาง แรงจูงใจในการทำงาน จึงเป็นปัจจัยให้บุคคลพยายามทำงานให้เจริญก้าวหน้า และแรงจูงใจเป็นผลของความแตกต่างระหว่างความต้องการหรือความอยากได้ (Aspiration) กับความสำเร็จ (Achievement) กล่าวอีกนัยหนึ่งแรงจูงใจคือแนวโน้มแห่งการพัฒนาความสามารถที่จะรับผิดชอบงานเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารที่ต้องสร้างโอกาสในการพัฒนาตนเอง และการก้าวหน้าในหน้าที่การงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน (กอปรเชษฐ ตยัคคานนท์, 2545)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยเป็น ผู้ที่มีความสามารถในการนำและการบริหารบุคคลในการปฏิบัติงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีคุณภาพตามที่ต้องการ

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

1. ความหมายของ ผู้นำ (Leader)

นักวิชาการและผู้รู้จำนวนมากให้ความหมายของคำว่า ผู้นำ ในทัศนะที่แตกต่างกันไป ทว่าเมื่อมองโดยภาพรวมแล้ว ความหมายที่ได้นั้นมีความคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง เช่น ผู้นำคือผู้ชักพาให้คนอื่นกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้วเช่นเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2549) ในสถานการณ์หนึ่งๆ นั้นสามารถสร้างบุคคลให้กลายเป็นผู้นำได้ ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องให้เป็นหัวหน้าจากสมาชิกในกลุ่ม เพราะเห็นว่าคุณลักษณะของเขาในสถานการณ์นั้นๆ มีความเหมาะสมที่จะเลือกให้เขาเป็นผู้นำ บุคลิกพิเศษดังกล่าวอาจเป็น ความกล้าหาญ มีความรู้ความสามารถ มีสติปัญญาฉลาดหลักแหลมกว่าคนอื่น เป็นต้น (วิเชียร วิทยอุดม, 2550) หากองค์กรหนึ่งๆ แต่งตั้งบุคคลหนึ่งๆ ให้ขึ้นมาเป็นหัวหน้าที่มีหน้าที่รับผิดชอบหน่วยงานหนึ่งๆ ในองค์กร เราก็สามารถเรียกบุคคลนั้นๆ ว่าเป็น ผู้นำ ได้ (เจษฎา บุญโสม, 2546) อย่างไรก็ตาม เราต้องยอมรับว่า ผู้นำคือผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่นมากกว่าคนอื่นๆ ในองค์กร หรือ กลุ่มที่เขาปฏิบัติงานอยู่ เป็นผู้ซึ่งใช้อิทธิพลในการกำหนดเป้าหมาย

หรือการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อให้เป็นผู้นำหรือหัวหน้า (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, 2540) คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ผู้นำที่ดีควรจะมีคือ สามารถชี้ให้ลูกน้องเห็นความสามารถที่ซ่อนไว้ในตัวของลูกน้องเอง แล้วช่วยให้ลูกน้องแสดงศักยภาพนั้นออกมาได้อย่างเต็มที่ (Steven R. Covey, 2005) และเพราะความที่ผู้นำถือเป็นผู้ที่ทุกคนในหน่วยงานจับตามองดูอยู่ตลอดเวลา ผู้นำจึงต้องมีลักษณะที่โดดเด่นบางอย่าง อาทิ เป็นผู้ที่รู้จักตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง มีวิสัยทัศน์ที่ดี มีความฉลาดหลักแหลม และมีวิจารณญาณ มุ่งมั่นที่จะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย ตลอดทั้งเป็นผู้ที่ทำงานหนัก อดทน กล้าหาญ กระตือรือร้น ซื่อสัตย์สุจริต เฉลียวฉลาด มีความสามารถในการสื่อสารและโน้มน้าวผู้อื่น มีความเปิดกว้างต่อโลก และเป็นผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม (ยงยุทธ เกษสาคร, 2541)

สรุปได้ว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่ได้รับการยอมรับหรือได้รับการแต่งตั้ง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการให้นำคนอื่นและนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งร่วมกันไว้แล้ว ตัวผู้นำเองควรมีคุณสมบัติพิเศษประการต่างๆ ที่เป็นแบบอย่างและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้ตาม จนทำให้ผู้ตามอยากเดินตามอย่างสมัครใจ

2. ความหมายของ ภาวะผู้นำ (Leadership)

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นักวิชาการและผู้รู้จำนวนมากต่างพยายามศึกษา ภาวะผู้นำ ว่าอะไรทำให้บุคคลหนึ่งๆ มีความพิเศษ โดดเด่น ที่ทำให้คนอื่นๆ เดินตามและในหลายกรณี สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ มีผู้พยายามให้ความหมายของ ภาวะผู้นำ ว่าคือคุณสมบัติที่ดี เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2545) และผู้นำจะต้องยึดหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในเรื่องของการเสียสละ พากเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ทุมเมสติปัญญา มุ่งทำงานเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว (วิกรม กรมดิษฐ์, 2551) นายแพทย์ประเวศ วะสี อธิบายว่า ผู้นำตามธรรมชาติจึงจะเป็นผู้นำที่แท้ โดยมีคุณลักษณะที่ 1) ฉลาด ผู้นำตามธรรมชาติจะฉลาดกว่าผู้นำที่มาจากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง เพราะการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งมักมีเหตุปัจจัยที่ไม่ได้ของแท้ แต่ในการกระบวนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ของแท้จะปรากฏให้ได้รู้เสมอ 2) เป็นคนที่เห็นแก่ส่วนรวม ทำให้ส่วนรวมมีกำลังในการทำงานร่วมกัน ความเห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่ส่วนรวมจะปรากฏให้ผู้คนได้รับรู้ แต่ในการแต่งตั้งและเลือกตั้ง คุณสมบัติเหล่านี้ไม่ปรากฏ 3) เป็นคนติดต่อสื่อสารกับคนรู้เรื่อง ถ้าเป็นคนฉลาดและเห็นแก่ส่วนรวมแต่เป็นคนไม่สื่อสารหรือติดต่อสื่อสารไม่รู้เรื่อง ก็เป็นผู้นำไม่ได้ 4) เป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ คือผู้นำตามธรรมชาติจะเป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ ทำให้การทำงานในองค์กรราบรื่น มีความสุขและมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่างจากการได้ผู้นำวิธีอื่น ซึ่งมักมีเรื่องแตกแยกเรื้อรัง (ประเวศ วะสี, 2540)

ภาวะผู้นำ หรือ ความเป็นผู้นำ ยังหมายถึง บุคลิกภาพพิเศษหลายอย่างในตัวผู้นำ ที่สามารถที่จะบังคับบัญชาผู้อื่นได้ โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ (Authority) จากตำแหน่งและอำนาจบารมี (Power) ที่ได้จากตัวของเขาเองเป็นเครื่องมือ และสามารถจะสร้างอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความเชื่อถือ ยอมร่วมมือหรือยอมรับในตัวของเขาได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพลักษณะของความผู้นำ ความรู้ ความสามารถ ความคิดริเริ่ม การตัดสินใจ เป็นต้น เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายของกลุ่มหรือขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งในบางขณะคนที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องให้เป็นผู้นำ แต่ก็ไม่ได้เป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา ก็อาจจะพูดว่าเขาไม่มีภาวะผู้นำ ตรงกันข้ามบางคนไม่ได้เป็นผู้นำ แต่กลับได้รับความเชื่อถือ ยอมรับและร่วมมือปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำ ปฏิบัติตาม ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวสอดคล้องกับคำพูดที่ว่า “ผู้นำอาจจะไม่มีภาวะผู้นำ ผู้มีภาวะผู้นำอาจจะไม่ได้เป็นผู้นำ” (วิเชียร วิทย์อุดม, 2540)

ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถหลายๆ ด้านของผู้นำ ได้แก่

- 1) ความสามารถในการทำงาน คือ ผู้นำจักต้องศึกษาให้เข้าใจ่องแท้ในหน้าที่ของตนเอง สามารถปฏิบัติงานได้และให้คำแนะนำได้ ซึ่งจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเชื่อถือ ศรัทธา และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่
- 2) ความสามารถในการจูงใจ คือ ผู้นำจักต้องมีจิตวิทยาในการครองใจผู้ใต้บังคับบัญชาในทุกๆ ด้านเป็นอย่างดี
- 3) ความสามารถในการควบคุม คือ ผู้นำต้องควบคุมงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ทั้งปริมาณและคุณภาพที่ต้องการ
- 4) ความสามารถในการประสานงาน คือ ผู้นำต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- 5) ความสามารถในการตัดสินใจ คือ เมื่อเกิดปัญหาใดๆ ขึ้น ผู้นำต้องสามารถเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ และสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเป็นส่วนใหญ่
- 6) ความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คือ ผู้นำต้องมีความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีแก่องค์กร (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2537)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ คือ คุณสมบัติ ลักษณะ หรือคุณลักษณะที่โดดเด่นของคนๆ หนึ่งที่ทำให้บุคคลอื่นๆ หันมายอมรับ เชื่อถือ และยอมทำตาม คุณสมบัติดังกล่าว อาทิ สติปัญญา ความดีงาม คุณธรรม ความ پاکเพียร ความสามารถในการจูงใจคน ความสามารถในการสื่อสาร มองโลกในแง่บวก การมีอารมณ์ขัน เป็นต้น

3. คุณลักษณะของผู้นำ

ในสมัยโบราณที่มีการรบบ่งเป็นนิจนั้น ความเข้มแข็งในการรบและมีมือการต่อสู้จึงเป็นคุณลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่ามีความโดดเด่นที่สุดที่ผู้นำจะต้องมี แต่ปัจจุบันความสามารถเช่นนั้นไม่จำเป็นอีกต่อไปแล้ว สังคมคาดหวังคุณลักษณะของผู้นำในเชิงสติปัญญามากขึ้น ทว่าคุณลักษณะทาง

กายภาพทางอุดมคติ อาทิ การมีร่างกายที่สง่างาม มีหน้าตาดี มีบุคลิกภาพภูมิฐาน ยังคงได้รับการจารึกในตำราเกี่ยวกับภาวะผู้นำอยู่เสมอ คุณลักษณะของผู้นำ หรือ คุณลักษณะภาวะผู้นำ (Leadership Trait) หมายถึง ลักษณะเด่นประจำตัวของบุคคลที่แตกต่างจากผู้อื่น ซึ่งมีอยู่ในตัวผู้นำแสดงให้เห็นถึงความดีงาม และภาวะผู้นำที่เอื้อต่อความสำเร็จขององค์กร มีอิทธิพลต่อการจูงใจคนอื่น ๆ ให้ปฏิบัติตาม คุณลักษณะนี้อาจติดมาแต่กำเนิดหรือสร้างขึ้นมาในภายหลังก็ได้ และหากไม่มีคุณลักษณะของผู้นำ ผู้คนอาจไม่ปฏิบัติตาม (N.L. Frigon and H.K. Jackson, 1996)

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้นำ เป็นคุณลักษณะเฉพาะที่พิเศษของบุคคลที่มีอยู่ในตนและส่งอิทธิพลต่อความเป็นผู้นำ และทำให้คนอื่น ๆ ทำตาม ซึ่งควรส่งผลสู่ความดีและความงาม คุณลักษณะของผู้นำควรครอบคลุมทั้งลักษณะทางกายภาพ สติปัญญา อารมณ์ ตลอดจนอุปนิสัยที่ดีงามของผู้นำซึ่งจะก่อให้เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ได้บังคับบัญชา

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำในพระพุทธศาสนา

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำตามพระสูตรและนักวิชาการ

มนุษย์เป็นเช่นเดียวกับสัตว์ทั้งหลายเป็นจำนวนมากที่นิยมอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มพึ่งพิงอาศัยกันและกัน และเมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป จึงต้องมีผู้นำคอยควบคุม กำกับ ดูแล และเป็นตัวแทนของกลุ่มในการเจรจาท่องกับกลุ่มอื่น ๆ การเลือกเฟ้นหาผู้นำจึงต้องหาผู้ที่มีลักษณะพิเศษ แตกต่างจากคนทั่วไป ลักษณะพิเศษของบุคคลนี้เองที่เรียกว่า ภาวะผู้นำ ในทางพุทธศาสนา คติเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธมีมานับสมัยพุทธกาลและมีพระสูตรจำนวนมากที่ปรารภเรื่องของความเป็นผู้นำและปรารถธรรมที่เหมาะสมกับผู้นำ

ในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้บันทึกว่าเมื่อพระพุทธเจ้าอยู่ที่ปราสาทของนางวิสาขาภิคารมาตาเขตกรุงสวตถิ ตรีสแก่สามเณรวาเสฏฐะและสามเณรภททวชะ ถึงการกำหนดโลกและมนุษย์ ก็เมื่อมวลหมู่มนุษย์กระทำบาปกรรมต่างๆ นานาจึงได้ประชุมกันว่าควรมีผู้นำหรือผู้ปกครองที่คอยควบคุมให้สังคมเกิดความมีระเบียบ พระพุทธเจ้าตรัสเล่าว่า “วาเสฏฐะและภททวชะ ครั้นนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงได้ประชุมกันปรึกษากันว่า ‘ท่านผู้เจริญ บาปกรรมปรากฏในหมู่มสัตว์แล้ว คือ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ลักปรากฏ การครหาจักปรากฏ การพูดเท็จจักปรากฏ การถือผิดท้าวจุจกปรากฏ ทางที่ดี พวกเราควรสมมติ (แต่งตั้ง) สัตว์ผู้หนึ่ง ซึ่งจะว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว ตีเตือนผู้ที่ควรตีเตือน ขบไล่ผู้ที่ควรขบไล่โดยชอบ พวกเราจักแบ่งปันข้าวสาทิให้แก่สัตว์ผู้หนึ่ง’ ครั้นแล้ว สัตว์เหล่านั้นจึงเข้าไปหาท่านผู้มีรูปงดงามกว่า น่าดูกว่า น่าเลื่อมใสกว่า น่าเกรงขามกว่า แล้วจึงได้กล่าวดั่งนี้ว่า ‘มาเถิด ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว จงตีเตือนผู้ที่ควรตีเตือน จงขบไล่ผู้ที่ควรขบไล่โดยชอบเถิด และพวกเราจักแบ่งปันข้าวสาทิให้แก่ท่าน’

สัตว์ผู้นั้นรับคำแล้ว ได้ว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว ตีเตือนผู้ที่ควรตีเตือน ขบไล่ผู้ที่ควรขบไล่โดยชอบ และสัตว์เหล่านั้นก็ได้แบ่งปันข้าวสาทิให้แก่สัตว์ผู้นั้น วาเสฏฐะและภททวชะ เพราะเหตุที่

สัตว์นั้นอันมหาชนสมมต (แต่งตั้ง) ฉะนั้น คำแรกว่า “มหาสมมต มหาสมมต” จึงเกิดขึ้น เพราะเหตุที่สัตว์นั้นเป็นใหญ่แห่งที่นาทั้งหลาย ฉะนั้น คำที่ 2 ว่า “กษัตริย์ กษัตริย์” จึงเกิดขึ้น เพราะเหตุที่สัตว์นั้นให้ชนเหล่าอื่นยินดีได้โดยชอบธรรม ฉะนั้น คำที่ 3 ว่า “ราชา ราชา” จึงเกิดขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ จึงได้เกิดมีแควดวงกษัตริย์นั้นขึ้นแก่สัตว์เหล่านั้นเท่านั้น ไม่มีแก่สัตว์เหล่าอื่น มีแก่สัตว์พวกเดียวกันเท่านั้น ไม่มีแก่สัตว์ที่มีใจพวกเดียวกัน มีโดยธรรมเท่านั้น ไม่ใช่โดยอธรรม ตามคำโบราณที่เกี่ยวกับทฤษฎีว่าด้วยต้นกำเนิดของโลก ก็ธรรมเท่านั้นประเสริฐที่สุดในหมู่ชนทั้งในโลกนี้และโลกหน้า” (ที.ปา. (ไทย), 11/111-140/83-102).

ผู้ปกครองหรือกษัตริย์ทั้งหลายผู้ประพฤติกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต มีความเห็นชอบ ทั้งชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ หลังจากตายไปแล้วเขาจะเสวยสุข และหากทำแต่ความชั่ว หลังจากตายไปแล้วเขาจะเสวยทุกข์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสรุปในท้ายพระสูตรว่า

“ในหมู่ชนที่ถือตระกูลเป็นใหญ่
กษัตริย์จัดว่าประเสริฐที่สุด
ส่วนท่านผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ
จัดว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในหมู่เทพและมนุษย์”

เราจึงอาจสรุปได้ว่า คติทางพุทธศาสนานั้น ผู้ปกครองกำเนิดขึ้นมาเพราะความจำเป็นที่จะต้องผู้นำ และผู้นำได้รับสิทธิ์อันชอบธรรมที่ปวงประชามอบให้เพื่อให้มีหน้าที่ในการปกครองดูแล และคอยกำกับให้สังคมอยู่อย่างปรกติสุข แต่ถึงกระนั้น ผู้นำยังต้องมีความรู้และความประพฤติดีที่เหมาะสมคอยกำกับตน หาไม่แล้ว เขาจะเป็นผู้นำที่ดีไม่ได้เลย

2. หลักธรรมที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำ

ผู้นำในคติทางพุทธศาสนาย่อมต้องเป็นบุคคลผู้มีหลักการดำเนินชีวิตและการทำงานโดยใช้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสรณะยึดเหนี่ยว หลักธรรมที่มีการกล่าวว่าเหมาะสมสำหรับความเป็นผู้นำมีหลายหลักธรรม ได้แก่ อิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 ดังต่อไปนี้

2.1 อิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 (พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2528) คือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมแก่ความเป็นผู้นำหรือนักปกครอง ผู้ปรารถนาความสำเร็จในการทำงาน มี 4 ประการ ดังนี้

1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ท้อถอย

3) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

การใช้หลักอิทธิบาท 4 มีตัวอย่างปรากฏอยู่ใน วัฒนธรรมชาดก (ที.ปา. (ไทย), 3/1/170 – 177) ว่าด้วยเรื่อง ผู้ไม่เกียจคร้าน ความว่า เมื่อประทับอยู่ที่เมืองสาวัตถี พระพุทธเจ้าปรารภภิกษุรูปหนึ่งที่ย่อหย่อนต่อการปฏิบัติพระกรรมฐาน จึงได้แสดงชาดกว่าในอดีตกาล เขามีใช้คนเกียจคร้านในชาตินี้จึงอย่าเป็นคนเกียจคร้านเลย

2.2 สังคหัตถ์ 4

สังคหัตถ์ 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ผู้นำสามารถยึดเหนี่ยวใจบุคคลหรือลูกน้องไว้ได้และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี และยังถือเป็นหลักการสงเคราะห์ อนุเคราะห์ผู้ที่อยู่ในความดูแลของผู้ไปด้วย มีรายละเอียด ดังนี้

1. ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

2. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้คนนิยมยอมตาม

3. อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

4. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอดันเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

การปฏิบัติตามหลักสังคหัตถ์ 4 นี้ ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธย่อมทำได้อย่างง่ายดาย เช่น การให้ทานนั้นมิจำเป็นจะต้องเป็นสิ่งของใหญ่และแพง อาจเป็นเพียงขนมที่ราคาไม่แพง หรือ การเลี้ยงข้าวนักเรียนสัก 1 มื้อ ก็ถือเป็นทานที่มีความหมายเดียวกับคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ผู้บริหารควรมีปิยวาจา ไม่ดูด่านักเรียนหรือใช้คำพูดอันไม่เหมาะสมกับเพื่อนครู การบำเพ็ญอตถจริยาสามารถกระทำได้ในโรงเรียนอันเป็นที่สาธารณะนั่นเอง หรืออาจช่วยงานกิจการของชุมชนที่อยู่โดยรอบโรงเรียนก็ได้ และสมานัตตตาคือการที่ผู้บริหารปฏิบัติตนต่อเพื่อนครูและนักเรียนอย่างไม่มีอคติ

ผู้สรุปได้ว่า การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยประยุกต์หลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ จึงจำเป็นต้องหมั่นพัฒนาตัวตนอยู่เสมอ และมองตัวเองอย่างรอบด้าน รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของคนรอบด้านในเรื่องภาวะผู้นำของตนเอง ผู้นำอาจมีผู้ใช้ที่สมบูรณ์เพียบพร้อมทุกประการ แต่ผู้นำควรมีคุณลักษณะที่มองโดยภาพรวมแล้วสามารถสร้างความศรัทธาและเชื่อมั่นจากคนในทีม และนอกทีมของตนได้ หากผู้นำขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง หรือกระทำผิดรูปแบบที่ควรจะเป็น อาจส่งผลให้ผู้ตามไม่ทำตามได้ ที่ขาดไม่ได้คือผู้นำ

เอกสารอ้างอิง

- กอปรเชษฐ ตยัคคานนท์. (2544). **หลักจิตวิทยาการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เพลออักษร.
- เจษฎา บุญโฮม. (2546). **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2552). **พฤติกรรมองค์การกรุงเทพบริษัทพีรน์**. กรุงเทพฯ: บริษัท วีพีรน์ (1991) จำกัด.
- ดำรง มูลปอน. (2557). “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2540). **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2537). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ: บริษัทเซ็นทรัลเอดิเพรส.
- บุญมี ก่อบุญ. (2553). “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ประเวศ วะสี. (2540). **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ: บริษัทตลาดาพับลิเคชั่น จำกัด.
- _____. (2546). **ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- _____. (2545). **ภาวะผู้นำ ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- _____. (2528). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยงยุทธ เกษสาคร. (2541). **ภาวะผู้นำและการจูงใจ.** กรุงเทพฯ: ศูนย์เอกสารและตำราสถาบันราช
ภัฏสวนดุสิต.

ลัดดาวรรณ นัตดาเทพ. (2557). “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเมือง
พัทยา จังหวัดชลบุรี”. **งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.**

วิเชียร วิทยอดม. (2550). **ภาวะผู้นำ.** กรุงเทพฯ: บริษัท อีระฟิล์มและไซเท็กซ์ จำกัด.

วิกรม กรมดิษฐ์. (2551). **มองซีอีโอโลก. พิมพ์ครั้งที่ 2.** กรุงเทพฯ: โพสต์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน).

สิริราณี วสุภัทร. (2551). “ภาวะผู้นำทางวิชาการและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ
ความสำเร็จของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎี
บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.**

Blasé and Blasé. (2004). **Effective Instructionl Leadership: Teacher’ s Perspectives
on How Principals Promote Teaching and Learning in Schools.**
Thousand Oaks: Corwin Press.

McEwan. (1998). **Seven Steps to Effective Instructional Leadership.** CA: Macmillan.

N.L. Frigon and H.K. Jackson. (1996). **The Leader.** New York: Amecom.

Seyfarth. (1999). **The principal: New Leadership for New Challenges.** NJ: Prentice-
Hall.

Steven R. Covey. (2005). **The 8th Habit : From Effectiveness to Greatness.** New
York: Free Press.

Weber. G. (1997). **Inner-City Children Can Be Taught to Read: Four Successful
School.** Washington. D.C.: Council for Basic Education.

การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา
STRENGTHENING TO CHARACTERISTIC MODEL OF PROTOTYPE YOUTH
ON EDUCATIONAL REFORM

ปานิภรณ์ธีระวงศนันท์
Panibhorn Theerawongnanta
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Sakon Nakhon Rajabhat University
Email: Xuemei.dp@gmail.com

ได้รับบทความ: 19 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 2 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 14 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการปฏิรูปการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความแตกต่างของท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคมที่เป็นจริง โดยเน้นการปฏิบัติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลไปถึงเรื่องของการวัดและประเมินผล สถานศึกษาจะต้องมีบทบาทในการจัดการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จจึงต้องอาศัยครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนและการถ่ายทอดความรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารงานและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้จึงทำให้การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปอย่างพลิกโฉมหน้าการศึกษาให้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน ทั้งการลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ที่จะช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าไปด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อสร้างอนาคตของชาติ สร้างคุณภาพประชากรอันจะนำไปสู่คุณภาพของชีวิตที่ดี การปฏิรูปการศึกษาควรมีเป้าหมายที่จะสร้างคนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจิตสำนึก ขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะทำงานเพื่อสังคมและประเทศชาติได้ การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องเน้นการเรียนรู้ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และสิ่งต่างๆ รอบตัวซึ่งจะต้องเชื่อมโยงกันทั้งหมด

คำสำคัญ: เยาวชนต้นแบบ, การปฏิรูปการศึกษา, อัตลักษณ์เยาวชนไทยในยุคศตวรรษที่ 21

Abstract

The strengthen to characteristic model of prototype youth on educational reform was human resources development by reforming was according to the problems and differences of local which opportunities of students for learning with himself from the environment in community and social. An emphasizing to the practice was measurement and evaluation. The school had the role in the management of integrated of educational by the teacher and the personnel education who was good skills and high experience in teaching management and knowledge, and the administrators must have a high knowledge and ability in administrative and management for change the strengthen to characteristic model of prototype youth on educational reform. An education was the important foundation of the development of the country in all aspects such as reducing inequality, to make potential and competitiveness of the country, to encourage the economic progressive. However, for the future of Thai national. The strengthen of human to good quality, knowledge, good conscious and had a goodness into the people. Although, for ready to do the work for the society and the nation. The strengthen to characteristic model of prototype youth on educational reform need to emphasize learning both at home, school and every things in around, which must be linked all together.

Keywords: Prototype youth, Educational Reform, Identities of Thai youth in the 21st century

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์โลกในปัจจุบันที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดปัญหาความวุ่นวาย ขาดความสามัคคีในสังคม การแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ เยาวชนเปรียบเป็นต้นกล้าของอนาคตที่ดี หากเยาวชนได้รับการแนะนำแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตก็จะช่วยจรรโลงจิตใจของเยาวชนให้เกิดความเข้มแข็งมีคุณธรรมจริยธรรมในการประพฤติตนเป็นคนดี เป็นเยาวชนต้นแบบในสังคม (พจนา วลัย, 2557) การศึกษาถือเป็นสิทธิสากลขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จะได้รับและในปีที่ผ่านมาผู้นำจากประเทศอาเซียนได้สร้างประวัติศาสตร์ใน

การคุ้มครองสิทธิดังกล่าวโดยการรับรอง “ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนตกหล่น” (ASEAN Declaration on Strengthening Education for Out-of-School Children and Youth - OOSCY) เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ออกจากโรงเรียนกลางคันให้สามารถกลับเข้ามาเรียนได้อีกครั้ง หลังการรับรอง “ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนตกหล่น” ประเทศสมาชิกอาเซียนในภูมิภาคได้มุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งหากไม่มีการดำเนินการใด ๆ สถานการณ์ดังกล่าวก็จะกลายเป็นปัญหาใหญ่ในการสร้างความเข้มแข็งด้านการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2559)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการจัดการศึกษาของไทยต้องประสบกับปัญหาอย่างมากและสั่งสมมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันด้านต่าง ๆ ของคนไทยบนเวทีระดับโลกด้อยกว่าเกือบทุกประเทศที่เข้าร่วมการแข่งขัน นอกจากปัญหาด้านการศึกษาแล้ว ปัญหาในด้านคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันต่างก็เป็นประเด็นปัญหาซึ่งก่อให้เกิดวิกฤติอย่างรุนแรงไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปัญหาด้านการศึกษา ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาในหลายด้าน ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีสาเหตุอันเนื่องมาจากการที่สังคมมีลักษณะพลวัตที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ประเทศไทยจึงได้มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหามาอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการปฏิรูปการศึกษาและเริ่มมีแนวทางปรากฏขึ้นเป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีการบรรจุสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญหลายมาตรา เช่น มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมสร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาศาสตร์วิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปและวัฒนธรรมของชาติ อันเป็นที่มาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษา ฉบับแรก มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นการมุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในกระแสโลกาภิวัตน์ ควบคู่ไปกับการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการปฏิรูปการศึกษารั้งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2552 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย อย่างมี

คุณภาพ และเท่าเทียมกัน ในทุกระดับ/ประเภทการศึกษา (อัญญรัตน์ นาเมือง, 2560) ซึ่งส่งผลให้เกิดกระแสที่สร้างความตื่นตัวและความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานทั้งต่อหน่วยงาน องค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางเพื่อปรับปรุงการศึกษา รวมทั้งเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายและยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น (สิปปนนท์ เกตุทัต, 2560)

การสร้างคุณภาพการศึกษาที่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและผลิตพลเมืองที่เข้มแข็ง ช่วยแก้ไขวิกฤติความขัดแย้ง และพัฒนาประเทศที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนคนส่วนใหญ่ได้ ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มีจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาจะต้องเป็นไปเพื่อเด็ก ครู ผู้บริหาร ชุมชน และคนไทยทุกคน โดยเฉพาะเด็กไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และเป็นธรรมเพื่อสร้างอนาคตของชาติและการสร้างคุณภาพประชากรอันจะนำไปสู่คุณภาพของชีวิตที่ดี (ปิยธิดา บุณนา, 2560) เจื่อนไขหรือปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องนำมาพิจารณาเพื่อจัดการอย่างเป็นองค์รวม รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อให้สามารถเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. คุณลักษณะเยาวชนต้นแบบ

เยาวชนต้นแบบ หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ได้รับการฝึกฝนและอบรมมาเป็นอย่างดี เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีที่เด็กและเยาวชนคนอื่นๆ เห็นแล้วรู้สึกชื่นชมอยากจะเป็นและอยากจะทำอย่างนั้นด้วย กล่าวได้ว่า มีความรู้ ไหวพริบ เฉลียวฉลาด มีสติตั้งมั่น ความอดทน อดกลั้น และความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ เป็นการสร้างผู้นำเยาวชน รวมทั้ง การสืบต่อผู้นำจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้เพื่อให้งานพัฒนาเด็ก และเยาวชน ทำให้เกิดการพัฒนายอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อัตลักษณ์เยาวชนไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ในบทความนี้จะกล่าวถึงอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยซึ่งอยู่ช่วงอายุระหว่าง 14-25 ปี หรือเป็นช่วงวัยรุ่นหนุ่มสาว เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างเด็กและผู้ใหญ่เพื่อเป็นต้นแบบแห่งการปรับตัวเพื่อรับกับสถานการณ์โลกในวันข้างหน้าที่กำลังโหมเข้ามาสู่สังคมไทย (วิลาสินี จะโลนา, 2561) Model : แสดงอัตลักษณ์เยาวชนไทยในยุคศตวรรษที่ 21

คำอธิบายอักษรย่อ Model

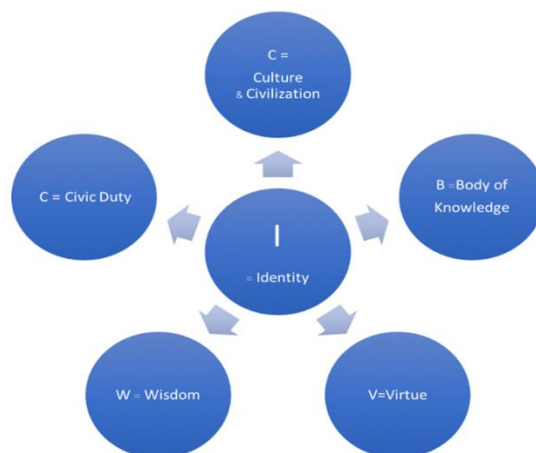
I of Civic Duty อัตลักษณ์ด้านพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

I of Culture & Civilization อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและอารยธรรม

I of Body & Knowledge อัตลักษณ์ด้านวิชาการ

I of Viture อัตลักษณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรม

I of Wisdom อัตลักษณ์ด้านปัญญา

ภาพที่ 1: แสดงคุณลักษณะเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 ความต้องการกำลังคนยุค 4.0 (วิลาลินี จะโลนา, 2561)

จากภาพที่ 1: แสดงอัตลักษณ์เยาวชนไทยในยุคศตวรรษที่ 21 มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1) I of Civic Duty อัตลักษณ์ด้านพลเมืองไทยและพลเมืองโลก : เยาวชนไทยต้องบทบาทหน้าที่พลเมืองที่ดี พลเมืองดี หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วน ทั้งกิจที่ต้องทำ และกิจที่ควรทำหน้าที่ หมายถึง กิจที่ต้องทำ หรือควรทำ เป็นสิ่งที่กำหนดให้ทำ หรือห้ามมิให้กระทำ ถ้าทำก็จะก่อให้เกิดผลดี เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว หรือสังคมส่วนรวมแล้วแต่กรณี ถ้าไม่ทำ หรือไม่ละเว้นการกระทำตามที่กำหนดจะได้รับผลเสียโดยตรง คือ ได้รับโทษ หรือถูกบังคับ

2) I of Culture & Civilization อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและอารยธรรม : รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์ โครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้ซึ่งกันและกันร่วมอยู่ในหมู่พวกของตน ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและความเหมาะสม แต่ถ้าแปลในวิชาหน้าที่พลเมืองจะแปลว่า สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญองงามและสืบต่อกันมา

3) I of Body & Knowledge อัตลักษณ์ด้านวิชาการ : ความสามารถในการประกอบอาชีพของตนในอนาคต มีทักษะทางภาษาและเทคโนโลยี และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้แก่ (1) การเตรียมตัวเพื่ออาชีพในอนาคต หมายถึง การให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพต่างๆ ในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551) ได้กล่าวไว้ในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การทำงานของบัณฑิตในอนาคตมีความแตกต่างไปจากเดิม ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความไม่สอดคล้อง (Mismatch) ระหว่างการศึกษาและทักษะอาชีพที่พึงประสงค์ในอนาคต (2) การมีทักษะทางภาษาและเทคโนโลยี ทักษะทางภาษาและการใช้เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ

เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการแสวงหาความรู้ ดังที่ สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) ได้กำหนดคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “บัณฑิตจุฬา ฯ เป็น ผู้ที่มีคุณค่าของสังคมโลก” ไว้ว่ามีทักษะทางการสื่อสารใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้ดีทั้งการฟัง พูดอ่านและเขียน เพื่อการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์รวมถึงมีทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสื่อสารและค้นคว้าข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ (นันทนา วงษ์อินทร์, 2546) ได้กล่าวถึง เยาวชนไทยในปัจจุบันซึ่งอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและรวดเร็ว เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีจนกลายเป็นโลกที่ไร้พรมแดน มนุษย์ได้รับรู้ มีประสบการณ์และ เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้สะดวกและกว้างขวางมากขึ้น (3) การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเป็นผู้สนใจเรียนรู้ตลอด ชีวิตนั้นเป็นอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในยุคศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ ความรู้ มีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาหากเราไม่เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตก็อาจจะไม่ทันการ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคมได้ จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ได้ บัญญัติความหมายของการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพ ชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดจากการเรียนรู้ด้วยวิธีเรียน ต่าง ๆ ทั้งอย่างมีระบบและไม่เป็นระบบ โดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญก็ได้โดยเป้าหมายในการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาคุณค่าของตนเอง (สุภชฅาน ศรีเอี่ยม, 2558)

4) I of Viture อัตลักษณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรม : ความสามารถในการจัดการปัญหาทาง คุณธรรม จริยธรรมและวิชาชีพ โดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น ค่านิยมพื้นฐาน และ จรรยาบรรณวิชาชีพ ลักษณะของเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 ที่พึงมีประจำตน คือ จะเป็นผู้ที่มี คุณลักษณะดังนี้ (1)เป็นผู้ที่มีความเพียรความพยายามประกอบความดี ละอายต่อการปฏิบัติชั่ว (2) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และมีเมตตากรุณา (3)เป็นผู้มีสติปัญญา รู้สึกตัวอยู่เสมอ ไม่ ประมาท (4)เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ เพื่อความมั่นคง (5)เป็นผู้ที่รัฐ สามารถอาศัยเป็นแกนหรือฐานให้กับสังคม สำหรับการพัฒนาใด ๆ ได้

5) I of Wisdom อัตลักษณ์ด้านปัญญา : โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการใช้ “ปัญญา” ในการเรียนรู้ โดยเฉพาะปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทำได้ รวดเร็ว ดังนั้นอัตลักษณ์ของเยาวชน จำเป็นต้องเป็นผู้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ อะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว ด้วยการใช้ปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ การคิดแบบ โยนิโสมนสิการ เป็นการคิดแบบไม่ปล่อยให้กระบวนการ คิดแบบสนองตัณหา หรือ การคิดที่ใช้ ความรู้สึกเป็นตัวนำ แต่คิดโดยโดยใช้เหตุผลแยกแยะ คุณ-โทษ-ดี-ชั่ว

จึงสรุปได้ว่า การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบมุ่งหวังให้เยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ ดี และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตเติบโตเข้าสู่วัยของการทำงานอย่างมีคุณภาพ มีความคิดในการ วิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างผลงานใหม่ ๆ ได้ สามารถปรับตัวและมีศักยภาพในการ

แข่งขันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมไทย โดยเยาวชนจะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไทยให้พัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และเป็นพลังสำคัญของชาติที่จะช่วยพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าสืบไป

3. สาเหตุสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาให้กับภาคการศึกษาของไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเกิดโอกาสทางการศึกษา และลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม ถือเป็นเป้าหมายสำคัญที่รัฐบาลกำลังเร่งดำเนินการ ทั้งการพัฒนาครู และระบบการศึกษาให้ทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนไปเป็น เรื่องที่สังคมตระหนักถึงปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา และพยายามหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุงให้ การศึกษามีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบันปัญหาสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาอาจมีหลายประการ แต่สาเหตุที่สำคัญในอันดับแรกๆ (ออมสิน จตุพร, 2561) มีดังนี้

1) ปัญหาด้านคุณภาพ ปัญหาด้านคุณภาพมีความหมายกว้างขวางซึ่งได้มีการตีพิมพ์ รายงานทางการศึกษาชื่อ "ชาติในภาวะการณ์เสี่ยงอันตราย" (A Nation At Risk) กล่าวถึง ความด้อย คุณภาพทางการศึกษาของชาติอเมริกา เมื่อพูดถึงคุณภาพทางการศึกษาก็อาจหมายถึง คุณภาพและ มาตรฐานการเรียนการสอนวิชาการต่าง ๆ ทุกระดับ โดยจุดบกพร่องอยู่ที่การสอนที่ไม่เน้นการคิดโดย อิสระของผู้เรียน คือ สอนในกรอบของความรู้ที่ปรากฏตามตัวอักษรของตำรา มิได้สอนให้เข้าใจถึง ที่มาที่ไปของสูตรสำเร็จเหล่านั้น และหลักความจริงที่นำมาเป็นฐานของข้อสรุปคำว่า "คุณภาพและ มาตรฐาน" ในแนวคิดที่กล่าวมานี้ จึงเป็นคุณภาพมาตรฐานแห่งความเป็นเลิศทางวิชาการ แต่ก็ยังมี แนวคิดด้านคุณภาพที่แตกต่างออกไปเช่นกัน แนวคิดที่จะให้ปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ ปัญหาของชีวิตจริง สอดรับกับสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ได้แก่ ความเป็นท้องถิ่น ฯลฯ ในแนวทางนี้จึงได้ มีการพูดกันมากถึงการกระจายบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ให้แก่สถานศึกษา นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีแนวคิดเรื่องคุณภาพการศึกษาว่า จะต้องดูที่ตัวมนุษย์ ทั้งหมดที่เป็นผลผลิตทางการศึกษามีคุณภาพอย่างไรซึ่งเมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว คุณภาพและ มาตรฐานการศึกษา จึงมีความหมายครอบคลุมในหลาย ๆ มิติของคุณภาพ การที่จะกำหนดปรัชญา แนวทางหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ จึงต้องคำนึงถึงมิติต่าง ๆ ของคุณภาพของสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

2) ปัญหาความสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาสำคัญที่ปรากฏในทุกแผนพัฒนา การศึกษาอีกปัญหาหนึ่งก็คือ ปัญหาของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคใหม่ สังคมไทยได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่ยังขาดกฎเกณฑ์ ใหม่ในการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและการเมือง (นาตยา ปิณฑานนท์, 2542)

3) ปัญหาของการกระจายโอกาสและความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา สังคมที่มีความมั่งคั่งไปกระจุกตัวที่คนบางกลุ่ม และก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนมากเกินไป มักจะเป็นสังคมที่ขาดเสถียรภาพทางการเมือง ขาดพื้นฐานของสามัคคีธรรม และจะนำไปสู่การแตกแยกและความระส่ำระสายในที่สุด (อมสิน จตุพร, 2561) จึงเป็นนโยบายที่สำคัญที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งการจะดำเนินนโยบายนี้ให้สำเร็จจะต้องมีวิธีการวางแผน และจัดสรรงบประมาณโดยยึดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก (ปองสิน วิเศษศิริ, 2550)

4) ปัญหาของประสิทธิภาพของระบบและกระบวนการจัดการบริหารการศึกษา ประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการเป็นประเด็นปัญหาที่ทับถมมานาน หากระบบการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ ปัญหาอื่นๆ ดังที่กล่าวมาแล้วก็คงได้รับการแก้ไขในระดับหนึ่ง แต่เพราะระบบการบริหารจัดการมีปัญหาสั่งสมมานานปี ก็จำเป็นต้องสังคายนาทั้งระบบ (อมสิน จตุพร, 2561) ปัญหาดังกล่าวมีดังนี้ (1) ประการแรกที่ควรพิจารณาในเบื้องต้นก็คือ ข้อแตกต่างระหว่างการบริหารการศึกษากับการบริหารราชการ แม้ว่าจะมีส่วนที่เหมือนกันในการจัดระบบเป็นกรม กอง ฝ่าย ในการทำหน้าที่บริหารระดับบน แต่ในสายสัมพันธ์กับสถานศึกษาควรมีข้อแตกต่าง เพราะการบริหารสถานศึกษา (โรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย) นั้น ต้องการองค์ประกอบเหล่านี้ ก) ระบบบริหารภายในสถานศึกษาแบบแนวราบ (Flat organization) ยกเว้นอาจารย์ใหญ่แล้ว ควรมีผู้บังคับบัญชาน้อยที่สุด ต้องบริหารงานแบบครูทุกคนมีส่วนร่วมเป็นประชาธิปไตย ข) ระบบการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพที่เน้นผลผลิต คือ ตัวนักเรียนไม่ยึดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ และการควบคุมขั้นตอนของกระบวนการเหมือนระบบราชการ ค) ระบบความรับผิดชอบต่อชุมชนมากกว่าความรับผิดชอบต่อสายบังคับบัญชาเพื่องบนสถาบันการศึกษานั้นก็คือ สถาบันทางสังคม ต้องแนบแน่นกับชุมชน และให้เกิดความรู้สึกร่วมกันของความเป็นเจ้าของจากพ่อแม่ ผู้ปกครองและศิษย์เก่า (2) การจัดระบบการบริหารระดับกระทรวงแบ่งแยกภารกิจไม่เหมาะสมปัจจุบัน กรมส่วนใหญ่มีความเบ็ดเสร็จในตัวเอง ตั้งแต่การกำหนดนโยบายการวางแผน จัดสรรงบประมาณ นิเทศ ประเมินผล บริหารบุคคล ก่อสร้างอาคารสถานที่ โดยจัดการกิจของแต่ละกรมใหม่ ให้เกิดเอกภาพทางนโยบาย และการจัดสรรงบประมาณ (3) การจัดระบบการบริหารสับส่นระหว่างบทบาทผู้กำหนดนโยบาย แผนงานงบประมาณ และกำกับเวทีที่เรียกว่า "Steering" ผู้กุมบังเหียนหรือนายท้ายคัตหางเสือกับบทบาทของการลงมือปฏิบัติที่เรียกว่า "Rowing" หรือผู้แจว ผู้พายปัจจุบันเราไม่ทราบว่าเป็นใครคือผู้กุมบังเหียน ใครคือผู้ปฏิบัติ เพราะผู้ปฏิบัติและผู้กุมบังเหียนคือคนๆ เดียวกัน แต่ละกรมส่วนกลางทำทั้งสองหน้าที่ คือออกแบบเอง วางนโยบายเอง และนำนโยบายไปลงมือปฏิบัติเอง ผลก็คือไม่สามารถทราบได้ว่าตนทำสำเร็จหรือล้มเหลว (4) การจัดระบบบริหารระดับอุดมศึกษาขาดเอกภาพ และความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาพื้นฐานกับระดับอุดมศึกษาปัญหาปัจจุบันคือมี 2 หน่วยงานหลักรับผิดชอบการศึกษาอุดมศึกษา คือ ทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ การนำเอาทบวงมา

รวมกับกระทรวง โดยไม่ปรับระบบการบริหารของกระทรวงก่อนคงไม่ได้ประโยชน์ แต่ถ้าหากปรับตามแนวข้อ (5) และปลดปล่อยให้มหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นอิสระ บทบาทของกระทรวงในการกำกับสถาบันอุดมศึกษาก็จะเปลี่ยนรูปแบบไป ฉะนั้นจึงสมควรพิจารณา การสร้างเอกภาพขององค์กรนโยบาย และกำกับการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยจัดไว้ภายในกำกับของกระทรวงเดียวกันทั้ง 4 ประการนั้น คือ ปัญหาหลักของระบบการบริหารการศึกษาในปัจจุบันที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข

5) ปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ปัญหาของข้อนี้ก็มีลักษณะเดียวกับข้ออื่นๆ แต่เป็นประเด็นของการใช้โอกาสให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษาแก่ประชาชน ในบริบทของสังคมข่าวสาร และการปฏิวัติด้านเทคโนโลยีของการสื่อสาร ควรจะปรับระบบตรงนี้ให้เกิดระบบการศึกษาตลอดชีวิตได้ การศึกษาเป็นเครื่องมือปรับความสามารถและทักษะของมนุษย์ให้สามารถเผชิญกับปัญหาใหม่ๆ และแก้ไขปัญหาใหม่ๆ ได้ (รักกิจ ศรีสรินทร์, 2554)

6) ปัญหาของการระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา ปัญหานี้สัมพันธ์กับการศึกษาตลอดชีวิต หากจะให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตได้ก็จำเป็นที่ทุกๆ ส่วนของสังคมต้องตระหนักในภาระหน้าที่ทางการศึกษาของตน ตั้งแต่สถาบันครอบครัว ชุมชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรการกุศล สถาบันศาสนา สำนักงาน บริษัทห้างร้านและเอกชน สื่อสารมวลชน สถาบันการเมือง ทุกๆ ส่วนในสังคมล้วนแล้วแต่เป็นทรัพยากรทางการศึกษา(พัชรกฤษฎี พวงนิล, 2553)

4. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา

ปฏิรูป คือ การเปลี่ยนทั้งระบบ หรือการเปลี่ยนเชิงระบบ ระบบการศึกษาของไทยตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ สิ่งที่เป็นปัญหาโดยประเด็นหลักก็คือ การวางยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาอย่างไรที่ทำให้เกิดผลดีที่สุด และกระทบกระเทือนทางลบน้อยที่สุด จึงมีข้อเสนอในการปฏิรูป (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2560) ดังนี้

1) ปฏิรูประบบการเรียนการสอนและการประเมินผล ยุทธศาสตร์นี้เป็นยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปทั้งหมดตลอดจนเตรียมคนเพื่อการศึกษาต่อตลอดชีวิตได้ด้วย และในการปฏิรูปในข้อนี้จำเป็นต้องปรับระบบการบริหารจัดการด้วย ปัจจัยตัวแปรที่ทำให้เกิดระบบการเรียนการสอนที่พึงปรารถนามีปัจจัยตัวแปร 6 ตัวด้วยกัน คือ (1) การปรับหลักสูตรและกำหนดปรัชญาของการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่ดี รายละเอียดก็ควรจะไปพิจารณากันในหมู่นักวิชาการครู และผู้บริหาร คงยังไม่มีเวลาจะพิจารณากัน ณ ที่นี้ (2) การฝึกอบรมครู และการพัฒนาครู สอดคล้องกับข้อแรก (3) การเป็นผู้นำที่ดีของอาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน (4) การจัดอุปกรณ์การเรียนการสอน ตำรา หนังสือ ให้มีความเพียงพอแก่สถานศึกษา (5) ระบบการประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ และปรัชญาของหลักสูตรข้อ 1 (6) ชุมชนให้การสนับสนุน

ทั้ง 6 ข้อนี้ สามารถที่จะนำไปใช้ในการกำหนดเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติได้ นอกจากนี้การมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อความสำเร็จของระบบการบริหารใหม่ จำเป็นต้องพัฒนาทั้งครู

และผู้บริหารให้ถึงระดับมาตรฐาน และเนื่องจากในระบบใหม่จะไม่ใช้วิธีการควบคุมแบบเก่า ทำให้เกิดยุทธศาสตร์อื่นๆ ตามมา ได้แก่ ก) การปฏิรูปการฝึกหัดครูและการพัฒนาครู ข) การปรับระบบการบริหารสถานศึกษาให้มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานมากขึ้น ค) การปรับระบบการประเมินผลให้มีทั้งระบบการประเมินภายในแบบ "Formative Evaluation" เพื่อตรวจสอบและพัฒนาตัวผู้เรียน และการประเมินภายนอกเพื่อตรวจสอบสรุปรวม เรียกว่า Summative Evaluation การประเมินสรุปรวบยอด

2) การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์หลักที่สำคัญอีกประการหนึ่ง การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษาในแนวคิดนี้มีจุดมุ่งหมาย 5 ประการ คือ (1) มุ่งหมายจะให้เกิดเอกภาพด้านนโยบายทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาตลอดจนความสอดคล้องในการดำเนินนโยบายระหว่างระดับการศึกษา (2) มุ่งหมายจะให้เกิดการแบ่งภารกิจให้ชัดเจนระหว่างส่วนกลางที่ควรทำหน้าที่หลักด้านกำหนดนโยบาย คุณภาพมาตรฐาน การจัดสรรทรัพยากร การติดตามประเมินผล การกำกับ และส่วนของจังหวัดและสถานศึกษาหรือสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้ทำหน้าที่บริหารและจัดการ (3) มุ่งหมายให้เกิดการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามา ร่วมรับผิดชอบมากขึ้นตามลำดับความพร้อมของแต่ละท้องถิ่น (4) มุ่งหมายให้เกิดประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ (5) มุ่งหมายให้เกิดผลดีต่อการกระจายโอกาสทางการศึกษา การปฏิรูประบบการบริหาร หมายความว่า ควรจะมีกระทรวงเดียวทำหน้าที่เพื่อกำหนดนโยบายและจัดสรรงบประมาณการศึกษาทั้งหมด และกระจายอำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานให้จังหวัดดำเนินงานเป็นตัวแทนกระทรวงในจังหวัด ควบคุมดูแลสถานศึกษาและบุคลากร ให้สถานศึกษาระดับการศึกษาพื้นฐานมีความเป็นอิสระมากขึ้น

3) การปรับระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่ การปรับระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความจำเป็นของยุคสมัยใหม่ หมายความว่า จะต้องเตรียมคนให้สามารถศึกษาได้ตลอดชีวิต และในการเตรียมตรงนี้จะต้องจัดการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี ให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิของประชาชนทุกคนที่จะได้รับการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี โดยรัฐไม่เก็บค่าใช้จ่าย การวางพื้นฐาน 12 ปีนี้ หากจะให้มีความสอดคล้องต่อความสามารถของประชาชนจะศึกษาตลอดชีวิตก็ควรกำหนดให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นระดับที่เชื่อมโยงกับอุดมศึกษา หากประชาชนทุกคนจบที่ระดับนี้ ก็หมายความว่าประชาชนก็มีความพร้อมทางด้านวิชาการที่จะไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป

สรุป

การสร้างเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีตามความคาดหวังของประชาชน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่มีความยากกว่า และเชื่อว่าในวงการการศึกษาก็พยายามที่จะดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่องเร่งด่วน เพราะเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน บางเรื่องต้องปรับปรุงระเบียบหลักเกณฑ์เพื่อให้การทำงานคล่องตัวและราบรื่นมากขึ้น และหลายเรื่องต้องปรับวิธีคิดใหม่ พร้อมกำหนดแนวทางการทำงานให้ตอบโจทย์การพัฒนากำลังคนของประเทศให้ตรงจุดมากที่สุด ทั้งการลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษา และการยกระดับผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถและมีจำนวนเพียงพอกับความต้องการ รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีช่องทางสำหรับคนที่มีความสามารถ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เป็นความต้องการพัฒนาประเทศเข้ามาในระบบการศึกษามากขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้คือ การวางระบบหาแนวทางเพื่อกำหนดเป้าหมายและจุดเน้นที่เหมาะสมกับในแต่ละประเด็นและให้ทันกรอบเวลาของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ทุกประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญและลงทุนเพื่อพัฒนาคน เพื่อให้คนไปพัฒนาประเทศ (วิโรไท สันติประภพ, 2560)

จุดเน้นสำคัญของการเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาก็คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยวิธีการสร้างเสริมคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษามีดังต่อไปนี้ (1) เปิดโอกาสให้เยาวชนได้สร้างความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ โดยสร้างเสริมให้เยาวชนค้นพบความรู้และประสบการณ์ด้วยตนเองด้วยการปฏิบัติจริง ทั้งนี้ให้มีครูผู้สอนเป็นผู้จัดโอกาส บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าแสวงหาความรู้เพิ่มเติมสามารถนำไปเชื่อมโยงต่อยอดกับความรู้และประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ เกิดเป็นความรู้ใหม่ของผู้เรียนเอง (2) การมุ่งเน้นให้เยาวชนได้เรียนรู้ว่า เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าก้าวไกลไปในลักษณะรูปแบบใดบ้างทั้งทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีใหม่ๆ เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการใช้เทคโนโลยีในการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของตนเองและงาน (3) สร้างเสริมให้เยาวชนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้นไม่จำกัดเฉพาะด้านเฉพาะทางในการช่วยสร้างเสริมให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจ น่าตื่นเต้น ทำให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และมุมมองที่กว้างขึ้น (4) สร้างเสริมเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งเกิดจากจิตวิญญาณ อุดมคติ ความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติ พร้อมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิต ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (5) สร้างเสริมให้สังคมและครอบครัว ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นอนาคตของชาติที่มีคุณภาพและมีคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2560). การปฏิรูปการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนอนาคตประเทศ. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ.
- นันทนา วงษ์อินทร์. (2546). เพื่อเด็กและครอบครัวไทย. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักส์.
- นิตยาปลันธนานนท์. (2542). การศึกษาตามมาตรฐาน: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด.
- ปิยธิดา บุณนา. (2560). เส้นทางการปฏิรูปการเรียนรู้ : หัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เชียงราย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปองสิน วิเศษศิริ. (2550). รายงานการวิจัยเรื่องการกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- พจนา วลัย. (2557). การศึกษาไทยกับการรับมือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม : การสร้างประชาธิปไตยในห้องเรียน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสื่อเพื่อการศึกษาของชุมชน.
- พัชรกฤษฎี พวงนิล. (2553). “กลยุทธ์การระดมทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐในจังหวัดมหาสารคาม”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รักกิจ ศรีสรินทร์. (2554). การเรียนรู้ตลอดชีวิต. กองการต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2559). การปฏิรูปการศึกษาในอาเซียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).
- ลีปนันท เกตุทัต. (2560). การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุภัชฌา ศรีเยี่ยม. (2558). “อัตลักษณ์”. วารสารวามม ฏองแหรกพุทศาสตรปริทรรศน์. (มกราคม – มิถุนายน): 85.
- อัญญรัตน์ นาเมือง. (2560). การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย. ระนอง: โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนนันทาราม.

อมสิน จตุพร. (2561). “การปฏิรูปการศึกษาอ้างอิงมาตรฐาน: ว่าด้วยภาคปฏิบัติการจริงของเสรี
นิยมใหม่ ในระบบโรงเรียนของรัฐ”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมศาสตร์การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวทางพุทธธรรม
THE DEVELOPMENT OF THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY IN
ACCORDANCE WITH THE BUDDHIST PRINCIPLES

ยุวดี ระยัศรี
Yuwadee Radabsri
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
Kasem Bundit University
E-mail: Yuwadeera19@hotmail.com

ได้รับบทความ: 19 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 2 มิถุนายน 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 19 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

ปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก คือการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุ ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงอายุเช่นเดียวกัน โดยใน พ.ศ. 2564 จะมีผู้สูงอายุในประเทศไทยมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด การเข้าสู่สังคมสูงอายุกระทบต่อการพัฒนาประเทศและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว ทั้งทางด้านงบประมาณเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม การรวบรวมข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับเป็นแนวทางในการดูแลตนเองหรือดูแลผู้สูงอายุอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้สูงอายุเอง ครอบครัว ผู้ดูแล รวมถึงผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ของประเทศไทย ในปี พ.ศ.2564 หลักทฤษฎี 4 ซึ่งเป็นหลักในการพัฒนาตนเองเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างให้สุขภาพผู้สูงอายุกลับมามีพลังและมีศักยภาพในการดำรงอยู่อย่างมั่นคง และเป็นภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งในการรองรับสังคมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพในอนาคต

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, คุณภาพชีวิต, พุทธธรรม

Abstract

The phenomenon that is occurring in countries around the world is the rapid increase of the elderly population. Thailand is also entering an aging society. By 2021, there will be more than 20% of the population in the country. The entering into an aging society will affect the country's development and economic growth in Thailand

in the long run. Both the budget, economy and quality of life of the general population. Gathering various knowledge information Which is needed as a guideline for taking care of oneself or caring for the elderly properly and appropriately For the benefit of the elderly, the family, the caregivers, including relevant workers Is a complete preparation for supporting the aging society in Thailand in 2021 The Rosary 4, which is a key to self-development Is a practice guideline to strengthen the health of the elderly to return to power and potential for stable existence And being a strong immunity to support an effective elderly society in the future.

Keyword: The elderly, Quality of life, Buddhism

บทนำ

ปัจจุบันประชากรสูงอายุในประเทศต่างๆ กำลังเพิ่มจำนวนมากขึ้น รวมถึงประเทศไทยก็ได้เข้าสู่สังคมสูงอายุเช่นเดียวกัน โดยใน พ.ศ. 2564 จะมีผู้สูงอายุในประเทศมากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด เป็นความท้าทายเป็นอย่างมากเมื่อประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุแล้ว ผู้สูงอายุจะต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมได้อย่างไร และกลุ่มประชากรก่อนวัยผู้สูงอายุจะมีการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ ที่มีคุณภาพได้หรือไม่ ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุภายใต้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ รัฐบาลได้จัดทำมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องสังคมสูงอายุมีแนวทางการขับเคลื่อน สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 แผนผู้สูงอายุฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และผู้ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคตแบบเป็นองค์รวม เน้นบูรณาการทรัพยากรทั้งด้านกำลังคนและงบประมาณ เพื่อดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ โดยแผนฉบับนี้ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม” ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคม และควรส่งเสริมและคงคุณค่าไว้ให้นานที่สุด แต่กรณีผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงผู้อื่นหรือช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ครอบครัวเป็นด่านแรกในการช่วยเหลือเกื้อกูลให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุขการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุที่ผ่านมา ยังขาด การบูรณาการระหว่างหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง หากประเทศไทยต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ได้ผลอย่างแท้จริงต้องบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อให้ประชากรผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี บทความนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ 1) เพื่อรวบรวมข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้สูงอายุ 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวทางพุทธธรรม ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย : ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงอายุ และอีกไม่กี่ปี หรือไม่เกินปี 2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ “ผู้สูงอายุ” ตามความหมายของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 หมายความว่า “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย” โดยประชากรสูงอายุถูกแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น คือ ผู้มีอายุ 60 ถึง 69 ปี กลุ่มผู้สูงอายุวัยกลาง คือ ผู้มีอายุ 70 ถึง 79 ปี กลุ่มผู้สูงอายุวัยปลาย คือ ผู้มีอายุ 80 ปีขึ้นไป ในขณะที่มิติทางสุขภาพนิยมแบ่งประชากรสูงอายุตามความสามารถประกอบกิจวัตรประจำวันดังนี้ คือ กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง กลุ่มติดสังคม คือ ผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชนและสังคมได้กลุ่มติดบ้าน คือ ผู้สูงอายุที่ดูแลตนเองได้บ้าง ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง กลุ่มติดเตียง คือ ผู้สูงอายุกลุ่มที่พึ่งตนเองไม่ได้ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ พิกการหรือทุพพลภาพ

ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุ : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.8) จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าประถมศึกษา มีเพียงร้อยละ 12.6 ที่จบสูงกว่าระดับประถมศึกษา ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือไม่เคยเรียนหนังสือร้อยละ 11.6 ขณะที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่อ่านออกเขียนได้ประมาณร้อยละ 82.6 ส่วนผู้ที่ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้หรืออาจกล่าวว่าเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือร้อยละ 17.4 การทำงานของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มมากขึ้น โดยพบว่าผู้สูงอายุที่ทำงานเพิ่มขึ้นมากขึ้นทุกปี โดยในปี 2554 มีผู้สูงอายุทำงานร้อยละ 38.3 และส่วนใหญ่ผู้สูงอายุทำงานในภาคการเกษตรสูงกว่าภาคอื่น รองลงมาคือการค้าและการบริการ

แหล่งรายได้ของผู้สูงอายุ : บุตรยังคงเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของผู้สูงอายุในปัจจุบัน จากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย ปี 2557 พบว่าแหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุมาจากบุตร (รวมบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม) มากที่สุดร้อยละ 36.7 รองลงมาคือ รายได้จากการทำงาน ร้อยละ 33.9 ผู้สูงอายุประมาณ ร้อยละ 14.8 มีเบี้ยยังชีพเป็นรายได้หลัก มีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 4.9 ที่มีเงินบำเหน็จหรือบำนาญเป็นแหล่งรายได้หลัก และไม่ถึงร้อยละ 4 ของผู้สูงอายุมีรายได้หลักจากเงินออม /ดอกเบี้ยเงินออม /ทรัพย์สินอื่น ๆ

ความยากจนของผู้สูงอายุ : ข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุปี 2557 พบว่า มีผู้สูงอายุมากถึงหนึ่งในสาม ของผู้สูงอายุทั้งหมดมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน หรือมีรายได้ต่ำกว่า 2,572 บาทต่อคนต่อเดือน หรือ 30,864 บาทต่อคนต่อปี แต่ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนนี้มีจำนวนน้อยกว่าในอดีตกว่าร้อยละ 46.5

การเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ : โรคที่มักพบในผู้สูงอายุ ได้แก่ ข้ออักเสบ ข้อเสื่อม โรคถุงลมโป่งพอง หลอดลม ปอดอุดกั้นเรื้อรัง หลอดเลือดหัวใจตีบ กล้ามเนื้อหัวใจตาย และอัมพาต

ความปรารถนาของผู้สูงอายุทุกคน

ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี คือ ผู้สูงอายุที่สามารถร่วมกิจกรรมได้ตามอัตภาพรวมถึงการมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มั่นคงในชีวิตทรัพย์สิน และมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุไทย การดำรงชีวิตยืนยาวของผู้สูงอายุ คือ คิดถึงข้อดีของการมีชีวิตยืนยาว เช่น มีเวลามากขึ้นที่จะเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามความสนใจและความต้องการ มีโอกาสใช้ชีวิตอย่างอิสระมากขึ้น ซึ่งปลอดจากการกิจจำเป็นต่าง ๆ ซึ่งได้แบกรับมาเนิ่นนาน มีโอกาสช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชน และสังคมได้มากขึ้น จุดมุ่งหมายของชีวิตของทุกคน คือ การมี “ความสุข” ซึ่งความสุขในความหมายของแต่ละคนแตกต่างกัน การได้รับการตอบสนองความต้องการนำมาซึ่งความสุขจึงแตกต่างกัน ต้องการได้รับความช่วยเหลือด้านการเงิน เช่น ลูกหลานหรือญาติเลี้ยงดูตามสมควรแก่สภาพ ขณะเดียวกันเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดโครงการสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ เช่น การให้บำเหน็จบำนาญ การสงเคราะห์ผู้สูงอายุหรือการประกันเพื่อให้ทุกคนมีรายได้ยามชราด้วย ด้านที่อยู่อาศัย ให้ผู้สูงอายุมีที่พักพิง เช่น อาจจะอยู่ในบ้านของตัวเองหรืออยู่กับลูกหลาน ญาติพี่น้อง หรือในสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ด้านอนามัย ผู้สูงอายุมักจะมีสภาพร่างกายอ่อนแอกว่าคนหนุ่มสาว จึงเป็นหน้าที่ของครอบครัวและลูกหลานต้องเอาใจใส่ ซึ่งในหลายประเทศก็มีบริการด้านนี้อย่างจริงจัง โดยรัฐบาลให้บริการประกันสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ด้านการงาน การมีงานทำมีความหมายต่อผู้สูงอายุมาก เป็นที่มาของรายได้เป็นการใช้เวลาและแรงงานให้เกิดประโยชน์ ป้องกันความเบื่อหน่าย อีกทั้งยังมีเพื่อนที่จะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น นอกจากนั้นยังเป็นการแสดงความสามารถเพื่อให้คนอื่นยอมรับหรือเคารพนับถือ เพราะผู้สูงอายุบางคนทำงานไม่ใช่หวังเงิน แต่ทำเพื่อฆ่า เวลาและเพื่อความภาคภูมิใจ ความรัก ความเคารพ ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ผู้สูงอายุต้องการสิ่งเหล่านี้มาก เพราะเป็นวัยที่เรียกว่าไม้ใกล้ฝั่ง จึงต้องการการสนับสนุนจากครอบครัว และต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ต้องการการยอมรับและเคารพยกย่องนับถือจากบุคคลในครอบครัว อยากให้ลูกหลานหรือญาติ พี่น้องนึกถึงและเอาใจใส่

การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ การเรียนรู้สังคม

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 (ฉบับแก้ไข พ.ศ.2553) กำหนดสิทธิของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการเรียนรู้ไว้ในมาตรา 11(2) โดยระบุว่าผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตซึ่งปัจจุบันสถานศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ส่งเสริมกิจกรรมทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ตลอดจนการเรียนรู้ให้เท่าทันการ

เปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขความหมายของการเรียนรู้ การเรียนรู้ถือว่าเป็นก้าวแรกของการพัฒนาตนเอง ซึ่งสำคัญยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิต การทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมความคิด และการกระทำ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยิน การสัมผัสการอ่าน การถาม การใช้เทคโนโลยี เป็นต้น การเรียนรู้ของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ หรือจาก ประสบการณ์ที่ผู้อื่นนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น ในวิถีชีวิต เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและตลอดชีวิต การเรียนรู้เป็นเรื่องจำเป็นและเป็นประโยชน์สำหรับคน ทุกวัยรวมทั้งผู้สูงอายุ เพราะนอกจากจะเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ช่วยประเทืองปัญญา ทำให้มองปัญหาต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้งและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเท่าทันแล้ว ยังเป็นการได้ใช้ความคิด ในเชิงสร้างสรรค์ช่วยพัฒนาสมอง ลดความเสี่ยงของอาการสมองเสื่อมและภาวะซึมเศร้าส่งผลให้ ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี การเรียนรู้สามารถจำแนกออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจหรือความต้องการของ บุคคล แต่เมื่อได้รับประสบการณ์ก็จะทำให้บุคคลนั้นเกิดการเรียนรู้บางอย่างขึ้นมาโดยไม่ได้ตั้งใจ 2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ด้วยความตั้งใจเพราะมี จุดมุ่งหมายที่ต้องการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว 3)การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนรู้จากการที่ บุคคล มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน 4)การ เรียนรู้จากสถานศึกษา องค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5)การเรียนรู้จากการตีความ เกิดจาก กระบวนการคิดวิเคราะห์ จากประสบการณ์เดิมของบุคคลการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้หลายวิธี ทั้ง จากประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง การลงมือปฏิบัติ การดำเนินชีวิตประจำวัน การพูด

สิทธิผู้สูงอายุและช่องทางการเข้าถึงสิทธิ

สิทธิของผู้สูงอายุ เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้สูงอายุต้องรู้เนื่องจากเป็นผลประโยชน์ตรง และจะช่วย ให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสวัสดิการต่างๆพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 (ฉบับแก้ไข พ.ศ.2553) มาตรา 11 กำหนดสิทธิผู้สูงอายุที่จะได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม และการคุ้มครองอันเป็นประโยชน์ต่อการ ดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ ดังนี้ การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความ สะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษบริการที่จัดให้ จัดช่องทางพิเศษเฉพาะเพื่อให้ผู้สูงอายุ ได้รับการบริการที่สะดวก รวดเร็วคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยี หนังสือ โทรทัศน์วิทยุ สื่อออนไลน์ และแหล่งเรียนรู้อื่นๆ รวมทั้งการเรียนรู้จากสถานศึกษา การศึกษา การ ศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตบริการที่จัดให้ จัดศูนย์การเรียนรู้ใน ชุมชน และให้มีหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานถึงขั้นอุดมศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสมบริการ

ที่จัดให้ การให้ข้อมูล ให้คำปรึกษา ข่าวสารตลาดแรงงาน การจัดหางาน รับสมัครงาน บริการข้อมูลทางอาชีพ ตำแหน่งงานว่างการอบรมและฝึกอาชีพ โดยมีศูนย์กลางข้อมูลทางอาชีพและตำแหน่งงานสำหรับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ ที่สำนักงานจัดหางานทุกแห่งการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน บริการที่จัดให้ ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุ ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชนหรือระหว่างชุมชน การส่งเสริมการใช้ศักยภาพผู้สูงอายุโดยเพิ่มการจัดกิจกรรมการกีฬานันทนาการ การถ่ายทอดภูมิปัญญาและส่งเสริมการรวมกลุ่มออมทรัพย์ของผู้สูงอายุการลดหย่อนค่าโดยสารและการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ลดค่าโดยสารรถไฟทุกชั้นตลอดเส้นทาง ทุกสายโดยไม่ต้องเข้าแถวรอซื้อตั๋วมีที่นั่งรอรับตัว พนักงานช่วยยกสัมภาระ ปฐมพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ลดค่าโดยสารรถไฟแอร์พอร์ต ลิงค์ ให้ผู้สูงอายุครึ่งราคา และยกเว้นค่าโดยสารในวันผู้สูงอายุแห่งชาติ 13 เมษายน ของทุกปี รถไฟฟ้าใต้ดินลดค่าโดยสารครึ่งราคา รถโดยสารประจำทาง ขสมก. ลดค่าโดยสารครึ่งราคา(ไม่รวมค่าธรรมเนียม) ตลอดวัน และยกเว้นค่าโดยสารในวันผู้สูงอายุแห่งชาติ วันที่ 13 เมษายน ของทุกปี และจัดที่นั่งสำรองสำหรับ ผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ รถโดยสารบริษัทขนส่ง จำกัด (บขส.) ลดค่าโดยสารครึ่งราคา (ไม่รวมค่าธรรมเนียม) และมีบริการจัดที่นั่งพักผ่อน และห้องสุขา สายการบิน (บางสายการบิน) ลดค่าโดยสารชั้นประหยัดเที่ยวบินภายในประเทศ และอำนวยความสะดวกขึ้นเครื่องเป็นลำดับแรกการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในยานพาหนะบริการสาธารณะอื่น บริการที่จัดให้ ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ การบริการที่สะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย และการจัดหาหน้ความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในอาคารสถานที่ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยต่อการดำรงชีวิตประจำวันและการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐบริการที่จัดให้ ได้รับการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ต่างๆ เช่นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ อุทยานประวัติศาสตร์ สวนสัตว์ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำ ริ สถานที่ท่องเที่ยวในความรับผิดชอบขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมบริการที่จัดให้ ได้รับการลดอัตราค่าเข้าร่วมกิจกรรม การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรม การอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยในพิพิธภัณฑ โบราณสถาน หอจดหมายเหตุ หอศิลป์ สถานที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการบริการที่จัดให้ ด้านการท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ ด้านกีฬาและนันทนาการ ผู้สูงอายุจะได้รับการบริการตรวจสุขภาพ ทดสอบสมรรถภาพทางร่างกาย การใช้บริการในสนามกีฬา สวนสุขภาพ ลานกีฬาเอโรบิค สนามเปตอง ห้องออกกำลังกายการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และการรับสมัครเป็นสมาชิกชมรมสุขภาพค่าย การลดหย่อนภาษีเงินได้และการลดหย่อนภาษีให้แก่ ผู้บริจาคทรัพย์สินเงิน ให้แก่กองทุนผู้สูงอายุบุคคลที่ได้รับสิทธิ ได้แก่ ผู้เลี้ยงดูบิดา มารดา ได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้จำนวน 30,000 บาท และผู้บริจาคทรัพย์สิน เงิน ให้แก่กองทุนผู้สูงอายุ สามารถนำไปเสร็จไป

ลดหย่อนภาษีได้ การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ผู้สูงอายุที่ถูกทารุณกรรม ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ประสบปัญหาครอบครัว จะได้รับการช่วยเหลือตามสภาพปัญหาความต้องการ เช่น การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ การดำเนินคดี การให้คำแนะนำปรึกษา โดยผู้สูงอายุที่ถูกทารุณกรรมจะได้รับการช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นเงินไม่เกิน 500 บาท การช่วยเหลือด้านอาหารและเครื่องนุ่งห่มบริการที่จัดให้ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัญชาติไทยที่ประสบความเดือดร้อนเรื่องอาหารและเครื่องนุ่งห่ม สามารถขอรับความช่วยเหลือได้ โดยจะได้รับเงินช่วยเหลือไม่เกินวงเงินครั้งละ 2,000 บาท และจะช่วยเหลือได้ไม่เกิน 3 ครั้งต่อคนต่อปี โดยถือตามปีงบประมาณ การช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยบริการที่จัดให้ ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทุกข์ยาก ความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัย จะได้รับการช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยในกรณีชั่วคราวหรือตลอดไป โดยหลักฐานที่ต้องนำไปแสดง ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรอื่น ๆ ที่ทางราชการออกให้ รวมทั้งทะเบียนบ้านฉบับจริง และสำเนาอย่างละ 1 ชุด และหลักเกณฑ์อื่น ๆ ตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กำหนด การช่วยเหลือเงินเบี้ยยังชีพบริการที่จัดให้ ผู้สูงอายุตามเกณฑ์ที่มีสัญชาติไทย มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตนเองมีทะเบียนบ้าน มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งได้ลงทะเบียน และยื่นคำร้องขอรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่เป็นผู้ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้รับเงินบำนาญ เบี้ยหวัด บำนาญพิเศษ หรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกัน และไม่เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ได้รับเงินเดือน ค่าตอบแทน รายได้ประจำ หรือผลประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นที่รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเป็นประจายกเว้นผู้พิการและผู้ป่วยเอดส์ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 โดยได้รับเงินช่วยเหลือแบ่งตามช่วงอายุแบบขั้นบันได คืออายุ 60-69 ปี จะได้รับเดือนละ 600 บาท อายุ 70-79 ปี จะได้รับเดือนละ 700 บาท อายุ 80-89 ปี จะได้รับเดือนละ 800 บาท จะได้รับเดือนละ 800 บาท และได้รับสูงสุดอายุ 90 ปีขึ้นไป จะได้รับเดือนละ 1,000 บาท การช่วยเหลือในทางคดีบริการที่จัดให้ ให้คำแนะนำ คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและประสานงานกับสหทนายความในการจัดทนายความแก้ต่างคดี เผยแพร่และให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพการช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ค่าจัดการศพตามประเพณี บริการที่จัดให้ เมื่อผู้สูงอายุเสียชีวิตลง จะได้รับการช่วยเหลือเงินจัดการศพ รายละ 2,000 บาท หลักเกณฑ์การช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ค่าจัดการศพตามประเพณี ผู้สูงอายุที่ถึงแก่กรรม ต้องมีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ มีฐานะยากจนไม่มีญาติหรือมีญาติแต่ญาติมีฐานะยากจน (รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ไม่เกิน 38,000.-บาท ต่อคนต่อปี มีสัญชาติไทย โดยต้องยื่นคำขอภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ออกใบมรณบัตร ยังมีผู้สูงอายุอีกจำนวนมากยังเข้าถึงสิทธิ

และไม่รู้สิทธิที่พึงจะได้รับ หรือรู้ข้อมูลแต่ยังไม่ครบถ้วนการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้สูงอายุและชุมชนเข้าใจเรื่องสิทธิ เพื่อนำประเทศไปสู่การรองรับการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์

การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้านความมั่นคงในชีวิต

หมายถึง ความเกี่ยวข้องระหว่างมนุษย์และการตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน การมีวิถีชีวิตที่ดี การอยู่ดีกินดีการได้รับความปลอดภัยในชีวิต การดำเนินชีวิตโดยปราศจากความขาดแคลนและความหวาดกลัวความสำคัญของความมั่นคงในชีวิตการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ทำให้หลายๆ คนเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิตและกลัวต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้สูงอายุที่ต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงหลายประการ เช่นสุขภาพเสื่อมถอย รายได้ที่อาจจะลดลงหรือไม่มีรายได้ ไม่สามารถประกอบอาชีพเดิมหรือถูกเลิกจ้าง รวมถึงการเปลี่ยนบทบาทและสถานภาพในครอบครัว สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความวิตกกังวลไม่แน่ใจในสถานภาพและการดำเนินชีวิตของตนเองในปัจจุบัน และอนาคตหากผู้สูงอายุรู้สึกมีความมั่นคงในชีวิต จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นใจและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เสมือนมีหลักประกันในการใช้ชีวิตในแต่ละวัน ไม่วิตกกังวลกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นส่งผลให้สุขภาพกายและจิตดี อยู่กับครอบครัวและใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข เมื่อชีวิตมีความมั่นคงแล้ว ก็อาจใช้เวลาในการทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้อีกมากมาย ในที่นี้จะกล่าวถึง ความมั่นคงในชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านครอบครัว ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงในชีวิตด้านเศรษฐกิจในวัยทำงาน การประกอบอาชีพเป็นที่มาของรายได้ส่วนใหญ่แต่เมื่อเริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีรายได้ลดลงหรือขาดรายได้ประจำเนื่องจากอายุพ้นเกณฑ์การจ้าง และสภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวยให้สามารถทำงานได้เช่นวัยหนุ่มสาว ขณะที่ความจำเป็นในการใช้จ่ายมีเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะรายจ่ายด้านสุขภาพ จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าแหล่งรายได้สำคัญของผู้สูงอายุมาจากบุตร รองลงมาจากการทำงาน ส่วนรายได้จากการออมพบว่ามีค่อนข้างน้อยมากเนื่องจากการมีเงินออมต้องเก็บออมตั้งแต่ในวัยหนุ่มสาวซึ่งยังสามารถทำงานได้และต้องใช้ระยะเวลาต่อเนื่องยาวนานพอสมควร การบริหารจัดการกับเงินหรือรายได้ที่มีอยู่ จึงมีความสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี โดยปราศจากความวิตกกังวล

การจัดการและวางแผนทางการเงินของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุจำเป็นต้องจัดการและวางแผนทางการเงินที่รัดกุมและรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ การจัดการและการวางแผนทางการเงินจำเป็นต้องเริ่มต้นทันที โดยไม่ต้องรอจนกระทั่งเกิดความเดือดร้อน เพราะเมื่อถึงเวลานั้นอาจล่าช้าและไม่สามารถแก้ไขได้ทันท่วงที การลงทุนและความเสี่ยงการลงทุน คือ การนำเงินที่มีอยู่ไปเป็นทุนเพื่อให้ได้ผลตอบแทนหรือให้เงินทุนนั้นงอกเงยเพิ่มมากขึ้นการจัดสรรเงินทุนในวัยสูงอายุต้องคิดถึงการลงทุนที่รอบคอบควรเน้นความ

ปลอดภัยของเงินต้นและการลงทุนที่สามารถสร้างรายได้สม่ำเสมอในระยะยาว เนื่องจากมีระยะเวลาในการทำงานน้อยลงและรายได้มักลดลงเมื่อเทียบกับชีวิตในวัยทำงาน นอกจากนี้ ควรมีเงินสำรองสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายยามฉุกเฉิน โดยเฉพาะเมื่อเจ็บป่วย ซึ่งควรมีประมาณ 7.5 เท่าของค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน อาจเลือกเก็บในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือกองทุนรวมซึ่งมีความสะดวกในการเบิกจ่ายใกล้เคียงกับเงินฝากออมทรัพย์สำหรับเงินส่วนที่เหลือ ควรจัดสรรลงทุนในสินทรัพย์ประเภทต่างๆเพื่อสร้างโอกาสรับผลตอบแทนที่สูงกว่าการเก็บเงินในบัญชีเงินฝากเพียงอย่างเดียว โดยหลักการแล้ว ไม่ควรลงทุนสินทรัพย์เสี่ยงในสัดส่วนสูงมาก ตัวอย่างการลงทุนในวัยเกษียณ เช่น ลงทุนในเงินฝากหรือตราสารหนี้ระยะสั้น ร้อยละ 25-30 พันธบัตรหรือหุ้นกู้เอกชน ร้อยละ 50-60 ตลาดหุ้นไทย ร้อยละ 15 และทองคำร้อยละ 5

การออม คือ การเก็บสะสมเงินทีละเล็กละน้อยให้พอกพูนขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป ซึ่งการออมส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปแบบเงินฝากกับธนาคาร หรือบริษัทเงินทุน โดยได้รับดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทนการออมเป็นหลักประกันในการมีรายได้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ รูปแบบการออมมีทางเลือกที่หลากหลาย เช่น ออมกับสถาบันการเงิน ธุรกิจประกันชีวิตและประกันภัย กองทุนต่างๆ เป็นต้น รูปแบบและช่องทางการออมที่เหมาะสมเพื่อวัยสูงอายุ มีดังนี้

1) กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) กองทุนการออมแห่งชาติเป็นกองทุนแบบสมัครใจเพื่อสร้างช่องทางให้ผู้ที่ไม่ได้หลักประกันรายได้ยามชราภาพจากรัฐ โดยการส่งเงินสะสมเข้า กอช. และรัฐบาลร่วมสมทบอีกจำนวนหนึ่ง และจะจ่ายกลับคืนให้เป็นเงินบำนาญรายเดือนเมื่อสมาชิกมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ผู้มีสิทธิ์สมัคร กอช. ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์ และไม่เป็นผู้ประกันตนตามกฎหมายว่าด้วยประกันสังคมที่ได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ สมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ สมาชิกกองทุนอื่นหรืออยู่ในระบบบำนาญอื่นที่มีการจ่ายสมทบโดยรัฐบาลหรือนายจ้าง เช่น ผู้ประกอบอาชีพอิสระต่างๆ ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ทั้งนี้ ผู้ที่เกษียณอายุราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างบริษัทเอกชน หรือองค์กรของรัฐที่เกษียณอายุแล้วก็สามารถสมัครเป็นสมาชิก กอช.ได้

2) กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เป็นทางเลือกให้ผู้ที่ต้องการจะออมเงินไว้ใช้เป็นหลักประกันให้แก่ตนเองหรือครอบครัวเมื่อเกษียณอายุเป็นการออมแบบสมัครใจสำหรับผู้ที่มีกำลังการออมมาก เหมาะกับคนทุกกลุ่มที่ต้องการออมเงินเพื่อการเกษียณ โดยเฉพาะคนที่ยังไม่มีสวัสดิการ ออมเงินเพื่อวัยเกษียณ เช่น กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ หรือกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) มารองรับ หรือมีสวัสดิการดังกล่าวอยู่แล้วแต่ประสงค์จะออมเพิ่มมีเงื่อนไขคือ ต้องลงทุนอย่างน้อย 5 ปีติดต่อกันและถือหน่วยลงทุนจนอายุครบ 55 ปี รวมทั้งต้องซื้อหน่วยลงทุนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 ของเงินที่ได้รับในแต่ละปี หรือน้อยกว่า 5,000 บาทผู้

ลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ จะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีถึง 2 ทางด้วยกัน คือ ทางที่ 1 เงินซื้อหน่วยลงทุน จะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามที่จ่ายจริงสูงสุดไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้ในแต่ละปี โดยเมื่อนับรวมกับเงินสะสมเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ หรือกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) แล้ว ต้องไม่เกิน 500,000 บาท โดยผู้ลงทุนจะได้รับประโยชน์จากการประหยัดภาษีได้ทันทีตั้งแต่ปีแรกที่เริ่มลงทุน ทางที่ 2 กำไรจากการขายคืนหน่วยลงทุน ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ หากลงทุนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หากผู้ใดสนใจจะลงทุนในกองทุนรวม สามารถติดต่อโดยตรงไปยังเจ้าหน้าที่การตลาดของบริษัทจัดการแต่ละแห่ง หรือจะติดต่อไปยังผู้ทำหน้าที่ขายหน่วยลงทุน ณ บริษัทซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการขายและรับซื้อคืน หน่วยลงทุนของบริษัทจัดการแต่ละแห่ง เพื่อขอข้อมูล และหนังสือชี้ชวนมาศึกษาพิจารณาเองก่อนลงทุน หรือจะขอคำแนะนำจากผู้ทำหน้าที่ขายหน่วยลงทุนระดับหนึ่งเพิ่มเติมด้วยก็ได้

3) กองทุนรวมระยะยาว (LTF) เป็นการออมในรูปแบบสมัครใจสำหรับคนทั่วไป ผู้ลงทุนจะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีตามเงื่อนไขที่กรมสรรพากรกำหนด เหมาะกับคนทุกกลุ่มที่ต้องการลงทุนในหุ้นระยะยาว แต่อาจไม่มีความชำนาญเกี่ยวกับการลงทุนในหุ้นหรือไม่มีเวลา มีเงื่อนไขคือต้องถือหน่วยลงทุนไว้ไม่น้อยกว่า 5 ปี

การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานให้กับผู้สูงอายุ

เพื่อการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุในบ้านและในที่สาธารณะการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ คือ การทำสภาพแวดล้อมให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย เหมาะสมกับการใช้ชีวิตประจำวันและไม่ก่อให้เกิดอันตรายกับผู้สูงอายุ ซึ่งครอบคลุมถึงที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน รวมถึงพื้นที่สาธารณะ และระบบขนส่งมวลชนด้วยโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและการยอมรับในสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิต

ศาสนา

ศาสนา (Religion) หมายถึง ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์อันมีหลักคือ แสดงกำเนิดและสิ้นสุดของโลกอันเป็นไปในฝ่ายปรมาตมประการหนึ่ง แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบาปบุญอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิที่กระทำตามความคิดเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ ศาสนาในสังคมไทยมีหลายศาสนา ได้แก่ พุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ความสำคัญของศาสนา ศาสนาทุกศาสนามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมและอิทธิพลต่อสังคม คือ ด้านจิตใจ ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่พึ่งทางใจของมนุษย์เมื่อมีความว้าวุ่นใจ ผู้คนมักเข้าหาศาสนาและใช้ศาสนาในการขัดเกลาจิตใจ ด้านจริยธรรม หลักธรรม คำสอนเป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมของบุคคล คุณธรรม จริยธรรม จะช่วยหล่อหลอมให้คนเป็นคนที่

สมบูรณ์ ปฏิบัติดีทั้งกาย วาจา และใจ รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะเกิดความสุขทั้งต่อตนเองและสังคม และเป็นเสมือนบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต เป็นกลไกการควบคุมสังคมซึ่งกฎหมายไม่อาจทำได้ เพราะกฎหมายควบคุมการทำผิดทางกาย แต่คงไม่สามารถควบคุมจิตใจคนได้ ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประเทศไทยมีประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา คนไทยจึงยึดเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นหลักในการดำเนินชีวิตเรื่อยมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน หลักพุทธธรรมบางหัวข้อสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสร้างเสริมคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น หลักภาวนา 4 ซึ่งหลักธรรมนี้ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทั้งด้านความประพฤติด้านจิตใจ และด้านปัญญา(พระพรหมคุณาภรณ์ป.อ. ปยุตโต, 2551) ทำให้มนุษย์ทุกคนที่นำหลักตามแนวพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะอยู่สถานะใดเพศใด หรือวัยไหน เพราะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม และส่วนสำคัญที่เป็นส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เกิดการพัฒนาที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และความต้องการที่ได้รับความเห็นชอบ หรือการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง (สนธยา พลศรี, 2545)

ภาวนา 4

ภาวนา 4 (development) หมายถึง การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรมหรือการพัฒนาการพัฒนาคูณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวทางพุทธธรรม โดยยึดหลักภาวนา 4 ใน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา มีการฝึกปฏิบัติ ตามแนวปัญญาภาวนา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาวะ ธรรมชาติอย่างแท้จริง มองโลกมองสังคม ในแง่ดี มีจิตใจเป็นอิสระ รู้จักปล่อยวางทุกสิ่งทุกอย่างด้วยสติปัญญา ภาวนา 4 (การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา : cultivation; training; development)

1) กายภาวนา (การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ,การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development) เช่น การสวดมนต์ทำวัตรเช้า - เย็น ใจจะจดจ่ออยู่ที่บทสวดมนต์ ไม่ทำให้คิดไปในเรื่องอื่นที่เป็นเหตุให้เกิดความฟุ้งซ่าน และเป็นการกำจัดความโลภ ความโกรธ หลงออกไปจากใจ จิตสงบเป็นสมาธิ ในขณะที่สวดมนต์ เมื่อใจจดจ่ออยู่กับบทสวดมนต์ ขณะที่สวดอยู่ย่อมเกิดสมาธิ และเมื่อเกิดสมาธิแล้วย่อมเกิดความสงบ ดังนั้นการสวดมนต์สามารถพัฒนาจิตใจ ทำให้จิตใจสงบ และสามารถนำหลักธรรมในบทสวดไปปฏิบัติตามได้ ซึ่งการสวดมนต์ผู้สูงอายุสามารถทำได้ง่าย ๆ ที่บ้าน โดยไม่จำเป็นต้องไปเดินทางไปทำที่วัด สำหรับผู้สูงอายุที่ปัญหาสุขภาพเดินทางไม่สะดวก การทำสมาธิจะทำให้ผ่อนคลาย ทำให้อารมณ์ดี จิตใจแจ่มใส เบิกบาน ผิดพรรณผ่องใส อายุยืน

2) สิลภาวณา (การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน : moral development) ความประพฤติทางกาย ทางวาจา ที่เป็นกุศล คือ ไม่เบียดเบียนบุคคลอื่นให้เดือดร้อน การงดเว้นจากการทำบาป ทางกาย วาจา เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข คือเพื่อป้องกันการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น อันจะส่งผลให้เกิดการความวุ่นวายในสังคม เพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่ถือศีล การควบคุมไม่ให้มีการตอบสนองอำนาจของกิเลสทำให้อายุยืนยาวและปราศจากโรคภัยมาเบียดเบียน พูดเรื่องอะไร ก็แต่มีผู้คนให้การเคารพเชื่อถือ เป็นผู้มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่ได้หน้าแล้วล้มหลัง ผู้มีศีล จะมีความงดงามทั้งกาย วาจา ใจ

3) จิตภาวณา (การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เป็นต้น : cultivation of the heart; emotional development) การพัฒนาจิต สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม มีความกระตือรือร้น ไม่เหนื่อยหน่าย หรือท้อแท้ใจ หรือหมดหวังในชีวิต มีอารมณ์มั่นคงและสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี ไม่มีอารมณ์เครียดจนเกินไป มีอารมณ์ขัน มีความรู้สึกและมองโลกในแง่ดีเสมอ ตั้งใจทำงาน รู้จักตนเองและเข้าใจบุคคลอื่นได้ดี เชื้อตนเองอย่างมีเหตุผล, สามารถแสดงออกอย่างมีเหตุผล สามารถตัดสินใจได้รวดเร็วและถูกต้อง ไม่ผิดพลาด ประารถนาดีและยินดีเมื่อบุคคลอื่นมีความสุข ความสำเร็จและประารถนาดีในการป้องกันผู้อื่นให้ปลอดภัยจากอันตรายหรือโรคภัยไข้เจ็บ

4) ปัญญาภาวณา (การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา : cultivation of wisdom; intellectual development) “ปัญหาทุกอย่างไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ มีทางแก้ไขได้ ถ้ารู้จักคิดให้ดี ปฏิบัติให้ถูก การคิดได้ดีนั้น มิใช่การคิดได้ด้วยลูกคิด หรือด้วยสมองกล เพราะโลกเราในปัจจุบันจะวิวัฒนาการไปมากเพียงใดก็ตาม ก็ยังไม่มีเครื่องมืออันวิเศษชนิดใด สามารถขบคิดแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ การขบคิดวินิจฉัยปัญหา จึงต้องใช้สติปัญญา คือคิดด้วยสติรู้ตัวอยู่เสมอ เพื่อหยุดยั้งและป้องกันความประมาทผิดพลาด และอคติต่าง ๆ มิให้เกิดขึ้น ช่วยให้การใช้ปัญญาพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เป็นไปอย่างเที่ยงตรง ทำให้เห็นเหตุเห็นผลที่เกี่ยวเนื่องกัน เป็นกระบวนการได้กระจ่างชัดทุกขั้นตอน” น้อมนำพระบรมราโชวาทของในหลวงรัชกาลที่ 9 พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 1 สิงหาคม 2539

การดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุ จะนำมาซึ่งความสุข และความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ตลอดจนชุมชนและสังคมอีกด้วย รวมทั้งการ

นำหลัก ภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ได้แก่ การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง ไร้โรค มีสุขภาพดี และที่สำคัญก็คือการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เริ่มแต่ปัจจัย 4 ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ เช่น สัมพันธ์กับอาหาร โดยการกินเพื่อช่วยให้ร่างกายมีกำลัง มีสุขภาพดี ไม่ใช่เพื่อมุ่งความอร่อย อวดโก้ แสดงฐานะ สัมพันธ์กับโทรทัศน์ โดยดูเพื่อติดตามข่าวสาร แสวงหาความรู้ ส่งเสริมปัญญา มิใช่เพื่อหมกมุ่นในความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือเอาเป็นเครื่องมือเล่นการพนัน เป็นต้น ศีลภาวนา ได้แก่ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมให้เป็นไปด้วยดี เริ่มแต่ไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนต่อผู้อื่นและสังคม ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่น และต่อสังคม มีระเบียบวินัย ประกอบสัมมาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ผีกลนอบรมกายวาจาของตนให้ประณีต ปราศจากโทษ ก่อคุณประโยชน์ และเป็นเครื่องสนับสนุนการฝึกอบรมจิตใจยิ่ง ๆ ขึ้นไป

จิตภาวนา ได้แก่ พัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติดีงามพร้อม ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ คือ (1) คุณภาพจิต คือ ให้มีคุณธรรมต่าง ๆ ที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม เป็นผู้มีจิตใจสูงละเอียดย่อน เช่น มีเมตตา มีความรักความเป็นมิตร มีกรุณา อยากช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์ของผู้อื่น มีจาคะ คือมีน้ำใจเผื่อแผ่ มีคารวะ มีความกตัญญู รวมทั้งมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีจิตที่มีคุณภาพ สมรรถภาพจิต คือ ให้เป็นจิตที่มีความสามารถ เช่น มีสติ มีวิริยะ คือ ความเพียร มีขันติ คือความอดทน มีสมาธิ คือ จิตตั้งมั่นแน่วแน่ มีสัจจะ คือความจริงจัง มีอธิษฐาน คือ ความเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ต่อจุดมุ่งหมาย เป็นจิตใจที่พร้อมและเหมาะที่จะใช้งานโดยเฉพาะงานทางปัญญา คือการคิดพิจารณาให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน รวมทั้งการสร้างเกราะป้องกันโดยอาศัยหลักธรรมต่าง ๆ (2) สุขภาพจิต คือ ให้เป็นจิตที่มีสุขภาพดี มีความสุขสดชื่น ร่าเริงเบิกบาน ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส พร้อมทั้งจะยิ้มแย้มได้ มีปิติ ปราโมทย์ ไม่เครียด ไม่กระวนกระวายใจ ไม่คับข้องใจ ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง ไม่หดหู่ โศกเศร้า รวมทั้งการสร้างให้มีสุขภาพจิตที่ดีได้ เป็นต้น ปัญญาภาวนา (intellectual development) แปลว่า พัฒนาปัญญา คือพัฒนาความรู้ความเข้าใจของตนเอง ให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง และใช้ความรู้แก้ปัญหา ทำให้เกิดสุขได้ เริ่มแต่รู้ เข้าใจศิลปวิทยา เรียนรู้ถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือนหรือเอนเอียงด้วยอคติ (ความลำเอียง) คิดวินิจฉัยใช้ปัญญาโดยบริสุทธิ์ใจ รู้เข้าใจโลกและชีวิตตามเป็นจริง รู้จักแก้ไขปัญหาและทำการให้สำเร็จตามแนวทางของเหตุปัจจัย ตลอดจนรู้เท่าทันธรรมดาของสังขาร ถึงขั้นที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์โดยสิ้นเชิง หลักภาวนา 4 เป็นหลักที่ควรนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านให้เจริญก้าวหน้า

สรุป

จุดหมายเดียวกันไปได้หลายทาง หลักการดำเนินชีวิต เปลี่ยน “ภาระ” ให้เป็น “พลัง” คือ แนวคิดในการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ หรือผู้สูงอายุที่มีชีวิตยืนยาว มีสุขภาพะ

ทางกายและจิตใจมีความสามารถทางสังคมและเศรษฐกิจ สามารถควบคุมตนเอง มีความพึงพอใจในชีวิต รวมถึงการเป็นผู้สูงอายุที่มีประโยชน์ นั่นคือดูแลตนเอง-พึ่งพาตนเอง ทำในสิ่งที่ปรารถนาได้ตามศักยภาพของตน และทำประโยชน์ต่อผู้อื่น เตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพได้เมื่อจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในทุกปี นั่นหมายถึงความต้องการการดูแลในระยะยาวที่จะเพิ่มมากขึ้นด้วย เหตุนี้ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือเสริมศักยภาพให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตปัญญา สังคม จิตวิญญาณ การมีความร่วมมือ และความมั่นคง โดยเปลี่ยน “ภาระ” ให้เป็น “พลัง” ด้วยวิธีการ “เรียนรู้ตลอดชีวิต” ภายใต้พื้นฐานความเชื่อที่ว่า มนุษย์มีการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). **ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ด้านความมั่นคงในชีวิต**. กิจกรรมผู้สูงอายุ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

_____. (2560). **ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ เรียนรู้สังคม**. กิจกรรมผู้สูงอายุ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

_____. (2560). **ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ สุขภาพดี**. กิจกรรมผู้สูงอายุ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ชลลดา คำสัมฤทธิ์. (2560). “การพัฒนาสุขภาพตามหลักภวนา 4 เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ”. **สิรินธรปริทรรศน์**. 18(2), 62.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ศิริลักษณ์ มีมาก และคณะ. (2562). **มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวนา พัฒนศรี และ ธนิกานต์ ศักดาพร. (2560). **ชุดความรู้การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ โรงเรียนผู้สูงอายุ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: บริษัทมาตา การพิมพ์ จำกัด.

สนธยา พลศรี. (2545). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

น้ำทิพย์ ประดิษฐ์ธรรม. (2562). **หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา**. ออนไลน์. [แหล่งที่มา]: <https://sites.google.com/site/namtip9988/>. [28 กันยายน 2562].

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

A STUDY OF THE RELATIONSHIP

BETWEEN THERAVADA AND MAHAYANA BUDDHISM

พระสุขุม สุขวตฺตโก¹, พระมหามหวินทร์ ปุริสุตตโม², สามเณรประสงค์ จันคำ³,
Phrasukhum Sukhuwatthko¹, Phramaha Maghavin Purisuttamo², Samanera Prasong Chankham³

กตัญญู มุลแสง⁴, อรรถพล นารี⁵, ชาลิสา ใจบุญ⁶, แลมนัสวี ศรีนนท์⁷
Katunyul Mulseang⁴, Attaphol Naree⁵, Chalisa Jaiboon⁶, and Manatsawee Srinont⁷

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹⁻⁶

Mahamakut Buddhist University¹⁻⁶

มหาวิทยาลัยมหิดล⁷

Mahidol University⁷

E-mail: Phrasukum001@hotmail.com

ได้รับบทความ: 3 พฤษภาคม 2564; แก้ไขบทความ: 2 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 18 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

ประวัติพระพุทธศาสนามีความเป็นมายาวนานกว่าสองพันปีมาแล้ว ผ่านมาหลายยุคหลายสมัย หลังจากที่ผ่านมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานและการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ ทำให้เกิดนิกายที่มากมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพภูมิประเทศและท้องถิ่นนั้นๆ พระพุทธศาสนาได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขในบางส่วนเพื่อให้เข้ากับผู้นับถือได้ง่าย เหมาะกับรูปแบบหรือวิถีชีวิตดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้นๆ เพราะเหตุนี้ จึงเกิดเป็นนิกายต่างๆ ขึ้นมากมายถึง 18 นิกายใหญ่ แต่ที่เราเห็นกันในปัจจุบันนี้มีอยู่ 2 นิกายใหญ่ๆ คือ เถรวาท (เถรวาท) และมหายาน โดยนิกายทั้งสองนี้มีความแตกต่างกันหลายประการอันเนื่องมาจากการปรับหลักธรรมให้เข้ากับภูมิประเทศและวิถีชีวิตของประชาชน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าพุทธศาสนาจะมีหลายนิกายเพียงใด แต่ที่มาจากที่เดียวกันคือมาจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทำให้ข้อวัตรปฏิบัติหรือหลักธรรมบางอย่างมีความสัมพันธ์คล้ายคลึงกัน แต่คงจะทำให้ทั้งสองนิกายเหมือนกันทั้งหมดก็คงเป็นไปได้ถึงอย่างไรก็ตาม ทั้งสองนิกายเน้นสอนให้ทุกคนเป็นคนดีและหลุดพ้นจากความทุกข์

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, พุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

Abstract

The history of Buddhism is more than two thousand years ago. For many generations, after a long period of time and the journey of spreading Buddhism in various places, these caused many Buddhist sects that changed in accordance with the terrain and the local areas. Buddhism had been improved and changed some parts in order to be easy to follow, suitable for the form and the original way of life of the local regions. Consequently, many sects of Buddhism had occurred for 18 main sects. But in the present day, there are two main sects; Hinayana (Theravada) and Mahayana which both sects are different in many matters due to the alteration of Dhamma which is suitable for the terrain and people's way of life. However, all the sects are from the same Buddha although they are various. Therefore, some routines, customs or disciplines are similar. But it may be impossible that these of both sects are the same. However, both of them focus on teaching everyone to be good and free from suffering.

Keywords: the relationship, Theravada and Mahayana Buddhism

บทนำ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน ในประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องของพระพุทเจ้า การเผยแผ่ของนิกาย คำสอนเรื่องสุขาวดีและนิพพาน และความเชื่อเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ ซึ่งผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความเก่าแก่ มีศาสนิกชนที่นับถือมากมายทั่วโลก และด้วยเหตุที่เป็นศาสนาที่เก่าแก่จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักธรรมบางข้อ ตลอดทั้งรูปแบบการเผยแผ่ศาสนาเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัยในแต่ละท้องถิ่น เมื่อเวลาได้ล่วงเลยประมาณ 100 ปี ภายหลังพุทธปรินิพพานได้เกิดความแตกแยกทางความคิดเห็น ทำให้พุทธศาสนาถูกแบ่งออกเป็น 2 นิกาย ได้แก่ นิกายมหาสังฆิกะ ซึ่งมีความเห็นว่า ควรมีการแก้ไขปรับปรุงพระธรรมวินัยบางข้อกับนิกายเถรวาทหรือหินยานที่เห็นควรให้คงไว้ซึ่งพระธรรมวินัยดั้งเดิม ต่อมานิกายสังฆิกะได้พัฒนากลายมาเป็นพุทธศาสนานิกายวัชรยาน ทั้งสองนิกายนี้ถึงจะมีความแตกต่างกันไปมากแต่ก็ยังมีต้นกำเนิดของนิกายมาจากที่เดียวกัน จึงทำให้ทั้งนิกายเถรวาทและมหายานนั้นมีความสัมพันธ์กันอยู่หลายประการ ในการเขียนบทความเรื่องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

จึงศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลของทั้งสองนิกายว่ามีความสัมพันธ์กันมากน้อยประการใดอันจะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของเรา

คำสอนในพระพุทธศาสนาของทั้งสองนิกาย

คำสอนของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท : พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท (หินยาน) ยึดมั่นอยู่ในธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าตามแบบเดิมตั้งแต่ครั้งปฐมสังคายนา ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ยกพระธรรมวินัยไว้ในฐานะอันสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ แม้พระไตรปิฎกก็ไม่เปลี่ยนแปลง คงรักษาของเดิมซึ่งเป็นภาษามคธเอาไว้เป็นหลักเป็นธรรมเนียมของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ใครจะแปลเป็นภาษาอะไรก็แปลไป แต่ไม่ทิ้งของเดิมคงรักษาของเดิมภาษามคธเป็นหลัก

คำสอนของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน : พระพุทธศาสนานิกายมหายานเป็นพวกก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลง มองพระพุทธพจน์ในแง่ปรัชญา วิพากษ์วิจารณ์ความหมายพระพุทธพจน์ไปในแง่ต่าง ๆ ตามความคิดของบุคคลแต่ละบุคคล ปรับปรุงธรรมวินัยไปตามกาลเทศะ เพื่อความเหมาะสมแก่ประชาชนและสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา มีการแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาจีน แล้วใช้ต้นฉบับนั้นเป็นหลัก

บ่อเกิดของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน

พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทหรือหินยาน เป็นนิกายที่เก่าแก่ที่สุดในพระพุทธศาสนาและได้รับการเคารพนับถือมากในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ไทย ลาว พม่า และกัมพูชา เป็นนิกายที่ได้รับความเคารพน้อยมากในประเทศจีน เวียดนาม สำหรับประเทศไทยนิกายเถรวาทได้รับการเคารพนับถือเป็นอันมากถึง 94 % แต่เถรวาทในประเทศไทยยังได้แบ่งเป็นนิกายย่อยอีก 2 นิกาย คือ มหานิกาย และ ธรรมยุตินิกาย

มหายานได้รับการเคารพนับถือ อยู่ประเทศแถบตอนเหนือของอินเดีย เนปาล จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม มองโกเลีย ไปจนถึงบางส่วนของรัสเซีย ที่มีผู้นับถือมากในประเทศแถบเหนือจึงเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่า อุตตร นิกายปัจจุบันพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ของโลกเป็นผู้นับถือนิกายมหายานจำเดิมแต่ศตวรรษที่ 6 เป็นต้นมา ความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงได้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา คือ การอุบัติแห่งนิกายมหายานอันเป็นนิกายสำคัญคู่กับเถรวาทจากอดีตกาลถึงปัจจุบัน มูลเหตุให้เกิดนิกายมหายานขึ้นมานั้นมีหลายกรณีด้วยกัน ดังนี้

1. ศาสนาพราหมณ์ ได้มีการปฏิรูปตัวเองขนาดใหญ่ เพราะมีฐานะตกต่ำกว่าพระพุทธศาสนามานาน ความคิดที่จะเอาชนะพระพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงในศาสนาพราหมณ์นั้นทำหลายด้านที่กระทบกระเทือนต่อพระพุทธศาสนา คือ “นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าไปบรรจุในตอนท้ายของพระเวท สร้างพระเจ้าสำคัญขึ้น 3 องค์ เลียนแบบพระ

รัตนตรัย คือ พระพรหม ผู้สร้าง พระศิวะ ผู้ทำลาย พระนารายณ์ ผู้ธำรงรักษา เรียกว่า ตรีมูรติ และให้พระนารายณ์ผู้มีหน้าที่ธำรงรักษาโลก อวตารลงมาช่วยโลกเมื่อเกิดยุคเชษฐ โดยให้นำเอาพระพุทเจ้าเป็นอวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์ เรียกว่า พุทธอวตาร แต่อธิบายในทางเสียหายกว่า เนื่องจากมีแทตย์คืออสูรพวกหนึ่ง บำเพ็ญตบะไปเกิดบนในสวรรค์ก็มากพระนารายณ์จึงอวตารลงมาเพื่อสอนให้คนทั้งหลาย และพวกแทตย์ไม่ให้ไปเกิดบนสวรรค์ ทั้งนี้เพื่อที่จะกลืนพระพุทศาสนา และให้คนทั้งหลายเห็นว่าคำสอนในพระพุทศาสนาเป็นอสูร คือพวกแทตย์เท่านั้น ไม่อาจสู้คำสอนของพราหมณ์ได้” เนื่องจากพระเวท มีคนศึกษาเรียนรู้กันได้น้อย พวกพราหมณ์จึงสร้างคัมภีร์ประเภทที่เรียกว่า ปุราณะขึ้นเพื่อให้คนทั่วไปได้ศึกษาในคัมภีร์เหล่านั้น ในยุคปุราณะนี้ คัมภีร์ที่เด่นดังมากคือ รามายณะ ของ ฤชีวลมิกีและ มหาภารตยทุท ซึ่งมีจุดเด่นอยู่ที่ ภควัดตีตา ของท่าน ฤชณะปายวาส ตัวเอกในเรื่องทั้ง 2 นี้ คือ พระราม และ พระฤชณะ พราหมณ์บอกว่าเป็นอวตารของพราหมณ์ ความเปลี่ยนแปลงของพราหมณ์ในคราวนี้ ได้สร้างความสนใจให้เกิดขึ้นแก่คนเป็นอันมาก ทำให้ชาวพุทโดยเฉพาะที่เป็นฆราวาสเกิดความคิดตื่นตัวที่จะตอบโต้ศาสนาพราหมณ์ และแสวงหาพวก โดยถือปริมาณสำคัญกว่าคุณภาพ ลัทธิธรรมนิยม พิธีกรรม ความเชื่อถือ ต่าง ๆ ที่ไม่เคยปรากฏในพระพุทศาสนาจึงเกิดขึ้น เพื่อเป็นอุบายวิธีที่จะดึงดูดคนทั้งหลายให้มานับถือพระพุทศาสนา โดยแสดงให้เขาเห็นว่ามื่อะไรที่มีอยู่ในศาสนาพราหมณ์ ในพระพุทศาสนาก็มี และดีกว่าเสียด้วยบางอย่างในศาสนาพราหมณ์ไม่มีแต่พระพุทศาสนากลับมีสิ่งเหล่านั้น

2. นิกายมหายาน เกิดจากนิกายมหาสังฆิกะ เพราะนิกายนี้มีความศรัทธาในพระพุทเจ้าสูงมาก พระพุทเจ้าในความรู้สึกของมหาสังฆิกะมีฐานะเป็นเทพเจ้ามากกว่าจะเป็นมนุษย์ ความเชื่อของมหาสังฆิกะมีว่า ทั้งนักบวช ฆราวาส และแม้แต่สัตว์ดิรัจฉาน อาจเป็นพระโพธิสัตว์ได้ทั้งนั้น หากบำเพ็ญบารมี 6 ประการ คือ ทาน ศีล ขันติ วิริยะ ฌาน ปรัชญา ซึ่งเป็นแนวเดียวกับมหายาน ที่เน้นหนักไปในทางที่จะให้คนเป็นพระโพธิสัตว์ ทำหน้าที่ช่วยสัตว์โลกให้หลุดพ้นจากความทุกข์ โดยขอหลุดพ้นเองเป็นคนสุดท้าย จึงได้เรียกตนเองว่ามหายาน แปลว่า ยานใหญ่ที่อาจชนสัตว์ข้ามสังสารวัฏได้มาก

3. เกิดจากอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติ หลังพุทปรินิพพานมีชาติต่าง ๆ ไหลบ่าเข้าไปในชมพูทวีปมาก เช่น สกะ กรีก จัวยสี ปาร์เตียน เป็นต้น แต่ละชาติที่เข้าไปได้มีการแลกเปลี่ยนแปลงนำเอาระบบความคิดวัฒนธรรมต่าง ๆ มาผสมผสานกัน เพื่อแสวงหาพวก อย่างไรก็ตาม สาเหตุทั้ง 3 นั้น ยังคงเป็นสาเหตุภายนอกอยู่นั่นเองปัจจัยสำคัญในการแตกแยกกันในพระพุทศาสนาคงอยู่ที่ความไม่เสมอกันในด้านศีลสามัญญตา ความเสมอกันในด้านศีลคือระเบียบระเบียบวินัย และด้านทัญญูสามัญญตา ความเสมอกันในด้านทัญญู คือสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์มาทุกยุคทุกสมัย เช่นในกรณีของการแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ ถึง 18 นิกาย เป็นต้น (พระเทพดิลก, 2548)

พระคณเกี่ยวกับพระพุทเจ้าในพระพุทศาสนาณกายเถรวาทและมหายาน

ชาวพุทเถรวาทเมื่อกล่าวถึงพระกายของพระพุทองค์จึงมักจะแยกกล่าเป็นสองส่วนด้วยกัน คือ พระกายส่วนที่เป็นเนื้อหนัง กับ พระกายที่เป็นคุณธรรม พระกายอย่างแรกสามารถแตกดับได้ตามกาลเวลา แต่พระกายอย่างหลังไม่มีวันแตกดับ ทุกครั้งที่ชาวพุทรำลึกถึงพระพุทคุณแล้วน้อมใจยึดเอาพระพุทคุณนั้นเป็นสิ่กระตุนให้กล้าหาญเบิกบานและททนในการทำความดีก็ถือว่าได้สัมผัสกับพระกายนี้แล้ว แต่สำหรับพุทศาสนาณมหายาน พระพุทเจ้าทรงมี พระกายสามภาคจะเห็นได้ว่าพระกายทั้งสามนี้ตรงกับกายในความเชื่อของฝ่ายเถรวาทอยู่สองกาย คือ ธรรมกาย กับนิรมาณกาย ที่มหายานเพิ่มเข้ามาคือสัณโศคกาย สิ่ที่ทั้งสองนิกายยอมรับเกี่ยวกับพระพุทเจ้าคือ

1. ทั้งสองนิกายรับรองว่า พระพุทเจ้าได้กำเนิดและทรงเป็นพระประมุขของพระพุทศาสนาที่ตามแต่ผิดกับการให้กำเนิดและทรงเป็นประมุขของศาสนาอื่น พระองค์ทรงบรรลุนุตตรสัมมาโพธิญาณจากสามัญชน โดยการสั่งสมบารมีมาในอดีตชาติมากมาย
2. ทั้งสองนิกายรับรองว่า ขณะที่พระองค์ดำรงพระชนม์ชีพอยู่ แม้จะมีความเป็นอยู่อย่างสามัญชน แต่ในความรู้สึกของชาวพุทแล้ว พระองค์มีฐานะเหนือกว่ามวลเทพของอินเดียและทรงเป็นศาสดาใน 3 โลกธาตุ คือ มนุษย์โลก เทวโลก และพรหมโลก
3. ทั้งสองนิกายรับรองว่า พระพุทเจ้ากับพระอรหันต์ แม้จะหลุดพ้นกิเลสแล้วก็ตามแต่มีฐานะต่างกันมาก พระพุทเจ้าทรงบำเพ็ญบารมีมามากในอดีต ซึ่งพระอรหันต์ไม่อาจเปรียบเทียบได้เลย และพระพุทเจ้าจะมีเพียงองค์เดียวในหลายๆ กัลป์สำหรับโลกเรานี้ อีกประการหนึ่งพระพุทเจ้าประสูติมาเพื่อโปรดสัตว์ แต่พระอรหันต์จะไม่มีหน้าที่โดยตรงเช่นนั้น
4. ทั้งสองนิกายรับรองว่า การปฏิบัติธรรมมี 2 อย่าง คือ อาศัยทฤษฎีกับการปฏิบัติ แต่จะเห็นแจ้งอย่างไร เร็วหรือช้า อยู่ที่ความขยันหมั่นเพียร หรือ ด้วยกุศลธรรมในปางก่อน
5. ทั้งสองนิกายรับรองว่า การเห็นแจ้งโดยไม่มีการปฏิบัติ จะไร้ประโยชน์ แต่การปฏิบัติที่ไม่เห็นแจ้งก็ไร้ผล แต่ในข้อปลีกย่อยอาจจะต่างกันบ้าง (บุญมี แท่นแก้ว, 2548)

ความสัมพันธ์ด้านการเผยแผ่ของพระพุทศาสนาณกายเถรวาทและมหายาน

มหายานกับหินยานนั้น ท่านทั้งหลายก็เห็นแล้วว่าเป็นพุทศาสนาหรือแสงสว่างด้วยกันจะมีผิดกันบ้างก็ตรงที่เครื่องประกอบภายนอกเล็กๆน้อยๆอันเนื่องมาจากความต้องการปลีกย่อยของบุคคลผู้นำพระศาสนาไปเผยแผ่ในที่นั้นๆซึ่งมีประชาชนต่างกัน มีขนบธรรมเนียมต่างกัน มีความจำเป็นบางอย่างที่ครอบงำเข้าอยู่ต่างกัน แต่ทั้งสองนิกายก็ยังคงเป็นศาสนา หรือแสงสว่างอยู่นั่นเองเวลาล่วงมาตั้ง 2,000 ปีมาแล้ว ใครจะไปชี้ได้โดยเด็ดขาดว่าตะเกียงดวงไหนเป็นตะเกียงดวงเก่าและมันจะไม่ให้แสงสว่าง ใครบ้างที่สามารถทำตะเกียงที่จุดขึ้นแล้ว จะไม่ให้มันมีแสงเสียเลยแม้แต่

เล็กน้อย และใครบ้างจะคัดค้านว่า ถ้าใช้กระจกหน้าตะเกียงเป็นสีต่างๆ แล้วมันจะหมดคุณภาพในการส่องถนนหนทางสำหรับเดิน พุทธศาสนาในอินเดีย ก็ไม่เหมือนกับพุทธศาสนาในประเทศจีน ในประเทศจีน ก็ไม่เหมือนกันแม้ในญี่ปุ่น ในญี่ปุ่นก็ยังไม่เหมือนกับในอินเดีย ในอินเดียก็ไม่เหมือนในพม่า ในพม่าก็ไม่เหมือนในลังกา ถึงแม้ในลังกา ก็มีใช้ว่าจะตรงกันทุกประการกับพุทธศาสนาในประเทศไทย แต่ทั้งนี้ทั้งนี้ ขอให้เข้าใจว่า มันไม่เหมือนกันเฉพาะตะเกียง หรือ สีของกระจกหน้าตะเกียงทั้งหมดย่อมส่องให้เห็นภาพของสิ่งที่อยู่รอบตัวเราได้ด้วยกันทั้งนั้น แม้ว่าแสงสว่างนั้นๆ จะมากน้อยกว่ากันบ้าง มันก็ไม่อาจจะลวงตาจนทำให้เราเห็นภาพนั้น ผิดจากความเป็นจริงไป พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ จะเป็นกัลลางค์ก็ตามสอนอย่างเดียวกันหมด ไม่แตกต่างกันเลยฉันใด พุทธศาสนาของพระองค์ ไม่ว่าในภิกษุ ไน ย่อมสอนมีความมุ่งหมายอย่างเดียวกัน ให้แสงสว่างมีปัญญาดับทุกข์ ในทำนองเดียวกัน (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.).

ความสัมพันธ์ระหว่างสุขาวดีกับนิพพานในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน

คำว่า “นิพพาน” ในพุทธศาสนาซึ่งฝ่ายเถรวาทแสดงไว้มีอยู่ ๒ สภาพ ในขุททกนิกาย อิติวุตตกะ ธาตุสูตร พระพุทธเจ้ากล่าวถึงนิพพานธาตุ 2 ประเภท คือ 1. สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ หมายถึง นิพพานโดยที่ยังมีอินทรีย์ 5 ยังคงอยู่ (ยังมีชีวิตอยู่) 2. อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ หมายถึง นิพพานทั้งดับภพและเวทนาได้สิ้นเชิงแล้ว สัทธัตถพุทธเจ้ามีเทศนาว่า ผู้หมดกิเลสย่อมไม่กลับมาเกิด ไม่มีภพไม่มีชาติ คือไม่มีความเป็นไปโดยธรรมดานั้นอีก ความหมายในที่นี้จึงมีเป็น 2 นัย อันหนึ่งหมายความว่าไม่กลับมามีภพ มีชาติอย่างเดิมอีก คือ ไม่มีภพ ไม่มีชาติ เช่น ภพและชาติของคนมีกิเลสทั้งหลายอีก อีกนัยหนึ่งหมายความว่าภพเช่นเดิมหรือชาติเช่นเดิมสูญสิ้นไป คือ ไม่มีการกลับมาสู่ภพ และชาติเช่นเดิมอีก ส่วนปัญหาว่า พระอรหันต์ เมื่อสิ้นชีพแล้วมีคติอย่างไร จักต้องยืนยันตามพระดำรัสของพระพุทธเจ้าที่มีเป็นความว่า “การดับสิ้นของพระอรหันต์ชียินาสพ เหมือนประทีปที่ปราศจากเชื้อคือหมดไส้หมดนํ้ามัน ย่อมดับหายไปไม่ติดเป็นดวงไฟอีก อีกนัยหนึ่งเปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่ถูกต้มแล้วหรือเผาแล้วหมดยางในพืชจะงอกอีกไม่ได้ฉะนั้น” (เสถียร พันธ์รังสี, 2554)

ฝ่ายมหายานแสดงถึงสภาวะหมดกิเลสว่าเป็นนิพพานเช่นเดียวกัน โยเน็นอริบาย คุณลักษณะของแดนสุขาวดี กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ แดนสุขาวดีคือแดนที่ทำให้สรรพสัตว์บริสุทธิ ถ้าคนที่มาเกิด ณ แดนสุขาวดียังมีกิเลสตัณหาหลงเหลืออยู่สิ่งเหล่านี้จะหมดไปเมื่อเข้ามาในแดนสุขาวดี ในแดนสุขาวดีจะไม่มีการมีกิเลสตัณหาหรือมลทินใดๆ เหลืออีกเลยทุกผู้ทุกนามจะตรัสรู้ ณ แดนนี้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าแดนสุขาวดีในทรรศนะของโยเน็นก็คือแดนแห่งพระนิพพานซึ่งอาจเรียกว่าเป็นแดนแห่งความสุขสงบยิ่ง โยเน็นรับการตีความเช่นนี้มาจากปรมาจารย์จีนของนิกายสุขาวดีไม่ว่าจะเป็นการตีความของฉันทวนหรือฉานเต้า แม้ว่าลักษณะของแดนสุขาวดีที่โยเน็นเสนอไว้ข้างต้นมีทั้งลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม แต่สิ่งสำคัญคือเป็นภาพของแดนสุขาวดีที่สรรพสัตว์ในโลกแห่งสังสารวัฏ

ไปอุบัติและจะได้ตรัสรู้ ณ ที่นั้น ใน Senchakushu โชนีนกล่าวไว้ชัดเจนว่าบรรดาสรรพสัตว์ที่มาอุบัติ ณ แดนสุขาวดีหลังจากสิ้นชีวิต ละจากโลกแห่งสังสารวัฏแล้วจะไม่ย้อนกลับไปเวียนว่ายตายเกิดในโลกแห่งสังสารวัฏ (non-retrogression) อีก (ประทุม อังกุลโลหิต, 2553) อย่างไรก็ตาม หากดูโดยองค์รวมแล้วก็พอสรุปได้ว่าทั้งเถรวาทและมหายาน เมื่อกล่าวถึงนิพพานหรือสุขาวดีก็ถือเป็นที่มีความสุขเหนือที่อื่นใดในทั้งจักรวาล เป็นที่สงบเย็น ใครเข้าถึงสภานั้นแล้วจะเป็นผู้ที่ไม่มียกิเลส ไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารไม่ได้รับความทุกข์เวทนาอีก

ความสัมพันธ์ด้านความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน

โพธิ แปลว่า ความรู้ คือ ความรู้เรื่องการดับทุกข์ สรุปอยู่ในข้อที่ว่า สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น, สิ่งทั้งปวงเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นสัญญาตาหรือที่ตกว่านั้นก็จะพูดว่า เป็นตถตา หรือตถาตา. ความรู้ หรือ โพธิ์ถึงที่สุด ก็คือรู้ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอย่างนั้นเอง แล้วก็ไม่ได้ไปหมายมั่นในสิ่งใดอยู่อย่างไม่มีความทุกข์ มีความเยือกเย็นเป็นนิพพาน. (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.) แนวคิดเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ มิใช่เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นใหม่เพียงเป็นการนำเอาวิถีการปฏิบัติของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติเพื่อที่จะดำเนินตามโพธิสัตว์ดังที่พระพุทธเจ้าเคยใช้ในการบำเพ็ญเพียรเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้าเท่านั้น การเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ก็คือเรื่องที่มีในชาดกซึ่งพระองค์ทรงพระโพธิสัตว์ในหลายรูปลักษณะเป็นทั้งสัตว์ดิรัจฉาน มนุษย์ เทวดา พรหม เป็นต้น (สุวิญ รักษัตย์, 2555).

พระโพธิสัตว์กล่าวโดยย่อแบ่งเป็น 2 ได้แก่ อนิยตะ 1 นิยตะ 1 โดยอนิยตะ แปลว่า ไม่แน่นอนหมายความว่า พระโพธิสัตว์ทั้งสามประเภทนั้น ถ้าไม่ได้รับพยากรณ์คือคำยืนยันหรือรับรองจากพระพุทธเจ้า จะได้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต นี้เรียกว่าอนิยตะโพธิสัตว์ เพราะยังไม่แน่ว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้าหรือไม่ อาจเป็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้าหรือสาวกตามที่ได้ตั้งปณิธาน หรือความปรารถนาเอาไว้ เรียกว่าอนิยตะโพธิสัตว์ แต่ถ้าพระโพธิสัตว์ที่ได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าแล้วเรียกว่านิยตโพธิสัตว์ คือจะต้องมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอน (ปุ้ย แสงฉาย, ม.ป.ป.)

ดังนั้น ลักษณะของพระโพธิสัตว์ จึงเป็นการแสดงถึงคุณลักษณะพิเศษที่ได้สั่งสมบุญญาบารมีมาอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือหากพระโพธิสัตว์เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านปัญญาย่อมแสดงว่าพระโพธิสัตว์ได้สั่งสม ปัญญาบารมีมาอย่างไม่ขาดสาย สรุปแล้วการที่พระโพธิสัตว์องค์ใดองค์หนึ่งจะมีคุณวิเศษในด้านใดก็ย่อมขึ้นอยู่กับว่าได้พบภูมิบารมีในด้านนั้นมาอย่างช้านานพร้อมกันนี้เมื่อพระโพธิสัตว์ได้สั่งสมบารมีแล้วย่อมเป็นการยืนยันถึงความเที่ยงตรงต่อการเข้าถึงพุทธภูมิหรือสำเร็จความเป็นพระพุทธเจ้าได้ไวด้วยเช่นกัน (พระมหาหมหินทร์ ปุริสุตโต, 2557).

สรุป

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีมานานหลายพันปี นิกายในพุทธศาสนาก็แตกออกไปหลายนิกายอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของพราหมณ์ในคราวได้สร้างความสนใจให้เกิดขึ้นแก่คนเป็นอันมาก ทำให้ชาวพุทธโดยเฉพาะที่เป็นฆราวาสเกิดความคิดตื่นตัวที่จะตอบโต้ศาสนาพราหมณ์ และแสวงหาพวก โดยถือปริมาณสำคัญกว่าคุณภาพ แต่ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงไปมากขนาดไหนก็ตาม แต่ละนิกายล้วนมีจุดกำเนิดเกิดมาจากที่เดียวกัน คือมาจากพระพุทธเจ้านั่นเอง ดังนั้นรากฐานต่าง ๆ รวมถึงข้อวัตรปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่อดีตก็ยังคงรักษาไว้ เมื่อเราได้ศึกษาและเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองนิกายแล้วย่อมจะทำให้เราเข้าใจกันง่ายขึ้น ยอมรับในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ก้าวก่ายหน้าที่ แต่ละคนปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถ เพื่อการรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาและเพื่อความสุขของเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลาย เมื่อเราเข้าใจเช่นนี้แล้วยังจะกล่าวโทษฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ยอมทำเหมือนฝ่ายของตนอีกหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- บุญมี แท่นแก้ว. (2548). **พระพุทธศาสนาในเอเชีย**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- ประทุม อังกูรโลหิต. (2553). **พระมหาปณิธานของพระโพธิสัตว์-ข้อโต้แย้งทางปรัชญา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาฯ.
- ป๋วย แสงฉาย. (ม.ป.ป.). **พุทธปรัชญา**. กรุงเทพฯ: ลูก ส.ธรรมภักดี.
- พระเทพดิลก. (2548). **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหามหวินทร์ ปุริสุตตโม. (2557). **เอกสารประกอบการสอนวิชาเปรียบเทียบคำสอนพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน**. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (ม.ป.ป.). **ฟ้าสาธา 1**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- พุทธทาสภิกขุ. (ม.ป.ป.). **ลัทธิความเป็นมาแห่งพระศาสนาหินยาน-มหายาน**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- สุวิญ รักสัตย์. (2555). **พระพุทธศาสนา มหายาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บางกอกบล๊อค.
- เสถียร พันธรังสี. (2554). **พุทธประวัติ มหายาน**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ศยาม.

อิทธิพลของค่านิยมที่มีผลต่อพฤติกรรมความเสี่ยงดวงในสังคมไทย
INFLUENCE OF VALUES AFFECTING HOROSCOPE RISK BEHAVIOR
IN THAI SOCIETY

ลำภู แก้วกล้า
Lambhoo Keawkla
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
Kasem Bundit University
E-mail: lampoo09@hotmail.com

ได้รับบทความ: 3 พฤษภาคม 2564; แก้ไขบทความ: 9 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 24 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมความเสี่ยงดวงของคนไทยจากการศึกษาพบว่าเกิดจากค่านิยมที่ถูกฝังมาจากโบราณจะแยกได้จากค่านิยมสังคมเมืองกับค่านิยมชนบท โดยค่านิยมสังคมเมืองจะเน้นที่ความทันสมัย ไม่เชื่อใจใครง่าย เห็นแก่ตัว ในขณะที่สังคมชนบทจะเน้นที่ความเป็นกันเอง รักญาติพี่น้อง ชีวิตขึ้นอยู่กับธรรมชาติ มีความเชื่อเรื่องโชคลาง ชอบการเสี่ยงโชคโดยเฉพาะเรื่องของการนับถือผีหรือสิ่งเร้นลับ โดยบทความนี้ได้ทำความเข้าใจกับค่านิยมที่มีมานาน รวมถึงอิทธิพลที่มีผลกระทบบกับค่านิยมที่ชอบการเสี่ยงดวง จากบทความนี้จะพบแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยหลักปฏิบัติธรรม 5 ประการ รวมถึงการมีสติพิจารณาไตร่ตรองถึงหลักเหตุผลการนำค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการตามนโยบายคสช. มาใช้ในการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ: ค่านิยม, การเสี่ยงดวง, ค่านิยมหลัก 12 ประการ

Abstract

This article aims to understand the horoscope risk behavior of Thai people. The study found that Caused by values buried from ancient times, separated from urban values and rural values. With urban society values focusing on modernity. Don't trust anyone. Selfish. While rural societies focus on friendliness Love relatives Life depends on nature Believing in superstitions Like to gamble, especially with regard to spirits or mysteries. In this article, understand the values that have been around for a

long time. Including the influence that affects the values that like to risk it. From this article, there are 5 ways to solve problems by using Dhamma practice, including being mindful of the reasoning, applying the 12 core values of Thai people according to the NCPO policy Used in life.

Keyword: Values, Risk, 12 core values.

บทนำ

สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องโชคลาง การพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นหลัก สาเหตุมาจากความไม่แน่นอนของสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ค่าครองชีพที่มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นในขณะที่รายได้ลดลงทำให้ประชาชนหวังพึ่งสิ่งเหล่านี้เพื่อเป็นแรงผลักดันและเป็นแรงจูงใจโดยปัจจัยด้านความเชื่อเป็น ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค (ศิวฤทธิ์ พงศกร รังศิลป์, 2555 ; อรรษ พุคคัศร กิจ, 2555; ณัธชญนพ สุขใส, 2554) เนื่องจากความเชื่อจะเป็นตัวกำหนดความตั้งใจและพฤติกรรม การบริโภคและความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนได้ (ไพจิต ประสานพันธ์, ภัทราว ดิ มากมถ และ สุพมพ ศรพณธวรสกุล, 2556) ซึ่งที่สรุปว่าความเชื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อด้าน โชคลางเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคนำมาใช้ในการจัดการกับความไม่แน่นอนที่กำลังเผชิญอยู่และเป็นกำลังใจที่ ทำให้ผู้บริโภคคลายความกังวลกับสภาวะความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้น ซึ่งความเชื่อโชคลางนี้จึงเป็นปัจจัย สำคัญที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคและการเสี่ยงโชคต่าง ๆ และยงทศนคตเรื่องการเล่นหวย หรือสลากกินแบ่งรัฐบาลค่อนข้างเปลยนยาก ผลลัพท์ที่ออกมา คอ เปลอใช้จ่ายกินกำลังจะเห็นได้จาก ในปัจจุบันมากกว่า 50% ของคนที่มีรายได้ขั้นต่ำเงินไม่พอใช้จ่ายถึงสิ้นเดือน ซึ่งผู้ศีกษาเห็นว่าปัจจัย สำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจที่จะเสี่ยงโชค ทงหวยได้ดิน หวยรัฐบาลหรือที่เรียกว่า ลอดเตอริ

หวยเกิดขึ้นราวปี พ.ศ. 2375 (วิกิพีเดียสารุกรมเสรี) รัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงขาดแคลน ข้าวยากหมากแพง คนไม่ยอมนำเงินมาใช้เอาเงินไปฝังไว้ในดิน ต่อมาได้แก้ปัญหาเรื่องนี้ด้วยการตั้ง หวย จิงโปรดเกล้าฯ ให้พระศรีไชยบาล (จันทง) (ภายหลังเลื่อนยศเป็นพระยาศรีไชยบาล) ตั้งโรงหวย ขึ้นมาตั้งแต่บัดนั้น หวยในระยะแรกจะเล่นอยู่ในกลุ่มชาวจีนเรียกว่า “ฮวยหวย” (花會) แปลว่า ชุมชุมดอกไม้ เพราะเริ่มแรกเขียนตัวหวยเป็นรูปดอกไม้ต่อมาจึงเปลยนเป็นชื่อคนจีน โดยทำ เป็นแผ่นป้ายเล็ก ๆ จำนวน 34 ป้าย แล้วเขียนชื่อของผู้มีชื่อเสียงในสมัยโบราณเอาไว้บนป้ายให้ทาง ว่าจะออกเป็นชื่อใคร ถ้าหวยถูกเจ้ามือจ่าย 30 ต่อหนึ่ง ต่อมาเมื่อการพนันแพร่ระบาดสู่สังคมไทย จึง ได้มีการออกหวยที่เป็นอักษรไทย (ซึ่งใช้ตัวอักษร 36 ตัว) จึงมีชื่อเรียกว่า “หวย ก ข” โดยโรงหวยเป็น ของรัฐที่มีเอกชนเป็นผู้ได้รับสัมปทานดำเนินการ ทั้งนี้นายอากรหวยได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น “ขุนบาล” หรือ “ขุนบาน” โดยรายได้จากอากรหวยมีเป็นจำนวนมากและได้กลายเป็นรายได้ที่

สำคัญของรัฐ ความต้องการเล่นหอยมีมากกว่าที่รัฐจะจัดให้เล่นได้ จึงได้เกิดขุนบานเถื่อนขึ้นทั่วประเทศในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริที่จะยกเลิกการเล่นพนัน แต่เนื่องจากอากรหอยเป็นรายได้ที่สำคัญจึงได้ทรงยกเลิกอากรบ่อนเบี้ยก่อนและค่อยมีการยกเลิกอากรหอยในสมัยรัชกาลที่ 6 ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 ได้มีการออกlotenเตอรืขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อบำรุงการกุศลและได้มีการออกlotenเตอรืในวาระพิเศษอีกหลายครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบำรุงสาธารณกุศล จนกระทั่งรัฐบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน พ.ศ. 2475 ได้ให้มีการออกlotenเตอรืเป็นประจำ และในปี พ.ศ. 2482 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลให้มีการออกlotenเตอรืเป็นประจำ การเล่นหอยจึงได้เปลี่ยนมาใช้เลขท้ายของlotenเตอรื เป็นการออกหอยแทนหอย ก ข แบบเดิม จะเห็นได้ว่าหอยอยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านานทุกยุคทุกสมัย อาจจะเรียกได้ว่าเป็นกำลังสำคัญที่มีบทบาทแฝงในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ในสมัยก่อนการเล่นหอยจะอยู่ในกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย การศึกษาต่ำ ในชนบทการซื้อlotenเตอรืถือว่าแพงและมีโอกาสสุญน้อยกว่าหอยใต้ดินรวมถึงการเข้าถึงแหล่งซื้อขาย ทำให้lotenเตอรืเกิดการกระจุกตัวเฉพาะกลุ่มตามแหล่งของผู้มีกำลังที่จะซื้อ เช่น โรงพยาบาล สถานที่ตามแหล่งท่องเที่ยว วัด สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลของค่านิยมที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสี่ยงโชคของคนไทยโดยแบ่งได้ดังนี้

- (1) เพื่อให้ทราบถึงค่านิยมการเสี่ยงโชคของคนไทย
- (2) เพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลที่มีผลต่อค่านิยมของคนไทย
- (3) เพื่อศึกษาถึงแนวทางการแก้ปัญหาการเสี่ยงโชคของคนไทย

ค่านิยมของคนไทย

ค่านิยม หมายถึง คุณค่า (อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ, 2561) การยอมรับมาปฏิบัติตามและหวงแหนระยะหนึ่ง ค่านิยมมักเปลี่ยนแปลงไป ตามกาลเวลาและความคิดเห็นของคนในสังคม ค่านิยมจึงเป็นมาตรฐานการเรียนรู้การประเมิน การเลือก และการตัดสินใจของบุคคลว่าควรทำหรือไม่ควรทำอะไร มีค่าหรือไม่มีค่า สำคัญหรือไม่สำคัญ นอกจากนี้ค่านิยมยังทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดเป้าหมายและสร้างแรงจูงใจให้บุคคลมุ่งสู่เป้าหมายที่ต้องการ มีผู้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ดังนี้ พระมหาอดิสร ธิรสีโล ได้ให้ค่านิยามว่า (อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ, 2561) ค่านิยม หมายถึงแนวความประพฤติหรือสภาพของการกระทำใดๆ ที่บุคคล หรือสังคมนิยมชมชอบ และเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การประพฤติปฏิบัติจึงยอมรับและยึดถือมา เป็นแนวทางในการประพฤติอย่างสม่ำเสมอหรือน้อยชั่วระยะเวลาหนึ่ง ค่านิยมแบ่งออกเป็น 2 กรณี (อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ, 2561) แบ่งได้ดังนี้ (1) ค่านิยมสังคมเมือง สังคมเมืองจะซื้อเรื่องเหตุและผลการทำงานสิ่งใดก็ต้องขึ้นอยู่กับเวลา มีการแข่งขันกันสูงมาก มีความนิยมตะวันตกชอบจัดงานพิธี ฟุ่มเฟือย นิยมวัตถุ ชอบทำอะไรเป็นทางการ ยกย่องผู้มี

อำนาจผู้มีตำแหน่ง มีวินัย ไม่รักของส่วนรวม พุดมากกว่าทำ ไม่ชอบเห็นใครเหนือกว่า และเห็นแก่ตัว ไม่เชื่อใจใคร (2) ค่านิยมสังคมชนบท ยอมรับบุญกรรมไม่ได้แย้ง ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ เชื่อถือเรื่องโชคกลาง ชอบเสี่ยงโชค.นิยมเครื่องประดับ นิยมคุณงามความดี นิยมพิธีการและการทำบุญเกินกำลัง ชอบเป็นฝ่ายรับมากกว่าฝ่ายรุก ทำงานเป็นเล่น ทำเล่นเป็นงาน พึ่งพาอาศัยกัน ความเป็นส่วนตัวมากเกินไป รักญาติพี่น้อง มีความสันโดษ หวังความสุขชาติหน้า

ลักษณะค่านิยมของสังคมไทยในอดีต

1) ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ทำบุญแล้วจิตใจผ่องใสมีความสุขแต่ในปัจจุบันเราเข้าวัดเนื่องจากหวังผลบุญนั้นเพื่อให้ตัวเองมีโชคมีลาภ มีอำนาจวาสนา

2) เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความกลัว การละอายต่อบาป ในปัจจุบันหวังเพื่อการตอบแทนให้ตนเองมีวาสนาเป็นเพื่อการมองเห็นสิ่งเร้นลับ

3) เชื่อเรื่องของวิญญาน ภูตผี ปีศาจ เป็นความเชื่อเรื่องอำนาจเร้นลับที่มีอยู่เหนือมนุษย์สามารถดลบันดาลให้เกิดสิ่งดีและสิ่งร้าย สิ่งเป็นที่มาและสาเหตุที่ปัจจุบันคนเรากลุ่มหลงสิ่งที่มองไม่เห็นเพราะมีความเชื่อมาตั้งแต่โบราณและที่สำคัญสื่อสังคมต่างมุ่งเน้นที่จะนำเสนอข่าวเหล่านี้เพื่อเป็นจุดขายจึงเป็นการทำให้ประชาชนลุ่มหลง

4) ยกย่องระบบศักดินาเป็นความเชื่อว่าเป็นผู้มีบารมี ความร่ำรวยบุคคลในตระกูลสูงศักดิ์คือผู้ที่เทพเจ้าบันดาลมาเกิดจึงได้รับการยกย่องและเกรงกลัว ซึ่งจะสังเกตได้ว่าในปัจจุบันมีผู้ไม่หวังดีหากินกับความเชื่อเรื่องนี้จึงเกิดเป็น การทรงเจ้า ร้างทรง การเชิญดวงวิญญาณมาเข้าร่างอ้างตนว่าเป็นเทพเจ้า หรืออ้างตนว่าเป็นบุคคลสูงศักดิ์จากในอดีต หวังเพื่อหากินกับความเชื่อและความหวังของประชาชนที่ต้องการที่พึ่งทางใจ

5) เคารพผู้อาวุโสผู้ที่สูงด้วยอายุ ด้วยคุณวุฒิและวัยวุฒิมีความเชื่อว่าผู้อาวุโสมีประสบการณ์ มีความสามารถ ในปัจจุบันมีกลุ่มคนที่อาศัยความเชื่อถือนี้หวังผลประโยชน์ในการหลอกลวงประชาชนโดยการแต่งตัวดี ดูภูมิฐานน่าเชื่อถือหลอกลวงชาวบ้านโดยเฉพาะต่างจังหวัดเป็นต้น

อิทธิพลที่มีผลต่อค่านิยมความเชื่อเรื่องโชคกลางการเสี่ยงดวง

1) ความเชื่อ ความเชื่อแบ่งได้เป็น 2 ประการ (Silpathai, 2557: ออนไลน์) คือความเชื่อที่เป็นนามธรรมและเป็นรูปธรรม ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้กล่าวถึงความเชื่อ ความศรัทธาความเลื่อมใสไว้ว่าความกลัวและความไม่รู้เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อและความเชื่อก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดศาสนาในสังคมมนุษย์สมัยโบราณ (Primitive society) แม้ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์จะก้าวหน้าไปมากแต่มนุษย์ยังมีพฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านความเชื่อในชีวิตประจำวันอยู่

2) เราเชื่อคนง่าย ถูกหลอกง่ายเชื่อตามคนอื่นและมักเชื่อตามบุคคลที่น่าเชื่อถือ เช่น ผู้อาวุโส นักวิชาการ สื่อโฆษณาชวนเชื่อ เชื่อตามโซเชียล (วิชัย เทียนถาวร, 2562: ออนไลน์) หรือที่เรียกกันว่า มโน เป็นเพราะว่าเราไม่รู้จักสาเหตุแสวงหาความจริงและไม่พยายามตั้งคำถามกับสิ่งที่ควรสงสัย

3) ชอบเสี่ยงดวงโชคหวังรวยทางลัด งานหนักไม่เอางานเบาไม่สู้ (วิชัย เทียนถาวร, 2562: ออนไลน์) เช่น การเก็งกำไรการหวังลมๆแล้งๆ การใช้หลักเหตุผล การไม่มีสติพิจารณาไตร่ตรองถึงเหตุ ความเป็นจริง

4) ให้ความนิยมบุคคลที่อ้างตนว่าเป็นเทพเจ้า บุคคลผู้ทรงศีลสร้างทรงต่างๆโดยอาศัยเรื่อง ความเชื่อของชาวบ้านอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ทั้งหลาย โดยเฉพาะพระสงฆ์ นักบวช โดยขาดการ พิจารณาถึงหลักการปฏิบัติจะเห็นได้จากข่าวปัจจุบันที่มีพระผู้ใหญ่มีศรัทธามากมาย หรือหลอกเอาเงิน ประชาชนไปเป็นจำนวนมาก

5) เคารพภูตผี วิญญาณทั้งหลาย อาศัยความเชื่อนี้ที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน โดยเฉพาะบุคคลที่สูงอายุจะถูกหลอกได้ง่ายเพราะมีพื้นฐานของความเชื่อเดิมอยู่แล้วในสังคมชนบทจะพบ เจอเรื่องราวลึกลับนี้อยู่กับชาวบ้านเสมอ

6) ศาสนาพุทธ (บ้านจอมยุทธ, 2561: ออนไลน์) พระพุทธศาสนา ซึ่งวางรากฐานอย่างมั่นคง และเป็นที่ยอมรับให้เป็นศาสนาประจำชาติไทยมาจนถึงปัจจุบันนั้นได้เริ่มเผยแผ่เข้ามาตั้งแต่ครั้งที่ผู้คนใน ดินแดนแถบนี้ นับถือผีอยู่ก่อนแล้วและจากการที่พุทธศาสนามีความยึดหยุ่นสูงและมีได้มีการบังคับให้เลิก เชื้อลัทธิอื่นๆรูปแบบของพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติกันส่วนใหญ่ จึงมีลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับผีและ ไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีอยู่แต่ดั้งเดิมตลอดจนพิธีกรรมและความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ผสมผสาน อยู่ไม่น้อย

อิทธิพลของค่านิยมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเล่นดวง

จากการสำรวจจากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขในแง่จิตวิทยาแล้ว ค่านิยมและความ เชื่อเป็นตัวชี้นำพฤติกรรมของบุคคลในการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งพฤติกรรมการเล่นหอยมีแนวโน้ม ใกล้เคียงกับปฏิกิริยา halo effect นั่นคือ เป็นการรับรู้ของบุคคล (Perception) ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ตัดสินใจ (Decision) เชื่อตาม จึงทำให้เกิดความเอนเอียง มีงานวิจัยเรื่อง หอยใต้ดิน : มุมมองการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมไทยผ่านธุรกิจการพนันของ (นพรัตน์ วรรณเทพสกุล, 2554) พบว่า การเล่นหอยมีลักษณะพิเศษต่างจากการพนันชนิดอื่นๆ ตรงที่มีมิติทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องอย่างมาก และเข้ากันได้กับวิถีชีวิตในแบบพึ่งพิงอุปถัมภ์ คุณลักษณะพิเศษหลายอย่าง เป็นต้นว่าการเล่นหอยให้

ความรู้สึกว่าตนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม เป็นการปรับตัวของบุคคลในการดำเนินชีวิตในสังคมที่สมาชิกจำนวนมาก มีการเล่นหวยเป็นกิจวัตร จึงทำให้เกิดค่านิยมและความเชื่อร่วมในสังคมนั้นๆ หวยเป็นการเสี่ยงโชคกับตัวเลขที่ผู้เล่นส่วนใหญ่รู้สึกว่าเล่นง่าย สร้างความหวังให้กับบุคคล ให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายที่เข้าถึงง่ายที่สุด โดยมากผู้เล่นจะใช้เงินจากการทำงานตามปกติ หรือเงินเก็บสะสมส่วนหนึ่งมาเล่น จึงไม่คิดว่าตนเองนั้นต้องเดือดร้อนเมื่อทนายเลขไม่ถูก ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เล่นหวยตัดสินใจซื้อหวยในแต่ละงวดในการศึกษานี้ประกอบด้วย ความชอบเสี่ยงโชค ความสนุกสนาน อยากรวย จึงทำให้มีพฤติกรรมเสาะแสวงหา (seeking behavior) “เลขเด็ด” แม้แต่ในความฝัน บางคนฝันทุกวงรอบของการออกรวย เพราะฝังอยู่ในจิตใต้สำนึก (Subconscious) หากอยู่ในสภาพแวดล้อมสังคมที่มีความเชื่อคล้ายกันเผยแพร่เลขเด็ดมากระตุนมีที่มาจากหลายแหล่งหลายทิศทางเช่น พระ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งสสารสัตว์ สิ่งแปลกประหลาด หรือแม้แต่จากเพื่อนในกลุ่มไลน์ต่างๆ จะทำให้บุคคลพร้อมที่จะเข้าถึงการเล่นหวยทันทีสิ่งสำคัญคือความเชื่อด้านโชคลาง (ธีรบุช พุคคดียศศิริกิจ, ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์, 2557) (superstition belief) เป็นความเชื่อที่ไม่สามารถอธิบายได้ โดยหลักของเหตุผลหรือกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของสิ่งที่เหนือธรรมชาติเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของ การกระทำหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระตุ้นให้เกิดผลลัพธ์จากพฤติกรรมหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งและความเชื่อโชคลางนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือหวยใต้ดินของผู้บริโภคชาวไทยเป็นอย่างมาก จากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่าผู้บริโภคชาวไทยจะอาศัยโชคลาง (superstition) เป็นกลวิธีในการจัดการกับความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นจากการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือหวยใต้ดิน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าให้ข้อมูลมากกว่าร้อยละ 80 อาศัยความเชื่อด้านโชคลางในการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือหวยใต้ดิน อาทิ การขอพรจาก สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบูชาวัตถุมงคลที่เชื่อว่าส่งผลด้านโชคลาง บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้านพัก ขูดเลขขอหวยจากต้นไม้โบราณที่เชื่อว่ามีนางไม้สิงสถิตและให้โชคให้ลาภได้ อาทิ เช่น ต้นตะเคียน เป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลบางกลุ่มจะดู ตัวเลขจากน้ำตาเทียนในบาตรน้ำมันต์ภายหลังพิธีการทำบุญโดยพระเกจิอาจารย์หรือการตรวจสอบดวงชะตาของตนเองจากคำพยากรณ์ในนิตยสารหรือสื่อต่าง ๆ ก่อนซื้อสลาก กินแบ่งรัฐบาลหรือหวยใต้ดินอย่างไรก็ตาม (superstition belief) เป็นความเชื่อที่ไม่สามารถอธิบายได้โดยหลักของเหตุผลหรือกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของสิ่งที่เหนือธรรมชาติเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของ การกระทำ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระตุ้นให้เกิดผลลัพธ์จากพฤติกรรมหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งและความเชื่อโชคลางนี้ จากงานวิจัยของ (นพพันธ์ วรรณเทพสกุล, 2554) รวมถึงแหล่งที่สื่อกันมากมายว่าได้ “เลขล๊อค” ทำให้หวยงวดนี้เรียกกันโดยทั่วไปว่า “หวย ล๊อค” ซึ่งเกิดขึ้นโดยขบวนการโกงหวยใต้ดินทำให้หวยกลายเป็น การเสี่ยงโชคที่มีได้ตั้งอยู่ในความยุติธรรมเป็นแรงผลักดันให้ผู้ที่เกี่ยวข้องวงเวียนของการเล่นหวยต้องกลายเป็นคนติดหนี้สิน

การต้องกู้ยืมเงินกู้ยืมระบบ สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยหลักที่ทำให้กลุ่มผู้บริโภคจมปลักอยู่กับความจน นอกจากการขาดการเรียนรู้ที่จะเก็บออมเพื่อใช้จ่ายในวันข้างหน้าแล้วยังขาดการใช้วิจารณญาณในการไตร่ตรองถึงหลักเหตุผลและการมองข้ามความสำคัญของการเก็บออม การหวังพึ่งโชคชะตาหรือแม้แต่การอ้อนวอนขอสิ่งที่ตนเองเชื่อว่าจะทำให้หลุดพ้นจากความจนได้รวมถึงการมอมเมาประชาชนจากสื่อต่างๆ เพราะข่าวเหล่านี้เป็นข่าวที่ประชาชนสนใจ

ค่านิยมที่พึงมีในสังคมไทย

แนวทางในการแก้ไขเรื่องนี้นั้นต้องอาศัยหลักธรรมแห่งการปฏิบัติธรรม 5 ประการ

1) ศีล ด้วยการทำตนให้สงบ ระวังความชั่วทางกายและใจ หมายถึง ข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา(วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี,2562,ออนไลน์) เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข การรักษาศีลด้วยการระลึกเสมอว่าสิ่งที่เรากำลังประพฤติปฏิบัตินั้นถูกต้องแล้วหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือทางใจด้วยการรักษาศีลไม่เล่นการพนันไม่กล่าววาจาเท็จ ไม่เพื่อผินมโนในสิ่งที่ตนเองจินตนาการหรือชักจูงให้คนอื่นหลงเชื่อ

2) สมภาิ ต้องฝึกจิต ระวังจิตใจให้คลายความวิตกฟุ้งซ่าน หมายถึง รู้จักการระบับจิตใจไม่หลงมัวเมาไปกับสิ่งยั่วยู่ทางสังคม ค่านิยมหรือสิ่งเร้าจากภายนอกรู้จักใช้สมภาิ สติ ในการครองตนให้เป็นคนมีจิตใจที่เข้มแข็งมีจิตอยู่กับปัจจุบัน

3) ปัญญา ต้องศึกษาลักษณะจิตด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง ในหลักแห่งความจริง หมายถึงการพิจารณาและการเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันโดยการอาศัยปัญญาในการคิดไตร่ตรองถึงหลักความเป็นจริง เช่น เรื่องร่างทรง ความเชื่อเกี่ยวกับผีสง การเข้าฝันบอกเหตุ การกราบไหว้สิ่งต่างๆ ที่ไม่มีหลักเหตุผลรองรับ

4) วิมุตติ ต้องเข้าใจลักษณะแห่งจิต ที่พ้นจากเพลิงทุกข์ ว่าเป็นอย่างไร หมายถึง คนเราทุกคนเกิดมามีทุกข์ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นหากพิจารณาแล้วเราจะเห็นความเป็นจริงของโลก ไม่หลงมัวเมาหรือม่งายเพื่อให้สิ่งเร้าลบลช่วยเหลือให้ตนเองนั้นหลุดพ้นจากทุกข์ ความจน มีความร่ำรวย สมหวังตั้งใจปรารถนาโดยขาดการไตร่ตรองว่าสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเรามีความขยันหมั่นเพียร ทำงานและรู้จักเก็บออม

5) วิมุตติญาณทัสสนะ ต้องศึกษาถึงความรู้จักตน ว่าอย่างไรจึงรู้แน่ว่า กายสุจริต วิจิสุจริต มโนสุจริต หมายถึง การเข้าใจถึงตนเอง ว่าอย่างไรจึงดีอย่างแท้จริง เป็นเรื่องสำคัญหากพิจารณาแล้ว

เมื่อเรารู้จักตนเองและรู้จักการใช้ปัญญามีหลักการและเหตุผลเราทุกคนก็จะไม่หลงมกมาย เพื่อให้เรารู้แจ้งในสิ่งที่ถูกต้องไม่ตกเป็นเหยื่อให้มิจฉาชีพหลอกลวงเป็นต้น

สิ่งสำคัญอีกอย่างที่เราพึงมี คือ การมีสติพิจารณาไตร่ตรองสติ แปลว่า ความระลึกได้ (สารานุกรมวิกิพีเดีย, ออนไลน์) ความนึกขึ้นได้ ความไม่เผลออุกคิดขึ้นได้ การคุมจิตไว้ในกิจ หมายถึง อาการที่จิตนึกถึงสิ่งที่จะทำจะพูดได้ นึกถึงสิ่งที่ทำคำที่พูดไว้แล้วได้เป็นอาการที่จิตไม่หลงลืม ระวังยับยั้งใจได้ไม่ให้เผลอปล่อยปละกันความเสียหายเบื้องต้นยับยั้งชั่งใจไม่บุ่มบ่าม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความไม่ประมาท

ส่วนค่านิยมหลักที่คนไทยต้องปฏิบัติ มีดังนี้ .ประการตามหลักของ คส 12

1) ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงความสำนึกและภาคภูมิใจความเป็นไทยปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ (MTHAI ,2562,ออนไลน์)

2) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ละความเห็นแก่ตัว รู้จักแบ่งปันช่วยเหลือสังคมและบุคคลที่ควรให้ รู้จักควบคุมตัวเองเมื่อประสบกับความยากลำบากและสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย

3) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ การประพฤติที่แสดงถึงการรู้จักบุญคุณ ปฏิบัติตามคำสั่งสอน แสดงความรัก ความเคารพ ความเอาใจใส่ รักษาชื่อเสียงและตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ ผู้ปกครองและครูอาจารย์

4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงความตั้งใจเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน แสวงหาความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

5) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม การปฏิบัติตนที่แสดงถึงการเห็นคุณค่า ความสำคัญ ความภาคภูมิใจ อนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีไทยอันดีงาม

6) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ ห่วงดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน การประพฤติปฏิบัติตน โดยยึดมั่นในคำสัญญา มีจิตใจโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่ช่วยได้ทั้งกำลังทรัพย์ กำลังกายและกำลังสติปัญญา

7) เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง การแสดงถึงการมีความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติตนตามหน้าที่และสิทธิของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่นภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8) มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ การปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับและกฎหมายไทย มีความเคารพและนอบน้อมต่อผู้ใหญ่

9) มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำอย่างรอบคอบ ถูกต้องเหมาะสมและนอบน้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

10) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีความรู้ มีคุณธรรมและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

11) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำหรือกิเลสมีความละเอียด เกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา การปฏิบัติตนให้มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยและมีจิตใจที่เข้มแข็งมีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาป ไม่กระทำความชั่วใด ๆ ยึดมั่นในการทำความดีของศาสนา

12) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

สรุป

จากการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่าความเชื่อเรื่องโชคลางอยู่กับคนไทยมาอย่างช้านาน โดยการฝังรากลึกเข้าไปกับประชาชนทุกกลุ่มจากทุกระดับอาชีพ การศึกษา ระดับรายได้โดยเฉลี่ยแล้วทุกคนเชื่อหรือมีความเชื่อเรื่องโชคลางเป็นส่วนประกอบในการดำเนินชีวิต โดยค่านิยมของคนไทยคือยึดหลักพระพุทธศาสนา เรื่องกฎแห่งกรรม เคารพผู้อาวุโส การถือฤกษ์ยาม การนับถือภูตผี ค่านิยมที่คนไทยถูกฝังไว้มาตั้งแต่โบราณตรามความเชื่อที่บรรพบุรุษปลูกฝังมาจากการสังเกตอิทธิพลที่มีผลต่อค่านิยมก็จะเป็นสื่อการโฆษณา การถูกชักจูงโดยขาดสติไตร่ตรองถึงหลักการและเหตุผล

จากบทความเรื่องนี้ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นปัญหาเกิดจากการความเชื่อเป็นพื้นฐานและการมอมเมาจากสื่อ ซึ่งจะเห็นได้จากรายการทีวีหรือสื่อต่างๆ มักมีรายการเกี่ยวกับการขอโชค ขอแล้วสมหวังทำให้เกิดกระแสขึ้นมา ในขณะที่รายการเกี่ยวกับการออม การจัดการเงินเป็นรายการที่ประชาชนไม่สนใจ น่าเบื่อเข้าใจยากรวมถึงนิสัยส่วนตัวการขาดวินัยในการออม การขาดการตระหนักเพราะเห็นว่าเป็นการเสี่ยงโชคเพียงเล็กน้อยในขณะที่เดียวทางรัฐบาลเองก็ต้องการรายได้ในส่วนนี้ไปพัฒนาประเทศ จึงมุ่งเน้นให้ประชาชนหันมาซื้อลอตเตอรี่แทนการซื้อหวยใต้ดินจึงไม่ได้สนับสนุนการออมของประชาชนเท่าที่ควร ดังนั้นประชาชนจึงต้องใช้หลักเหตุผล มีสติในการพิจารณาไตร่ตรอง โดยการน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาล ที่ 9 มาใช้ในการดำเนินชีวิตรวมถึงหลักปฏิบัติธรรม 5 ประการซึ่งสอดคล้องกับนโยบายค่านิยมหลัก 12 ประการของ คสช.ที่คนไทยต้องปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมพงษ์ พงษ์ประชา. (2558). มิติเชิงสังคมของพฤติกรรมการเล่นหวยใต้ดินในประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยขอนแก่น. 8 (4): (10-11)
- กรมสุขภาพจิต.(2562). **หวยและพฤติกรรมการเล่นหวยคนไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://dmh.go.th/news/view>. [3 ตุลาคม 2562].
- ไทยพับลิก้า. (2562). **สำรวจพฤติกรรมคนไทยเล่นการพนัน 29 ล้านคน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2019/02/gamble-lottery-study-report-2>: [3 ตุลาคม 2562].
- ทีมงาน “เป็นเรื่อง”!. (2560). **คอลัมน์เปลี่ยนผ่าน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.matichonweekly.com/>. [3 ตุลาคม 2562].
- ธีรเดช พุคคัศศิริกิจ: ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์. (2557). **บทบาทเรื่องความเชื่อเรื่องโชคลางต่อพฤติกรรมการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลและหวยใต้ดินของผู้บริโภคไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/Veridian-E-Journal/article/download>. [3 ตุลาคม 2562].
- นพพันธ์ วรรณเทพสกุล. (2554). **เศรษฐกิจหวยใต้ดิน.มุมมองการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมไทยผ่านธุรกิจการพนัน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.gamblingstudy-th.org/document_research [3 ตุลาคม 2562].
- บ้านจอมยุทธ.(2561). **วัฒนธรรมกับระบบความเชื่อในสังคมไทย**. ออนไลน์. แหล่งที่มา: https://www.baanjomayut.com/library/culture_faith. [3 ตุลาคม 2562].
- วิชัย เทียนถาวร. (2561). **ค่านิยมสังคมไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.matichon.co.th> > [20 พฤศจิกายน 2561].
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). **หวยในประเทศไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/หวยในประเทศไทย>. [3 ตุลาคม 2562].
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). **ศีล**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/ศีล>. [3 ตุลาคม 2562].

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

1. สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

บัณฑิตศึกษา ห้อง 434 ชั้น 3 อาคารพระพรหมบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ 305 หมู่ 8 ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
โทรศัพท์ 09-4514-1161, 08-3374-8741, 086-4654195, 08-1725-8693
E-mail: Vanamdr@hotmail.com

2. ประเภท การส่ง การตรวจสอบ การเตรียม และการพิจารณาคัดเลือกบทความ

วารสารนวมทองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์ มีการกำหนดประเภท การส่ง การตรวจสอบ การเตรียม และการพิจารณาคัดเลือกบทความตีพิมพ์ในวารสารดังนี้

2.1 ประเภทบทความ

วารสารนวมทองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ บทความที่เขียนขึ้นเป็นผลงานที่ได้จากการทำวิจัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน รูปแบบบทความวิจัยโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลของการวิจัย อภิปรายผล สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

2.1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ได้แก่ บทความที่เสนอเนื้อหาความรู้ ลักษณะวิเคราะห์ วิจัย โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี หรือนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อเป็นความรู้สำหรับผู้สนใจทั่วไป ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน รูปแบบบทความวิชาการโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง

2.1.3 บทความในลักษณะอื่น เช่น ๑) บทความพิเศษ (Special Article) ได้แก่ บทความที่นำเสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ อย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการหรือวิชาชีพ ๒) บทความปริทรรศน์ (Review Article) ได้แก่ บทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ วารสาร จากผลงานหรือประสบการณ์ ของผู้พิมพ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย เปรียบเทียบกัน ๓) บทความปกิณกะ (Miscellany Article) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล

ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ เป็นต้น สำหรับรูปแบบบทความในลักษณะอื่นโดยทั่วไปมักใช้เช่นเดียวกับบทความทางวิชาการ (Academic Article)

2.2 การส่งบทความ

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวณิภองแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์ของบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์Website:https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434 และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

2.3 การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนส่งบทความให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

2.4 การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้แบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง สำหรับบทความภาษาอังกฤษให้ใช้แบบอักษร Time Ex Roman ขนาดอักษร 12 และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและด้านซ้าย ขนาด 3.81 ซม., ขอบด้านขวาและด้านล่าง ขนาด 2.54 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้าทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้า กระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

2.5 การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind peer review)

3. รูปแบบบทความวิจัย

รูปแบบบทความวิจัยโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลของการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ชื่อบทความ (Article) ให้เขียนชื่อของบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.2 ชื่อผู้พิมพ์ (Name and Surname of Author) ให้เขียนชื่อผู้พิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3 หน่วยงานต้นสังกัด (Affiliated agency) ให้เขียนว่าผู้เขียนบทความมีหน่วยงานต้นสังกัดจากที่ใด (สาขาวิชา คณะ มหาวิทยาลัย) หรือกรณีเป็นนิสิต นักศึกษา ควรมีรายละเอียด เช่น หลักสูตร สาขา มหาวิทยาลัย ปีดำเนินงานวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และตำแหน่งวิชาการของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยเขียนคำอธิบายเพิ่มเติมไว้เป็นเชิงอรรถแสดงไว้ตอนบนทางด้านขวาของหน้ากระดาษใต้ชื่อบทความที่เป็นภาษาอังกฤษ

3.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนให้ได้ใจความทั้งหมด บทคัดย่อของบทความไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง ให้มีเนื้อหาเขียนไว้ในบทคัดย่อที่สำคัญเพียง 2 ส่วน คือ วัตถุประสงค์และผลการวิจัย เท่านั้น

3.5 คำสำคัญ (Keyword) คือ คำที่เขียนขึ้นให้ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา ปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ละคำเขียนคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;) ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำ

3.6 บทนำ (Introduction) ข้อเขียนเบื้องต้นที่นำเข้าสู่เนื้อหา เขียนให้เห็นประเด็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัยว่ามีภูมิหลังอย่างไร ปัญหาดังกล่าวมีผู้เสนอแนวคิด ทฤษฎี ใดอย่างไร มีประเด็นใดที่ยังมิได้คำตอบ หากวิจัยเรื่องนี้แล้วคาดว่าจะได้คำตอบปัญหานี้อย่างไร เขียนให้ชัดเจน มีข้อมูลที่เป็นเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนความเห็นได้อย่างสมเหตุสมผล

3.7 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน ควรเขียนแยกกันให้เห็นเป็นข้อ ๆ

3.8 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด รูปแบบการวิจัย ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง (วิจัยเชิงปริมาณ) กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (วิจัยเชิงคุณภาพ) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล (ถ้ามี) แต่ละประเด็นมีรายละเอียดชัดเจน

3.9 ผลการวิจัย (Results) เป็นการนำเสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ในการนำเสนอผลการวิจัย อาจใช้ภาพถ่าย ตาราง หรือแผนภูมิประกอบได้

3.10 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการอภิปรายผลการวิจัยเข้ากับหลักแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อค้นพบการวิจัยมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาการ วิจัย หรือทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.11 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการวิจัย ในข้อ 3.7 ควรจำแนกผล ออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการวิจัย โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง หรืออาจ แสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.12 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ผู้ นิพนธ์ควรเขียนให้ได้ทั้ง ๓ ประเด็น คือ ๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ๒) ข้อเสนอแนะในการนำ ผลการวิจัยไปใช้ และ ๓) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.13 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ใน เครื่องหมาย วงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์ การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่ง่าย ทันสมัย ถูกต้อง การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่มีใช้ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ได้แปล เป็นภาษาอังกฤษไว้ถูกต้อง เป็นรูปแบบเดียวกัน

4. รูปแบบบทความวิชาการ หรือบทความในลักษณะอื่น

รูปแบบบทความวิชาการโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้

4.1 ชื่อบทความ ชื่อผู้นิพนธ์ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อ คำสำคัญ ให้ปรับใช้ตามที่ได้ แนะนำไว้ในบทความวิจัย ข้อ 3.1-3.5 โดยอนุโลม

4.2 บทนำ (Introduction) ข้อเขียนเบื้องต้นที่นำเข้าสู่เนื้อหา เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัย การทบทวนข้อมูลจากเอกสาร รายงานวิจัย และหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทความในเรื่องนี้ และ กล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาที่ต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านได้รับทราบ เขียนให้ชัดเจน โดย นำข้อมูลที่เป็นเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนความเห็นได้อย่างสมเหตุสมผล

4.3 เนื้อหา (Content) คือ ส่วนเป็นเรื่องราวหรือเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้ผู้อ่าน ได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีการกำหนดประเด็นและรายละเอียดชัดเจน น่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ สมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

4.4 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มี ความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

4.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์
APA (American Psychological Association) ซึ่งได้นำเสนอไว้แล้วใน (ข้อ 3.13)

รูปแบบบทความวิจัย

1.5 นิ้ว หรือ 3.81 ซม.

(ชื่อบทความ)ภาษาไทย (พิมพ์ตัวหนา, 20 pt)

(ชื่อบทความ)ภาษาอังกฤษ (พิมพ์ตัวหนา, 18 pt)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ-นามสกุลผู้พิมพ์บทความภาษาไทย (14 pt)

Name and Surname of Author (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (14 pt)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (16 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

Keyword:

บทนำ (ทุกหัวข้อให้ขีดซ้าย) (18 pt)

(16 pt)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

สรุปผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(ไทย) (16 pt)

1.5 นิ้ว

หรือ

3.81 ซม.

1 นิ้ว

หรือ

2.54 ซม.

รูปแบบบทความวิชาการ

1.5 นิ้ว หรือ 3.81 ซม.

(ชื่อบทความ)ภาษาไทย (พิมพ์ตัวหนา, 20 pt)

(ชื่อบทความ)ภาษาอังกฤษ (พิมพ์ตัวหนา, 18 pt)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ-นามสกุลผู้พิมพ์บทความภาษาไทย (14 pt)

Name and Surname of Author (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (14 pt)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (16 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

Keyword:

บทนำ (ทุกหัวข้อให้ขีดซ้าย) (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(ไทย) (16 pt)

(อังกฤษ) (16 pt)

1.5 นิ้ว

หรือ

3.81 ซม.

1 นิ้ว

หรือ

2.54 ซม.

5. การเขียนเอกสารอ้างอิง ตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (แทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ)

5.1 หนังสือ

5.1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,)

ตัวอย่าง

อ้างพระไตรปิฎกภาษาบาลี (ที.สี. (บาลี), 9/276/97)

อ้างพระไตรปิฎกภาษาไทย (ที.สี. (ไทย), 9/276/97)

5.1.2 หนังสือ และวารสาร

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง)

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่า พระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วย ฉายานาม (ชื่อภาษาบาลี) และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ ชื่อสมณศักดิ์ ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะ ชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่าง

(ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, 2561)

(Taweesak Tongtip, 2018)

(พระมหาสมจินต์ สมมาปณฺโญ, 2544)

(Phra Maha Somjin Sammapanno, 2001)

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557)

(Phraphrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014)

ผู้แต่งมากกว่า 1 คน แต่ไม่เกิน 6 คน ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล ของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่าง

(ดอกจันทร์, พรหมกุล และ โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล ของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่าง

(รัฐสินธุ และคณะ, 2525)

(Ratsin, et al., 1982)

6. การเขียนเอกสารอ้างอิง (ท้ายบทความ)

6.1 หนังสือ:

ชื่อ-นามสกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี))/เมืองที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

จุมพต สายสุนทร. (2552). **กฎหมายระหว่างประเทศ**(พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไข เพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

Maslow, A. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row Publishers.

6.2. วารสาร:

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง./ชื่อวารสาร,/ปีที่(ฉบับที่),/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปิยะวิทย์ ทิพรส. (2553). การจัดการป้องกันและลดสารให้กลิ่นโคลน Geosmin ในผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำ. วารสารสุทธิปริทัศน์, 24(72), 103- 119.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*. 16(2), 298.

6.3 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง./ระดับวิทยานิพนธ์,/ชื่อคณะ:/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

ก้องเกียรติบุรณศรี. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้ประกอบการขององค์กรสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและผลการดำเนินงานในพื้นที่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Phra channa Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district,

Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. Master of arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

6.4 สัมภาษณ์:

ชื่อ-นามสกุล. /(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)/ตำแหน่ง(ถ้ามี)/สัมภาษณ์

ตัวอย่าง

พระสมุห์หาญ ปญฺญารโ, (17 มีนาคม 2562). เจ้าอาวาสวัดป่าอาเจียง หมู่ 14 ตำบลกระโพ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.

PhraKrusuvithanphatthanabandhit. (10 May 2013). Voice-Rector. Interview.

6.5 สื่อดิจิทัล:

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง./ชื่อเว็บไซต์./(วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).จาก

<http://www.xxxxxxxxxx>.

ตัวอย่าง

สุนันทา เลาวัญศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของน้ำสกัดชีวภาพแบบเข้มข้นจากขยะครัวเรือน.

วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (17 มีนาคม 2562). จาก

http://www.journal.msu.ac.th/index.php?option=com_

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model. (12 February 2014).

<http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>.

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น สำหรับ คำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวณิฏฐองแหงกพุทธศาสตรปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการ” วารสารวณิฏฐองแหงกพุทธศาสตรปริทรรศน์ บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ 305 หมู่ที่ 8 ตำบลนอกเมือง อำเภอ
เมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000

https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434

E-mail: Vanamdr@hotmail.com

โทรศัพท์ 09-4514-1161 นางสาวจิรารัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

08-3374-8741 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บรรจง โสดาดี

086-4654195 ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

081-7258693 รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

อัตราค่าวารสาร

จำหน่ายราคา ฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ใน “วารสารนันทนาการเพื่อพุทธศาสนปริทรรศน์”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้าชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....

2. สถานภาพผู้เขียน

○ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....

โปรแกรม.....คณะ.....

○ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน).....

3. มีความประสงค์ขอตีพิมพ์ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง
ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

4. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี).....

5. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....เขต/

อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....E-mail.....

6. สิ่งที่ส่งมาด้วย

○ แผ่นดิสก์หรือไฟล์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

○ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด

7. หากบทความนี้ จำเป็นต้องเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 อ่านอีก ข้าพเจ้ายินดียอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มและหากเมื่อ
ข้าพเจ้าแก้ไขแล้วแต่ยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้ให้ลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใด ๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการ
พิจารณาของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด และไม่ขอเรียกร้องค่าใช้จ่ายทั้งหมดคืน

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ (Author Ethical Responsibilities)

1. บทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อนและไม่ส่งต้นฉบับ บทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น
2. เนื้อหาของบทความจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร
3. บทความต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากมีการนำผลงานของผู้อื่นมาไว้ในบทความของตัวเอง ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานเหล่านั้น
4. ผู้เขียนต้องตรวจสอบความถูกต้องของบทความ ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหาตามแบบฟอร์ม (template) ของวารสาร
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการและรับผิดชอบบทความจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และ/หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนจะต้องระบุในบทความ และแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้เขียนควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่มากเกินไป
8. การกล่าวขอบคุณในกิตติกรรมประกาศ ผู้เขียนควรขออนุญาตจากผู้ที่กล่าวขอบคุณเสียก่อน
9. บทความของผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
10. กรณีที่ผลงานเป็นการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง โดยการทดลองในคนอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความปลอดภัย และสุขภาวะของคน ขอให้แนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง ทั้งนี้ การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ถือเป็นที่สุด

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Editor Roles and Responsibility)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
2. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้องและให้ผลที่น่าเชื่อถือ มีคุณค่าทั้งด้านวิชาการและสังคม
4. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน

5. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง

6. เมื่อบรรณาธิการตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น จะต้องระงับการประเมินและติดต่อผู้เขียน เพื่อพิจารณาตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์การตีพิมพ์

7. บรรณาธิการมีเอกสิทธิ์ในการตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์ และรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Reviewer Roles and Responsibilities)

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลในบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

2. หากผู้ประเมินบทความมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนผู้ประเมินบทความจะต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ

3. ผู้ประเมินบทความควรรับประเมินบทความเฉพาะสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ และหากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ